

L. S. ČACHTICKÝ:

TAJOMSTVO HNEDEJ VEŽE

Historický román z doby tereziánskej

1938

Románová príloha A - Zetu
Tlačil Melantrich, a. s., Žilina

Kapitola I.

ZÁHADNÝ JAZDEC.

Podľa kalendára bol prvý deň vesny, ale v skutočnosti sa to javilo, ako čo by bola príroda zamenila jarný deň nevľúdnym decembrom.

Obloha bola zatiahnutá hustými a nepreniknuteľnými chmármi, visiacimi sotva na dvacať l'aktov nad zemou, po ktorej sa zas stlala mrazivá hmla.

Stromy, obrubujúce tešínsko-žilinskú kráľovskú hradskú, zrovna sa prehýbaly pod ťažkými vrstvami inovate, ktorá ešte i zem pokryla vo vrstve niekoľkých palcov, vyvolávajúc takto dojem úplne zasneneženého kraja.

Takto nie div, že Kysuckou dolinou, kadiaľ sa kráľovská hradská tiahla, vládlo priamo úzkostlivé ticho, ktoré tentoraz nerušil ani krakot havranov; ba ani len zaštebnutie vrabca.

I bystrá Kysuca, inokedy hrmotiaca svojím rvačným prúdom ako by bola stlmila zvuky svojho toku, aby nerušila hlboké ticho, ktoré vládlo i v malých a biednych dedinkách, učupených svojimi srubovými chalúpkami po obidvoch stranách hradskej. Aj tam vládlo také ticho, ako by boly bývaly domy opustené a dedinky vyľudnené...

Za pohody bolo by už slnce dávno ohlásilo deň, ale chmáry a hustá hmla neprepustily ani taký maličký lúčik slnečného svitu, ako čo by svetlo olejového kahanca.

Čadčanský mýtnik Štefan Ochodnický mrzute vyhundrával na psie počasie prvesnia, lebo za celú noc i prvý pol dňa nevyberal na mýtnom ani turáček.

— Aby to šliak aj s nepohodou... - odľahčoval si chvíľami, vyzerajúc z obloka na hradskú.

— Je to veru nebývalé počasie, strýček - prisvedčil mu synovec Ján Ochodnický, ktorý ako úplná sirota bol od svojich deckých rokov u strýca a teraz, keď sa stal dvacaťročným, z vďačnosti zostal u strýca, aby mu poľahčil v rokoch staroby. Bol to šuhaj pekne urastlý, čiernych vlasov a snivých modrých očí s pekne rezanými ťahmi tvári.

— Ak to takto pôjde, bistubohu nevyberieme ani na hoľbu okovítky - hromžil starý mýtnik, preberajúc sa prstami v dlhej šedivej brade, ktorá mu prepožičiavala vzhľad opravdivého biblického patriarchu.

— Podistým, že nevyberieme... — prisvedčil Ján. — Ba, komu že by sa chcelo v takejto nepohode furmaniť, alebo vydávať sa na cestu? Ved' tam von nie hodno ani prašivého psa vyhnať — dodal zamyslene a dal sa do čistenia

lampáša, ktorý bol predtým svesil s mýtnej žrdi.

— To je tak — prikývol starec, zamestnaný už teraz veľkou kremnickou fajkou, do ktorej lovil z pahreby kozuba vhodný uhlík.

Ján vidiac strýca s fajkou umíkol, lebo veľmi dobre poznal vrtochy patriarchálneho starca, ktorý sa vedel rozzlostiť až do neprozreteľnosti, ak ho takto rušil pri zapáľovaní do fajky. A to malo tú príčinu, že pred mnohými rokami bol dostal od istého kráľovského mýtného úradského krásnu mníchovskú fajanzovú fajku, ktorú si cenil práve natoľko, ako svoj zrak. Ján bol ešte vtedy malým chlapcom a strýca naveky domŕzal všakovými otázkami. Raz si strýc práve zapáľoval do tej vzácnej zapekačky, keď sa ho malý Janko nenadale na niečo opýtal. Strýc zabudnúť, že má fajku v zuboch, chcel Jankovi odpovedať, ale tu sa stalo, že milému strýcovi vykĺzla kôstka a drahocenná fajka bác! na kamennú dláždicu. Rozbila sa tá veru na tisíc kusov. A malý Janko po tejto nemilej príhode týždeň si nemohol poriadne sadnúť. Tak mu strýc nemilosrdne vyprášil galoty dlhým pipasárom. Od toho času nebol by v takom čase prehovoril slova, čo by ho bola i vretenica išla pohrýzť.

Za takýchto okolností nečudo, že z Janka vyrastlý Ján veľmi dobre si zapamätal, že je naj-

užitočnejšie mlčať, keď si strýc zapalať do fajky.

Strýc konečne našiel uhlík a čoskoro celá oblaka dymu zakryla jeho tvár, ktorá po niekoľkých dobrých ťahoch nadobudla smierlivejší výraz.

— Nože sa poďívaj, či v tom kulači je ešte za niekoľko glgov? — ozval sa starec po dobrej chvíli, keď už bola mýtnica práve tak zahmlená dymom ako tam vonku.

Ján hbité odložil lampáš a siahol na policu, kde stával obyčajne kulač.

— Je tu ešte niekoľko glgov — vravel Ján, keď si bol kulačom zažblnkal popri uchu. Mýtnik si potiahol niekoľko dôkladných dužkov a podal kulač Jánovi.

— Smrkni si aj ty.

Ján vzal kulač, ale záporne potriasol hlavou.

— Nie, strýčik: nebudem piť.

— To tak nikdy nebude poriadny chlap z teba — hneval sa starec naoko, ale cez oblaku dymu s úľubou pozeral na svojho chovanca.

— Ak budem už tak starý ako ty, strýčik, možno že i ja se dakedy potúžim — odporoval Ján a položil kulač na policu.

— Och, ty mokrk holobradý! Nuž či som ja už takým starcom? — doberal si Jána s potlačovaným úsmevom.

— Nuž veru ôsemdesiatka neni zrovna mláde-

neckým vekom — povedal Ján so smiechom a dal sa znova do čistenia začmudeného lampáša. Starec chcel Jánovi niečo korenistého zadupli-kovať, ale v tom sa mu zazdalo, ako by počul z diaľky dusot kopýt cválajúceho koňa. Vytiahol fajku z úst a vyšiel pred mýtnicu. Tu už celkom jasne počul dusot koňských kopýt, ale videť sa nedalo ani na tri kroky.

— Kým čert to môže byť? — vravel si v duchu po chvíľke načúvania a potom hlasne zvolal na Jána: — Nože rýchle prines ten lampáš, lebo kým čert cvála sem o preteky, ešte nám žrd' zláme!

— Že by žrd'? — ozval sa Ján medzi dverami s rozžatým lampášom. — Skôr by si väzy zlámal. Medzi tým sa dusot stále blížil a po niekoľkých minútách zarazil jazdec koňa sotva na laket od priečnej žrde mýtnickej.

Bol to muž malej, ale zavalitej postavy, zahalený v čiernom plášti. Klobúk so širokou strechou stiahnutý mal hlboko do čela, takže mu nebolo možné dobre vidieť do tvári. — Hej, nemám čas čakať. Čo okánite obidvaja a nezdvihnete ten štiap? — zvolal jazdec na mýtnikov a pokynul im rukou veliteľsky.

Starec a jeho mladistvý synovec stáli ako ohromení, ale drsný a neúprosný hlas záhadného jazdca priviedol ich do skutočnosti.

Ján vyvážil mýtnu žrd' a jazdec skôr hodiac ako

podajúc starému mýtnikovi peniaz, zostrožil speneného a inovaťou pokrytého koňa, ktorý prudko zafrkal a vytrielil zmiesta do cvalu.

Ján sľaby vo sne spustil žrd' a mlčky nasledoval starca do mýtnice. — Strýčik, to bol on? — ozval sa Ján, keď zaprel dvere za sebou.

— On, synku, on . . . — prisvedčil starec, priklývujúc hlavou.

— Tvár som mu nemohol vybadať, ale dobre som si všimol jeho očí. Tak mu svietily ako dva žeravé uhlíky. A keď sa pozrel na mňa, nebol som mocný ani s miesta sa pohnuť . . . Ešte i teraz mi mráz prechodí špakami.

— Je to hotový diabol . . . Neraz, keď som dosť rýchle nešiel mu uvoľniť cestu, jednoducho žrd' s koňom preskočil, ale peniaz vždy shodil pred dvere. Akiste i teraz by bol tak urobil, keby nemal koňa tak speneného — vysvetloval starec užaslému Jánovi, ktorý už veľmi mnoho počul o záhadnom jazdcovi od strýca, ale dosiaľ ani raz nemal príležitosti stáť s nim z očí voči.

— A či nevieš, strýčik, nič bližšieho o ňom? — dozvedal sa Ján dychtively.

Starec záporne pokrútil hlavou. — Určité nič neviem, ale to viem, že koľkoráz sa tu objaví, zavše sa dozviem o dákej strašlivej udalosti. Ved' si ich už i ty niekoľko počul.

— Áno, strýčik — prisvedčil Ján. — Nemyslíš, že je to dajaký panský kurýr?

— Na panského kurýra má pripanskú obyčaj. Ale je možné, že je kurýrom... Áno, je kurýrom, ale krvi a — smrti — povedal starý mýtnik s dôrazom a šiel ku kozubu, aby si našiel nový uhlik do vyhasnutej fajky...

Kapitola II.

PÁN POTOCKÝ CHCE SA SMIERIŤ SO SYNOM.

Prešporský stoličný fyzikus doktor Albin Maria Benediktus Kolonicius, hoci nebol už zrovna mladíkom, hbite soskočil so schodíka ťažkého cestovného batáru a rýchle sa uberal svojimi krátkymi a malými nohami do hlavného vchodu rezidencie jeho osvietenosti pána predsedu sedmipanskej stolice Joachima Potockého, ktorý už dva celé týždne neopustil posteľ. On by to bol síce rád urobil, ale nohy mu dajak vypovedaly službu. Ba čo ešte horšie, keď sa len trocha pohol, nuž išiel od bolesti až zubami škrípať.

Lekári i felčiari denne si podávali kľučky panskej rezidencie, ale hocijak sa snažili starému pánovi pomôcť, nijak sa im to nedarilo. Stavali mu baňky, prikladali na rozbolené údy pijavice, ale starý pán, prekročujúci už druhú meru ro-

kov, po každom liečebnom zásahu cítil sa vždy horšie.

Vtedy sa rozhodol jeho syn Fedor poslať do Prešporku príležitosť po chýrneho stoličného fyzikusa a medikusa Albina Mariu Benediktusa Koloníciusa, lebo tento úctyhodný učenec paracelsusovského mena mal povest' znamenitého lekára, čoho bolo najlepším dôkazom, že bol často volaný i k cisársko-kráľovskému dvoru do neďalekej Viedne. Jeho lekárske úkony boly len zlatom platené a jeho milosť vedela, ako si tie dukátiky zarobiť a či zaslúžiť.

Keď vnišiel na chodbu rezidencie úsečným gestom grand signora dal sa komorníkom ohlásiť, vymenujúc mu všetky svoje tituly, že sa úbohému komorníkovi z toho až hlava zatočila.

— Nech ma hus kopne, ak si z toho niečo zapamätám — šomral si ináče veľmi zdvorilý komorník Peter pod nosom. Bol už zvyklý na všakové panské tituly, ale taký dlhý, akým sa honosila jeho milosť pán stoličný fyzikus a doktor, ešte dosiaľ nepočul. Zo všetkého toho, čo mu jeho milosť povedali, pamätal sa iba na to, že je to ten doktor z Prešporku.

Pán Fedor Potocký, ktorý celé dni trávil pri loži svojho chorého otca keď počul, že stoličný fyzikus už prišiel, išiel mu naskutku v ústrety,

lebo len v ňom skladal nádej, že otcovi pomôže, alebo mu aspoň zmierni bolesti.

— Nech je vítaná vaša milosť — oslovil malého lekára a srdečne mu potriasol ruku.

— Čakám vašu milosť už veľmi netrpezlivo, lebo chudák otec veľmi trpí.

— Tešilo by ma, keby som mohol jeho osvietenosti pomôcť . . . Ale to ráči vaša osvietenosť veď, že ľudské zdravie a týmbôž život neni mnohoro v rukách medikusa — povedal malý mužik s vážnou tvárou a obradne sa uklonil.

— Pravda, pravda — prisvedčil Fedor Potocký, a viedol medikusa do izby chorého otca.

Medzi tým dosiažil i asistent jeho milosti pána fyzikusa a doktora Kleofáš Durnay, ktorý bol pravým opakom svojho majstra. Bol o dobré štyri hlavy vyšší od neho a mal tak dlhé nohy, že len na galoty spotreboval viac súkna, ako majster na celý oblek. Asistent niesol objemný kufor s tajomnými inštrumentami a celou zásobou liekov, počnúc od harmánčekovej tinktúry až po karminatívu, ktorú jeho milosť pán fyzikus doktor najčastejšie dával svojim vznešeným pacientom užívať. Bol totiž toho vedeckého náhľadu, že všetko zlé pochodí z brucha. Jasnejšie povedané, všetky choroby vznikajú zo zastavených vetrov. Nuž a karminatíva je znamenitým prostriedkom proti tejto pliaže . . .

Staručký pán predseda sedmipanskej stolice po prudkých záchvatoch si práve driemkal, keď vošli dnu, ale zaraz sa aj prebudil, lebo nohatý asistent jeho milosti potkol sa na ťažkom koberci a rozblikol sa ako ropucha. Ťažký kufor vypadol mu z ruky a spôsobil taký hrmot, ako čo by bol dvacaťfuntový granát vybúšil naprostred izbe.

— Čo to tu za patáliu? — zvolal bolesťou stiahnutými ústami, lebo bol k prichodiacim chrbtom obrátený.

— Uspokoj sa drahý otec; nič sa nestalo — upokojoval Fedor svojho otca. — Jeho milosť pán stoličný fyzikus doktor z Prešporku prišiel, aby ti pomohol.

— S takým pekelným hrmotom mi vari nepomôže! — zvolal starý pán zazlievave a umíkol. Jeho milosť zlostne zmerala nešikovného asistenta, ktorý v zmätku nevedel, či si má prv chytiť bradu, s ktorou narazil na roh kufra, alebo sa má posberať s dlážky.

— Stante už, vy dromedár! — zasyčal princípál na úbohého asistenta a ako čo by sa nič nebolo stalo v okamihu zmenil výraz svojej zamračenej tváre a so sladkým výrazom pristúpil k loži nemocného.

— Vaša osvietenosť iste neodmietne, ak sa budem zaujímať o príbeh choroby.

— Chodte k čertu s vašimi otázkami — vybuchol starý pán nevlúdne. — Všetci sa len vypytujú, madžgoria ma a ani jeden mi nevie pomôcť.

Sladko naladená tvár učeného pána doktorissima stiahla sa ani po dúžku octu, ale zato sa opanoval, lebo bol už zvyknutý na vrtochy vznešených pacientov. A konečne za mešťok zlata môže človek s čistým svedomím prehltnúť i ďake to grobianstvo.

— Och, veď ja nechcem vašu osvietenosť obťažovať. Naopak. Bol som zavolaný až z Prešporoku k vašej osvietenosti.

Starý pán niečo zabručal pod fúzami a potom hlasne dodal:

— Nuž tak mi buďte vítaný a robte, čo uznáte. Medzi tým sa už i asistent posberal s dlážky a dal sa odomykať ťažký kufor, aby mohol zaraz poslúžiť principálovi, ak by nejaký ten kúzelný inštrument potreboval. Starý pán trpezlivosťou mučeníka dal sa prehliadať, lebo o učenom prešporskom fyzikusovi už veľmi mnoho počul, ale dosiaľ ho nepoznal, keďže nebol v živote ešte ani raz chorý.

Fedor so záujmom sledoval lekárové počínanie a neušlo mu, že pri počúvaní srdčnej činnosti sa veľmi vážne zatváril. Konečne vedel, že zdravotný stav otcov je veľmi vážny, ale preca len

choval si v duchu nádej, že sa z ťažkej choroby ešte vystrabí. Ale vidiac ustarostenú tvár lekára, zistil i poslednú iskierku nádeje.

— Nuž, čo ste zistili? — zaujímal sa starý pán, keď lekár prestal vyšetrovať. Otázka zastihla malého mužíka celkom nepripravene.

— Nuž, hm, áno, je to, hm, trocha, ako by som vyekšplikoval, trocha jako, hm, vážnejšie, ako som si to z počiatku, hm, myslel — odpovedal lekár rozpačite.

— Z vašej odpovede som sa nič nového nedozvedel — rozčuľoval sa starý pán. — A to, čo ste mi povedali, viem sám najlepšie...

— Nuž, hm, áno vaša osvietenosť... Je to, hm, ako by som to povedal, ako, hm, trocha tak zápal pľúc — vyjachtal sa fyzikus, zlostne kosiac zrakom po nemotornom asistentovi, lebo jemu pripisoval nie priam najpriateľskejšie privítanie so strany vznešeného starého pána.

Asistent len na okamih zachytil zlostný pohľad principálov a rýchle schlopil oči ako cudná pan-
na a dal sa urovnávať fľašky i kelímky s masťami, ako by od tej jeho usilovnosti záležalo na záchrane ľudského života.

Keďže bol starý pán prehliadkou úplne vyčerpaný, fyzikus rýchle mu namiešal zo svojej lekárskej zásoby utišujúci prostriedok a podal ho nemocnému, ktorý hneď po jeho požití usnul.

Len čo Fedor zaviedol fyzikusa a jeho asistenta do hosťovskej izby, už mu hlásil komorník novú návštevu: —Vaša osvietenosť, jeho milosť pán barón Joachim Komarzs-Komáry chcel by veľmi naliehave hovoriť s jeho osvietenosťou pánom otcom. Prichodí vraj zrovna z Budína, kde sa chcel s jeho osvietenosťou stretnúť ohľadne nejakej donačnej listiny hričovského a predmierskeho panstva.

— A či si mu povedal, že je otec ťažko chorý a nemôže nateraz prijímať pražiadne návštevy? — pýtal sa Fedor prekvapene.

— Povedal som mu to, ale on ako by ma ani nebol počúval — odpovedal komorník a nasledoval úžasného Fedora do dvorany, kam bol pred tým baróna uviedol.

Fedor nevedel nijak pochopiť, ako sa mohol barón Komarzs odvážiť prísť k ním, keďže už od mnohých rokov panovalo medzi potockovcami a komarzsovcami nesmieriteľné nepriateľstvo. K tomuto nepriateľstvu dal podnet mladší brat Fedorov, Ivan. Stalo sa to takto: Starý pán Potocký chcel, aby sa jeho najmladší syn oženil s neterou baróna Komarzsa, Hedvikou Podmanickou, nevediac, že Ivan ešte ako mladý jurát soznámil sa s prekrásnou dcérou moravského exulanta Václava z Tešína, Anežkou, ktorej pod prísahou najväčšej oddanosti sľúbil manželstvo.

Medzi Ivanom a Anežkou vyvinula sa taká veľká láska, že Ivan radšej sa rozišiel s otcom, ako sa vzdať krásnej a nežnej Anežky. Starý pán Potocký prirodzene nevedel o Ivanovom záväzku a bez jeho vedomia uzavrel s Komarzsom sobášnu smluvu, čo sa čoskoro rozchýrilo po všetkých zemianskych kúriach. Jediný, kto nevedel o zámeroch starého pána, bol práve jeho syn Ivan, ktorého bol otec poslal na slávnú univerzitu pražskú, aby si doplnil právnické vedomosti, lebo otec, sám najvynikajúcejší právnik Uhorska, mal s Ivanom veľké plány. Ako predseda sedmipanskej stolice, najvyššieho kasačného súdu Uhorska, chcel Ivana dostať do svojho úradu, lebo si veľmi zakladal na tom, aby rod Potockých podržal si vliv u najvyššieho súdneho dvora, ktorého rozhodnutia i kráľ musel rešpektovať.

Keď sa Anežka dozvedela o zámeroch starého pána, bez meškania poslala zvláštneho kurýra do Prahy, aby upovedomila Ivana. Bola vtedy ešte takmer len dieťaťom, ale ani na okamih nezakolísala v sľube svojho miláčka, ktorého práve tak neochvejne zbožňovala, ako Ivan jú. Ale v tom samom čase vycválal z Potočného i kurýr jeho osvietenosti grófa Gabriela Potockého so správou, aby prišiel Ivan bez meškania domov.

Mladý gróf takmer súčasne dostal zprávu Anežkinu i otcovu a skutočne bez meškania vydal sa na dlhú cestu. Ale nie vari preto, aby splnil otcove prianie, ale aby utvrdil Anežku vo svojej vernosti, obávajúc sa, že Anežka zakolísa pod vlivom zlých zpráv a vráti mu sľub. I preto nešetriac peniazmi, výmennými koňmi i vlastným zdravím, snažil sa čím skôr vrátiť sa do Potočného, predstihnúc obidvoch poslov takmer o celé dva dni.

Už bola noc, keď došiel do Potočného a jeho prvá cesta viedla do domu správcu otcovského majetku Václava Tešínskeho, ktorý bol v kruhoch šľachtických známy, ako najlepší znalec poľnohospodárstva a ako taký tešil sa nezvyčajne dobrej povesti. Bol pred rokami sám majiteľom veľkých statkov, ale musel opustiť svoju otčinu, lebo nechcel sa podrobiť svojvôle cisárskemu dvoru, ktorá mu vtlačila do hrsti palicu vyhnanca. S troskami majetku, pozostávajúceho z menšej čiastky peňazí a rodinných šperkov, utiahol sa so svojou ženou a malou vtedy ešte Anežkou do Potočného, kde sa čoskoro stal hlavným správcom všetkých majetkov Potockovcov. Václav Tešínsky bol nahnutý ešte vždy nad účtovnými knihami, keď bolo na jeho oblok prudko zabúšené. Nebol tým prekvapený, lebo keď práve očakával príchod hospodárskych

úradníkov z okolia, ktorí mali priniesť, čo i v noci zprávy zo svojho hospodárenia. Preto sa ani nepýtal, kto prichodí a zrovna išiel otvoriť bránu. Ivan takmer sklesol únavou so speneného koňa, keď sa brána otvorila. No napnul všetky sily a milo pozdravil úžasného správcu.

— Čím môžem slúžiť vašej osvietenosti? — oslovil Ivana, pomahajúc mu zo sedla. Vedel, že pre Ivana bol do Prahy poslaný rýchly posol, ale o láske svojej dcéry s mladým grófom nemal ani najmenšieho tušenia. Najviac ho ale prekvapila rýchlosť Ivanovho príchodu.

— Kde je Anežka? — bola prvá otázka vyčerpaného Ivana a priateľsky potriasol hlavnému správcovi ruku.

— Už dávno spí, ale prečo sa vaša osvietenosť zaujíma o ňu? — pýtal sa zas správca nechápave.

— Pre milosrdenstvo, zobud'te ju... Musím s ňou hneď hovoriť... — vyrazil zo seba Ivan udychčane.

Václav Tešínsky poznal Ivana od detstva a ako dobrý znateľ ľudí poznal ho dôkladne, ako čestného muža. I to vedel, že sa častejšie stretal Ivan s Anežkou pred svojim odchodom do Prahy, ale že by sa bola medzi mladými ľuďmi vyvinula láska, a to taká veľká láska, aká tepala v hrudi obidvoch mladých ľudí, nebol by vedel

uveriť. Tešínsky uviedol mladého grófa do svojej pracovne a chystal sa obudiť Anežku. Ale Anežka v tom sa už i objavila do dverách a zrovna sa vrhla na smrť vyčerpanému Ivanovi do náručia.

— Môj drahý...! — zvolala deva, hladkajúc neoholné uznožené vlasy Ivanove, ktorý ju jemne poceloval na čelo.

— Moja najdrahšia... — šeptal mladý gróf. Václav Tešínsky vyjavene hľadel na mladých ľudí a dobrú chvíľu nebol mocný slova. Či by aj nie? Ved' mu nebolo neznáme, že starý gróf uzavrel s Komarzsovcami svadobnú smluvu a Ivana dal zavolať, aby boly zásnuby čím skôr preveденé. A hľa! Teraz je svedkom krásneho prejavu tajnej lásky mladého grófa s jeho jedincu dcérou. Nechápave pretrel si oči, ako by sa bol chcel presvedčiť, či je to nie sen a až potom sa ozval: — Čo to má znamenať?

Ivan pritúlil Anežku prudko k sebe.

— Čakáme vaše otcovské požehnanie... Myslím, že nám ho neodmietnete — povedal rozochvene a poceloval devu zas na ústa.

Václav Tešínsky znova si siahol na oči, či sa mu to všetko len nečiní. Nie, nie; to nemôže byť skutočnosť, aby syn hrdých grófov Potockých uchádzal sa o dcéru otca bez vlasti i bez

m a j e t k o v. Áno, o dcéru hospodárskeho správcu vlastných a otcových panstiev.

Tu však Anežka objala otca a rozochveným hlasom opakovala Ivanovu žiadosť:

— Áno, drahý otče... Budeme svoji a preto urob tak, ako to Ivan žiada... Sľúbil mi to už pred rokami, keď som bola iba dieťaťom, a teraz prišiel, aby svoj sľub splnil...

— Ale dieťa nešťastné! — zvolal Václav Tešínsky, preberajúc sa z veľkého prekvapenia. — Či nevieš, že seba i jeho osvietenosť vrháš do nešťastia? Či nevieš, aký je umienený starý pán gróf? Ak sa dozvie, že ty si príčinou skríženia jeho plánov, nuž i po druhé stratíme domov!

— I keby sa tak stalo, ako vravíte, nemusíte mať obáv. Svet je veľký a ja sa nebojim predsudkov i odsúdenia so strany otca. Moja nezczuditeľná čiastka po nebohej matke postačí nám, aby sme nemuseli mať starosť o budúcnosť. A konečne som právnikom a budem sa môcť uplatniť aj inde ako v Uhorsku — presviedčal Ivan úžasného otca, ktorý duševným zrakom už dobre videl následky, vzniknúce z tohto nerovného manželstva.

— Osvietenosť, spamätajte sa! — volal prosebne na mladého grófa.

— Neoslovujte ma, otče, viac osvietenosťou... Chcem byť vašim dobrým synom a verným mu-

Žom vašej dcéry, bez ktorej by som nevedel viac ani chvíľu žiť. Prisahali sme si lásku a vernosť, a vy, otče, ktorí ste pre svoje presvedčenie vedeli opustiť i svoj dom i vlasť, nemôžete žiadať od nás, aby sme sa stali krivoprísažníkmi; a práve tak nemôžete zlomiť v nás vieru šťastného života, ktorý nás čaká... Skôr sa viem vzdať svojich hodností, majetku i vlastného života, ako zrušiť sľub, ktorý ma až po hrob viaže... S otcom si veci sám usporiadam a vysvetlím mu, že sa nemôžem oženiť s takou devou, ktorú ani nepoznám a pri tom som sa už pred tým zaviazal Ancžke s nezrušiteľnou prisahou — hovoril Ivan s nadšením, aké môže žiariť iba z tvári úprimne zamilovaného mladého muža.

Václav Tešínsky ohromene vypočul mladého grófa a dojate potriasal prešedivelou hlavou: — Nechcel by som vám klásť prekážky do cesty šťastného manželstva, ale Anežka je ešte vari dieťa. Neni skúsená a nepozná dosiaľ život — namietal otec, mysliac na následky, ktoré sa hneď dostavia, akonáhle sa gróf Gabriel Potocký dozvie, že sa Ivan uchádza proti vôli otcovej o ruku správcovej dcéry. Poznal umiernenosť starého grófa a bolo mu jasné, že Ivanove rozhodnutie oženiť sa s Ancžkou bude i pre neho osudným. I preto pokusil sa mladého grófa prehovoriť, aby poslúchol svojho otca a opustil Anež-

ku. Slová sa mu veľmi ťažko vydieraly z hrdla, lebo Anežka bola jediným jeho dieťaťom a celá jeho otcovská láska sa na nej sústreďovala a preto nerád by jej bol spôsobil zármutok. Ale márne sa namáhal presvedčiť mladého grófa. Ivan zostal pri svojom rozhodnutí. A keď aj Anežka prehlásila, že nechcela by ani chvíľu žiť, ak by nemala byť Ivanovou ženou, Václav Tešínsky konečne privolil a dal milencom žiadané otcovské požehnanie.

Na druhý deň bolo v rezidencii Potockých opravdivé božie dopustenie, keď sa Ivan otcovi sveril so svojou láskou. Starý gróf išiel sa hnevom pominiť, lebo nebol zvyknutý, aby sa jeho priania nesplnili do poslednej písmeny.

— Vydedím ťa a zapriem ťa, že si mojím synom, ak mi tú hanbu urobíš a nevezmeš si Hedviku!

— kričal gróf celý bez seba a päťami udieral do stola.

— Nemôžem svoju prísahu zrušiť — ospravedlňoval sa Ivan. — A konečne zasnúbili ste ma bez môjho vedomia — namietal vytrvale.

I jeho starší brat Fedor pokúsil sa Ivana prehovárať, ale i jeho prímluvy zostaly nesplnené.

— Tak sa mi prac s očí! Nikdy viac nechcem o tebe ani slova počuť a nechcem vedieť, že si mojím synom! — zvolal starý gróf a prudkým gestom ukázal Ivanovi úvere.

— Je mi veľmi ľúto, že si sa rozhodol takto, ale ani za túto cenu sa nevzdám Anežky — odpovedal Ivan smutne a so sklonenou hlavou opustil otcovu izbu.

Fedor išiel za vyhnaným bratom a snažil sa Ivanu vrátiť k otcovi, ale Ivan, ako pravý Potocký, potrvával na svojom rozhodnutí. Bratia sa dojemne rozlúčili a Ivan, vysadnúc na koňa, odcválal k domu Václava Tešínskeho.

— Teraz som vám už rovný — povedal zatrpklo budúcemu testovi. — Otec ma vyhnal ako prašivého psa!

— Vedel som to — prikývol Tešínsky ustarostene. — Ba i to viem, že zanedlho i nás ten samý osud stihne, lebo jeho osvietenosť pán gróf bude mňa a Anežku činiť zodpovednými za vašu neústupčivosť.

Ešte to mi nedopovedal, už sa prihnal z kaštieľa rýchly posol po správcu, aby sa ihneď dostavil k starému grófovi.

— Či som to dobre nepredvídal? — povedal Ivanovi, sadajúc na koňa. A skutočne, keď sa po hodine vrátil z kaštieľa, už nebol viac hlavným správcom panstva Potockých. Starý gróf ho zbavil služby a rozkázal mu, aby čo najrýchlejšie opustil Potočné i s rodinou.

Anežka bola smutnou správou Ivanovou i otcou zdrtená, ale veriac Ivanovmu sľubu, nestrá-

cala nádej v šťastnejší obrat v ich pohnutom živote, a utešovala Ivana i svojho otca, netušiac, koľko trpkostí im krutá súdба pripravuje...

Ešte v ten deň opustili Potočné, lebo starý gróf vo svojom bezmedznom hneve bol by býval schopný svojimi hajdúchmi a drabantmi násilne vyťahovať správcu a jeho rodinu.

Na návrh Ivanov, rodina Tešínskych usadila sa v Trenčíne, zakiaľ si neusporiada svoj majetok, ktorý mu zostal po matke. A aby nebol svojmu nahnevanému otcovi v ceste, rozhodol sa opustiť po sobáši Uhorsko a trvale sa usadiť v Tešíne. Barón Komáry zúril až do nepríčetnosti, keď sa dozvedel o odmietnutí jeho netere a umienil si, že pre túto pohanu zničí nielen Ivana, ale bude sa krute pomstiť i na všetkých Potockovcoch. A aby svoj sľub pomsty splnil, hneď vyslal niekoľko svojích zvedov, aby vysledili bydlisko Ivanovej nevesty.

Zvedi vykonali svoju povinnosť a barón Komarzs-Komáry s diabolským úsmevom na tlstých a smyselných gambách rozhodol sa hneď aj konať. Lahko mu bolo akúkoľvek podlosť a nezákonnosť previesť, lebo ved' bol obklopený spoľahlivými ľuďmi, ktorí by boli bývali schopní za hmotnú odmenu povraždiť i nemluvnatá. Naskutku dal zavolať hradného kapitána Dóczyho z Hričova a sosnoval s nim plán únosu

Ivanovej nevesty, prekrásnej Anežky. A aby sa únos zdaril, sám sa pobral do Trenčína a ubytoval sa so svojím sprievodom v hostinci na Sihoťi, kde bývala Anežka so svojim otcom.

Keď pomstychtivý barón uvidel Anežku, prekvitajúcu mladistvou panenskou krásou, na prvý pohľad zahorel k nej neskrotnou túžbou chlipnej žiadostivosti, ktorá ho zrovna zamrazila, keď si predstavil krásnu devu vo svojej náručí.

— To mi bude sladká i užitočná pomsta, — pošomrával si spokojne, sa zubiace, lebo vedel, že cez krásnu nevestu bude môcť Ivana najľahšie a najcitlivejšie zraniť. Plán únosu bol veľmi dôkladný a bol by sa i zdaril, keby nebol Ivan v najvážnejších okamihoch podľa zámery barónovej svojím neočakávaným príchodom zmaril. Dvaja drábanti z posádky kapitána Dóczyho totiž nenazdajky napadli Václava Tešínskeho a Anežku v hostinskej izbe, sviazali ich, zapchali im ústa a chceli ich vyniesť do barónovho koča, ktorý stál na cestu pripravený neďaleko hostinca. Ale v týchto osudných chvíľach vrátil sa Ivan do Trenčína a pristihol drabantov práve, keď svoje obete chceli odniesť na koč. Obidvoch únoscov Ivan ťažko zranil a ich zajatcov vyslobodil. Barón Komárzs-Komáry, ktorý cez oblok bol svedkom zmareného únosu, išiel sa hnevom pominúť a naskutku rozkázal kapitánovi

Dóczy, aby navždy umlčal zranených drabantov, lebo sa obával, že budú polapení a mohli by zradiť, na čí rozkaz chceli únos previesť. Kapitán Dóczy svedomite vykonal barónov rozkaz, lebo na druhý deň beckovski rybári vylovili z Váhu dve dorúbané mŕtvoly mužov, ktorí boli tak strašlive doriadení, že by ich ani vlastná mať nebola poznala.

Ivan po tejto príhode hneď opustil Trenčín i so svojou nevestou a s jej otcom, lebo vytušil, že za týmito nástrahami stojí mocný, veľmi mocný nepriateľ.

Barón Komarzs-Komáry dal sledovať Ivana i na ceste až po Žilinu, ale tam barónovi zvedovia stratili akúkoľvek stopu.

Hnev barónov teraz obrátil sa s celou živelnosťou proti starému grófovi Potockému a jeho najstaršiemu synovi Fedorovi, ktorý po odchode hlavného správcu Václava Tešínskeho musel prevziať vedenie celého rozsiahleho hospodárstva v Potočnom i na širokom okolí.

Za stoličných hajdúchov preoblečení barónovi drábi niekoľkokrát napadli dediny, patriace Potockovcom. Najzámožnejším sedliakom uniesli dcéry, ozbíjali úbohých poddaných a vypálili ich stavania, aby hnev sedliakov a želiarov obrátili na grófov Potockých.

Lud, i beztak dežmovaný vrchnosťou, stolicou

I kráľom, nevedel si v zúfalstve čo počať, ale zato bol presvedčený, že potockovci nepripravili im toto peklo za života, a snažil sa brániť proti zbojnickým výpadom ako vedel.. Motykami, kosami bránil sa proti zbojníkovi a pri jednom takom výpade podarilo sa im niekoľkých lúpeživých hajdúchov zajať. Ako verní služobníci svojho pána, nechceli zradiť, kto ich poslal do osád Potockovcov, ale škripec a španielske čižmy otvorily im ústa a v strašlivých mukách priznali, že sú v službách Komarzs-Komáriovcov.

Od toho času potockovci zriadili si vo všetkých krajocho svojich panstiev obranné oddiele a znemožnili ďalšie zločinné výpravy Komarzs-Komáryovcov, čo malo veľkú ozvenu i na krajinskom sneme, lebo starý gróf Gabriel Potocký pohnal baróna Komarzs-Komáryho ťažkými žalobami až pred krajinský snem. Ale rafinovaný lúpeživý rytier vedel sa vymotať i z ťažkých žaiôb, svádzajúc vinu na nezodpovedných bandúrov, ktorí si chceli vraj nazbýjať len pre seba, bez najmenšieho vedomia jeho milosti pána baróna.

Preto nie div, že bol gróf Fedor Potocký tak veľmi prekvapený odvážnosťou baróna Komarzs-Komáryho, že sa odvážil do potockovskej rezidencie.

— Okolo donačnej listiny hričovského panstva mám nejaké nedorozumenie s okolitou búrnou sedlačou, a preto by som rád s jeho osvietenosťou pánom otcom prehovoril — povedal barón nasládle a otrčil svoju ruku k Fedorovi.

Ale Fedor, ako by nebol videl barónovu pravicu, síce zdvorile, ale veľmi chladne odpovedal barónovi: — Je mi ľúto, ale otec vašu milosť nemôže prijať, lebo je ťažko chorý... A po mnohých dňoch iba teraz trocha zdriemol...

— No, veď ja už počkám, až sa prebudí — vravel barón naprílene, lebo ho dohnevalo, že mu Fedor nepodal ruku.

— Škoda by bolo čakať vašej milosti... Otec by vás neprijal; a keby vás i bol ochotný prijať, ja sám by som to nepripustil! — odsekol Fedor barónovi rozhodne a na znamenie, že nemieni s barónom ďalej hovoriť mierne sa uklonil a zamieril k bočným dverám.

Komarzs-Komáry zrudnul ako moriak a uchopiac svoj kalpak priamo sa vyrútil druhými dverami, ktoré mu Potockých komorník otvoril na znamení, že nevítaným hosťom iba za dverami je miesto.

— Túto pohanu oľutujete! — hrozil sa barón so zaťatými päšťami, keď si vysadol na svoj batár a v jeho čiernej duši snovaly sa plány najkrutejšej odvety...

Kapitola III.

V MOCI ČIERNEHO UPÍRA.

V jarných dňoch roku 1720 rozhlásený bol po celom Uhorsku cisársky patent uhorského kráľa a rakúskeho cisára Karola III., že stoličné úrady musia v čase najkratšom previesť po piati rokoch už druhý súpis ľudu i pozemných majetkov, lebo cisárska komora naliehava potrebovala zvýšiť dane, keďže stále vojny s Turkami a Rákocziho kurucmi úplne vyčerpaly rišsku pokladnicu. Zpráva vyvolala medzi poddanými pochopiteľný poplach, lebo veď už i dosiaľ klesali pod bremenom povinných deviatok, desiatok a všakových iných mimoriadnych poplatkov, nehľadiac ani na to, že zemepáni stále viac a viac roboty vyžadovali na úbohých poddaných. Ale ani zemepáni nezostali ľahostajnými k ohláseným súpisom, keďže videli v nich akýsi útok na svoje výsady, tak žiarlive chránené proti vzrastajúcej moci cisárskych komôr, ktoré začaly začierať i do vrecák pánov zemanov a výsadovej šľachty. Prvým, ktorý sa živelne pobúrili proti súpisu majetku, bola práve jeho milosť pán barón Komarzs-Komáry, lebo jeho by boly, ako poľského, ale zmad'arizovaného prisťahovalca veľmi citelne postihly nové nariadenia. V du-

chu vtedajších časov si totiž svojvoľne privlastnil niekoľko sessií od sedliakov i slobodášov okolia Veľkej Bytče. A keďže sa v prvom rade vzťahoval súpis na sedliacke sessie i urbáre, jeho milosť snažila sa dať vykĺznuť z povinností, ktoré predpisovaly staré mravy, aby šľachtic alebo zeman dali v prípade potreby otčíne všetky možné žertvy.

— Tisíc hrmených — zabohoval barón, rozhadzujúc svojimi neobyčajne veľkými rukami:

— Nuž či my páni máme doplácať na cisársky dvor?! Či nevylietame svoju drahocennú krv v obrane vlasti?! — Sessia shromáždzených šľachticov a zemanov od Trnavy až po Užhorod privolalo hromové „Vivát!“ až sa silne stavané múry hričovského zámku otriasly.

Jeho milosť totiž bola svolala všetkých svojich priateľov na sessiu, ako vyzráť na cisárskej komore. — Od poddaných budú zas vyberať všakové stoličné a krajinské dane, a čo my potom máme vari chodiť po pýtaní? — pridal sa k barónovmu prejavu Ján Széchy, ktorý bol známy ako najväčší drič poddaných. Vlastenectva mal zavše plné ústa, ale keď to prišlo do tuhého, nepreložil ani krížom slamy.

— Naša šľachetná krv je čochvíľa obetovaná na oltár vlasti! — kričal ako smyslov zbavený, hoci sám vedel, že len jeden jediný raz vylial asi

pol žajlíka krvi. Ale i to nie pri obrane vlasti proti Turkovi, ale vtedy, keď ho jeho súseď Oponický pristihol pri svojej žene.

— Vivát! — vivát! — privolávali i tomuto podarenému obrancovi vlasti páni bratia rovno-
duane. Čerta sitnianskeho im záležalo na tom, či pán brat Széchy vylial len po žajlíka krvi pre vlasť, alebo pre dajaké záletnícke chůtky. Čert vzal pravdu! Hlavné je dokazovanie, čo by i zemetrasnými cigánstvami pravdu zemana.

— Ale veď sa musíme páni bratia ujať i našich poddaných! — pridali sa hlučne k predošlým rečníkom mokrad'ský Abafy: — Nesmieme preca dopustiť, aby ich cisárska komora vycicávala! — dodal farizejským vykrúcaním očí. — Tak je, vivát! — Áno, nesmieme to dopustiť za nijakých okolností! — pridali sa ešte hlučnejšie k nemu ostatní páni bratia. No bodaj by aj nie! Ak bude museť sedliak platiť i cisárskej komore vyššie dane, čo by zostalo pánom bratom? Nie, nie, to sa nesmie dopustiť, lebo prvšia je košeľa ako kabát!

Za štrngotu pohárov si páni bratia prikyvovali a uisťovali sa navzájom, že ukrátením sedliaka by bol v prvom rade poškodený zemepán. Čo po vlasti a jej tisíc starostiach a strastiach. Najprv je vlastné hrdlo a bruško a čo zostane, poručeno Pánu Bohu, nech to sedliak dá pre vlasť.

Či už zostane niečo pre neho alebo nie, to není starosťou zemepána. V takomto duchu prúdil hovor, usilovne zalievaný dúškami pravého samotoku, ktorý boli vari pred pol rokom drabantí jeho milosti pána baróna Komarzs-Komáryho uzbíjali od košických kupcov pri Strečne. Prirodzene nešli na kupcov v parádnych drabantských uniformách jeho milosti, ale v sedliackom preoblečení, aby sa mohli kupci požaľovať v Žiline, že boli ozbíjaní zbojníkmi v haleňách a v krpcoch. Ale márne sa sháňali žilinskí hajdúsi po dákyh hôrnych chlapcov, ktorí sa mali dopustiť tohoto zbojstva. Márne uštvali kone i seba, nenašli tí veru ani najmensej stopy po nich, lebo lež našli furmani sviazaných a dokaličených kupcov, už sa vínko chladilo v pivnici hričovského zámku. Pánom bratom išlo vínko očividne na úžitok, lebo sa dohodli cisársku komoru veľmi vtipne ošmeknúť. Bol to zas pán barón Komarzs-Komáry, ktorý navrhol, aby si zemepáni vzali do prenajmu sedliacke sessie a aby svoje poľnosti dali zas sedliakom.

— Ani sto stoličných vyslancov sa v tom nevyzná — dôvodil barón a ostatní páni bratia boli zrovna vo vytržení. - Vrana vrane očí nevyglúbe — pokračoval Komarzs-Komáry vo svojich vývodoch. — I bodaj, že by aj, veď prídu majetky a ľud popisovať vyslanci zo susedných

ntolíc, a tí sa čerta vyznajú v našich majetkových pomeroch. A potom, ktože budú tí popisní komisári? Verte, milí amícenkovia, že zas len naši páni bratia, ktorí už zažmúria oči, keby sa im naše údaje zrovna nepozdávaly. A či myslíte amícenkovia, že sa snáď budú dopytovať sedliakov, či je to s tou sessiou tak, ako to my udáme. Ej verte, že sa šľachtická a zemianská krv nikdy nezapredá. — Nezapredá, vivát! nikdy nezapredá! — volali všetci a jeho milosť pána baróna podľa dobrého starého zvyku zaraz podvihli na plecía a ponosili ho za súhlasného revu po tere-me. Barónovi svietily oči od nadšenia i od značného množstva lacného tokajského samotoku, ktorý dal tak štedre nalievať pánom bratom. Bol sám so sebou úplne spokojný, a bol by sa najračšej potľapkal po pleci, že z pánov bratov on jediný našiel liečivú masť na ubolené zemepánske dušičky, ktoré chcela nenasytná cisárska komora tak bohaprázdne vykoristiť. Ako ho tak podpítí zemepáni vláčili na svojich vlastne-neckých plecích, v tom vnišla do hodovne dcéra kastelána Márayho, drabálne urostlá Eva a významne pokývla barónovi, že mu chce niečo dôležitého oznámiť.

— Ajhľa! Čo že to za holubicu priletela sem? — zvolal záletný Ján Széchy, ktorý bol už podna-

pitý. Na jeho zvolanie niekoľkí zemaní, ktorým sa neušlo tej cti, aby jeho milosť pána baróna ponosili na svojich pleciach, hbité priskočili k Eve a hocijak sa bránila, popadli ju na plecía a niesli ju k barónovi za ohlušujúceho revu ako dajakú vojnovú trofej. Ale ďaleko s ňou nedošli, lebo Eva, brániaca sa zubami nehtami, dajak strاتیła rovnováhu, a slávnostne ju nesúci urodzení páni bratia tiež už boli vínom premožení. A tak sa stalo, že milá Eva ako hnilička spadla. To všetko by nebolo bývalo tak zlé, keby kastelánova dcéra v takej pocte, akú jej urodzení páni pripravili, bola sa rozbliakla na dlažbu. Stalo sa však niečo horšieho. Zemani, nesúci Evu, boli totiž veľmi blízko k druhej skupine pánov bratov, nesúcich jeho milosť pána baróna, a Eva, vážiacia dobrých deväťdesiat libier, spadla priamo medzi nich. V okamihu celá vznešená spoločnosť i s jeho milosťou pánom barónom válala sa po dlážke, dooblievanej vínom i nepríjemnými výplodmi slabších žalúdkov, ktoré sa zas podľa zemanských dobrých zvykov len v prípade dosť času vyprázdňovali oblokmi hodovne. Nie potom div, že boli všetci, ako by ich bol zo zámočkej stoky vytiahol. Ktorí ešte ako dobrí... Odniesli to iba s doriadenými šatami, ale jeho milosť pán barón pri nečakanom páde narazil hlavou na roh ťažkého dubového stola a

dôkladne si ráčil uderiť nádobu svojho ostro-
vtipu.

Bručanie nevôle a stonanie jeho milosti zame-
nilo nadšené volanie urodzených pánov bratov,
sberajúcich sa s usmoklenej dlážky, ktorí rých-
lo hne, ktorí pomalšie, podľa toho, ako kto vlá-
dal. Prvá bola na nohách Eva kastelánovie, kto-
rá si síce občas tiež rada prihla, ale tento raz
bola úplne pri vlastnej vláde, lebo práve opatro-
vala chorú barónku. Nebola to síce choroba ne-
zvyčajná, ale očakávala práve prvorodzeňa, čo
pri jej útlej postave zavdávalo príčiny k oba-
vám, lebo zámocká pani chvíľami blúznila a ča-
sto nepoznávala ani svoje služebníctvo.

Jeho milosť pán baróna Eva pomohla na nohy a
musela ho dobrú chvíľu podržať, lež si udržal
rovnováhu, ktorú mu množstvo vína i silný úder
na hlave spôsobily.

— Vaša milosť, vaša milosť — šeptala udychča-
ná Eva barónovi do ucha. — Stalo sa strašlivé
nešťastie...

— ... a k tomu ešte také hnusné! — pretrhol ju
barón, hmatajúc si jednou rukou nabehnutý pu-
pák na temene hlavy a druhou rukou soškrabu-
júc s parádnych uhorských šiat nepríjemné plo-
dy slabých žalúdkov. — Strašlivá vec sa sta-
la... — opakovala Eva teraz už hlasnejšie.

— Kap do pekelnej matery, veď to sám vidím a

cítim! — skríkol na Evu, nenechajúc ju dovra-
viť. Ale Eva nedala sa odbyť. — Jasná pani da-
li život zdravému chlapčekomu, a ... — Hurrá,
vivát! To musíme zapíť! Nech žije šťastný otec
a jeho vzácny potomok! — zahrnely blahožela-
nia veľkou hodovňou a všetci hostia hrnuli sa
k hostiteľovi, aby mu blahoželali k prvorodené-
mu synovi. — A potom, že sa strašlivá vec sta-
la, che, che, che — rehnul se Széchy na celé
ústa a oblapil Evu okolo krku. Ale Eva zlostne
odsotila od seba dolípagjúceho zemanu a znova
sa obrátila k barónovi, ktorý sa od radosti ne-
vedel, kam podieť. Roky a roky túžil mať muž-
ského potomka a hľa, teraz bola jeho túžba
splnená.

— Tak syn ... tak preca syn, vravel natešene a
obidvoma rukami prijímal blahoželania shro-
mážených zemanov a šľachticov.

— Ale stalo sa aj veľké nešťastie — opakovala
Eva po tretie s vážnou tvárou.

— Snáď zomrel? — skríkol barón vzrušene na
Evu.

— Ach nie, je živý a zdravý, ale jasná pani po
porode zošaleli ... Keď sme jej podali prvorode-
niatko, chceli ho jasná pani uškrtiť. — Keby bo-
la jasná strela padla medzi opitú spoločnosť, ne-
bola by vyvolala také vzrušenie, ako táto tra-
gická novina. Barón sa zapotácal a meravo hľa-

del na posolkyňu. Vedel síce, že v poslednom čase javila jeho žena známky choromysel'nosti, ale lekári pripisovali to iba tehotenstvu, uisťujúc ho, že po porode nastane uzdravenie. — A či neublížila môjmu synkovi? — opýtal sa Evu ako si neprítomne. — Eva záporne potočila hlavou: — Nie vaša milosť... Vytrhla som ho jasnej panej.

Nastalé mlkve ticho prerušil barón, vidiac, že sa hostia pripravujú na odchod.

— Len zostaňte páni bratia. Ja sa čoskoro vrátim, len sa poďívam na môjho synáčka.

— Ale stav jasnej panej — namietol Abafy.

— Nebude to také vážne. A konečne radostná zpráva ďaleko prevažuje i tie najsmutnejšie — povedal barón odo dverí a nasledovaný Evou kastelánovie opustil hodovňu. Jeho čierna duša nebola nijak pohnutá trúchlivým stavom úbohej ženy, ktorú nikdy nemiloval. Oženil sa s ňou len preto, aby získal s ňou veľké majetky, ktoré dostala do vena a išlo mu tiež i o to, že sa sobášom dostal do rodiny mocných rakovskovcov, ktorí ovládali veľkú čiastku stredného Považia. Nešťastná Maria čoskoro soznala svoj omyl v láske, ale vtedy už bolo neskoro. Bola pripútaná k mužovi, ktorý jej nikdy neprejavil opravdivú manželskú lásku, po čom tak nesmierne túžila. Nebola krasavicou, ale tento nedostatok

hojne nahradily jej vzácne duševné vlastnosti: jemnosť, nežnosť a ušľachtilosť. Aké nesmierne muky vytrpela, keď si uvedomila, že sa stala obeťou chamtivosti barónovej, ktorý ju považoval len za posteľnicu a za prostriedok svojich cieľov. V prvom roku manželstva mala ešte nádej, že sa barón zmení, ale s roka na rok stával sa k nej chladnejším. A keď mu raz vytýkala jeho chovanie, vysmial sa jej do očí.

— Nuž či myslíš, že ty si na svete jedinou ženou? Cha, cha, cha!

Od tejto chvíle stávala sa trudomyseľnou, lebo barónov výsmech zlomil jej citlivú dušu. Zato však mlčky znášala svoj smutný údol, hľadajúc útechu v tajnom podporovaní utláčaných a krute prenasledovaných poddaných. Áno, musela to robiť tajne, lebo Čierny barón, ako ho nazývali jeho poddaní, nebol by strpel, aby niekto z jeho zámku prejavil k ľudu nejaký skutok milosrdenstva.

Často za večerného šera, pod záminkou prechádzky so svojou vernou komornou, ktorú si na zámok priviedla z rodičovského domu, opustila zámok, aby ponavštevovala svojich chránencov, žijúcich v Podhradí a dobrými radami i peniazmi pomáhala znášať ich trpký život. Nebolo tej chorej ženy, decka i kútnice, aby ich aspoň raz nebola navštívila a obdarovala. Ale neobíšla

ani poddaných, ktorých pre všakové maličkosti nemilostne dokatovali zámockí drabanti. A takýchto nešťastníkov bolo dosť a dosť.

Mnohí poddaní boli by už dávno išli pozabučky, aby sa pomstili za neznesiteľné príkoria, ale dobrá duša a zlaté srdce nešťastnej barónky púťaly ich k rodným srubovým chalúpkam. Jej milý pohľad a láskavé slová pôsobily na ich teľo i duševné muky ako liečivý balzám. A keď aj boli v pokušení utiecť do hôr, iba zaťatými päsťami pohrozili k zámku. Barón dlhý čas nevenoval pozornosť častým večerným vychádzkam svojej ženy, ale po čase nezostalo mu neutažené, prečo barónka tak často opúšťa zámok. Dozvedel sa to od svojho priateľa Súľovského, pána susedného zámku, s ktorým často poriadal barón nepopísateľné orgie, raz v hričovskom zámku, inokedy zas v kaštieli pána Súľova, Hradnej, Jablonového a Predmieru. Len to nevedel si barón nijak vysvetliť, odkiaľ má barónka peniaze, lebo veď nikdy nepýtala nič od neho a kľúč od pokladnice bol stále u neho, nevydajúc ho nikomu a nikdy z rúk. Keby sa bol však pozrel do klenotnice svojej ženy, ktorá bola už takmer úplne prázdna, bol by ľahko dovtípil, odkiaľ má barónka peniaze. Všetky svoje rodinné šperky, ktoré si z rodičovského domu pri-niesla, boly po kuse predané žilinským klenot-

níkom. Ale na šperky, ktorými ju barón ešte v zásnubách obdaroval, nesiahla. Dal svoju ženu tajne sledovať Evou kastelánovie, ale tá mu vedela len potvrdiť zpravu Súľovského, že barónka navštevuje poddaných a obdarúva ich peniazmi. Ináče barónka za rok len niekoľkorazy opustila zámok, ale vtedy bola obklopená barónovými dôverníkmi, ktorí v počínaní zámockej panej či už v Žiline alebo v Bytči nič podozreľého nespozorovali. Ale Eva sa dovťípila a aby sa barónovi zavďačila, začala sledovať dôvernú komornú zámockej panej. Neušlo jej totiž, že paniná komorná s času na čas chodievala do Žiliny. Skrslo v nej podozrenie, že táto dôvernica barónky z neznámych prameňov zásobuje zámockú paniu peniazmi. So svojím podozrením sverila sa barónovi, ktorý poveril Evu, aby s komornej Anny nespustila očí. A keď sa komorná pri najbližšej príležitosti pobrala do Žiliny, Eva ju sledovala. Podozrenie, že komorná Anna je prostriedkovateľkou peňaží, bolo v nej utvrdené, lebo vystriehla barónkinú komornú, keď vošla do klenotníckeho obchodu Horňanského a zanedlho sa z neho vrátila s koženým meštekom drobných míc. Eve nebolo viac treba. Dala hneď priať a prikázala kočišovi, aby čo najrýchlejšie hnal. Barón pochválil a obdaroval Evu. Potom rozkázal veliteľovi stráže padacieho mostu,

aby mu barónkinú komornú hneď po návrate zo Žiliny priviedol a nedovolil, aby sa so zámockou paňou prv stretla. Mal úmysel cez komornú usvedčiť svoju ženu.

Komorná Anna pri odchode z klenotníckeho obchodu špozorovala, že ju kastelánovie Eva špehuje a teraz jej zišlo na myseľ, že v poslednom čase jej bola dôvernica zámockého pána neustále v päťách. Aby nespôsobila svojej milovanej panej nejakú nepríjemnosť, rozhodla sa k nevinnému úskoku, aby ušetrila svoju trpiacu veliteľku od výčitiek bezcitného pána. A preto zaraz sa vrátila ku klenotníkovi Hornianskemu, ktorému nebola neznáma šľachetnosť hričovskej zámockej panej a sverila sa mu so svojimi obavami, prosiac ho o radu a pomoc. Klenotník ochotne prisľúbil úplnú mlčanlivosť a poradil Anne, aby za predaný klenot utržené peniaze presypala do iného meštek a meštek, opatrený erbom zámockej panej, naplnila bezcennými sklennými guľôčkami, z ktorých si sedliacke devy ozdobovali party. Anna zaďakovala klenotníkovi a poslúchla jeho radu. Teraz bolo už len na nej, ako vpašovať meštek s peniazmi do Podhradia, aby to kočiš nespozoroval. Ale nebola by bývala ženou, aby si nebola vedela poradiť. Po nákupe všakových drobností so spokojnou dušou sadla na kočiár, lebo teraz už si bola cel-

kom istá, že zámockej panej nespôsobí nepríjemnosť. A keď sa doviezla na zámockú cestu, obrúbenú kríkami, rýchle sa vyhla z kočiara a meštek s peniazmi opatrne hodila do hustého šípového krídla. Od tej chvíle ako by jej bol žer-nov spadol so srdca a v duchu sa tešila, že sa jej podarilo všetkými masťami mazanú Evu a jej nešľachetného pána preľstiť. V očiach jej zahral šibalský úsmev, keď ju hneď za bránou oslovil veliteľ stráže zámockej brány, aby ho hneď nasledovala k jeho milosti pána baróna. Anna sa očistom priecila vykonať rozkaz zámockého pána, tvrdiac, že príde zaraz, len odovzdá jasnej panej nakúpené drobnosti. Eva, ktorá bola ukrytá za stĺpom arkády, škodoradostne sa uškľabila a pohľadom ostrovida sledovala každý pohyb barónkinej vernej služobkyne, ktorú zo srdca nenávidela, lebo Anna opovrhovala ňou. Za roky pobytu v zámku Anna mala príležitosť dôkladne nazrieť do skazenej duše kastelánovej dcéry a vyhýbala sa jej ako morom nakazenej, hovoriac s ňou len v nevyhnutelných okolnostiach.

Keď Anna konečne poslúchla výzvu veliteľa stráže, akoby bezd'ачne zabudla na sedadle koča meštek so sklennými guľôčkami a zatváriac sa urazene, nasledovala veliteľa stráže do pravého zámockého krídla, ktorý obýval barón Ko-

marza-Komáry. Zakiaľ veliteľ stráže viedol Annu tmavým schodišťom pre služebníctvo, zatiaľ Eva o zlomkrky bežala hlavným schodišťom, lebo jej neušlo, že Anna nechala na sedadle koča právo ten meštek, ktorý videla u nej pri opustení klenotníckeho obchodu. A keďže mala kedykoľvek voľný prístup k barónovi, bez ohlásenia vošla do jeho prepychovej komnaty a povedala mu, čoho bola pred chvíľou svedkyňou. Barón pochválil jej obozretnosť a vypustil ju bočným vchodom, aby sa nemusela stretnúť s Annou, ktorú v zápätí ohlásil barónov komorník Franc. — Čo si konala v Žiline? — pýtal sa jej barón, sotva prijímúc jej pozdrav.

— Či som tam niečo zlého vykonala, vaša milosť pán barón? — odvetila Anna s otázkou, tváriac sa poľakane.

— To netvrdím, ale chcem vidieť, počo si tam cestovala? — pýtal sa komornej znova, vytiahnuc obrvy až do pol čela. — Nakupovala som rozličné drobnosti pre jasnú paniu barónku, vaša milosť pán barón.

— A či si tam nič nepredávala? — tázal sa jej teraz už prísne, zabodnúc sa pohľadom do očí Anny. — Aha, — blyslo v mysli Anny, — Eva už vykonala svoju povinnosť. — A tváriac sa, akoby poľakane sklopila oči, lebo nebola zvyklá luháť a obávala sa, že by jej barón pravdu vy-

čítal z očí. — Nevieť, vaša milosť, pán barón, čo by som ja vedela predávať — povedala neskutočne. — Kúpovala som len nejaké maličkosti pre seba a pre jasnú pani barónku.

— Táááák? — pretiahol barón a pristúpil k Anne s päťami oprenými na kĺboch. — Naskutku mi ukáž, čo si nakupovala! — Anna rozviazala uzlík a rozložila pred baróna celý svoj nákup. — A či si nič iného nemala u seba? — inkvizoval ju barón so vzrastajúcim hnevom.

— Nepamätám sa, — odpovedala Anna placho.

— Mna, zaraz to uvidíme, — povedal barón výsmešne a pokynul Anne, aby ho nasledovala na zámocké nádvorie. — A toto je čo? — skríkol barón na Annu, ukazujúc na kožený a erbom barónky ozdobne vyšívany meštek na sedadle kočiara. — Ach, ako som povďačná vašej milosti, pán barón, — zvolala Anna nadšene. Ale barón verný svojmu zvyku, pretrhol ju v reči. — Čoooo? — pretiahol nechápave. — Och, áno, som veľmi povďačná, že ma vaša milosť upozornila na zabudnutý meštek, ktorý som si požičala od jasnej panej barónky.

— A čože je v tom mešťci? — zatelúzil na Annu akosi neisto.

— Sklenné granáty, vaša milosť pán barón — povedala Anna úctive a uchopiac meštek, rozviazala ho. — Nech sa ráči vaša milosť presved-

Evu, že som vravela pravdu, — a podala ho barónovi, ktorý nazrel doň a jeho obsah vysypal na sedadlo koča. Ale z meštaka sa nevysypaly Evou tak určite ohlásené peniaze. Nebolo tam ani deťného turáčka, iba lylské gulôčky. — Nevedím ti! — osopil sa na Annu. — Ty skrývaš u seba niečo, čo tajíš pred mnou. — Nevieť, čo tá tvoja milosť myslieť, že skrývam u seba, — osmelila sa Anna. — Hneď to uvidíme. Hej, chlapi, zavolajte mi naskutku Evku! — skríkol barón na drábov, postávajúcich na nádvorí. Hneď aj štyria skočili, že privedú Evu, ale nebolo toho treba, lebo Eva sa už aj objavila z podradia kočiarne.

— Zavedz Annu do najbližšej izby a dôkladne ju prehliadni, či nemá u seba niečo skryté, — rozkázal Eve. Keby to nebola bývala komorná jeho ženy, nebol by potreboval ani Evy, vo svojej nekonečnej zlosti bol by sám previedol telesnú prehliadku devy, hoci aj pred všetkým služobníctvom. Ale s ohľadom na svoju ženu preca sa opanoval a poveril telesnou prehliadkou vñadeprítomnú kastelánovie dcéru. Zanedlho vrátila sa Eva k barónovi s dlhým nosom, lebo mimo malého meštaka s niekoľkými striebornými denármi a polturami nenašla u Anny ničoho.

— Beštia! — zasyčal barón na Evu. — Ako si

ma mohla priviesť do takej hanby? Naskutku sa mi prac s očú!

Eva ako zmoklá sliepka odtreptila sa, zatiaľ čo barón ako podráždený tur hnal sa do svojich komnat. Iba Anna so spokojným úsmevom šibla na zronenú Evu a ako ktosi poctive vykonal svoj úkol išla za svojou zbožňovanou paňou, aby ju varovala pred nástrahami. Eva svojím rafinovaným tušením vycítila, že bola Annou prešterná a práve preto sa zaprisáhla, že zatiaľ neustane, kým nepríde na kľb veci a neospravedlní sa pred zámockým pánom, ktorému vždy tak spoľahlive slúžila. Dňom i nocou sledila, až sa jej konečne zradné dielo podarilo a usvedčila nešťastnú Annu a ešte nešťastnejšiu jej veliteľku. Anna ako vždy, i teraz pokusila sa chrániť svoju dobrotivú paniu, ale nebolo jej verené. Stalo sa to tak, že sa Eva od kočišov dozvedela o chystanej ceste Anninej a pošepala to barónovi, doporučujúc mu, aby sa sám presvedčil, že ho neklamala, keď tvrdila, že Anna predáva paniné klenoty. Barón dal si osedlať koňa a odcválal do Žiliny, aby Annu pristihol na skutku. Hoci ako bola Anna opatrná, barón vošiel do klenotníctva Hornianskeho práva v tom okamihu, keď Anna podávala klenotníkovi diamantový prsteň. Jeho príchod bol tak prekvapivý, že klenotník nemal už času prsteň skryť — Kde si vzala ten-

to drahocenný prsteň? — obrátil sa barón pyšne na úžaslú dievku.

Anna, aby zachránila svoju paniu, klesla pred barónom na kolená, zopäla prosebne ruky a plačúc zvolala: — Och, milosť! Ja som ten prsteň ukradla najjasnejšej panej! — Luháš, podľa stvorenie! — zareval celý bez seba a tak prudko kopol do sebažertvajúcej Anny, že chúd'a namdlene kleslo na zem. Chcel ju ešte raz kopnúť, ale statočný klenotník postavil sa mu v ceste. — Kate mi s cesty! — skríkol barón na klenotníka. — Tu rozkazujem ja! — odťal mu klenotník nebojácne a sodvihol somdlenú devu. — Pse, toto oľutuješ! — fučal barón nesmieriteľným hnevom prejatý, ale bol bezmocným, lebo na pokrik sbehli sa klenotníkovi pomocníci a vyzvali surovca, aby naskutku odišiel, ak nechce, aby ho mestskí hajdúsi vyviedli. Barón na pekelných vyhrážiek a kliatieb odišiel, sobe rúc so sebou prsteň, čoho si klenotník v nastalom zmätku ani nepovšimol.

Ubohej Anny ujala sa žena klenotníkova a pod jej pečlivou opaterou čoskoro sa prebrala z mrákot: — Kde som; čo bude s mojou milovanou paniou? — boly jej prvé slová, keď sa našla v cudzom prostredí. Pani Hornianská uspokojovala Annu a láskavými slovami ju uistila, že všetko bude zasa dobré, hoci sama vedela z mu-

žovho rozprávania, čo by nešťastnú devu stihlo, keby sa dostala do moci nemilosrdného a neľútostného zámockého pána. Ale Anna sa nestarala o seba, alebo o to, čo ju čaká, ak by sa jej zmocnili barónovi lapaji. Išlo jej v prvom rade o nešťastnú zámockú paniu, ktorej bola oddaná príslovečnou oddanosťou psa, lebo ju zámocká pani ešte za slobodna raz bola zachránila z rúk opitých cisárskych vojakov a ujala sa jej ako úplnej siroty.

Anna hŕko zaplakala a nevedely ju utíšiť ani láskavé slová: — Úbohá jasná pani, — zalkala. — Čo si počne bezo mňa... Čo bude s našimi chorými, ktorí sa vždy tak tešili na našu návštevu...

Medzi tým barón poveril jedného zahálača, aby za dobrú odmenu bol stále v blízkosti Hornianskeho klenotníctva a zaraz podal zpravu do hríčovského zámku, ak by Anna opustila dom klenotníka. Potom dal sa do takého divokého cvalu, že div nesrazil svojím do krvi ostroženým koňom strážcu mestskej brány.

Barónka Maria úzkostlive očakávala vernú komornú a každú chvíľu vyzerala oblokom na cestu, čo už neprichodí jej kočiár. Keď však uvidela zámockou serpentínou hnať sa muža neobvyklým cvalom, zaraz sa jej zmocnila zlá predtucha. So zatajeným dychom čakala, čo sa bu-

de diaľ. A nemusela dlho čakať, lebo sa dvere jej budoáru s veľkým hrmotom otvorily a priamo sa vrátil do jej svätiny ťažko lichtajúci manžel. Ale nielen jeho hrmotný príchod, ale i jeho vzhľad neveštily nič dobrého. Zastavil sa naprostred izbe a zánovite pozrel na svoju ženu, trasúcu sa na celom tele.

— Tak, ty budeš márneť drahocenné klenoty, aby si tamtú žobrač podporovala? — vyrútil sa na svoju ženu hrozebne. Ale na podiv útla žena posberala si všetky sily a dôrazne mu odpovedala: — Ak márnim, tak márnim moje a nie tvoje! — opravdu sa sama podivila, kde nabrala toľko sily tak rozhodne odpovedať.

— Tie si už dávno premárnila! — vybuchol barón, hodiac jej k nohám prsteň, ktorý bol v Žiline Anne odobral.

Barónka vidiac svoj prsteň, pocítila v srdci silné bodnutie, lebo jej už bolo jasné, že muž sa Anny zmocnil. Zato však znova si sústredila sily, vzala veľkú perleťovú klenotnicu a podala ju svojmu mužovi: — Hľa, pozri sa, či som z tvojich darovaných šperkov čo by i kústik bola zmárnila. Vezmi si ich, beztak pohľad na ne pripomína mi zavše môj zničený život. — Áno, vezmi si ich, aspoň nebudeš musieť pre svoje lásky kupovať iné...

Muž akoby ju ani nebol počúval, uprene hľadel

na otvorenú klenotnicu a okolo úst mu pohrával výsmešný úškl'abok, ktorým chcel zastreť prekvapenie nad rozhodným vystúpením svojej zanedbávanej ženy. — Ty, ty... — povedal chrapľavo, nespustiac oči s obsahu klenotnice, lebo akokoľvek sa vedel vynajst' v každej situácii, teraz sa mu reč dajako zapiekla v hrdle, hoci sa celou cestou zbesilého cvalu v duchu zastrájal, že ju pokorí do prachu.

— Hej, hej, len si tie klenoty vezmi a obšťastni nimi niektorú z tých úbohých sedliackych dievok, ktorým si zničil šťastie práve tak, ako mne... Snáď' bohatstvo a krásne šperky im zacia celia tebou spôsobené rany. Moje rany beztak nezacelíš ani najkrajšími šperkami sveta a moje oči viac nezaslepíš nijakými zemskými statkami, lebo netúžim po nich ako ty, ktorý z potu, krvi a náreku zúfalého poddaného ľudu honobíš...! — Slová barónky dopadly na hlavu baróna ako oceľové kladivá, ktoré by vedely rozdrtiť lebku i cez najlepšie vykovanú prilbu. — Ty... Ty...! — zmocnil sa barón zase len týchto slov, premíňave zavierajúc vrchniak klenotnice.

— Áno, ja ti to vravím, ako tvoja zákonitá žena. Dávno som ti to už chcela povedať, ale vyhýbal si sa mi...

Barón sklonil hlavu a položil klenotnicu na toa-

letný stolík. — Nedávaš mi potomka, — vyhrkol konečne vyčítave.

Barónka sa zapýrila, cudne sklopila oči a so záchvejom v hlase potichu povedala: — Vypoznala som ťa už v prvé dni nášho nešťastného manželstva a zhrozila som sa už len samej myšlienky, že by dieťa moje malo zdediť tvoje vlastnosti. Ale preca som sa — neubránila... Cítim, že nosím pod srdcom tvoje dieťa a so dňa na deň som z toho nešťastnejšia...

Barón sa vzpriamil a pátrave pozrel na svoju ženu, ktorej rumencom zaliate líce pokryly dva hojné pramienky slz.

— Je pravdou, čo vravíš? — zvolal vzrušene.

— Bohužiaľ je to doslova pravdou... Ako som kedysi túžila mať dieťaťko, ktoré by som mohla obklopiť svojou materskou láskou, tak sa teraz hrozím myšlienky, že budem matkou... Aké sú šťastné tie úbohé ženy poddaných, keď pocítia pod srdcom hrejivé teplo materstva. Robotujú od svitu do mraku; sú nenasýtené a dostatočne neodiate, ale to sladké vedomie, že budú matkami, nahrádza im všetko strádanie...

— Opravdu je to tak, že sa cítiš byť matkou? — opýtal sa jej barón znova, uchopiac ju za ruku. Barónka niekoľkokorazy smutne pokývala súhlasne hlavou, ktorá jej napokon sklesla až na hrud', a ktorej sa jej draly žalostné vzlyky, otrásajúce

cele jej útlým telom. Ťažkými výčitkami zasypaný barón dojate prehltol. Ale jeho nedojaly výčitky, z ktorých si mnoho nerobil, ale dojala ho novina, že konečne bude otcom. Hoj, a keby mal syna, akú krásnu budúcnosť by mu mohol zabezpečiť. To by bol už opravdivý šľachtic — kmitalo mysl'ou baróna.

— Teším sa, Mária, tvojej novine a povedz, čo potrebuješ, bude hneď splnené! — prerušil svoje myšlienky.

— Kde je moja komorná? Čo si s ňou urobil?!

— zvolala z usedavého plaču.

Barón sa zachmúril a v tom okamihu prešla ho slabosť chvíľkového dojatia a stal sa zasa tým bezcitným hrubcom, akým vždy býval. — Tá nesmie viac prekročiť prah môjho zámku, — povedal temne.

Maria vytrhla svoju ruku z mužovej a potlačiac v sebe hlasitý plač vykrikla na baróna: — Vrahu, vrahu, ty si ju zavraždil! — A prv než sa mohol barón vzpamätať v návale šalenstva skočila k nemu, svojimi útlými rúčkami uchopila ho za hrdlo a začala ho škrtiť. Oči jej hrozebne iskrily a súmerné ťahy tváre zrazu boli tak ztrhané, že by ju nik nebol poznal. Barón bol natoľko prekvapený, že stál ako stĺp a zabudol sa i brániť proti svojej šaliacej žene.

— Vrahu, vrahu! — kričala z plného hrdla a

stále prudšie škrtila baróna. Spamätal sa, až keď mu začal dochádzať dych. Ale dalo mu to mnoho námahy, lež sa mu podarilo vyslobodiť z rúk šaliacej ženy, ktorej nával šalenstva prepožičal v pomcre k jej útlosti zrovna zázračnú silu. A keď nešťastná žena znova zaútočila na baróna, už by sa jej bol veľmi ťažko ubránil, keby mu nebola prišla Eva na pomoc. Tento ženský zloduch totiž sledoval baróna do ženiných komnat. Z rozorvaného vzhľadu zámockého pána večne sliediaca kastelánova dcéra videla, že sa barónovi podarilo nenávidenú Annu usvedčiť. A aby jej nič neušlo z výstupu medzi zámockým pánom a jej ženou, vopchala sa do kutiny, z ktorej boly kachle budoára zámockej panej kúrené a počula takmer každé slovo rozhovoru. A keď začula prenikavé výkriky zámockej panej a zachroptenie zámockého pána, bežala mu hneď na pomoc. A prišla práve vhod. Jej pomocou vyslobodil sa z rúk šaliacej ženy, ktorá sa v prudkom záchvate zúrivosti dlho zmietala, až konečne úplne vysilená upadla do netečnosti, hľadiac uprene do neurčita.

Barón zaraz poslal po lekára do Bytče i Žiliny a prczatým ponechal pri svojej žene Evu a jej mladšiu sestru Katušu.

Keď zámocký pán vyrozprával lekárom, že je jeho žena v požehnanom stave, obidvaja lekári sa

súhlasne shodli v tom, že záchvat zúrivosti musel nastať po neobyčajne silnom pohnutí mysli nešťastnej ženy. Barón sa tváril nechápave a prirodzene zatajil pred nimi, že mal so ženou vzrušujúci výstup. A keďže bola obava, aby si zámocká pani v novom návale šalenstva sama sebe neublížila, lekári doporučili, aby bola pod stálym dozorom vo dne i v noci a aby bola až úzkostlive chránená proti akýmkoľvek vzrušeniam, vysloviac opodstatnené obavy, že sa budú záchvaty s veľkou pravdepodobnosťou viacrazy opakovať.

Úplná netečnosť zámockej panej potrvala takmer dva dni, nejaviac o nič ani najmenší záujem. K jasnejšiemu vedomiu precítala len veľmi pomaly, ale už to nebola tá žena, akú ju jej okolie poznalo predtým. Jej modré snivé oči boly zastrené a nach sviežich líc zamenila chorobná bolesť. Zostala len stínom sama seba.

*

Osudnou náhodou komorníčka zámockej panej bola tým istým lekárom ošetrená, ako jej pani a od neho sa dozvedela, aké nešťastie stihlo jej milovanú veliteľku. Nedbajúc ani výstrah, ani rád chcela sa hneď pobrať do zámku. Ale pani Hornianska, ktorá si veľmi obľúbila obetavú a šľachetnosťou preniknutú dievku, požiadala lekára, aby jej predbežne zakázal akúkoľvek ce-

ntu. Lekár sľub splnil a prisľúbil smútiacej Anne, že pri najbližšej návšteve v zámku odovzdá Annin list barónke a prípadne donesie i vzkaz zámockej panej. Čoskoro sa mu k tomu naskytla príležitosť, lebo bol znova zavolaný do hričovského zámku.

Súc poučený Annou, pod zámienkou lekárskeho úkonu poslal von obidve dcéry kastelánové a odovzdal barónke Annin list. Ako začala zámocká poni list čítať, zaraz oživila, čo nebolo možné u nej od prvého záchvatu pozorovať.

— Ako rada by som ju videla a pohovorila s ňou, vzdychla si barónka a smutne pozerala na lekára.

— Snáď by sa to dalo nejak zariadiť, — mienil lekár, ktorý bol veľmi prekvapený náhlou zmenou nálady zámockej panej.

— Bola by som vám veľmi vd'ačná ... Ale muselo by sa to stať bez tunajších svedkov. Bojím sa, veľmi sa bojím o ňu, lebo cítim, že v týchto múroch číha na ňu veľké nešťastie ... Ľudskosť tu vymrela, — povedala zastrene a znova upadla do predošlého stavu.

Ale Eva by nebola Evou, aby jej nevrtala boky zvedavosť a zakiaľ jej sestra Káčuša odbehla do chyžky, Eva nazrela kľúčovou dierkou a videla, keď lekár podal zámockej panej list. Potom priložila ucho na dvere a načúvala. Ústa sa jej

skrivyly na zlodušský úsmev a v duchu sa už vopred tešila na chvíľu, keď bude môcť nenávidenú Annu dostať do rúk zámockého pána. Eva totiž vedela, že zámocký pán na vrub Anny pripísal, že zavinila šalenosť svojej panej a bol rozhodnutý krute sa pomstiť. I preto ponáhľala sa k zámockému pánovi a vyrozprávala mu videné a počuté. Barón jej nakázal, aby bola na stráži, lebo sám už mal sosnovaný plán.

Kým bola Eva u zámockého pána, lekár navrhol barónke, ako by sa mohla stretnúť s Annou. On doporučí barónovi, aby sa mohla niekoľko dní v týždni sama pohybovať a takto sa bude môcť pri tajnom východe so svojou komornou nerušene stretnúť. A skutočne, keď sa barón zaujímal o stave svojej ženy, lekár oznámil mu stav zámockej panej natoľko zlepšený, že môže sa niekoľko dní v týždni sama celkom voľne pohybovať po zámku, aby prišla zasa do svojej duševnej a telesnej rovnováhy. Barón súhlasil, ale dal hneď po odchode lekárovom Eve príkaz, aby zámockú paniu striehala a ani na chvíľu ju nespustila s očí. A tak sa stalo, že keď mala Anna schôdzku s barónkou pri tajnom zámockom východe, už po Anne pásli štyria ozrutní drábi. Stretnutie zámockej panej s vernou komorníčkou bolo veľmi dojímavé. Vyžalovaly sa navzájom a slzy im tiekli prúdami. A práve tak ťaž-

ko, ako sa boly sišly, tak sa ťažko aj rozchádzaly, sľubujúc si navzájom, že sa pri najbližšej vhodnej príležitosti opäť stretnú. Netušila ani jedna, aké nástrahy im hrozia. Anna chcela barónke pobožkať ruku, ale tá ju pritiahla k sebe a pocelovala Annu na čelo.

Komorná sa práve predierala cez hustie liesky od tajného zámockého východu, keď jej zastali cestu barónom vyslaní drábani. Prv, než by sa bola Anna nazdala, sviazali ju, zapchali jej ústa a pod rúškom šera večera dovliekli ju do zámku, a uväznili v Hnedej veži. Anna mlčky znášala svoj krutý údol a jediným jej potešením bolo, že je v blízkosti svojej veliteľky.

Zlatník Horniansky so ženou do úsvitu čakali na návrat Anny, ale sa jej nedočkali. Oblúbili si túto dievku natoľko, že sa rozhodli vzhľadom na svoju bezdetnosť prijať ju za svoje vlastné. Keď sa Anna ani dopoludnia nevrátila, Horniansky oznámil jej zmiznutie mestskému hajdúškemu kapitánovi Letkovi, ktorý sa hneď vybral so štyrmi vyberanými jazdcami do hričovského zámku. Keď sa dopytoval na zmiznutú, zámocký kapitán sa mu vysmial do očí, tvrdiac, že však komorná zmizla v Žiline a nie v zámku, doporučujúc mu, aby sa doma lepšie obzrel po nej.

Zámocká pani dozvedela sa o zmiznutí svojej vernej služobnice od žilinského lekára, a hoci-jako bola jej myseľ zakalená, preca dobre tušila, že Anna môže byť iba v zámku skrývaná.

*

Plných šesť mesiacov uplynulo od týchto udalostí až po známu schôdzku zemanov a šľachticov na hričovskom zámku až po tie chvíle, keď Eva barónovi oznámila narodenie prvorodeného syna a nový výbuch šalenstva zámockej panej. Barón viac o stave svojej ženy sa nezaujímal. Jeho myšlienky patrily iba provorodenému synovi, ktorý bude mať za úkol rodinu Komarzs-Komáryovcov povzniesť na najvyšší možný stupeň slávy. S týmito myšlienkami vstúpil do komnaty, naprostred ktorej stála veľká barokná hojdačka s umeleckými rezbami a bohatým zlatením. Ako šalený zrovna vytrhol svojho syna z kolísky a obsypal ho bozkami. A keď sa mu dieťa rozplakalo v náručí, dal sa s ním pohúvať po tereme a tak ho prudko potriasal, že Múdra žena z Bytče, ako v tom čase nazývali porodné babičky, musela baróna ostro napomenúť, aby z toho malého nárčata zo samej otcovskej lásky nevytriasol dušičku. Potruncený otec, spitý ešte väčšmi, že má syna, proti svojmu zvyku tentoraz sa neobdaroval Múdra ženou i jej pomocníčky pravými kremnickými du-

kátmi. Ale hocijak bol tlčibabkárom, radšej by sa bol rozlúčil so svojim nabitým mešcom dukátov ako so svojim prvorodeným synom. Aj trirazy sa vrátil od dvier, aby sa pomazlil s cieľom svojich veľkých snov, ale zavše sa musel vrátiť, lebo jeho nádej za zavše dala do takého gevdžania, že uznal za lepšie sveriť svoju nádejnú ratolesť skúsenejším rukám ako boly jeho. Už sa bral chodbou do veľkej hodovne, keď ho dostihla mladšia sestra Evy, Katuša a opýtala sa ho, čo si počať s rodičkou.

— Robte si s ňou, čo chcete, — a pohodiac rukou strmo kráčaľ ďalej, ako by bolo išlo o dajakú poslednú z posledných. — Všetko je v najväčšom poriadku! — zvolal už medzi dverami hodovne, lebo videl na tvárach svojich hostí sklamanie. Bol im totiž sľúbil, pred poradou, že im pripraví veľké prekvapenie a pôžitkov za plné priehrstie.

— Tak je to v poriadku i s jasnou paňou? — zaujímal sa mokrad'ský Abafy.

— Veľmi dobré . — povedal barón bez najmenších výčítieľ svedomia, zatiaľ čo sa úbohá stvora zmietala na svojej loži v nesmiernych mukách telesných i duševných. Vznešení i menej vznešení urodzení páni bratia o preteky zdvíhali čiaše na zdravie budúceho prekvapenia s priehrstím vyberaných rozkoší...

Kapitola IV.

PODIVNÁ HRA OSUDU.

Hry ľudskej sudby bývajú často veľmi podivné a nepochopiteľné. A tak sa to stalo i v prípade mladých Potockých, usadivších sa v Tešíne, lebo v ten samý deň a takmer i v tú samú hodinu, keď sa narodil budúci zámocký pán Hričova, i k Malým Potockým zavítala radostná udalosť. Anežka Potocká šťastne povila zdravého chlapčeka. Aký bol nesmierny rozdiel medzi pocitmi tejto mladej ženy a nešťastnej barónky Marie, ktorá v šalebnej predstave, že jej plod zdedí vlastnosti nešľachetného otca chcela svoje dieťa zmárniť. Ale veľký bol tiež rozdiel medzi láskou Ivana Potockého k svojmu budúceму nositeľovi rodového mena a medzi láskou zámockého pána baróna Komarzsa-Komáryho.

Vlast' dobrovoľne opustivší gróf Ivan Potocký opravdivou otcovskou láskou ľnul k svojmu radostnému potomkovi, kdežto u honobiaceho baróna Joachima Komarzsa-Komáryho bola to len láska pudová a sebecká. Ale nielen v láske rodičovskej bol rozdiel. Ukazoval sa ten v porovnaní dvoch novorodených. Milanom pokrstený syn Potockých bol zdravý a silný, kdežto Ākošom zvaný syn barónov bol slabý a neduživý. Konečne nebolo sa tomu ani čo diviť, lebo v ži-

vote šaliacej ženy nemôže sa zdravý plod vyvinúť, obzvlášť, keď jej celá základná myseľ obrátená je k neželateľnému materstvu.

Gróf Ivan Potocký hneď po radostnej udalosti vyslal posla do Lúčky k testovi, lebo Václav Tešínsky na žiadosť svojho zafa išiel hospodáriť na Ivanové, po matke zdedené majetky. Mladí manželia čítali dni i hodiny, kedy budú môcť položiť vnuka do náručia starého otca, ale ani posol, ani Tešínsky neprichádzali, hoci už uplynuly od toho času dva týždne, čo sa rýchly posol pobral na Slovensko. Do nekonečnej radosti Potockých nastahovaly sa rmútne chvíle. Oneskorený príchod pripisovali otcovej chorobe, alebo nešťastiu, ktoré mohlo posla stihnúť na ceste. A aby nadobudli istoty, Ivan najal druhého posla s príkazom, aby sa čo najskôr vrátil so správou, prečo prvý posol nesplnil svoje poslanie. Po týždňovom mučivom očakávaní, plného obáv a neistot druhý posol sa konečne vrátil so správou, že vari pred dvoma týždňami pán Václav Tešínsky i s poslom opustili Lúčku na najrýchlejších koňoch, ktoré Tešínsky na túto cestu pre seba a posla zakúpil. Posol potom vyrozprával, že sa zaujímal na mýtniciach i prievozoch a až po Čadcu bol uisťovaný, že v označenom čase videli ísť dvoch jazdcov pospolu, na ktorých popis celkom priliehal.

Ivan totiž popísal druhému poslovi vzhľad svojho tešťa i prvého posla, aby ušetril druhému poslovi zbytočnú cestu, ak by sa s nimi dakde na ceste stretol.

— Od čadčanskej mýtnice viac som nenašiel po nich ani najmensej stopy, — dokončil kurýr svoju zpravu, ktorá opravdu zdrtila Anežku a Ivana.

— Sám ich pôjdem hľadať — povedal Ivan zro-
nene.

— Je to zbytočné, pane, — namietol kurýr s plnou istotou. — Vypytoval som sa, počnúc od Čadce vo všetkých okolitých obciach, ktorými vedie tešínska hradská, ale nik mi nevedel o nich ani najmensej zpravy podať. Mýtnici čadčanskí videli ich poslední a povedali mi, že neskoro v noci zamierili k jablunkovskému priesmyku. Mýtnici mi rozprávali, že to nie je prvý raz, čo zmizli noční chodci v tomto pekelnom priesmyku. Podystým boli zbojníkmi napadnutí a zabití, — dodal kurýr celkom nešetrne.

Ivan ešte v ten samý deň vydal sa na cestu v sprievode dvoch spoľahlivých a skúsených mužov, s ktorými zrovna prečesal okolie Jablunkova i Čadce, ale po niekoľkodennej námahe musel sa vzdať nádeje.

Častejšie navštívil v tom čase čadčanského mýtnika Ochodnického a jeho chovanca Jána, kto-

rý mu tiež výdatne pomáhal pri hľadaní zmiznutých.

— Hja, videl som v tej noci, ale už dajak nad ránom, vracal sa od priesmyku toho záhadného nočného kurýra, — vzpomenu si starý mýtnik a dodal: — Už roky ho vidávam a zavše sa dozviem po čase, že nejaký bohatý kupec alebo pán zmizne... Nechcem vám, pane, spôsobiť zármutok, ale musíte sa pripraviť na najhoršie. Toľko je však isté, že ten záhadný nočný jazdec... — a zamyslene sa odmlčal.

Ivan, ktorý od zmareného trenčianskeho pokusu únosu prijal krycie meno Petrovský, poďakoval mýtnikovi za zprávy a smutne sa vracal so svojím sprievodom do Tešína. Ján Ochodnický na svojom dychavičnom žrebcovi, ktorého bol pred časom kúpil od cigánov, až po priesmyk odprevadil Ivana a jeho sprievodcov. Medzi rečou obrátil sa na mladého grófa a nesmelo poznamenal:

— Pane, ja by som mal tisíc chutí sledovať toho pekelného kurýra, ktorý všade tam, kde sa len objaví iba smrť rozsieva.

— Vy by ste boli ochotný ďalej pátrať po mojom nezvestnom testovi? — obrátil sa gróf s plným záujmom k Jánovi.

— Veľmi rád, pane, — prisvedčil Ján Ochodnický, — ale... — nedopovediac však, čo si myslel

a pozrúc sa na svesenú hlavu svojej hagarigy pousmial sa.

Ivan zaraz pochopil, prečo sa mladý muž odmlčal a usmial, a hoci nebolo grófovi Potockému ani trocha do smiechu, i jeho zarmútenou tvárou preletel uznanlivý úsmev. Počul totiž o neobyčajne rýchlych cvaloch záhadného nočného kurýra a o jeho silnom a vytrvalom koni, a keď mu padol zrak na Jánovu, koňom nazývanú dychavičnú trosku, v okamžiku vystihol zaváhanie mladého junáka, ktorého si Ivan na prvý pohľad obľúbil, lebo sa ukázal byť veľmi užitočným pomocníkom pri pátraní po nezvestných. Ako dobrý znateľ ľudí vedel bezpečne zhodnotiť dobré vlastnosti, a ani najmenej nepochyboval, že tento mladý junák pôjde za stopou záhadného nočného kurýra ako kopov. I preto sa rozhodol, že Jánovi poskytne všetky možné prostriedky, aby mohol s úspechom pátrať po nezvestných.

— Ak vás len to trápi, že nemáte dobrého koňa, nuž buďte bez starosti. Za niekoľko dní pošlem vám najrýchlejšieho a najvytrvalejšieho koňa, akého sa mi len podarí kúpiť... Rozumie sa, že nezabudnem ani na postroj a dobré sedlo, — povedal gróf vážne.

Ján s úžasom hľadel na Ivana, že tak znamenite vystihol jeho myšlienky. Oči sa mu radostou

zaiskrily, lebo od svojho detstva snil o peknom koni, a hľa, teraz sa mu sen tak neočakávane uskutočňuje.

— Budem vám, pane, veľmi vďačný, a budem sa snažiť zo všetkých síl, aby som našiel stopy po nezvestných, — vravel Ján záchvejom vďačnosti v hlase, lebo veľkodušnosť domnelého Petrovského splnila jeho dávne túhy.

— I ja vám budem, mladý junák, veľmi vďačný, ak sa vám šľachetné podujatie zdarí a nikdy nezabudnem na vaše cenné služby.

Obidvaja sa odmlčali. — Ivanovu myseľ celkom zaujal neznámy osud svojho testu a jeho sprievodcu, kdežto Ján zasnTimer o krásnej paripe a dobrodružných cestách širým svetom. Mnohoročný pobyt v starej mýtnici dával mu mnoho príležitostí sniť o dobrodružstvách, lebo nikde sa toľko nerozprával o vojnách, hrdinských činoch rytierov i odvážnostiach zbojníkov, ako v starej čadčanskej mýtnici. Furmani obyčajne po dlhých a namáhavých cestách dali odpočinúť svojim záprahom na lúke pri mýtnici a to nikdy nezabudli navštíviť starého Ochodnického, s ktorým si radi pobafkali z mýtnikovho dohánu a vyrozprávali mu všetky zaujímavé novinky, ktoré na cestách počuli.

Malému ešte vtedy Jankovi zrovna oči iskrily, keď počul o nejakej veľkej bitke, kde hŕstka

vojakov porazila celú armádu nepriateľov. So zatajeným dychom načúval, aby mu ani slovičko neuniklo. No a keď sa tak v dobrej pohode strýc rozhovoril o Jánošíkovi, ktorý sa obyčajne chodieval so svojími hôrnymi chlapcami zabávať do kysuckých krčiem, a neraz z bujnosti odniesli aj strýcovu pokladničku s tržbou mýtného. Tu bol už Ján vo vytržení. A hoci ho neraz sen umáral a víčka sa mu tvrdošijne lepily, nebol by za tie svety šiel na ložu, zakiaľ strýc nezakončil svoju rozprávku.

Takto nie div, že rozprávky stále podnecovaly jeho romantické sklony stať sa alebo hrdinným rytierom, alebo dáakym panským zbojníkom.

Z tohoto snenia, v ktorom sa už aj cítil byť akýmsi mimoriadnym hrdinom na sivovranom koníku, prebral ho do šedivej skutočnosti tvrdošijný kašeľ Tátoša, ako bol nazval svojho dychavičného koníka. Keď precitnul, našiel sa pred úžinou, do ktorej sa už žrebcovi nijak nechcelo. Preto sa Ján úctive odporúčil domnelému Petrovskému a jeho sprievodcom.

Gróf Ivan Potocký srdečne potriasol Jánovi ruku, poďakoval mu za výdatnú pomoc a prisľúbil, že do jedného týždňa pošle mu sľúbeného koňa. Ján dlho hľadel za vzdľaľujúcimi sa jazdcami, lebo Tátoš chcel si odpočinúť. A keď si to žrebec raz umienil, nebolo tých ostrôh, ktorými by sa

bol dal pohnúť s miesta. I preto nenútil žrebca, lebo vedel, že by to bolo úplne zbytočné, a mohol sa v tichosti venovať svojim novým starostiam, ako oznámiť pestúnovi, že chce odísť do sveta. V posledných dvoch rokoch častejšie vyslovil pranie pred strýcom, že by rád poznal svet, ale ten ho naveky odbyl poznámkou, že je ešte prímladý, aby sa púšťal do sveta. Ale teraz sa Jánovi naskytla jedinečná príležitosť, odzbrojiť tvrdošijnosť svojho pestúna. Hocijak bol vďačný strýcovi, že sa ho ako úplnej sirotky ujal, školoval a dobre vychoval, preca bol odhodlaný uskutočniť svoje pranie, čo by ho bol strýc za to nazval nevďačníkom.

Len čo opatril Tátoša, zrovna šiel k strýcovi a rozhodným hlasom povedal: — Strýčik, ja pôjdem do sveta!

Starý mýtnik prekvapene zazrel na synovca, a na znamenie, že ho Jánova zpráva stihla celkom nečakane, začal sa roztržite preberať vo svojej dlhej brade.

— No, toto... ale toto? — zahmkal si starý mýtnik, až zrazu vybuchol: — Nuž ale pre kýho jazerníka chceš kapať do sveta! Či ti tu nie dobre?!

— Dobre, strýčik, veľmi dobre, — ponáhľal sa Ján prisvedčiť, aby odvrátil u strýcovi zdanie,

že chce odísť len preto, že sa mu už priečilo so starcom žiť.

— Nuž a tak po čo chceš do sveta? — zahrímal starý mýtnik srdite.

— Ten pán Petrovský mi sľúbil koňa i sedlo, aby som sa obzrel za nezvestnými...

— To je práca pandúrov a hajdúchov, — namietal strýc už akosi miernejšie, lebo si povšimol na tvári svojho chovanca, že by ho nevedel odradiť pražiadnymi dôvodmi. A potom nebol by sa ani tak rozsrdil, keby mu bol Ján zrovna povedal, že ide pomáhať tomu príjemnému Tešíncovi. Ale takto z čista jasna povedať mu: Idem do sveta! Ved' by to i holubicu rozsrdilo, nieto potom starého Ochodnického.

— Máš pravdu, strýčik, ale vieš sám dobre, že i malé dieťa vie našich slávnych úradských hajdúchov a bandúrov prekabátiť... Sám si mi to bol rozprával, — dovtípil sa Ján a huncútsky šibol zrakom na starca.

— No, ved' už je to pravda, — bol strýc nútený priznať, lebo za nič na svete by si nebol proti-rečil. A šibal Ján veľmi dobre poznal starcove slabiny a teraz ich chcel vrchovate využiť v prospech svojho cieľa.

— Tak to vidíš. A konečne dnes ráno aj ty si povedal, že keby si bol mladší, hneď by si bol medzi prvými, ktorý by klepol tomu záhadnému

kurýrovi na prsty, — kul Ján železo za horúca. — To by som aj bol... — prisvedčil odzbrojovaný strýc a zamyslene dodal: — Viem, že ťa neudržím, ani čo by som ťa prikul, keď je treba niekomu pomôcť. To je pravá krv Ochodnickovcov. Takým bol tvoj dedo, starý otec i otec. Ale čo do jazerného pekla z toho mali? — vybuchol starec znova a uderil päšťou do stola. — Bojovali a bili sa za iných a zatiaľ im majetky čert pobral! I tvoj otec pálil si prsty pre cudzie záujmy, a čo ti zanechal? Kus psej kože so zemanstvom, bez šiflíka zeme!... Tak synku, tak to bude aj s tebou...!

— Ale strýčik, veď si práve povedal, že aj ty by si...

— Pravdaže by som! — pretrhol ho pestún seabavedome. — I vo mne prúdi pravá krv Ochodnickovcov a tá sa nezaprie čo by sa svet išiel horeštorcom obrátiť... Ale teraz mi podaj kulač, ale to ti vravím, ten plný, lebo chcem videť, či si už dozrel na pravého Ochodnického!

Ján vždy ochotne plnil rozkazy svojho strýca, ale ešte ani raz nebol kulač s police v ruke starého mýtnika tak rýchle, ako teraz. A starec tiež nechcel byť v rýchlosti za svojím chovancom a na niekoľko glgov vyprázdnil dobrú polovicu túžavy z kulača, ktorý potom bez slova podal Jánovi, nespustiac s neho oči. Hocijak sa

Ján dosiaľ zdráhal okúsiť pálenku, teraz už nebolo vyhnutia, lebo sa pestún veľmi zretedelne vyslovil, ako sa dá rozpoznať do sveta súci Ochodnický od zeleného ucha. Ján nasadil kulač, zavrel oči a začal si púšťať túžavu do útrobglg za glgom. Silná pálenka svierala mu hrdlo, pálila ani oheň, a nútila ho na kašľanie; ale Ján statočne vypil strýcom nechanú polovicu. Starec šibalsky žmúral na svojho chovanca, ktorý keď i prekonal kašeľ a zakuckanie, nemohol preca na tvári potlačiť výraz odporu, čo starca očividne zabávalo.

— Do poslednej kvapky . . . ? — opýtal sa zblednutého chovanca.

Ján chcel odpovedať, ale ako otvoril ústa, túžava sa mu dajak zapýtala na svetlo. Preto mlčky prevrátil dole hrdlom čutoru, aby takto dokázal, že je už chlapom na vlastných nohách. Z čutory nič nevytieklo. Ale zato starý pestún zrejmeprozveselený dôkladnými glgmi a Jánovou ťažobou, znova si vzal synovca na mušku: — Mna . . . a pochutilo ti to? — Ján zahmkal, lebo ledačoslivovica len na to čakala, aby sa jej uvoľnil daky otvor. Ale Ján sa jej nedal, čo by bol mal tento krst ohňom, vlastne pravou bošáckou slivovicou odležať. Tvárou na smrť odhodlaného mučenika znášal tvrdošijné zdvíhanie žalúdka a v duchu prosil Prozreteľnosť, aby sa ho strýc už

na nič neopytoval. A jeho prosba, vrúcna prosba sa aj splnila, lebo dohrčal práve poštový omnibus a starý mýtnik musel ísť uvoľniť závoru. No milému Jánovi nebolo viac treba. Vybehol na dvor ako s teplým posúchom a ochotne dal slobodu búriacemu sa väzňovi. A aby jeho neprítomnosť v mýtnici nevzbudila podozrenie starého pestúna, išiel naobročiť Tátoša a tak sa ho dal usilovne sotierať, že stará mrcina od radosti zahržala.

Keď sa starý Ochodnický vrátil do mýtnice a Jána tam nenašiel, zo samého staršinskeho huncútstva išiel sa za ním pozreť na dvor, ako mu vari svedčí to chlapské potúženie. Zahržanie Tátoša priviedlo ho do stajne a chvíľu mlčky sledoval Jánovu horlivosť: — Trocha šetrnejšie zachod' s tou paripou, lebo chúd'atu všetky rebrá pobúraš! — ozval sa po chvíli.

Jánova tvár usilovným mädlením dychavičného Tátoša, pred tým bledá, opäť nadobudla svoju pôvodnú farbu na nemalé prekvapenie strýcovo, ktorý sa poobzeral po celej stajni, či nespatriť dajaké zradné stopy Jánovho úskoku; ale nenašiel ani najmenšiu. Nedôverčive pokrútil hlavou, lebo sa mu nechcelo veriť, že by bol mladoch bez chvály toho povestného biblického harfeníka a premožiteľa Goliáta túžavu zniesol. A preto spustil na Jána z mosta do prosta: —

Ty, chlapče... tento, ako by to povedal? Nič nebolo...?

— Čo malo byť, strýčik? — tváril sa Ján nevinné ako novorodený baránček a hľadel rovno strýcovi do očí, lebo teraz záležalo na tom, či ho pestún opravdu uzná za chlapa alebo nie.

— Myslím, totiž, či nebolo toto... — a ukázal mu až veľmi názorne, čo nedopovedal.

— Ale strýčik, ako si to môžete o mne myslieť?

— povedal so strojenou výčitkou. — Či som nie krv z krvi a kosť z kosti Ochodnických?

— Ak je to tak, ako vravíš, tak si pravý potomok svojho slávneho rodu, lebo všetci Ochodnickí vedeli tak znamenite piť, že im nebolo v celej trenčianskej stolici páru...

— ... a preto mi poručili len kus psej kože so zemianstvom, bez šiflíka zeme... — doplnil Ján strýcovu reč slovami, ktoré mu bol pestún pred tým povedal o sebažertvovaní Ochodnickovcov. Ale aby strýca nepopudil, hneď aj dodal: — Ale zato boli statoční a pili len za svoje. Všetci, strýčik?

— Len za svoje... — prisvedčil starčík temne a odišiel s vedomím, že bol Jánom premožený svojimi vlastnými argumentami, proti ktorým nebolo odvolania. Jedno však musel uznať a to bolo jedinou jeho útechou, že ním vychované si-

rôťča nepadlo na temä a je zrelé pre tento nevďačný svet...

Ján od prírody nebol zlomyseľný a tobôž ne-
 uctivý k dobrému strýcovi, ale tentoraz smial
 na úprimne do hrsti, že sa mu podarilo naveky
 naškierajúceho strýca prekabátiť. Ale teraz na-
 staly preňho vážnejšie chvíle, ako sa tešiť svoj-
 mu víťazstvu nad strýcom, lebo bol postavený
 pred novým medzníkom svojho doterajšieho
 spokojného života, ktorý bol vyplňaný iba uče-
 ním a všakovými mladistvými radovánkami. A
 čím viac uvažoval nad svojím budúcim životom,
 kedy sa musí pustiť na vlastné krídla, tým viac
 sa stával vážnejším. Mal síce skončené obidve
 maturitis, a ako armálista bol by mal nárok na
 miesto úradského u okresu, alebo na stoličnom
 úrade, ale k tomu by bol potreboval nejakého
 mocného zemana, ktorý by sa bol zaňho priho-
 voril. Jeho nebožký otec mal mnoho mocných
 priateľov, ale Ján ani jedného neznal. I preto
 bol odkázaný len na seba a svoju životaschop-
 nosť.

Strýc mlčky pozoroval zmeny v povahe Jánovej
 a vo svojej dobromyseľnosti pripisoval to ku-
 lačovému krstu chlapstva, cez ktorý musel do-
 siať každý mužský potomok Ochodnických
 prejsť. Bol to už taký nepísaný zákon rodinný.
 A keď sa v tomto presvedčení utvrdil častými

dúškami medom sladenej okovitky, zabudol i na príhodu v stajni a prestal si na Jána ťažkať, lebo ho už teraz považoval za sebarovného a plnoprávneho Ochodníckého, obzvlášť keď spozoroval, že z kulačov chýba viac, ako by bol mohol sám vypiť. A zatým Ján nevypil ani za mačný mak zo strýcových túžav, ale vše, keď bol pestún pred mýtnicou zamestnaný, odlieval z čutôr do pripravených fliaš, aby sa dobrý starý strýc domnieval, že si občas i on prihne.

Ján sa konečne preca len dočkal splnenia sľubu domnelého pána Petrovského, lebo za necelých šesť dní zastavil pred mýtnicou jeden zo sprievodcov grófa Ivana Potockého, vedúc za uzdu krásnu čiernu paripu, osedlanú bohate zdobeným sedlom a dvoma veľkými sedlovými brašňami. Mladý junák nechcel vlastným ušiam veriť, keď mu grófov sprievodca oznamoval, že pán Petrovský z Tešína posielal mu tohoto utešeného koňa, o akom sa Jánovi ani vo sne nezdalo, že by sa kedy mohol stať majiteľom takého krásneho a ušľachtileho zvieraťa. Ale keď si Ján prečítal list grófov, už bol uistený, že krásne zviera od tejto chvíle patrí jemu. Od veľkej radosti nevedel kam sa podieť a nežne hladil štíhly krk čiernej paripy. Ale i starý strýc bol uveličený, lebo na prvý pohľad vedel odhadnúť, že ide o plnokrvného koňa veľkej hodnoty.

Zakiaľ bol Ján zabraný do laškovania sa so svojím koňom, zatiaľ mýtnik zaviedol posla do mýtnice a dal sa ho častovať studeným mäsom a najlepšou svojou slivovicou, ku ktorej siahal len pri významných príležitostiach.

Vo veľkých sedlových brašnách našiel Ján dve úplne nové lazzarinovské pištole o dvoch ciavach, vrečko s olovom a vkusne zdobený a striebrom okuvaný roh, naplnený pušným prachom. Ale radostným prekvapeniam nebolo ešte konca, lebo na samom spodku jednej z brašien vylovil ťažký kožený mešec, bitkom nabitý zlatými a striebornými peniazmi. — Veď som sa razom stal boháčom — zvolal vzrušene, preberajúc sa v lesklých minciach. Ale novej jeho paripe sa asi zneľúbilo, že si teraz viac všima cengotajúcich peňazí, ako jej a slabo ho chňapla za plece. Ján sa pousmial: — Žiarliš na dukáty? — a odložil mešec, aby odstrojil koňa a zaviedol ho do stajne.

Keď vchádzal dnu, dychavičný Tátoš zahržal a zvedave zmeriaval votrelca, ktorého krása tak veľmi vynikala pri srovnaní so starým dychavičným žrebcom. Ján sa znovu usmial a prihovril sa k Tátošovi: — No, starý brachu, my sa budeme čoskoro lúčiť — a nasypal i jemu ovsa a to tento raz ovŕšene ako by na rozlúčkovú hostinu. Ján sa strýcovi sveril o peniazoch až

po odchode grófovho posla a vysypal ich na stôl pred starca.

— Musí byť ten pán Petrovský niečim iným, akým sa vydáva — povedal starý Ochodnícký, odhadnúc zrakom peknú kôpku peňazí. — Všimol som si toho hneď, keď som sa s ním prvý raz rozprával — dodal zamyslene.

— Podistým, strýčko — prisvedčil Ján. — Ani mne neušlo to jeho chovanie... Musí to byť veľký pán...

— Veľký, vznešený a bohatý... — dodal starý Ochodnícký smutne, lebo mu prišlo na um, že čoskoro zostane v nehostinnej mýtnici úplne sám. Bolo mu clivo, keďže si pomyslel na časy samoty. Na Jánovu prítomnosť bol už tak zvyknutý, nehľadiac ani na jeho dobrú pomoc pri službe a hľa, teraz na dni staroby zostane opustený ako osamotený dub v rúbanisku.

Jánovi neušla zamyslenosť pestúnova, ale nechcel sa ho opytovať po príčine, lebo sám vyčítil, že pravdepodobne jeho skorý odchod je tomu na príčine. Roztržite vybral si z kôpky niekoľko zlatiek a strieborniakov a ostatné shrnul do meštek a podal ho strýcovi so slovami: — Tieto peniaze mi odlož. Mne postačí i táto malá hromádka.

Strýc záporne pokýval hlavou: — Len si peniaze vezmi so sebou... Nevieš, či ich nebudeš

potrebovať... Ved' vieš sám, že ten záhadný nočný jazdec neskývraží, keď je mu málo. A preto, ak mu chceš byť v päťách, nesmieš ani ty otíkať turáky o zuby, lebo inak ťa predstihne na míle.

— Máš pravdu strýčko, ale ved' takú sumu nepotrebujem. Ona by mi vystačila i na dva roky — namietal Ján, hoci v duchu uznával, že strýc má úplne pravdu, keďže nielen o seba, ale i o koňa sa bude musieť starať.

Strýc bez slova pristúpil k ťažkej železnej truhle, do ktorej denne ukladal tržbu a z jedného priečinku vytiahol meštek z jelenice.

— Tu máš aj nejaké drobné, aby si hneď nemusel rozmieňať... Odložil som ti ich aj viac, aby si raz mohol obnoviť slávu nášho rodu... — povedal dojate a položil svoj meštek pred zdrahajúceho sa Jána.

— Urobím všetko, aby som ti strýčku spôsobil radosť — preriekol junák rovnako dojate, lebo mal vo svojom vnútri najlepšiu vôľu napraviť chyby svojich predkov, ktorí v ľahkomyselnom zemianskom halaškovaní premárnili celú dedovizeň.

Starý pestún mlčky prikyvoval svojou šedivou hlavou a znova siahol do železnej truhly a podal svojmu synovcovi kryštálmi a granátmi vykladanú šabl'u i svitok pergamenu: — Toto je celé

tvoje dedictvo po oslávenom otcovi... Opatruj si to ako oči v hlave... Túto fringiu nosili už naši dedovia a neraz bola pobрызganá krvou Tataru i Turka; a tu hľa, tento svitok obsahuje tvoje zemianske práva, ktoré ale bez majetkov nemajú veľkej ceny — povedal v silnom pohnutí a do kútkov očí vkrádaly sa mu slzy.

Mladý junák pobozkal ilec podanej mu šable, o ktorej sa mu pestún dosiaľ ani raz nezmienil a nikdy mu ju ani neukázal. — Áno strýčku, budem si ich opatrovať, aspoň mi budú pripomínať povinnosti k rodu — sľuboval dojate a objal strýca...

Na druhý deň, po úprimnej rozlúčke so svojím pestúnom, ktorý mu bol druhým otcom a vychovávateľom vyšvihol sa Ján Ochodnický na svojho ohnivého koníka. Sotva stačil Ján pokývať strýcovi rukou na pozdrav, už ohnivá paripa vyrazila do behu smerom k Žiline. Nepoznajúci ešte jej vytrvalosť márne sa ju snažil udržať v kroku, aby sa neunavila. Nedala sa mu zadržať, ale ešte naopak, dala sa do ohnivejšieho cvalu, a zastala až pri kysuckom mestskom prievoze.

— Hej, sváko — zavolať Ján na prievozníka, kutiaceho niečo v jednej z lodiek prievozu — nože ma prevezte.

Z loďky sa zdvihla vysoká postava obstarleho

prievozníka, ktorý nie práve vľúdne zakosil zrakom po Jánovi, zmeriavajúc ho od kopýt ohnive hrabajúceho koňa až po uši, a zadlho sa ozval hrmotným hlasom: — Hľaď to nepôjde, lebo som akosi narazil na vlka a do člna sa mi valí voda — odpovedal a nevšímajúc si viac Jána hľadel si svojej práce.

Ty si tiež nie najochotnejší chlapík, pomyslel si Ján sklznuc so sedla. Keď koňa uviazal k mladej vrbe, išiel k prievozníkovi, lebo sa chcel od neho niečo dozvedieť o záhadnom nočnom jazdcovi, keďže nepochyboval, že záhadný jazdec používa tohoto prievozu. Snažil sa všakovak primáť prievozníka k hovoru, ale ten si Jánových pokusov nie veľmi všímal, odpovedajúc mu na všelijaké nevinné otázky jednoslabične, pri čom usilovne zapchával trhlínku smolnou kúdelou. A prievozník stal sa shovornejším až vtedy, keď sa mu Ján ponukol vyčerpať vodu z člnka, ktorý sa už veľmi ponáral do bystrého toku Kysuce.

V prúde rozhovoru vyšlo na javo, že prievozník veľmi dobre pozná Jánovho strýka a vonkoncom poznal i Jánovho otca, s ktorým slúžil za kuruckých vojen v kysuckej sotnine. — Bol to náš sotník a všetci by sme boli skočili za ním do ohňa — rozhovoril sa prievozník omäčkene, poznávajúc v Jánovej ozdobnej šable niekdajšiu zbraň svojho veliteľa.

Ján ďakoval Prozreteľnosti, že sa mu podarilo prievozníka získať a dozvedieť sa od neho mnoho podrobností z chrabrych činov svojho otca, ktoré mu dosiaľ neboly známe. Teraz mu už nebolo tak náhlo a bol by vedel počúvať starého bojovníka i do noci. A keď sa prievozník odmlčal, Ján naštrkol otázku záhadného jazdca, ktorého tak strýc, ako i on vidával zavše jazdiť iba k Žiline, ale nikdy opačným smerom. Prievozník skúmave pozrel na mladého junáka, ktorý sa tak veľmi ponášal na svojho bývalého kapitána Juraja Ochodnického, a po chvíli, ktorá sa zdala Jánovi nekonečne dlhou, konečne sa ozval: — Prevážal som ho už mnoho ráz a naveky mu bolo dajak na spech. Ale zato platí vždy striebrom... Ale čo to vašu urodzenosť zaujíma?

Ján, súc presvedčený, že sa môže otcovmu známemu zdôveriť a rozpovedal starému prievozníkovi, prečo sa zaujíma o tajomného nočného jazdca, aby mu všetko povedal čo by o ňom vedel. Starý prievozník poškrabal sa za uchom a zahľadel sa do toku rieky: — Bysťu Bohu, to by nebolo ďaleko od pravdy... Ani mne sa ten panák neľúbi. Keby chodil po rovných chodníkoch, nebolo by mu naveky tak náhlo a nezaťahoval si tak okate hlavu medzi plecía. — Potom povedal prievozník Jánovi, že tajomného jazdca

videl vždy cválať k Žiline a doložil: — Na budúce posvietim si na neho, čo by mi ani pol turáčka nedal — prisľúbil dobrácky a priateľsky potriasol Jánovi ruku na znamenie, že svoj sľub aj splní.

Po srdečnej rozlúčke mladý junák zamieril do Budatína, aby sa dozvedel i od vážskeho prievozníka niečo o tajomnom nočnom jazdcovi. Ale ani ten mu nevedel iné povedať, ako kysucký prievozník.

Snáď na žilinských mýtach sa viac dozviem, pomyslel si Ján, lebo obidvaja mýtnici boli dobrými priateľmi strýcovými, od ktorého im niesol srdečné pozdravy. A nemýlil sa, lebo prvý i druhý mýtnik podali mu presnejší popis jazdca, a dokonca Jánovi naznačili, že tajomný nočný jazdec pravdepodobne je kapitánom hričovského hradu, lebo bol viac ráz videný v spoločnosti tamojšieho zámockého pána, baróna Komarzsa-Komáryho. Od mýtnikov sa dozvedel tiež o nezvestnej barónkinej komornej Anny i o ukrutnostiach, ktoré pácha zámocká vrchnosť na svojich poddaných.

V Jánovej mysli skrslo tušenie, že v hrade iste vedia viac o osude Václava Tešínskeho, a preto si umienil, že sa bude snažiť dostať sa nejak do priateľstva s osobníctvom hričovského hradu a iste sa mu podarí vyzvedieť od nich niečo. Ešte

v ten samý deň pobral sa do Veľkej Bytče, kde hodlal prenocovať, lebo už slnce zachodilo za hory...

Kapitola V.

V HRADE ORGIE — V PODHRADÍ KVÍLBA

Hostia zámockého pána, keď ich boli sluhovia ako tak okiepili, pobrali sa s barónom spletilými chodbami a úzkymi točitými schodmi do veľkej komnaty, ležiacej pod zámockou citadelou, nazývanou všeobecne H n e ď o u v e ž o u. Komnata bola vyzdobená orientálnou nádherou, akej ešte ani jeden z hosťov barónových nevidel, hoci mnohí z nich pýšili sa veľkými majetkami, zámkami i kaštieľmi. Podlž bohate ozdobených stien stály na umelecky vyrezávaných podstavcoch z ružového a cedrového dreva sochy nahých žien v rozličných smysel'nosť dráždiacích postojoch, skupiny nymf, laškujúcich sa s faunami, Venuša s Amorom a rad iných podobných aktov, za ktorými boli početné sklepené výbežky s pohodlnými ložami. Zo stredu sklepeného oblúku komnaty vysel veľký luster s mnohými sklenenými guľami nachovej farby, v ktorých boli olejové kahany, rozlievajúce po komnate matné rudé svetlo, zvyšujúce smysel'nosť prostredia. Komnata bola preplnená omamnou

vôňou dvoch kadidiel, postavených vedľa sochy Venuše a Amora.

— Toto je neslýchaná nádhera, — prerušil mŕtve ticho pán Suľova, ktorý bol najlepším priateľom barónovým a častým hosťom a účastníkom bohapustých orgií v hričovskom zámku, ale o tejto komnate nemal ani tušenia.

— Je to niečo nevídaného, — pridala sa k nemu Széchy so spodným tónom závesti v hlase.

— Pochodil som už kus sveta a videl som všeličo, ale toto presahuje všetko, — dotušil Abafy za súhlasu ostatných šľachticov a zemanov, ktorých nádhera videného na dobrú chvíľu zbavila reči.

Barón sa len potuteľne usmieval. Veľmi mu lichotilo, že počul pochvaly od významných mužov krajiny a v duchu sa tešil ešte väčšmi, ako ich omráči, keď uvidia polnočnú scénu, na ktorej si dal práve tak záležať, ako na výzdobe tohoto nádherného dúpätá orgií najnižších pudov.

— A teraz sa páni bratia v malom tereme trocha občerstvíme, — ozval sa konečne i barón, uderiac na strieborný gong. Ešte hlas gongu znel, keď sa pred očami užaslých hosťov odsunul celkom nehlučne jeden z ozdobných pilierov klenby a objavily sa za otvorom dvere: — Len ďalej, páni bratia, len ďalej... Lež príde polnoc, ešte sa počastujeme... Po polnoci môžete

si počínať dl'a vašej ľubovôle, — ponúkal ich barón a sám otvoril dvere vedľajšej komnaty, jasne osvetlenej nespočetnými voskovými sviečkami.

Hostia sa nedali dlho ponúkať a nasledovali príklad svojho hostiteľa. Na dlhom stole, stojacom naprostred komnaty naložené boly veľké misy studeného mäsa, počnúc od údeje bravčoviny až po pečených kopúnov a plnené jarabice. A vo veľkých kamenných džbánoch perlilo sa ohnivé gricke vino, ktoré si dával zámocký pán, ak sa ho nepodarilo jeho banditom dakde ulúpiť, dovážať až z Viedne.

Zemskí páni boli už dajak triezví, ale vari nie preto, že by boli málo vypili. Vytriezveli pod dojmami udalostí, ktorých boli svedkami. V nádeji nových prekvapení a požitkov s takou chuťou sa dali do jedenia a pitia, že sotva zostalo niečo na misiach a v džbánoch, pod ktorými sa pred tým stôl priamo prehýbal. A keď skončili hodovanie, ako by z pod zemi zavznelo dvanásť úderov gongu a tu sa barón obrátil k svojim hosťom s tajomným úsmevom na mäsitých gambách:

— Milí moji hostia, sľúbil som vám rozkoší za priehrštie. Nuž tento čas už nastal, a preto ma nasledujte.

Povedal by to slovami priateľsky a akosi blahosklonne, ale zato trčaly z jeho výzvy všetky štyri kopytá samolúbej pýchy, ktorá mu bola tak vlastnou. Hostia ho napjate nasledovali, vírtaní zvedavosťou, čo budú za rozkoše, ktoré im necháva napokon. Jediný Súľovský tušil, o čo pojde a aká poďívaná ich čaká, lebo s barónom zažil už nejednu orgiu v jeho zámku i vo svojom kaštieli. Ale mlčal, aby nepokazil účinok, na ktorý čakal barón tak dychtive.

Pred hosťami sa pilier znova odsunul a zemepáni opäť sa našli vo veľkej komnate. Ale oslepení silným svetlom množstva voskovic na stole hodovne a rudošeré svetlo veľkej komnaty ich na dobrú chvíľu oslepilo. Barón pristúpil znova ku gongu a dvarázy naň uderil. Do dozveny gongu zakvílily husle a zvuky hárf. Zemepáni išli si oči vyhľadeť, ale hudobníkov nevideli nikde, hoci zvuky nástrojov znely sťaby vedľa nich. Ako tak nechápave hľadel muž na muža, tu sa na priečelí komnaty rozhrnula ťažká opona, a na podiu, ktoré pred tým opona zakrývala, zjavila sa pred očami hostov skupina desať krásnych mladých dievčať, zoblečených do posledného kúštika odevu. Devy cudne klopy oči, z ktorých im prúdom tiekli slzy. snažiac sa chülením skryť svoje krásne vnady, kto-

rým daly oslepujúce svetlá v zápätí vzplanuvších bengálskych ohňov dokonale vynikať. Dievky boli úplne nahé, ale len na hlavách boli im ovinuté vence z vínnej révy.

— Ajhľa, plačúce bakchantky! — zvolal pán Súlova zachvátený zimničnou náruživosťou, ktorej aj ostatní zemepáni podľahli.

— Krásne bakchantky! — ozval sa i Széchy chrapľavo.

— Tancovať, ato hneď! zakričal barón do soslujúcich sa zvukov hudby, ale devy sa bázlivo utiahly do úzadia. — Hej, eunuchovia, dodajte im trocha kurážu a ukážte im, ako sa neposlušnosť tresce! — zreval zlostne, a v zápätí sa objavily dve, za strážcov háremu odiate postavy so škraboškami na tvári, a privliekli so sebou v ťažkých putách vktú devu, ktorá bola tiež úplne zbavená rúcha, a surovo ju shodily pred plačúce dievky. Nešťastnice podesene uskočily ešte ďalej do pozadia a začaly srdcervúce výskať, že úplne boli zahlušené divoké zvuky teraz už silne hrajúcej hudby. Dievčatá za neprestajného kvílenia schúlili sa do kľbka, odvracajúc od spútanej nešťastnice svoje do krvava vyplakané oči.

Spútaná deva neprítomne a nechápave hľadela vŕkol a ani sa nepohnula. Bola vyššia i vyspelejšia nad ostatné nešťastnice a jej úbelové,

krásne stavané telo zrovna sa skvelo v svetle farbistého ohňa.

— Kto že je ta rozkošná krásavica? — obrátil sa Abafy na baróna.

— Moja otrokyňa, — odvetil barón so satanským úškl'abkom.

Ostatní zemepáni vydiac, že hostiteľ nie je ochotný o nej viac rozprávať umlkli a zvedave čakali, čo sa bude diať.

— Tak mi je povedomá . . . Tak veľmi povedomá, šomral si pán Súľova pod fúzami a ani na chvíľu nespustil s nešťastnice oči. Pamätal sa s celou určitosťou, že dievku už kedysi videl, ale si za tie svety nevedel spomenúť, kde sa s ňou stretol. Pristúpil blíž k javisku a uprene hľadel na spútanú, a tu si povšimol, že má celý chrbát pokrytý belasými fľakmi, ktoré len slabo zastierala vrstva rýžovej múčky. Nemusel sa opytovať, čo znamenajú tie belasé pruhy na úbeľovom tele dievky. Vedel to i bez toho, že sú to stopy korbáča. Mal v tom veľkú skúsenosť, lebo veď i on takými prostriedkami nútil k povolnosti tvrdošijné dievky a ženy, ktoré si dal do kaštieľa privliecť.

— Kto to len môže byť . . . Kto to len môže byť?

— opakoval si v duchu s vrášteným čelom. Ale na každú otázku si musel odpovedať, že sa nevie rozpamätať. A keďže mu vypnutá zvedavosť

nedala pokoja, rozhodol sa, že sa za každú cenu musí dozvedieť, kto je tá biela otrokyňa jeho priateľa a suseda.

Z myšlienok ho vyrušil hlas barónov, ktorý skríkol na postavy, prevlečené za strážcov háremu: Dajte im okúsiť korbáče.

— Ach nie, nie, milý baróne. To by bol hriech dokaličiť také pekné telá! — ozval sa zemský pán Széchy. — Dajte sa im napiť z toho ohnivého vína, ktoré sme pred tým pili. Bakchantky preca ako kňazky boha pijatiky, velebeného Bakchusa hneď sa rozohnia, ak len okúsia jeho božský mok, — doporučoval hostiteľovi za hromového vivát! ostatných zemepánov.

— To sa vám, amícenkovia, môže stať po vôli, — prikývol barón blahosklonne a zaraz rozkázal prestrojeným eunuchom, aby doniesli čiaše i víno.

— A keď ani potom nebudú chcieť tancovať? — dozvedal sa Abafy.

— Budú tancovať pri švihotaní korbáčov, — rehnul sa barón.

— Ani to nie, milý baróne... Tak by sme si pokazili zábavu a dievky by nám napokon miesto bozkov vyškriabaly oči. Preto by som proponoval...

— ... Čuj te, čujme! — prerušili ho ostatní.

— Áno, proponoval by som, aby sme si s tými-

to krásnymi kňážkami velebného Bakchusa sami zatancovali.

— Vivát, bravo, éljen — volalo desať vínom i chlipnosťou spitých úst, a úbohé dievky ešte bojazlivejšie schúlili sa do čúpora.

Keď volanie utíchlo, tu sa zasa ozval Széchy:

— Ja dávam svoje votum pre spoločný tanec, ale povážte, milostiví a urodzení páni bratia, že by sme v týchto našich čižmyskách došliapali tie srnčie nôžky našich krásnych bakchantiek.

— Pán brat Széchy má pravdu — prisvedčil Súľovský — a preto by som ja zase proponoval, aby sme si čižmy zobuli a ...

— ... vyzliekli sa, lebo hrotnaté gombíky na našich atillách doškriabaly by ich — pretrhol Súľovského za nadšeného volania ostatných Széchy.

— Ale čo povie náš hostite!? — obrátil sa Abafy k Larónovi.

— Nemám proti tomu nijakej námietky — odvetil barón. A tu ho milostiví a urodzení páni bratia znova popadli na ramená, hoci sa tomu silou-mocou bránil. Nezabudol totiž na veľký pupák na temene hlavy, ktorý mu bol navrel pri prvom nosení. Ale silné ramená pánov bratov hrave zmohly baróna a ako nejakú slávnu trofej vláčili ho po komnate.

Barón, aby sa dostal zase na nohy, zakríkol na

besniacich sa pánov bratov: — Ak ma naskutku nesložíte, nebudete sa môcť vyzuť. — Táto výstraža pomohla a baróna hneď postavili na nohy. — Niet tu žiadnych vyzuvákov a preto musím poslať pre nejaké — vysvetloval ušľachtilým pánom bratom udychčane.

— To sa snád' ani nemusíte namáhať, milý baróne — ozval sa Széchy a dodal: — Tie devušky nás zobujú — doporučoval za súhlasného rehotu ostatných.

— To bude znamenité — pridala sa k nemu Súrovský.

Návrh Széchyho stretol sa so šialeným revom súhlasu, a teraz už len záležalo na rozhodnutí hostiteľa. — Súhlasím, povedal nadšene, lebo sa tento nápad veľmi dobre hodil i do jeho zámerov, ako pokoriť úbohé spútané dievča, ktoré nazval svojou otrokyňou.

Zoblečené dievky nerozumely ani slova z hovoru spitých zemepánov, lebo ich hovor sa dial striedave latínsky a maďarsky, ale zato každá z nich cítila, že je im pripravovaná najstrašlivejšia noc života. Jediná, ktorá porozumela celému hovoru, bola do pút zakutá barónkina komorná — Anna.

Mesiace väzenia a nemilosrdného týrania urobily ju netečnou, ale keď počula, aké má vznešené panstvo zámery s nešťastnými stvorami,

ktoré boly len neďávno dovlečené barónovými drábmami do hradu, otriasla sa v celom tele i v duši. Poznala barónove ukrutnosti a prežívala ich už i sama na vlastnom tele, ale preca by nebola uverila, že muž jej šľachetnej a tak milovanej veliteľky môže byť od satana podlejšie zviera v ľudskej podobe. A hľa, teraz je svedkyňou takej nepopísateľnej orgie, aká sa snáď ani v zlopovestnej biblickej Sodome a Gomore neudala. Sama už dávno oddala sa svojmu krutému osudu, ale jej srdce svieralo vedomie, že tieto nevinné panny majú sa stať korisťou chlipných chůtok spitých mužov, honosiacich sa navonok šľachetnosťou a rytierskosťou.

V zkrahlých údoch začala jej krv prudko kolotať a jej netečný mozog dal sa horúčkovite pracovať, ako pomôcť nešťastnícom. Sama na seba ani nepomyslela. Jedinou jej túhou bolo, čím skôr zomrieť... Myšlienka striedala myšlienku, pri čom z kútov očí pozorovala počínanie zemepánov, ktorým oči blyšťaly ako šelmám, chystajúcim sa vrhnúť na svoje obete, a tvár im planula vo vedomí očakávaných rozkoší. A keď hostia uchopili baróna na plecía, rýchle sa obrátila k schúleným pannám: — Neprijímajte ani kvapku nápoja... Iste obsahuje nejaký cmamný jed, ktorý vás zbaví sily a vôle... Ste mladé a silné, a oni sú nápojmi a nerestami zmorení,

Vzchopte sa a bránte sa zubami i nehtami... Ináč sa stanete ich koristami... — hovorila k nim hbite, čo jej len dych stačil.

Dievky hrúzou široko roztvorenými očami načúvaly a tu jedna poznala v deve barónkinu komornú, ktorá sa pred mesiacmi stala nezvestnou.

— Vzchopte sa a napnite všetky sily... Radšej si voľte smrť, ako by ste sa mali dať zneuctiť tamtými diabliami — pokračovala Anna v posmelovaní dievčat, ktoré ju široko roztvorenými očami strachu počúvaly. A jej slová mali účinok, lebo dievky prestaly nariekať.

Keby barón a jeho vznešení hostia neboli bývali zaujatí vzájomným velebením svojich nápadov k bohapustej orgii, iste by im nebola ušla náhla premena v chovaní svojich obetí. Ale keď si to oni nevšimli, tým viac si toho všimla Eva kasteľánovie, ktorá sa zanedlho vrátila so sestrou Katušou, prinášajúc víno a čiaše.

V prvých okamihoch nevedela pochopiť, čo mohlo zapríčiniť stíchnutie jej svereniek, ale keď jej zrak padol na Annu, zaraz sa dovtípila, že na dievky musela pôsobiť nenávidená barónkina komorná.

— Vivatissimo — zvolal Széchy, uvidiac maskovaných eunuchov prichádzať, a hneď zasial k dievkam, aby pomohol Eve a Katuše pri na-

lievaní vína, uchopiac veľký džbán a čiašu. Príklad jeho nasledovali i ostatní zemepáni, iba barón zostal na svojom mieste.

— Pite devušky, pite... Zaraz budete mať jó kuráž — prehovoril Abafy lámanou slovenčinou a podával naplnenú čiašu pekne urastlej černo-vláske, na ktorú mal už od počiatku záľusk. Ale dievka sa opovržlive odvrátila od pyšného šľachtica, úzkostlive zakrývajúc svoje pôvabné vnady, ktoré tak rozprúdily krv pána z Mokrade. Abafy sa ale tak ľahko nedal odbyť a hoci ním hnev zatriasol, snažil sa byť k dievke prívetivým, aby ju svojou predstieranou láskavosťou mohol čo najľahšie a najrýchlejšie odzbrojiť a získať.

— Drahý galambom, tubicám, len pi, pi — ponúkal ju teraz už dôraznejšie a pokľaknúc k nej objal ju ľavou rukou okolo pása a priložil jej plnú čiašu k ústam.

Už myslel, že dievka sa napije, lebo chvíľu strpela objatie, iba že sa striasla, ale v nasledujúcom okamihu prudko trhla so sebou. Abafy nebol na také prudké trhnutie pripravený a tak sa stalo, že pekne rúče spadol na nos.

— Azebatta — zručol nasrdene, vytiera si z očí ohnivé víno, ktoré mu vybryzglo na tvár a vtieklo za golier.

Keď videli ostatní zemepáni, ako pochodil ich

vznešený priateľ ktorý bol z nich najstarší a naveky si potrpel na veľkopanské chovanie, rozrehúňali sa hlasite.

— Aká je tá srnka kopavá — neodpustil si posmešnú poznámku Súľovský, lebo s Abafym nebol práve v najlepšom priateľstve.

— Azebatta. Však ju ja skrotím — zastrájal sa Abafy, sberajúc sa na nohy a odnova si dal nalíť do čiaše. Potom sa obrátil k dievke a uchoopil ju za vlasy: — Hneď piť, lebo ináč bude beda — zatelúzil na svoju vybranú obeť a strhol ju k sebe. Deva sa preliačila a zaklenila zuby. — Piť, piť — reval na ňu z plného hrdla až tak v ušiach zaliehalo a stále prudšie ju kvákal za vlasy. Dievka mlčky znášala surovosti stárnúceho šľachtica a nedala sa ani najvyberanejšími hrozbami pohnúť, aby čo len za slzu vína požila. Abafy v bezmocnej zúrivosti špláchol jej víno do tváři a strhol ju prudkým trhnutím na zem. Úbohá spadla na znak a šľachetný pán z Mokrade v zápätí kopol ju do boka, že to v nej len tak heglo.

Súľovský medzitým naplnil svoju čiašu a pristúpil k spútanej Anne so sladkým úsmevom: — Snád' ty krásna otrokyňa neodmietneš čiašu vína z rúk šľachetného rytiera, ako tamtá sedliacka dievka?

Akokoľvek bolo Anne do plaču, nemohla sa

ubrániť, aby sa, čo by aj mdle neusmiala nad smiešnym postojom pána zo Súľova, ktorý nebol ani o mak lepší, ako jej mučiteľ barón Komarzs — Komáry.

— Ale holúbok, veď sa mi už len nevzpieraj a napi sa z rúk rytiera — opakoval Súľovský, premietajúc neustále, kde videl túto krásnu devu.

Anna sa nevedela ubrániť ani druhému úsmevu, ale tento bol už prekypujúci netajeným výsmechom. — Od rytiera — povedala s dôrazom — vedela by som snáď prijať pozornosť, ale od pána Súľovského — nikdy.

Súľovský sa zháčil, ako by mu bola neviditeľná ruka vylepila hromové zaucho a vytreštenými očami hľadel na komornú. — Ty... vy ma poznáte? — vyjachtal dajak neisto.

Anna súhlasne pokývala hlavou a hľadiac do nekonečna a hlasom preplneným žalosťou a výtkou odpovedala zdúpnelému zemanovi: — Poznám vás i vašich priateľov, nevyjmúc ani pána Abafyho, ktorý vie tak rytiersky kopať bezbrannú dievku do slabín.

Súľovský nevychádzal z úžasu, ale zato snažil sa spamätať, nespúšťajúc z Anny očí.

— Kto ste vy? — sohnul sa k schúlenej komornej, aby jej lepšie videl do tváre, Ale komorná,

ako by ho nebola považovala za hodného slova, mlčky sklonila hlavu.

— Povedzte mi, kto ste, a ja snáď budem môcť pre vás niečo vykonať... Keď nás všetkých poznáte, iste je vám i to známe, že jeho milosť pán barón je mojim dobrým priateľom — prihováral sa k nej v chvíľkovom záchvate súcitu, vytresklého nie zo šľachetného úmyslu, ale zo sebeckta, lebo si chcel Annu nakloniť podobrotky. Ale Anna nepatrila medzi tie ženy, ktoré by nevedely vycítiť neúprimné pretvárinky mužov, a preto zaraz pochopila, aké má Súľovský prídychy.

Ponenáhle zdvihla hlavu a oprela svoje smutné oči na Súľovského. Koľko utrpenia a smútku zračilo sa z tých veľkých belasých očí, obrúbených dlhými riasami... Chvíľu mlčky hľadela zemepánovi do očí a potom prehovorila k nemu zastreným hlasom: — Ak je vaša milosť opravdivým šľachticom a rytierom, nech pomôže jasnej panej barónke... Mne už pomoci niet, lebo väzeň Hnedej veže vkutý v železe nemá viac nádejí na život a svet... Tam len jedny dvere vedú... Áno len dnu, ale von nie... Ak je vaša urodzenosť súcitná, nech pomôže jasnej panej, lebo tej by bolo ešte pomoci...

Súľovský nanútil si úsmev, ale ten sa zvrhol iba v hlúpy úšklabok, — Jasnej panej by som

nateraz nebol nič platný . . . Tá potrebuje múdru ženu a dobrú opatrovníčku a nie moju ochranu, lebo pred niekoľkými hodinami povila prvorođeného syna — oznamoval Anne potichu, lebo pozornosť zemepánov, márne sa snažiacich napojiť nešťastné svoje obete, obrátila sa na Súľovského a komornú. Ale Anna nedbala toho. Skríženými rukami zakryla svoje úboľové ňadrá a vzpriamila sa. Reťaze zarínčaly, čo i pozornosť barónovu obrátilo na komornú, a za nastalého ticha zvolala: — Úbohá jasná pani . . . To bude jej — smrť. V zápätí klesla do pôvodnej polohy a žalostne zavzlykala.

Tento neočakávaný výstup ochromil zemepánov, ktorí si v nechápaní súvislosti s hovorom Súľovského s Annou, začali vymieňať významné pohľady. Najdrtivejšie však zasiahol jej výkrik samého baróna, ktorý zostal stáť ako skamenelý, lebo mal obavy, že sa hostia dozvedia od komornej ešte aj iné veci, ktoré by mu neboly práve v tejto vyberanej pohode nijak príjemné. Ako posadlý skočil k vzlykajúcej Anne a jediným prudkým úderom päste ju srazil.

— Naskutku vyneste túto mrcinu ztadeto — zareval na dcéry kastelánove a zasadil zomdlenej Anne ešte jednu prudkú ranu do zátylia.

Otrokárky pretekom sa ponáhľaly splniť barónov rozkaz a bočným východom vyniesly

Annu z komnaty rozkoší.

Barón sa potom hnevlive obrátil v Šúľovskému, stojacemu obďaleč a zatelúzil na neho: — Tú otrokyňu som si vyhradil pre seba. A vôbec divím sa vašej urodzenosti, že sa dá o mojich rodinných veciach s takou ... takou ... do reči. Súľovský sa popremiňal a skrúšene zaluhál: — Ale veď som s ňou o nijakých rodinných veciach nerozprával. Ja som jej iba ponúkol glg vína. Barónom lomcoval hnev, lebo vedel, že mu urodzený pán súseď bezočive cigáni, ale sa opanoval s ohľadom na ostatných hostov, na ktorých mu veľmi záležalo. Zatváril sa, ako by ho bolo uistenie Súľovského uspokojilo a grimasou nanúteného úsmevu dal sa vysvetľovať svojím priateľom: — Dakedy šalie tá stvora a zmocňuje sa jej zúrivosť ... Preto som ju dal vkuť do želiez.

Ale Súľovského, ktorý sa cítil byť surovým výbuchom barónovým urazeným táto povedačka nepresvedčila, lebo si uvedomil, že spútaná dievka nemôže byť nik iný, ako pred mesiacmi zmizlá komorná barónky Marie. Veď tá dievka jasne povedala, prosiac ho, aby sa ujal jasnej panej. A takiste bol presvedčený, že komorná nie je šialená, ako to barón navrával. To si však neuvedomil, že práve on sám bol príčinou smutného osudu barónky Marie a jej vernej komor-

nícky a dôvernice Anny, keď bol zradil hradnému pánovi, že barónka so svojou komornou tajne navštevuje podhradských poddaných a rozdáva im peňažité dary. V neuvedomení tejto skutočnosti si preca umienil, že sa bude snažiť Annu nejako vyslobodiť a ona sa mu z vďačnosti stane milenkou. Aspoň tak si to predstavo-
voval.

Zakiaľ Súľovský takto dúmal, barón rozkázal neviditeným hudcom, aby hrali a svojich hosťov zasa ponúkol, aby pokračovali v začatej zábave. A šľachetní rytieri nedali sa dlho ponúkať.

Széchy vytrhol z kľbka stúlených dievok útlé, sotva pätnásťročné plavovlasé dievčatko, ucho-
pil ho do náručia a chcel ho napojiť. Slabé dievčatko bezmocne sa zmietalo v jeho medvedích ramenách a bránilo sa mu až do vysílenia. A keď jej únavou zalichtala hrud' a upadla do polomdloby, nalial jej plné ústa ohnivého vína.

Ostatní vidiac úspech jeho milosti, ako rozdra-
čené a vyhladovené šelmy neronského cirku vrhli sa na zbývajúce panny a nasledovali Szé-
chyho príklad. Ohlušujúce výskanie a vzlyka-
nie naplnilo sieň rozkoše, keď si ušľachtilí zeme-
páni odnášali svoje obete do záklenkov, nedba-
júc ani zubov ani nehtov brániacich sa panien.

Ba zúfalá obrana dievok ešte zúriivejšie vybičo-

vala v nich chlipnú chtivosť a zvieracíu náruživosť.

— Silnejšie hrajte, silnejšie! — pobádal barón neviditeľných hudcov, aby prehlušili uši párajúci výskot panien a rozkošnicke chroptenie svojich hostov...

Eva a jej sestra na pokyn barónov sa už do sieň nevrátili, lebo boli zamestnané kriesením Anny, na ktorú mal barón tak veľký záľusk. Pokúsil sa ju získať už dávnejšie, ešte keď nebola v úplnej jeho moci, ale Anna statočne odolala barónovej žiadostivosti a vonkoncom sa i požalovala svojej veliteľke, že ju jeho milosť pán barón obťažuje. Od týchto čias ju znenávidel, ale s jeho nenávisťou rástla i túha dostať ju do svojej chlipnej náruče. A keď sa jej konečne zmočnil a uväznil ju v Hnedej veži pod záminkou, že zapríčinila šialenosť svojej veliteľky, nevedel sám rozhodnúť, či je v ňom silnejšia nenávisť alebo smyselná túha. Či ju zničiť, alebo urobiť z nej predmet samčej náruživosti.

Po dlhé mesiace nevedel si vybrať, až konečne dospel k rozhodnutiu, že ju zneuctí a súčasne i zneužije. Práve dnešnú noc prichystal s veľkou okázalosťou, aby svoje zámery splnil. Ale uchvátený neodolateľnou zlobou podarilo sa mu Annu iba pokoriť, ale nie zneužiť. A to ho teraz najviac hnielo, keď zostal v sieni sám bez spl-

nenia svojej páľčivej túhy a chcej nechcej musel počuť kvílenie iných a nie tej, pre ktorú túto orgiu usporiadal.

Ako posadlý vytrielil z veľkej siene, lebo mu už v ušiach zaliehal vyskot i hudba preťažných nástrojov, lebo hudci v nádeji dobrej odmeny išli si nástroje zodrať. Ale keby boli vedeli, aká odmena ich čaká, radšej by boli Hričovský zámok a jeho majiteľa na míle obišli.

Keď sa totiž ráno hudci hlásili o výplatu, dal si ich mladý hradný kapitán Arpád Dóczy drábmami predviesť a po jednom sa ich opýtal: — Hral si? Hudci prirodzene prisvedčili a dodali, že hrali tak, až sa im struny potrhaly.

— Keď je to tak, nuž musíte dostať dobrú odmenu, — povedal kapitán so smiechom a zaraz rozkázal drábmom, aby cigáni dostali podľa možnosti čo najväčšiu odmenu.

— Ja proším šom ale primáš, kežit čokolom, — ozval sa osmahlý more, — a tak ja musím dostať viac.

— Chceš dvojité plat čo — obrátil sa k primášovi.

— Tak ša to vždičky robieva vaša miľošť, kežit lábát čokolom, — odpovedal primáš ochotne.

— Dobre more, ty budeš prvý a dostaneš dvojité mzdu. Ale to vám vravím, že u nás vyplácame vždy len po jednom, lebo do pokladnice

smie vždy iba jeden . . . Hej, Janči! — obrátil sa kapitán k drábovi. — Ba či máme ešte z toho červeného súkna? Rád by som dal týmto farahúnom z neho na uhorské nohavice.

— Nech nemá vaša milosť pán kapitán strach. Máme mi červeného súkna toľko, že by sme mohli zaodiať všetkých farahúnov v celej trenčianskej stolici, — odpovedal dráb, ceriac sa na celé kolo.

— Tak im hneď vezmi mieru a vyplať ich, — rozkázal kapitán a dráb hneď pojal prímáša so sebou, vedúc ho rovno do mučiarnie.

— A pán drábenko, budú tie nohaviče pekné, červené? — pýtal sa drába nadočkave.

— Budú more, budú. Ako krv.

— A pán drábenko, doštaneme ich skoro? — domŕzal cigán.

— Hneď ich dostaneš, len si mieru vezmeme, — uisťoval ho dráb s potmešilým smiechom.

Radosťou jatý cigán ani nevedel ako, keď sa octnul v mučiarni, kde ho dvaja drábi tebe nič, mne nič, strhli a pripútali na dereš. A to sa stalo tak rýchle, že milý more na dobrú chvíľu stratil reč. Spamätajúc sa z úľaku, začal prímáš plačlive: — Prečo ma chčú katovať, prečo?

— Aké katovanie, ty chumaj, — odpovedal mu dráb Janči. — Ideme ti preca mieru brať na tie uhorské červené nohavice a hneď ťa aj vypla-

tíme. A ty, Ištván, vezmi mu mieru. Okrem toho dostane duplovaný plat . . . Sám si ho žiadal, — obrátil sa Janči k drábovi. Cigán vyvalil oči ako lopáre a nechápave gúlil nimi po drábovi, ktorý sa začal preberať v hromade drieňovíc.

— Jaj, jaj, jaj, jaj, jaj! — zajapal cigán plačlive, — prečo ma chčú katovať, prečo? - A ešte ani nepocítil na svojom sedadle palicu, už sa dal do takého srdcervúceho jačania, že sa až škripec rozkolísal. Ale márne zaklínal drábov, márne ich prosil, že je spokojný len s jedným dielom výplaty, drábi mu preca vyplatili obidva diely v počte osemaštyricať palíc.

Keď cigána odputali, rýchle skočil s dereša, lebo čož, keby si to tak drábi rozmysleli a chceli mu dať ešte i prepitné?

— Si spokojný s červenými nohavicami i s výplatou? — pýtal sa ho Janči s rehotom.

— Špokojný, špokojný, — prisvedčil prímaš plačlive, ohmatávajúc si dokatovaný zadok obidvoma rukami.

— A či by si nechcel aj daké prepitné, — doberal si ho dráb.

— Juj, juj, juj, urodzení pánkovia, ja šom škromný a celkom špokojný, — ohradzoval sa prímaš, poškuľujúc na dvere.

— Nuž dobre, — uspokojil ho Janči a viedol ho za ostatnými cigánmi, ktorí už nedočkave pre-

šľapovali. A keď prímáša uvideli, zaraz ho obklopili a zasypali celým prívalom otáziek: Doštal si moč peňaší?

— Doštal, doštal, — prisvedčil so zaťatými zubami, aby sa neprezradil. Chcel totiž aj ostatným dopriať z tej znamenitej výplaty.

— A doštal si aj prepitné?

— Len si pýtajte, doštanete...

— A sú tie nohaviče pekné?

— Pekné, pekné, len si ich nechajte odmerať.

— A sú červené?

— Sú jak krv, — prisvedčal škodoradostne.

— No, a žoštane aj pre mňa ž toho šúkna? — domáhal sa basista, ktorý býval vždy posledný pri delbe peňazí.

— Žoštane, žoštane... Majú tam toho šúkna primoč, — tešil basistu a netrpelive čakal, či sa Čiča, ktorý išiel poňom, prizná, že mu miesto červených nohavíc a výplaty drábi zahrli na zadku drieňovicami neveselú. Ale Čiča veru mlčal ako ryba, hoci sa mu k riadnemu dielu ušlo aj dôkladné prepitné, ktoré mu uštedrili všetci traja drábi, lebo cestou k výplate stále domrzal Jančiho, že ako druhý prímáš má dostať väčší diel ako ostatní „bibaši“. Aj Čiču zasypali členovia bandy otázkami, ale ani on by nebol za tie svety prezradil, že mu miesto výplaty nemilosrdne vyprášili gate, ale miesto to-

ho ich posmelil, aby si aj oni pýtali prepitné, lebo vraj páni tam dole sú veľmi štedrí, hoci sám od tej štedrosti div z kože nevyskočil. Medzi tým však temne gánil na prímáša a ten mu to oplácal zasa škodoradosným šklabením, pomysliac si, že sa banda musí nielen turákmi, ale i palicami deliť. A nakoľko ani jeden z cigánov nevyjavil, aký diel sa mu ušiel, dostali všetci ovršene i so žiadaným „prepitným“. Na hričovskom hrade sa naveky len takto vyplácalo...

Kapitola VI.

DO VELKÉHO PŇA ZATATÁ SEKERA

Ján Ochodnický ubytoval sa v zájazdnom hostinci Grúľa Plesa a prvou jeho prácou bolo, opatriť svojho koňa, lebo krčmár nedržal koniarčíka. Bol konečne Ján tomu aj rád, lebo vedel, že nîk by tak svedomite nezachodil s Víchorom, ako nazval priliehave svoju paripu, ako on sám. Práve stieral zamatove lesklú srst Víchora, keď začul krčmára, ako s niekym rozpráva o ňom. Zo zvedavosti vyzrel pootvorenými dvermi a videl telnatého krčmára a jedného panského drába.

— Kto je a odkiaľ pochodí ten mladík na tom čiernom koni? — opytoval sa dráb.

Krčmár pomykal plecóm: — Nemal som s ním

dosiaľ príležitosti rozprávať, lebo hneď kamsi vyšiel.

— Ten chlapík je mi veľmi podozrelý, — poznamenal dráb priduseným hlasom. — Sledujem ho už od žilinského mýta ... Musíš ho, Srúlko, dokonale vypovedať ... Neskôr si i ja s ním pohovorím.

— Nemaj najmenších starostí, Janči, — uisťoval krčmár usmievave a zamrkal na drába svojimi bravčovými očami. — Já ho vypovedám, ako treba.

Po tomto rozhovore obidvaja vošli do nálevne a Ján si prekvapene hvízdol: — Tak sme podozrelí, čo? — povedal polohlasom a potľapkal Víchra po štíhlom krku.

Až teraz, po mimovoľnom vypočutí rozhovoru drába s krčmárom mu svitlo, že videl pri žilinskom mýte, keď sa s mýtnikom rozprával, okúňať sa jedného drába, ale mu nevenoval pozornosť. A konečne si uvedomil i to, že sa cestou do Bytče temešil za nim nejaký jazdec. — Musíme byť opatrní, brachu, — prihovárал sa k Víchrovi. — Aj strýčik nám prikazoval, aby sme nešli s bubňom na zajace. — Víchor otočil k nemu svoju hlavu, strihol ušami, ako by bol porozumel slovám svojho mladého gazdu ...

Keď Ján Víchra opatril, išiel sa oradiť do svojej izbičky, premietajúc, ako by vyzrál na ži-

dovi a drábovi, ktorí mu už bezpochyby nachystali pašť. A skutočne, sotva vošiel do nálevne, už sa k nemu priplichtil čaptavý krčmár a s úlisnou zdvorilosťou posadil Jána za vrch stola, prikrytého bielym obrusom.

— Už sa to začína, — pomyslí si Ján a privretými očami rozhliadol sa po veľkej nálevne, nevšímajúc si krčmárovej prepíatej zdvorilosti. Oči mu utkvely na dvoch panských dráboch, sediacich za malým stolom obďaleč nálevného stola, ktorí so stulenými hlavami o niečom rozprávali. Ján Ochodnický bol načistom, že len o ňom môže byť reč, lebo vše poškuľovali k jeho stolu. Dal si priniesť večeru a aby nezostal ďaleko za svojími predkami, i kvartu vína, aby nemusel po večeri len tak na sucho sedieť pri stole. Umienil si totiž, že sa nebojácne postaví v ústrety všetkým nástrahám a v duchu sa už vopred tešil, ako prehúta čaptavého krčmára a vychytralého drába. Krčmár, čo najrýchlejšie vedel, odčaptal sa do kuchyne, aby mladému urodzenému čím skôr poslúžil. Ale prv, než by bol večeru priniesol, vošiel do nálevne starý pán v dlhom čiernom kapute s trojhranným klobúkom — a zrovna zamieril k Jánovmu prestretému stolu.

• Všetci prítomní úctive zdravili starého pána a tu začul Ján, že ho zdravili ako magistra. Starý pán pokývnul hlavou k Jánovi na pozdrav a Ján

zaraz vstal a ponúkol starcovi svoje miesto.

— Som vám vďačný za pozornosť, — povedal magister s novou úklonou, — ale ja si posedím i na tomto mieste, ak vás moja spoločnosť nebude vyrušovať.

— Len si poslúžte, pane, ako vám to bude najlepšie vhod, — odvetil Ján spôsobne a posadil sa až vtedy, keď si starý pán zaujal vedľa neho miesto.

Drábi hnevlive šibali zrakmi po neočakávanom votrelcovi a krčmár Srúľ sa tiež veľmi kysle zatváril, keď uvidel magistra Bonifáca Balaya v Jánovej spoločnosti. Ale zato sa hlboko uklonil pred vysokoučeným vychovávateľom rodiny veľmožnej rodiny Thurzovcov, posielajúc ho v duchu do najhorúcejších pekiel.

Medzi Jánom a magistrom Bonifácom Balaym čoskoro sa rozpriadol srdečný rozhovor, lebo mladý junák z hnevlivých pohľadov drábov a kyslého úškľabku čaptavého krčmára soznal, že magister Balay nepatrí do kohorty hričovského zámockého pána. A preto sa Ján osmelil opýtať magistra bez dlhých úvodov, aká je jeho mienka o hričovskom zámockom panstve.

Magister Bonifác Balay opovržlive pohodil rukou, a ako keby ani nebol počul Jánovu otázku, začal hovoriť: — Keď Majster všetkých majstrov za prvosveta rozhodol sa stvoriť človeka,

diabol sa mu z úkrytu prizeral, ako miesi životodarnú prst'. Nevdojak podarilo sa diablovi ukradnúť z tejto hliny a išiel napodobovať Stvoriteľa, ktorému s výšin padala na miesenú prst' vlaha a hlina netvrdla. Ale ukradnutý kus hliny rýchle tvrdol v rukách pekelníka a keďže nemal inej vlahy, rozmiesil ju svojimi gebrami, naplnenými všetkými podlosťami a najnižšími pudmi, a vytvoril podobu takmer takú, ako Stvoriteľ a vrhol svoj pekelnícky výtvar medzi ľudské pokolenie...

Ján nechápave hľadel na magistra Bonifáca Balaya a v prvých chvíľach sa domnieval, že má čo činiť s tichým biáznom. Musel však čoskoro túto predčasnú a nepriaznivú mienku o učenom starcovi odvrhnúť. Magister Bonifác, ako bol Balay obecné nazývaný sa na chvíľu odmlčal a s významným dôrazom dodal: — Z takej hliny je miesený i pán z Hričova...

Mladý junák teraz už pochopil kam mieril učenný starec svojim podobenstvom, ktoré tak dobre priliehало nielen na baróna, ale i na všetkých tých, ktorí v bezmedznej sebeckosti sú schopní i tých najpodlejších skutkov, a vyslovil pranie, že by sa veľmi rád častejšie sišiel s magistrom. Balay pozval Jána do zámku Thurzovcov a vypijúc svoju štvrťku vína, na veľkú radosť Srúľa Plesa a hričovských drábov opustil hostinec.

Čaptavý Srúl' hneď po magistrovom odchode prihovoral sa k Jánovi a začal sa k nemu všakovak prihovárať a vypytovať, naštrknúc opatrne i Hričov, ba i zámockého kapitána Dóczyho.

— Nikdy som o Hričove a tobôž zámockom kapitánovi Dóczym nepočul, — tváril sa Ján nevinne, hoci sa išiel smiechom pridusiť. — Prišiel som sem len preto, aby som poznal pána magistra Bonifáca Balaya, u ktorého sa chcem priučiť filozofii, — odvetil na dolípavú otázku Srúl'ovu a dodal: — Nuž či ste na vlastné oči nevideli, že sme sa spolu tu sišli?

Srúl' nedôverive hmkal, smrkal a odkašľával, lebo videl, že by skôr dostal od jalovej kravy teľa, ako uspokojivú odpoveď od mladého šviháka, ktorý si očividne z neho robí dobrý deň.

Krčmár mal dlhý nos, ale keď odchádzal od Jánovho stola, ako by sa mu bol aspoň o dva palce predĺžil. Premieňave zamieril k stolku drábov, lebo cítil na svojom tlstom týle šibalský smiech očí mladého muža, do tváre mu šibaly zánovité pohľady zámockých drábov, ktorí hneď vytušili, že Srúl' nepochodil.

— Nuž čo? precedil dráb Janči cez zuby, keď sa Srúl' posadil k nim.

Srúl' mrdnul plecom a roztržite žmurkal pred

seba: — Prišiel k magistrovi študovať vraj nejakú filozofiu, alebo tak nejak.

Drábi nechápave hľadeli na zroneného Srúľa a Janči nemohol sa zdržať aby nevybuchol: — Robil si z teba Gašpara! Preca vieš, že Balay je nie kuchárom, ale učiteľom. Do kýho čerta by potom učil o fazule v sóse!?

Krčmár sa ošípal, ako čo by mu bol za hrst švôl vysypal za golier a tekave pozrel na mudrujúceho Jančiho: — Kedysi som bol počul od žilinského rebe, že je čosi takého v škole, ale už neviem, či to má niečo spoločného s fazuľou, — škrabal sa za uchom.

— No, veď si ho ja vezmem na feruľu a uvidíš, že mne nebude vraveť o fazule v sóse, — porúhal sa dráb krčmárovi, napchávajúc si dohán do fajky.

— Nuž len teda skus aj ty šťastie — zavrústal Srúl' mrzute pod nosom a odišiel k výčapu, aby mohol lepšie videť nezdar chvastajúceho sa drába. Krčmár síce vedel, že Janči je všetkými masťami mazaný, ale i to vedel, že junákovi nestačí ani po kolená.

— Ako v pekle prísť teraz k tomu švihákovi, aby to nebolo okaté? — sveril sa so svojou starostou druhému drábovi, lebo až teraz si uvedomil, že len tak bezdôvodne nemôže sa usalašiť k cudbiemu pánovi a hneď s nim rozpriadnuť hovor.

— Pýtaj si od neho fidibus*) — radil mu kamarát, vidiac v Jančiho ruke napchanú fajku.

— To už hej — pochvaľoval si Janči a už sa aj sberal k Jánovmu stolu. Proskám pekne vašu urodzenosť, či by nemala pre mňa kúšтик papiera na fidibus? — oslovil zdánlive dumajúceho Jána.

Ján Ochodnický ako čo by bol precitol z nejakých hlbokých myšlienok obrátil hlavu k drábovi a neprítomne sa ho opýtal: — Čo by ste si želali?

Otázka mladého zemana priviedla figliarskeho drába do pomykova, ale zato sa posberal a znova zopakoval svoju žiadosť.

Ján zavrtel hlavou: — Ja nefajčím a preto nenosím so sebou ani fidibusy.

— Ale proskám pekne, proskám pekne, — omlúval sa dráb nemotorne, snažiac si napochytne niečo vymysleť, aby sa niť započatého hovoru dajak nepretrhala. V tom mu padol zrak na horiacu voskovicu, postavenú na Jánovom stole a za mnohého pekného proskania požiadal Jána, aby si smel od sviečky pripáliť do fajky.

— Len si pripáľte, — ponúkol drába, očakávajúc zvedave, aké mu dráb prinesie rozhrešenie, keď

*) Fidibus, stočený kus papiera, používaný voľakedy na zapáľovanie do fajky.

ho Srúl' už predtým bol tak dôkladne vyspovedal. A Janči veru nedal na seba diho čakať. Len čo sa mu po pár bafoch vykymril dym, už si aj prisadal k Jánovi: — Ale proskám pekne vašu urodzenosť... Toď Srúl' nám pred chvíľou vravel, že vaša urodzenosť bude sa učiť u starého pána magistra akejsi fazulozofie. On síce tvrdí, že bol už o tom počul niečo od žilinského rabína, ale ja a môj priateľ sme o tom ešte nikdy nepočuli. I proskal by som veľmi pekne, keby to vaša urodzenosť ráčila mi vyeksšplicírovať, čo je to za zázrak.

Ján Ochodnický sa išiel smiechy až rozkašľať, ale zato snažil sa tváriť vážne, aby účinok jeho slov bol úplný: — Nuž viete, tá fazulozofia, ako ste mi to povedali, to je vám opravdu hotový zázrak. — Tu sa Ján na chvíľu odmlčal, aby vychutnal drábove prekvapenie a potom pokračoval: — Ja som sa tomu zázraku už učil, ale ešte ho dokonale neovládam, a preto sa chcem v ňom u magistra Balaya zdokonaliť. Ale aby som nenapínal vašu zvedavosť, nuž tá fazulozofia učí človeka, ako uhádnuť druhého myšlienky.

— To neni možné, — hľadel dráb na Jána s vyvalenými očami a zatajeným dychom.

— Ba veru, je to do slova tak, ako vám to vravím... Ale keď ste už taký neveriaci Tomáš,

nuž ja vám zaraz dokážem, že viem, čo si myslíte a po čo ste si prisadli ku mne — povedal Ján tak vážne, ako by bol čítal ortiel smrti. Dráb sa zľaknute posošil a zabudol i na fajku, ktorá mu vyhasla. — To neni možné — opakoval znova.

— Nuž tak dobre počúvajte — prehovoril Ján hlasite, aby to aj krčmár Srúl' počul: — Vy si myslíte, že sa musíte odo mňa vyzvedeť, za akým cieľom som prišiel do Bytče a vôbec v tieto končiny. Krčmárovi som už povedal, ale nie všetko. Nuž ale, aby ste sa teda plnú pravdu dozvedeli, poviem vám i to, čo som pred krčmárom zamlčal... Prišiel som mojej stoosemdesiatročnej prababičke hľadať kmotra, lebo práve včera povila — dvojčatá...

Krčmár Srúl' zrovna plesal, že veľkohubý a večne chvastavý Janči dostal také ohromné zaucho, a od samej škodoradosti hneď by sa bol dal svojimi čaptavými nohami hajdúchovať; jedno ho však preca len znepokojovalo, že mladý zeman uhádol, za akým cieľom sa dráb k nemu prilepil. Ale konečne si pomyslel, že je to vec Jančiho a nie jeho.

Ale horšie to bolo s Jančim, ktorý dobrú chvíľu hľadel na Jána s vyvalenými očami a otvorenými ústami, a nevedel sa napochytre rozhodnúť, či má žasnúť nad jasnovidnosťou mladého ze-

mana, alebo má vybuchnúť hnevom, že z neho urobil takého obrovského ušiaka. Bol by snáď aj skočil na Jána, ale mal už veľmi smutné skúsenosti v Bytči, kde ho neraz prehнали zemianskí šuhaji, a raz o fašiangoch vonkoncom ho aj okúpali v polozamrznutom Váhu, aby nezabudol, že Bytča neni Hričov. Úžas i hnev vymieňaly sa v ňom ako striedavá zimnica a už by sa bol aj voči Jánovi dopustil niečoho, keby sa nebol pred krčmou ozval veselý spev zemianskych mládencov, nôtiacich si posmešnú pieseň na slovenských zemianskych odrodilcov, vydávajúcich sa za Maďarov:

*„Amikor in vojak voltam a Rákóczy vojnába.
Biela plachta zástavába jártam Oravába.“*

Ako to dráb začul, surovo zakľal a už sa aj pratal od Jánovho stola. Ale nielen od stola, ale i z krčmy, lebo mládenci boli rozjarení a v takom čase hričovský dráb bol v ich očiach červeným súknom. Veľkohubý Jánoš a jeho druh zadným východom zdupkali, zatiaľ čo Ján zavolať krčmára, aby mu večeru a nocľah zaplatil. Srúl zo samej radosti nad Jančiho porážkou počítal Jánovi až dvojnásobok obvyklých cien, súc tej zásady, že každý žart stojí niečo. Ján vedel, že ho krčmár sodiera, ale zaplatil mu čo žiadal bez reptania, uhádnuc tento raz, ale celkom mimovoľne, že si Srúl myslel, že totiž

za to znamenité pobavenie to opravdu stálo... Práve sa sberal, že pôjde na lože, keď vnišlo dnu sopár zemianskych mládencov, ktorí bez dlhých rečí pridali sa k Jánovi a na oslavu jeho príchodu rozkázali niekoľko džbánov vína, a pri častom štrnganí sbratřili sa s nim. Srúl' trnul, že sa Ján vari požaľuje, ako ho hanebne ošklbal pri platení, ale Jánovi ani nenapadlo zapodievať sa s krčmárom, lebo mu ťanuly na mysli často opakované slová strýcove: „Neni tak ľahko zemanom byť, kto nevie dobre piť.“ A veru teraz sa mal príležitosť o tom presvedčiť, a musel si úprimne priznať, že do zemianstva, pokiaľ ide o pijatiku mu ešte veľmi mnoho chýba.

Už začalo pomaly svitať, keď sa podgurázení mládenci rozišli a Ján s ťažkou hlavou a obťažným žalúdkom pobral sa na lože, uisťujúcu sa v duchu, že neni to tak slastné byť opravdivým zemanom, obzvlášť keď sa začala posteľ s ním prevalovať a krúžiť v divokom víre... Zato však jeho zdravá a silná telesná sústava zdolala účinky vína a tvrdo usnul. Tak tvrdo, že ani keby mu boli pri ušiach vypaľovali z bradatých húfnic, nebol by sa prebral.

Zobudil sa až o poludňajšom dozvone, s ťažkou hlavou, ako by bol mal na nej žernov. Ale keď si uvedomil, že Víchor nebol ešte dosiaľ opatrený, zaraz ho prešly mrákoty, a hodiac na seba

šaty bežal do stajne. Víchor ho privítal ostrým zahržaním a Ján sa mu kajúcne očíšťal, že nie on, ale zemianstvo je tomu na vine, že tak neskoro ho prišiel obročiť a napojiť.

Po obede navštívil Ján v bytčianskom zámku magistra Balaya. Výsledkom tejto návštevy bolo, že sa Ján stal skutočným jeho žiakom, hoci predošlý večer hovoril o tom len preto, aby si z hričovských zvedov vystrelil. Ján starému majstrovi sa sveril so svojím poslaním a Balay mu prisľúbil, že bude ho v tom podporovať, pokiaľ mu to len bude možné.

Ushovoriac si čas, kedy bude najvhodnejšie chodiť mu na vyučovanie, Ján sa s magistrom srdečne rozlúčil.

Sotva opustil Ján Ochodnický hlavnú bránu bytčianskeho zámku, pozorne sa rozhliadol vôkol, lebo mal tušenie, že bude akiste sledovaný niekym z osobníctva hričovského zámockého pána. A jeho opatrnosť čoskoro sa ukázala byť opodstatnenou, lebo ako pozrel k neďalekej skupine topoľov, zazrel drába, ktorý predošlý večer sedel s Jančim v Srúľovej krčme, ako zpoza jedného topoľa jastrí po ňom. Ján sa tváril, ako by nič nebol spozoroval a pomalým krokom uberal sa do mestečka, uvažujúc, ako by tohoto služobného ducha hričovského panstva povodil za nos. Ale aby nadobudol presvedčenia, že ho

dráb sleduje, pri vyťahovaní vreckovky náročky vyhodil z vrecka niekoľko drobných mincí, ktoré sa po ceste čírinou rozkotúľaly. Naskutku sa obrátil, aby rozkotúľané peniaze posbieral a šibko pozrel na drába, vylákaného zpoza topoľa. Dráb však nechcel byť videný Jánom a preto bez rozvahy skočil do hustej šašiny, zaboriac sa až po kolená do bahnitého trasoviska, ktoré sa stalo strašlivým hrobom už nejednému opilcovi a neopatrnému chodcovi.

Čím sa dráb viac snažil vybrdnúť z bahnitého rašelinistiťa, tým viac začal tonúť. Lapal po šarine i šási, ale bylie i s koreňom zostalo mu v hrsti a pôda sa mu rýchle trátila pod nohami. Presvedčiac sa, že bez cudzej pomoci z trasoviska nevybrdne, dal sa zúfale volať o pomoc.

Ján nechal turáky turákmi a vidiac už z ďaleka zúfalý zápas tonúceho drába, rýchle si opásal remeň a bežal drábovi na pomoc. Dráb sa obidvoma rukami krčovite lapil Jánom mu hodného remeňa, a súc už po ramená ponorený v bahne horko-ťažko podarilo sa mu vyškriabať na súš.

— Či ste vari išli divé kačky podsýpať do tohoto trasoviska? — opýtal sa Ján s nevinnou tvárou do nitky premočeného a páchnucím bahnom pobрызganého drába.

— ... Podsýpať lucifera, ale nie kačky — pre-

cedil dráb zlostne medzi zubami, soškrabujúc si z belasých uhorských nohavíc lipkavé bahno. Jeden zo sluhov, pribehnuvší zo zámku na drábove zúfale volanie o pomoc k Jánovi žartovne prehodil: — Ba podistým chcel dákej volavke vytrhnúť chvost.

Dráb, v ktorom Ján poznal Jánošovho druha zo Srúľovej krčmy dal sa do bohapustého preklínaní a preto Ján uznal za lepšie ponechať drába svojmu osudu a posmechu zámockého služobníctva.

V Srúľovej krčme našiel Jančiho a nemohol sa ubrániť, aby mu neoznámil, čo sa prihodilo drábovmu kamarátovi.

— Snáď si trocha viac prihnul, ako mu náтура znesie — poznamenal Ján Ochodnický sťaby mimochodom, lebo nechcel v drábovi vzbudiť tušenie, že vie, aké nástrahy mu obidvaja drábi vovedno s krčmárom Srúľom stavajú.

— Dnes ešte nevypil ani čo by za slzu nijakého trunku — zavrčal Janči pod čiernymi, ostro nahor vysúkanými fúzami a ukradomky pozerá na Jána Ochodnického, aby nadobudol istoty, že junák netuší, aké mal poslanie Jančiho druh. Ale Ján Ochodnický tváril sa celkom netečne a robiac sa nechápavým s vážnou tvárou poznamenal: — Takto naozaj nechápem, ako sa mohol dostať do trasoviska — a odišiel do staj-

ne, aby Víchra osedlal, lebo chcel ešte v ten deň podniknúť výskumnú cestu na okolie Hričova. Práve vložil nohu do strmeňa, že vysadne, keď sa Srúl k nemu pričaptal a ponížene sa ho opýtal: — Kam ráči vaša uradenosť?

— Idem kmotra hľadať tej mojej prababičke — zazubil sa Ján Ochodnický a vytrieľ na cestu. Srúl chvíľu hľadel za Jánom a potom myknúc plecami vošiel do nálevne.

— Kam cválal? — pýtal sa ho dráb nedočkave. Krčmár sa zo široka usmial a výsmešne žmurkol na Jančiho: — Ešte vari nenašiel toho kmotra.

Dráb zlostne uderil päťou do stola, že až sklenka poskočila a hrozive skríkol na škl'abiaceho sa krčmára: — Ak mi ešte raz tú prababu a kmotra spomenieš, bist'ubohu, že ťa zmädlím na nepoznanie.

Ján Ochodnický na radu magistra Balaya zamieril si do Súľova, aby odovzdal list tamojšiemu staručkému farárovi, ktorý bol veľmi dobrým priateľom magistrovým. V liste Balay žiadal svojho priateľa, aby bol Jánovi nápomocným v jeho podnikaní, a Ján si sľuboval od tejto známosti veľmi mnoho, lebo ho vychovávateľ Thurzovcov uisťoval, že staručký duchovný vie veľmi mnoho o veciach dejúcich sa v hričov-

skom zámku, nehľadiac ani na to, že bol stálym spovedníkom barónky Marie Komarzs-Komáryovej. Súľovský farár privetive prijal Jána Ochodnického a jeho prívetivosť zaraz vzrástla v otcovské priateľstvo, keď prečítal list svojho učeného priateľa.

— Smutné veci sa tam dejú milý synu, veľmi smutné — vzdychol si staručký duchovný, prikyvujúc zamyslene šedivou hlavou, keď sa ho Ján Ochodnický bol opýtal na pomery v hričovskom hrade. — Dialy sa tam i predtým čudesné veci, ale to, čo sa tam teraz deje, je už opravdivou Sodomou — pokračoval duchovný. Ale keby len to, ale hričovský zámocký pán chce obrať sedliakov o sessie... Chce im ich odvečniť... Práve pred niekoľkými dňami bol u mňa hričovský rychtár pýtať si radu, čo si má počať pri spisovaní usadiostí... Len si milý synu povážte, ako chce barón Komáry schabrať zem poddaných. O to isté sa pokúša i náš zeme-pán, ale myslím, že upustí od tejto vyslovenej lúpeže.

— Ale pod akou zámienkou chcú sedlač ozbíjať?

— zaujímal sa Ján.

— Majú to znamenite vyfundované... Teraz, keď má byť prevedený súpis všetkých panských statkov a majetkov i súpis všetkých sedliackych sessií, aby mohly byť spravedlive vymerané da-

ne, zemepáni sa rozhodli prevzať sedliacke grunty a miesto toho dávajú im do nájmu svoje pozemky, aby mohli súpisnú komisiu ocigániť. Takto prihlásia len malé pozemky, podľa ktorých im bude vymeraná celkom nepatrná vojnová daň, kdežto sedliakom, vzhľadom na veľkú rozlohu panských pozemkov bude vymeraná taká veľká daň, že pod ňou klesnú. Ale nesmieme zabúdať, že okrem toho musia sedliaci platiť zemepánom vysokú árendu.

— To je neslýchaná hanobnosť — vybuchol Ján v spravedlivom hneve.

— Hanobnosť je to syn môj, hanobnosť — prisvedčil staručký farár smutne.

— Nuž a či sa nevedia sedliaci dovtípiť, že budú zámenou majetkov oklamaní? — zaujímal sa Ján.

Farár potriasol hlavou: — Vysvetlil som to už mnohým, ale Boh vie, ako sa rozhodnú, až dôjde k súpisu. Sľuby zemepánov sú veľmi lákavé pre sedliakov, hospodáriacich na šestnástke, alebo dvaatricatinke sersie. Za prepustenie svojich dielov majú sľúbenú päťnásobnú rozlohu panských rôľ, hôr i pasienkov, ale prirodzene za päťnásobnú árendu, pričom budú musieť platiť aj päťnásobné deviatky, dežmy*) a iné dane,

*) Dežmy, desiatky.

Ak dosiaľ poddaným chleba nestalo a i otrubník bol vzácnosťou, v budúcnosti to bude ešte horšie, lebo odratky zemepánov pohltila všetko. Keby aspoň boli naše kraje tak úrodné, ako Dolniaky, ešte by bolo hej, ale naše kraje nevrátia často v úrode ani semeno...

Farár Ján Nepomuk Filipovský sa odmlčal a zarmútene sklonil svoju šedinami pokrytú hlavu, s ktorou, ako by na zdôraznenie svojích slov pomaly prikyvoval.

Ján počul veľmi mnoho o krušnom živote poddaných, vydaných na pospas skrivodlivosti a nenasytnosti zemepánov a preto sám, ako ničmanec pocítil hlbokú sústrasť s nimi.

— Podlý úskok zemepánov však treba zmariť!

— vybuchol junák po chvíli.

— Kto by sa ale odvážil postaviť priamo proti nim? — namietol farár Ján Nepomuk Filipovský so zatrpklým úsmevom a dodal: — Bolo síce niekoľko odhodlaných mužov, ktorí sa otvorene postavili proti utlačovateľom ľudu ako Jánošík a jeho hôrní chlapci, ale viete dobre, že sa mocipáni preca vyvršili na nich... Poznal som ich sopár, lebo veď i medzi našimi skalami sa dlhý čas skrývali a odtiaľ podnikali útoky na Súľovských, Szirmayovcov i hričovských Komarzs — Komáryovcov. Neraz i tri sotniny stoľčných hajdúchov ich prenasledovali, ale hôr-

ní chlapci naveky zmizli medzi skalami, ako by ich bola zem pohltila.

— A nikdy neobjavili ich skrýšu? — opýtal sa Ján zvedave.

— Nikdy synu, nikdy... Šarkanie diera**) je tak skrytá, že len vari dvaja ľudia vedia o nej, ale tí by za živý svet nevyjavili, kde je, lebo by to znamenalo ich smrť.

Ján sa nechápave pozrel na duchovného. — Nuž ale vari prečo by to znamenalo ich smrť?

— Je to celkom samozrejmé... Kto vie, kde je bývalá skrýša Jánošíkových hôrných chlapcov, ten musel byť s nimi v styku veľmi dôvernom, a kto bol z poddaných usvedčený, že bol zbojníkom v niečom užitočnom, toho šibenica neminula, — vysvetloval Ján Nepomuk Filipovský.

— A či poznáte, pán farár niekoho, kde je tá skrýša? — pýtal sa Ján dychtively.

— Poznám, syn môj, poznám, — prisvedčil Ján Filipovský a dodal: — Sú to dvaja bratovia, ktorí Jánošíkovým hôrným chlapcom nosievali sýr a žinčicu, keď sa museli pred presilou trenčianskych stoličných hajdúchov po týždne skrývať v Šarkanej diere. Hajdúsi, i na ich pomoc privo-

**) Objavená bola len pred niekoľkými rokmi v súľovských bralách a nájdené boli u nej hune a rozličné predmety, opustené zbojníkmi,

lané vojsko prečesalo všetky skaliská, ale po hôrných chlapcoch nenašli ani len stopy, hoci vedeli s celou určitosťou, že sa len medzi súľovskými bralami môžu skrývať, lebo uderili na nič neraz od Hričova, Jablonového i Rajca. Ale z e-
lého toho veľkého honu mali len ten úspech, že na Kuruckej lúke poschytali kone jánošíkovcov.

— To musí byť potom skutočne znamenitá skrýša, — pochvaľoval si Ján a v tejto chvíľke začaly sa pred jeho duševným zrakom premietat predstavy jeho dávnych túžob.

— Znamenitá a nedobytná je tá Šarkania die-
ra, — vyrušil ho farár s prisviedčaním.

Ján sa pátravo pozrel na farára, ako by bol chcel zrakom z neho vylúdiť, kde sa tá pečera*) môže byť, ale Ján Nepomuk Filipovský vytušil jeho myšlienku a s úsmevom ho uisťoval: — Hoci som tu už druhú meru**) rokov, ale dosiaľ neviem, kde sa nachodí. Zato však som od spomenutých bačov tým viac počul o nej. Je vraj veľmi ťažko dostupná a jej výústenie neviditeľné, tak že jeden jediný muž hrave by ju vedel obhájiť proti stonásobnej presile obliehateľov... Ale teraz vráťme sa k cieľu vášho poslania.

— Áno, hovorme o tom, — prisvedčil Ján akosi

*) Pečera, skalná jaskyňa. **) mera, štyricať

neprítomne, lebo myšlienky boli hlboko pono-
rené okolo tajomnej Šarkanej diery.

Farár Ján Nepomuk Filipovský povšimol si Já-
novu roztržitosť a tvárou mu znova švihol dob-
romyseľný úsmev. — Až sa vám, milý synu po-
darí najst' pána Václava Tešínskeho, potom sa
obzrite i na bývalé Jánošíkove kráľovské sídlo.
V tom vám snáď budem môcť byť užitočnejším,
ako v hľadaní nezvestného, o ktorom som teraz
v živote prvý raz počul.

Ján Ochodnický po týchto slovách úplne precit-
nul zo snenia, uvedomujúc si, že prišiel za inou
povinnosťou, ako sniť o nedávno zašlej zbojníc-
kej romantike, ktorá ho tak mocne dráždila a
vábila už od detstva. — Teda ste nič nepočuli o
pánovi Tešínskom? — pýtal sa, ako by nebol
dobře porozumel posledným slovám rozšafné-
ho kňaza.

— Nie, syn môj... Už po mnohé mesiace ma
do hričovského hradu nevolali, lebo zámocká pa-
ni údajne už nestojí o svojho starého spovední-
ka, ale ako my to predtucha šepká nie svojvoľ-
ne, ale — z moci druhých... Áno z moci tých,
ktorí iste viac vedia o pánovi Tešínskom a jeho
sprievodcovi ako vy, alebo hocikto iný, — pove-
dal osíleným hlasom.

— Ako mám tomu rozumieť? — pozrel Ján táza-
ve na farára,

Ján Nepomuk Filipovský povstal a položil svoju trasľavú ruku na plece mladého junáka a uprene mu hladiac do očí polohlasom preriekol: — Snažte sa dostať do stýku s hričovskými zámockými . . .

Ján Ochodnický teraz už pochopil, lebo však staručký kňaz len potvrdil to, čo mal on sám už po opustení žilinského mýta v úmyslu, ale teraz, po včerajšej a dnešnej príhode so zámockými drábmi mal cestu do zámku zľahčenú a to tým viac, lebo dráb Janči vypočul niekoľko úryvkov z hovoru na žilinskom mýte, a s takým doporučením nebolo radno ísť rovnými nohami do šršnieho hniezda.

Keď farár Ján Nepomuk mladému junákovi prisľúbil, že mu hneď pošle odkaz, ak by sa dozvedel niečo o osude Václava Tešínskeho, Ján Ochodnický vyšvihol sa na netrpelivého Víchra. Sotva však urazili niekoľko krokov, Jána zastavil slušne odiaty mladý muž, oznamujúc mu, že jeho milosť pán Súľovský chcel by si s ním prehovoriť, a že ho čaká v ietníčku.

Ján vedel, že by bolo neprezriteľné i neslušné, keby pozvanie odmietol a preto dal sa mladým mužom viesť do neďalekého kaštieľa mocného pána Súľova a okolia.

— Náš pán je veľmi pohostinný — prihovoriť sa posol Súľovského k Jánovi — a veľmi sa teší,

keď sa môže s urodzenými mladými pánmi soznámiť.

Ján mlčky načúval jeho slovám, ale toto zeme-pánovho posla očividne nerušilo a pokračoval vo svojej príhovorke: — A zvlášť vašu urodzenosť bude vítať veľmi priateľsky, lebo jeho milosť práve ráčila počuť niečo o vašej urodzenosti.

— Čo to má znamenať? — opýtal sa sám seba v duchu a posol mu to i bez hlasitej otázky na skutku vysvetlil: — Jeho milosť náš veľmožný pán sa išli usmiať, keď sa dozvedeli o tej prababičke vašej urodzenosti.

Ján prekvapene hvízdol a dával si v duchu výstrahu: — Janko rozum do hrsti... Tu musíš byť veľmi opatrný...

Pribehnúvší koniarčík odviedol Jánovho koňa a sotva sa mladý junák stačil rozhliadnuť po kaštieľskom nádvorí, už mu aj išiel Súľovský v ústrety a so širokým úsmevom už z ďaleka podával Jánovi ruku: — Blahoželám vám urodzený pán brat k tej vašej prababičke... Bravo, bravissimo, to bol skvelý vtip. Mňa už smiechy v bokoch kole. A sotva sa budem môcť dočkať budúcej sessie, aby som to mohol všetkým pánom bratom vyrozprávať, akú kapitálnu frčku ste dali najobľúbenejšiemu drábovi kapitána

Dóczyho, — hrdlil zo seba Jánov náhodilý hostiteľ za neustáleho chechotu.

Mladý junák bol slovným prívalom mocného zemepána úplne zmätený. Predstavoval si Súľovského, o ktorom už počul, že je najlepším priateľom hričovského hradného pána, ako dákeho namorúseného škarohl'ada, a hľa, videl pred sebou muža sotva tricaťročného, prekypujúceho priateľskosťou a veselosťou.

Keď sa hostiteľ nadostač nasmial, potľapkal Jána po pleci a strojeným zazlievaním začal mu vytýkať: — Je to ale nie pekné od vašej urodzenosti, že ste neprišli najprv mňa navštíviť, ako to tu v našich krajoch je odvekým zvykom, ale ste sa trependíkali až tam hore k nášmu farárovi.

Mladý junák medzi tým sa úplne ovládal a veselosť Súľovského i jeho strhla do dobrej nálady, ktorá sa zavše prejavovala u neho vtipkovaním: — Musí mi odpustiť vaša milosť, — vravel so šibalským smiechom v očiach, — ale musel som tomu mojmu novorodenému prastrýkovi najst' i krstiteľa.

Jeho milosť dala sa teraz už do takého pustého rehotu, že sa všetky sličky od ľaku rozkotkódakaly a postrašene prefúkly cez ohradu. A aby dal bodrý hostiteľ ešte dôraznejší priechod svojej veselosti, začal Jána tesať do rebár.

— Toto musíme osláviť. Ohromne osláviť! — vravel, ba vlastne kričal v neprestávajúcom rehotu a uchopiac Jána popud pazuchu viedol ho do kaštieľa.

Ján sa tiež zubil, ale ani nie tak nad svojím vtipom, ale z nádeje, že pomocou Súľovského bude mu skela*) hričovského hradu prístupná.

Mladý junák bol už v mnohých zemianskych kúriach, ale dosiaľ nevidel toľkej nádhery, ako v kaštieli pohostinného pána Súľova, ktorý, keď išlo o zábavu a neviazané halaškovanie nikdy nebol skupáňom. Na kýho čerta by aj, vracieval si, však mám dosť poddaných a je z čoho brať...

Jánovi sa zastavil dych, keď začaly driečne chyžné nosiť na stôl veľké kamenné džbány vína. Ale bolo by mýlné sa domnievať, že ho podmanila krása mladých dievok.

Trnul on nad veľkým množstvom doneseného vína, lebo pijatika z predošlého dňa mu úplne ešte nevyrchla a po nej nasledujúce neprijemné pocity ho zrovna desily. Ale ako včera, tak i dnes nebolo vyhnutia. Kliatba Ochodníckych začala veľmi neúprosne doliehať na neho a to už za krátke dva dni, len čo opustil prístrešie svojho strýca.

*) skela, lietajúci alebo padací most

Za častého pripíjania Ján zapriadol hovor o živote v hričovskom zámku a pán Súľova za častého štrngania vyjaviť Jánovi mnoho z tajomstiev, zakrývaných a tlmených silnými hradbami pyšného sídla baróna Komarzsza-Komáryho. A medzi iným rozpovedal mu i o neviazanej orgii v deň narodenia barónovho prvorodeného syna, pri čom nezabudol poznamenať, že od toho času sa s hričovským zámockým pánom nestretol.

— A prečo sa už teraz nestretáte? — opýtal sa Ján svojho hostiteľa.

— Prečo? Prečo? Len preto, že som sa rytiersky ujal tej úbohej komornej barónkinej, keď ju chcel zámocký pán, ehm, áno, pred mojimi očami trýzniť, — zaluháľ Súľovský tak presvedčivo, že teraz i sám tomu uveril, že sa skutočne choval ako rytier. Ján sa veľmi kyslo zatváril, lebo zrazu bolo po nádeji, že sa prostredníctvom pána Súľova bude môcť dostať bez prekážiek do hradu.

Súľovský si však junákovú náhlu zakyslosť vysvetloval inak. — Snáď pochybujete o pravdivosti mojích slov? — zatelúzil gánive na Jána. — Ach, nie, vaša milosť, — pousiloval sa Ján s vysvetlením, — len som sa pohoršil nad surovosťou pána barónovou...

Sotva to dopovedal, hostiteľ ho objal, pocaloval

na čelo a dojate povedal: Áno, my sme jednako šľachetní, a preto odo dneška si potykáme ... Áno, sbratríme sa ... Spoločná je nám vlastná šľachetnosť a modrá krv nás k tomu plne oprávňuje ...

— Áno, áno, — prisvedčil Ján nahlas, ale v duchu si pomyslel o svojom hostiteľovi niečo tak neúctivého, že keby to bol Súľovský len tušil, bol by ho naskutku zaškrtil.

Pomaly sa začalo zvečerievať a Ján, obohatený novými skúsenosťami a mocným priateľom — horko ťažko dostal sa z kaštieľa pána Súľova. Ale aj to až vtedy, keď prisľúbil, že pri najbližšej príležitosti znova príde.

A táto príležitosť sa o veľa skôr naskytla, ako by si to bol Ján kedy myslel ...

KAPITOLA VII.

LÁKAVÉ VNADIDLO

Staručký súľovský farár dobre predvídal, keď tvrdil Jánovi Ochodnickému, že od ľudu i Boha odvrhnuvší sa zemepáni jedným dúškom oklamú cisára i svojich poddaných, aby si mohli znova ponaplňať bezodné vačky a lakotinkárske žalúdky. A v tomto ohľade išiel ostatným bohatým šľachticom vopred s príkladom maji-

teľ hričovského zámku, barón Komarsz-Komáry, ako to bol v deň narodenia svojho prvorodeného syna Ákoša svojím hosťom odporúčal.

Za týždeň po slávnostných krstinách z rozkazu barónovho dal mladý zámocký kapitán Árpád Dóczy svolať všetkých rychtárov z dedín, náležajúcim k hričovskému panstvu do zámku pod zámienkou, že budú sedliakom zväčšené sessie a zmenšená bude panština.

Robotou vycivený a panstvom do poslednej kvapky vycicaný národ s radosťou prijal túto zvesť a rychtári, hoci mnohí z nich nedôverovali týmto lákavým sľubom, preca len pobrali sa do Hričova, aby sa presvedčili, či je skutočne aj inej panskej lásky, ako tej na zajačom chvoste.

Kapitán Árpád Dóczy dal rychtárov voviesť do rytierskej siene a proti zvykom a obyčajom zámockého ceremonálu dal žasnúcich rychtárov pohostiť baraninou a vínom.

— Toto panské častovanie sa mi neľúbi, — prehodil kotešovský rychtár Peter Hronec k svojmu susedovi podrychtárovi z hričovského podzámku, Michalovi Poneckému.

— I mne je to čudné, — prisvedčil Michal Ponecký, ktorý bol zo všetkých shromáždených najmladší, ale rovnako sa tešil medzi ľuďom i

rychtárskymi starešinami veľkej vážnosti pre svoje nezvyčajné znalosti a skúsenosti.

— Zámockí, ako ich poznám, musia mať niečo veľkého za lubom, — pokračoval rychtár Peter Hronec zachmúrene, a hoci ho drábi núkali, nedotkol sa ani pokrmu, ani čiaše.

— Zanedlho sa dozvieme, pod akými podmienkami nám budú chcieť sessie zväčšiť, — vrazil Michal Ponecký polohlasom a takiste neokúsil z podávaných jedál a nápojov, ale s nevoľou všimal si ostatných, s akou vervou vyprázdňujú čiaše. — Dorúbu sa pod obraz boží, a potom pristanú na všetko, čo im zámockí nahútajú, dodal pošušky, lebo zámocký kapitán Árpád Dôczy začal si ich všímať.

— Hej, a vy tam v kúte! Či vari chcete opovrhovať s naším pohostinstvom? — zvolal zaka-bonene na Petra Hronca a Michala Poneckého, ktorí sa boli utiahli do obločného výklenku, aby neboli na očiach a mohli si nerušene pohovoriť. Ale sliedivý a prenikavý zrak zámockého kapitána ich našiel.

— Neopovrhujeme pohostinstvom, povedal Ponecký za obidvoch, — ale práve než sme do zámku prišli, najedli a napili sme sa doma.

Kapitánovi oči zlostne zaiskrily, lebo tušil, že títo dvaja sedliaci prevideli cez riečicu a neda-

jú sa len tak ľahko nakriatnuť. Najradšej by ich bol dal vytiahnuť na dereš, ale teraz nebol k tomu vhodný čas. Preto potlačil v sebe zlosť a pokynul obsluhujúcim drábom, aby priniesli tri plné čiaše vína.

— So mnou si ale štrngnete, — vravel im na-sládle.

Tu už nebolo vyhnutia a obidvaja sediaci pripili si s kapitánom.

— To je just tak, ako pri verbovaní... Upiješ si z vína lapajov, narazia ti vojenskú čapicu na hlavu a už si aj ich, — hromžil Peter Hronec, keď ich kapitán opustil.

— Chce si nás kúpiť, ale ja mu nesadnem na lep.

— Veď už ani ja nie, — prikývnul rychtár Hronec mrviac obidvoma rukami strechu svojho širáka.

Zakiaľ kotešovský rychtár a podhradský podrychtár takto rozprávali, ostatní rychtári hlučne štrgali, pili a do neba vychvaľovali zámocného pána, ktorý im pripravil takú nečakanú hostinu, nedbajúc, čo by ich bol po hostine haleny a krpcov zbavil. A čím viac pili, tým usilovnejšie bolo donášané víno.

Hej, veď sa nám poddaným málokedy ujde takáto hostina, vravel súseď susedovi a všetci vo-

spolok dodávali si kuráž, tak že zanedlho okov vína zmizol v ich útrobach.

— Vaše urodzenosť, ba či máme ešte jeden okov načať? — pýtal sa dráb Janči zámockého kapitána.

— Načnite a dajte sa tým pačrevom do sýtosti nalogaf, však to zaplatia stonásobným úrokom. Dráb sa uškl'abil a vykonal rozkaz, a hneď boli vyprázdnené krčahy znovu naplnené.

Hronec a Ponecký smutne hľadeli na svojich druhov, ale nechceli ich upozorňovať k striedmosti, lebo vedeli, že by to i tak nebolo nič na plat. Boli by dosiahli iba to, že by boli ešte väčšmi pohnevali na seba zámockého kapitána, ktorý beztak krivo kosil zrakom po nich.

Čoskoro bol i druhý okov vyprázdnený a bol by sa minul i tretí, ale v tom už bol oznámený príchod jeho milosti pána baróna.

Kapitánovi i jeho drábom dalo to dosť námahy, lež sa podarilo rozgurážených chlapov utíšiť, lebo veru ľahko je uvoľniť spust ľudských vášní a nerestí, ale ťažko je potom dostať riavé prúdy do hrádz. A tak to bolo i s našimi chlapmi, ktorí v potrudženom stave išli objímať i tých drábov, ktorí im ešte pred nedávnom boli najneľúbenejšími tvormi pod slnkom.

Barón sa k tejto príležitosti vyhabúšil do naj-

skvostnejších uhorských šiat, ktoré si bol dal šiť k slávnostným krstínám svojho prvorodeného syna a dal sa sprevádzať dvoma vyšnorenými husármi, ktorí zavše tvorievali jeho osobnú stráž. Mal aj tisíc príčin byť obklopeným ochrannou strážou, lebo jeho svedomie bolo kalnejšie od najkalnejšieho močariska, v ktorom niet kvapky životodarnej vody, ale len smrtonosná tekutina, preplnená puchom gebier a otravných výparov.

Nejedenkrát bol barón napadnutý pomstou zahorevšími šuhajmi, ktorým dal odvliečť milenky, a to mnohokrát zrovna v deň oddáviek. A že sa jednému z mnohých pomstiteľov aspoň čiastočne podarilo baróna vohnať do pomykova, o tom svedčila veľká jazva na barónovom pravom líci. Jeho milosť označovala túto škaredú jazvu ako pamiatku zo súboja, ale to sa odvážil povedať iba tomu, kto nepoznal bezmedznú zbabelosť ináče pyšného zámockého pána, ktorý dosiaľ ešte ani v sebeobrane netasil meč, nieto potom aby sa bol postavil na súboj. A tým, ktorí voškrz nepoznali jeho milosť tvrdil, že si ranu utfŕžil v povestnej vojne pri Trenčíne. A keď sa ho dakto opýtal, na ktorej strane bojoval, tu sa jeho milosť zaraz chopila rozumu. Ak bol zvedavec naklonený kurucom, nuž povedal mu, že bojoval s Rá-

kóczim, a ak bol dotyčný naklonený viedenskému cisárskemu dvoru, nuž povedal mu, že s labancmi vylieval svoju drahocennú krv za cisára pána.

Keď sa jeho milosť objavila v rytierskej sieni spití rychtári a boženíci umlkli, lebo obavy pred barónovou krutosťou boli väčšie ako kurážujúci účinok ohnivého vína. Rovnako i hrozbou šrštiace a prenikavé oči zámockého kapitána Árpáda Dóczyho vedely vyvolať náležitý rešpekt.

Barón sa pohodlne a velebne usadil do veľkého kresla za vrch stola a zámocký kapitán v zápätí začal hovoriť k shromaždeným: — Oznámil som vám už, že jeho veľmožnosť pán barón chce vám prepustiť veľkú čiastku svojho panstva do árendy. Každý sedliak dostane taký prídel, aký si bude trúfať so svojou čelad'ou obrobiť. Jeho milosť išla v šľachetnosti tak ďaleko, že si prídel môže každý nazvať svojim. Za túto nesmiernu láskavosť však i vy musíte priniesť dáku maličkú obeť, ktorá však je neporovnateľne nepatrnou oproti tej, ktorú priniesla pre vás jeho veľmožnosť...

Kapitán Dóczy sa na chvíľu odmlčal, aby mohol zmerať účinok svojích slov na tvárach shromaždených rychtárov a boženíkov. Mimo Hron-

ca a Poneckého všetci sa v podtrundženom oma-me súhlasne škľabili. Oči kapitánové sa zrovna zabodly do tváří dvoch mračiacich sa sedliakov, na ktorých zrejme nemaly sľubné slová kapitánove pražiadon účínok. Obidvaja zatvrdile hľadeli pred seba a až po dobrej chvíli pozdvihli zrak k umlknuvšiemu zámockému kapitánovi.

— A vy tam! — skríkol na nich zlobne. — Prečo sa neposadíte za stôl ako ostatní?

— Nemôžem si sadnúť vaša urodzenosť, nemôžem, — ozval sa rychtár Peter Hronec akosi neisto a placho pozrel na kapitána.

— Plané reči!... Prečo sa nemôžeš posadiť?

— Lebo šánam poctivých hláv — mám tam prýšť ako päšť, — odpovedal rychtár Peter Hronec prmiňave.

Kapitán nevedel, či má popustiť úzdu svojho hnevu alebo sa smiať, ale keď videl, že sa barón nad rychtárovou prostorekosťou nahlas smeje, uškľabil sa i on a pokračoval vo svojom prívete: — Jeho veľmožnosť pán barón a váš neobmedzený pán žiada od vás, aby ste pri spisovaní majetkov udali do protokolu, že role, ktoré vám veľmožný pán barón prepúšťa, sú vaše... Rozumeli ste mi dobre?

— Rozumeli, dobre rozumeli! — volali shromaždení ktorý nad ktorého.

Hronec ľaktom šušknul Poneckého a medzi zubami precedil: — Už sa to začína...

Ponecký mlčky pokýval hlavou, lebo kapitánova pozornosť sa znova obrátila k nim.

— I vy tam vo výklenku ste tomu porozumeli? Michal Ponecký sa zamračil a prehodil ku kapitánovi Árpádovi Dóczyemu: — Ivel'mi vaša urodzenosť. Porozumeli sme všetkému až v e ľ m i d o b r e! — povedal takmer skandovane a uprene hľadel na kapitána, ktorý hnevom takmer úplne zozelenel. Mladému zámockému kapitánovi sa čelo svráštilo, žily mu nabehly a oči mu vyžiarovaly vražený oheň. Nebyť baróna v sieňi, bol by sa holoruč vrhol na Poneckého a ako dravá šelma bol by ho zadlávil, ale barón Komarzs — Komáry choval sa k slovám mladého sedliaka celkom netečne. A práve netečnosť barónova zachránila Poneckého pred pomstou mladého zámockého kapitána, ktorý nepoznal milosrdenstvo a hlava — nehlava dal katovať každého, kto mu nehudol dľa chuti.

Trunkom premožení rychtári a boženíci prirodzene nepostriehli nič zo súboju pohľadov a chvíľkového ticha, ktoré po slovách Poneckého zavladlo.

— Budete sa teda riadiť podľa slov jeho urod-

zenosti pána kapitána? — prerušil ticho barón, olizujúc si mäsité gamby.

Vínom a pokrmom podplatení sedliaci prikyvovali, kdežto Ponecký a Hronec stáli stípkom, záporne pokyvujúc hlavou, čoho si barón zaraz povšimol.

— Vám sa vari naše návrhy neľúbia? — zachrochtil na nich chrapľavo a podvihol sa v kresle.

— My zostaneme len pri svojom, vaše milosť pán barón... Máme toľko, čo práve stačíme obrobiť a na cudzie nestačíme, — osmelil sa Ponecký, a Hronec na znamenie súhlasu prikývol. Barón tázave pozrel na kapitána a ten v odpoveď tázavého pohľadu mykol plecami.

— Čo to má znamenať? — zatelúzil barón zlostne na kapitána, lebo sa domnieval, že on nejakým spôsobom zavinil odpor dvoch sedliakov, požívajúcich medzi národom veľkej úcty a vážnosti.

— Sú vari opití, — povedal kapitán a zasmial sa smiechom človeka, ktorý by rad svojím úsmevom vraždil.

Ponecký urobil krok do predu a hlasite preriekol, uprene hľadiac na kapitána: — Vaša urodzenosť sa ráči mýliť. Ani ja, ani rychtár Hronec nie sme opití a vieme čo vravíme... My dvaja hovoríme iba za seba a znovu opakujem, že my

si budeme ako dosiaľ obrábať svoju dedovizeň, ktorú nám zanechali naši predkovia a neulakomíme sa na cudzie majetky... Zrovna tak nebudeme cigániť cisárskym popisným komisárom... Nie vaša milosť pán kapitán. Svedomie si luhaním neobťažíme!

Kapitán i barón dobre porozumeli slovám rozšafného sedliaka a i ostatní rychtári a boženíci začali precitať z opojenia.

— Keď nechcete prijať veľkodušný návrh môjho kapitána, tak sa naskutku practe! — vyrútil sa barón na Poneckého a Hronca, pohodiac veliteľsky rukou k dverám.

Ponecký i Hronec hneď sa pobrali k východu, ale barón sa spamätal, že by sa i ostatní rychtári a boženíci mohli postaviť na odpor a preto dal obidvoch vrátiť odo dvier.

— Zostaňte tu; — volal na nich chrapľave. — Budú vám oznámené ešte aj iné záležitosti. Volaní mykli plecami a vrátili sa do okenného výklenku, neprejaviac ani pohnutím brvy viac svoj odpor voči priezračným sľubom zámockého kapitána Árpáda Dóczyho a jeho milosti baróna Komarzs — Komáryho.

Bolo to konečne aj zbytočné, lebo i tak už dostatočne vyjadrili svoj náhľad o lákavých sľuboch zámockých a varovali súčasne i ostatných

zástupcov obcí, aby nesadli na lep potmešilým panským sľubom, ktoré zotročeným poddaným nikdy nič dobrého nepriniesly. A ich výstraha čoskoro prejavila svoje účinky, lebo keď začali podpíť sedliaci jasnejšie uvažovať a zámocký kapitán hovoriť o protihodnote za panské role, tu už prchalo z nich nadšenie a trpeli neradostným očakávaním. Nejednen by bol rád vyslovil svoje námietky, ale už bolo neskoro, nebo okrem Poneckého a Hronca všetci sa slovom zaviazali, že prijmu návrh, predostretý zámockým kapitánom, že svoje pozemky prepustia zámockým a za veľké úplatky prevezmú panské role, ktoré budú pri popise udávať za svoje.*)

Barón i kapitán boli spokojní s výsledkom porady, ale obidvoch hnetol odpor dvoch smelých sedliakov, ktorí sa ani kapitánovými a barónovými hrozbami nedali zastrašiť a odmietli zmeniť svoje roľnícky s panskými.

— Keď už tak veľmi ľpíte na tých vašich neúrodných kopaniciach a nechcete si polepšiť, nuž radím vám, a to veľmi dôrazne, aby ste neodrádzali iných, lebo potom sa trafím zabudnúť... — zastrájal sa kapitán Hroncovi a Po-

*) Takýmto spôsobom boli sedliaci na mnohých krajoch Slovenska olúpení o zem.

neckému, ktorých si po prepustení ostatných v zámku ešte na chvíľu podržal.

Sedliaci chcej nechcej prisľúbili.

Bol to však sľub vyslovený zaklenenými zubami a zaťatými päťami, ktoré by boly vedely rozdrtiť zámockého kapitána, ktorý takýto nemravný sľub od nich tvrdými hrozbami vymámal.

So sklonenými hlavami mlčky kráčali nádvorím a neboli by snád' prehovorili celou cestou, keby ich neboli čakali ostatní rychtári a obecní starší na úpätí hradu a neboli ich zasypali celým prívalom otázok, týkajúcich sa schôdzky v zámku.

Hronec ich chcel ostrými slovami pokárať, že sa tak ľahko dali zlapať do panských osídíel, ale zháčil sa, lebo medzi mužmi boli niekoľkí, o ktorých sa vedelo, že za niekoľko glgov čertovice vedeli by všetko zámockým povyzrádzať. — Čo ste si navarili, to si aj zedzte! — odľahčil si Hronec a zamračene pokosil pohľadom po tázačoch, ktorým by bol teraz už i med zhorkol v ústach.

— Bažihuby zavše tak pochodia, — doložil Ponecký a vykročil.

Obecní starší teraz už začali sa vzájomne obviňovať a ani jeden z nich nechcel si pripustiť, že

by sa bol svojou vlastnou nestriedmosťou dostal do pomykova.

— Nie sú tí páni tak zlí, ako si to namýšľate, — ozval sa Fraňo Balúch, obecný starší z Hričova, o ktorom sa vedelo, že často nadbieha zámockému kapitánovi, od ktorého má mnohé výhody pri robote.

Ponecký úkosom pozrel na Fraňa Balúcha, prezývaného Jandúrom, a s netajeným posmechom prehodil k Hroncovi tak hlasite, že to mohol i Balúch počuť: — Boh nás uchovaj, aby boli páni na nás ešte lepší ako sú . . . To by sme miesto roboty žili iba z panských komôr a pivníc . . . Zrovna, ako tomu bolo dnes . . .

Balúch poskočil, ako by ho bol šidlom popchnul a zlostne zatelúzil na Poneckého: — Ty máš navždy niečo proti svojim pánom, ale pamätaj si, že raz to pánov zunuje a potom ti dajú zahrať trnofraj!

— A ty by si sa prirodzene sám prihlásil vyľuštiť ho na drholci, čo? — ozval sa boženík Florián Baďura, ktorý nesmieriteľne nenávidel zámockých. Málo to aj svoju veľkú príčinu, lebo zakiaľ on bojoval s kurucmi, kde mu delová guľa odtrhla ruku od samého ramena, zatiaľ zámockí nadŕžali cisárskym labancom. Ale aj to len vtedy, keď bola prevaha cisárskych nesporná.

— Ty by si sa Florko nemal do toho miešať, — odrážal Balúch Baďurovu poznámku s miernou výtoku v hlase. Nechcel si totiž Floriána Baďuru ako svojho najbližšieho súseda znepriateliť, lebo ho častejšie potreboval.

— Ja že by som mal mlčať?! — vybuchol invalid a trhol valaškou. — Ty si ma už pred dňami navádzal, aby som všetko tak prijal, ako to bude panstvo v zámku od nás žiadať, ale teraz vidím, že si ma i s tvojím milým panstvom, ktorému by si neviem kam vliezol, ošudil. Ale tisíc striel ohnivých ti do duše, ak by som mal len čo by pod nehet stratil niečo z mojej dedovizne, bysťu Bohu, touto valaškou ti rebrá rozbúram!

Výbuch Baďurov poľakal súseda Balúcha, lebo vedel, že invalid nezvykne žartovať, keď sa rozpajedí, a skoro už cítil valašku na svojich rebrách.

— Nič sa ti z majetku nestratí . . . Ja, ja ti za to ručím, — vyjachtal a hľadel sa dostať z dosahu Baďurovej valašky.

— Aj ti to radím! — pohrozil sa jednoruký boženík, vrhajúc zlobný pohľad na poľakaného súseda.

— A čo bude s nami a s našimi majetkami? — vrhli sa ostatní rychtári a boženíci na Balúcha.

— Nahováral si i nás, aby sme pristali k žiadosti panstva, ale ako to vidíme, ono to nebude s

kostolným riadom!... — kričali rozhnevane a Balúcha začali valaškami obliehať. Ale ako každý zákerník a udávač je zbabelý, takým bol i Balúch. Nešiel vysvetľovať, nešiel sa očisťovať, ale vzal to v nohy, že sa za ním len tak prášilo. A tu niekoľkí z mladších boženíkov dali sa Balúcha prenasledovať, ale strach mu dodal toľko rýchlosti, že by ho ani zajac nebol dostihol. A bolo to aj jeho šťastie, lebo keby ho boli vtedy dobehli, nikdy viac by sa nebol dostal na vlastných nohách domov...

Kapitola VIII.

VZDORNÝ OBYVATEL HRADNEJ TEMNICE.

Mohutná zápora, na ktorej sa vypínajú sboreni-ny kedysi pyšného hradu Hričova, bývala pod hradbami tohoto orlieho hniezda poprevrtnaná mnohými tajnými chodbami a skrýšami, ktoré dal vytesať do tvrdej žuly voľakedajší jeho majiteľ, obávaný zbojnícky rytier Lahár.

Na tajných chodbách a skrýšach, tvoriacich vedno opravdivé bludište, pracovalo na stá zotročených zajatcov, ktorých si zlopovestný Lahár pri zbojníckych výpadoch podmaňoval.

Najbližšie okolie Hričova a jeho obyvateľstvo bývalo obyčajne ušetrené od Lahárových zlo-

činných nájazdov, ale keď potreboval nových otrokov, jednoducho rozostavil svoju tlupu nažilinskú hradskú, a beda tomu pocestnému, ktorý sa dostal do jeho moci. Každého zajatca dal priviesť do svojho hradného dúpäta, a kto raz prekročil tajný vchod do podskalia, nad tým bol už ortiel v tej chvíli vypovedaný.

Lahár totiž úzkostlive dbal, aby mimo neho a niekoľkých jeho najvernejších nik nepoznal tajomstvo bludíšť a skrýš, a preto každý jeho zajatec bol hneď po prekročení tajných dvier podskalia odsúdený na smrť.

Nešťastní zajatci, pracujúci do úmoru pri dy-miacom a chabom svetle lúčov v skalných hĺbkach, málokedý vydržali niekoľko mesiacov. Ale u lahárovcov nemal ľudský život ceny ani za mačný mak, lebo ak daktorému zo zajatých otrokov vypadol z vysilených a vycvičených rúk čakan, a nemal viac sily sa udržať na nohách, zhovádlí strážcovia nešťastníkov pred zrakom ostatných zajatcov takého nešťastníka zahlušili, vyvliekli za baštu a tam hodili do hlbokkej šachty a zahrabali, nedbajúc, či je živý, či mŕtvy.

Jediný zo zajatcov Lahárových, ktorému sa podarilo vyslobodiť zo skalného pekla hričovského hradu, bol mikulášsky hrebenár Augustín, kto-

rého boli Lahárovi zbojníci zajali, keď sa vracal z trnavského jarmoku do Mikuláša.

Hrebenár Augustín dlhé mesiace pracoval v skalných hĺbkach o vode a otrubníku, ale jeho zažitosť a telesná zdatnosť vzdorovaly vysíleniu, zatiaľ, čo denne padali pri ňom do smrteľných mdlôb jeho nešťastní druhovia.

V ťažkom a dusnom vzduchu často sa ho zmocňovali závraty, ale on sa neopúšťal, lebo si bol umienil, že sa musí vyslobodiť čo by čo bolo. A toto silné predsavzatie zocelovalo jeho silu a vôľu, tak že i jeho otrokári sa divili nad jeho húževnatosťou a vytrvalosťou, a začali s ním časom zachádzať ohľadupľnšie ako s ostatnými. I sama Prozreteľnosť bola mu nápomocnou, lebo raz zachránil hlavného dozorca pred istou smrťou, a tu sa začaly túžby mikulášskeho mešťana uskutočňovať. Hlavný dozorca a naj dôvernejší muž hradného pána mu nielen uľahčil robotu, ale mu denne prinášal na posilnenie mäso, víno i mädivinu. A aby si hlavného dozorca ešte väčšmi získal, vo voľných chvíľach oddychu spravil mu umelecky vypracovaný hrebeň, ktorý ho — ako to neskôr častejšie vravieval — vyčesal zo strašlivého kamenného hrobu.

Hlavný dozorca sa pochválil s darom samému Lahárovi, a tomu sa hrebeň natoľko zapáčil, že

si dal zručného tvorcu predviesť a na prímluvu hlavného dozorca dovolil mu robiť v dielni hradného zbrojára.

Tu sa mu už skytla možnosť rozšíriť kruh priaznivcov medzi strážcami hradnými, ktorým ozdo-boval ilce mečov peknými rezbami, tak že sa už i po náhradí mohol bez dozoru pohybovať a pripravovať plán úteku, ktorý sa mu za podivuhodných okolností v jednej noci aj podaril.

Hrebenár Augustín sa totiž dozvedel, že sa v jednej z najbližších nocí chystá veľká tlupa zo zámku na zboj, a tu uzrelo v ňom odhodlanie, že sa pridá k tlupe nepozorovane, a tak sa mu podarí dostať z hradieb. V určenú noc výpadu Lahárových zbojníkov, podarilo sa mu jedného vojaka z Lahárovej tlupy vylákať do svojej izbičky za zbrojnicou pod zámienkou, že mu chce darovať krásnu dýku. Nič netušiaci haramia nasledoval majstra Augustína, ktorý ho v nestrieženom okamihu svojími mohutnými pästami omráčil a poviazal, zmocniac sa jeho odevu i zbraní.

Pod rúškom tmy vysadol si na zbojníkovho koňa a pripojil sa k tlupe, od ktorej sa mu podarilo pri Žiline odpojiť a prchnúť. Až do otvorenia mestskej brány, skrýval sa vo važskej vrbine. Ešte v ten čen ďal žilinský rychtár sosurmováť

mestskú stráž i dobrovoľníkov, aby napadli hričovský zámok, lebo podľa údajov zachráneného majstra Augustína z Mikuláša, upelo viac žilinských mešťanov v Lahárových tajných kazametách, v skale hričovského hradu.

Výprava Žilinčanov však nemala úspechu, lebo ešte v tú samú noc objavili v zámku únik majstra Augustína a vyslali za Lahárom rýchleho posla. Lahár po tejto zpráve najkratšou cestou vracal sa do svojho sídla, ktoré už Žilinčania s veľkou vervou obliehali. Ale napadnutí do chrbta silnou a dobre vyzbrojenou tlupou zbojníckeho rytiera museli sa vzdať obliehania, hoci sa im podarilo smolnými vencami podpáliť strechy predhradia, a boli prinútení ustúpiť pred presilou lútych zabíjačov hradného pána...

Od týchto udalostí uplynulo takmer tristo rokov, lež sa stal majiteľom hričovského zámku barón Komarzs-Komáry, ktorému sa podarilo objaviť už dávno zabudnuté tajné bludištia, vybudované Lahárom.

Aký to výsmech osudu!

Po stáročia zaujal miesto voľakedajšieho zbojníckeho rytiera muž, vystupujúci na vonok ako opravdivý sľachtic s celou okázalosťou, ale vo svojom zhnitom jadre ešte podlejší a ničomnejší ako zbojnícky rytier Lahár, ktorý sa pred nikým

a nikdy netajil s tým, že jeho životným cieľom je krv a zboj...

Lahár si dal vytesať bludištnú skrýš pre svoju a svojich žoldnierov ochranu pred obliehajúcimi hajdúchmi a drabantmi, kdežto barón Komarzs-Komáry použil skrýš pre svoje podľa zločiny, pudy a vášne...

Tu boli i temnice jeho významných väzňov, o ktorých vedel z celého jeho osobníctva iba hradný kapitán Árpád Dóczy a zámocký kastelán Varga, obidvaja oddaní barónovi telom i dušou. A obidvaja mali k tomu veľmi veľké dôvody, lebo barón obidvoch bol pred časom zachránil pred potupnou smrťou...

V ten samý večer, keď obecní starší opustili zámok, barón sa pobral do svojej ložnice, odkiaľ viedla tajná chodba do Hnedej veži. Opatrne sa rozhliadol po sieni, či mu tam nie dáky zvedavý votrelec, a keď sa presvedčil, že je len sám, rýchle shodil so seba prepychový uhorský oblek, zakuklil sa do čierneho splývavého šatu a na tvár si nasadil náličnicu.

Keď sa pred veľkým strieborným zrkadlom presvedčil, že je prestrojený na nepoznanie, kročil k peľasti svojej lôže a potlačil malou ružicou, tvoriacou čistku umnej rezby, zdobiacej čelo

postele. V zápätí bolo počuť slabé zaškrípnutie a ťažká baldachýnová posteľ sa takmer bezhlučne odsunula a objavil sa pod ňou otvor, s hustými kamennými schodmi. Barón s istými krokmi vošiel do otvoru, zakresal si oheň, rozsvietil sviecu, zasadenú v spiežovom lampáši s okienkami z pravého benátskeho krištáľu. Hneď nato vybral z múru tehlu, za ktorou sa skrývala ružica, podobná tej na barónovej posteli, a otočil ňou. Zasa bolo počuť slabé zaškrípnutie a otvor sa nad barónovou hlavou uzavrel.

Brúsené hrany krištáľového lampáša vrhaly na steny úzkej chodby kmitajúce fliacky bariev dúhy, ktoré poskakovali s miesta na miesto ako svetlonosy nad barinami. Barón si však hru barevných svetieliek nevšimal, ba ani ich nevnímal, lebo jeho myšlienky boli sústredené na cieľ svojej cesty, temnými chodbami mohutných hradebných a skalných útrob...

Vari po 50 schodoch úzka chodba vyústila v štvorhranú sieňku, z prostriedku ktorej viedla do výšky vetracia šachta, a z múrov tri chodby v rozličné smery. Barón istými krokmi zamieril k ľavej chodbe, ale v tom... — čo to? Barón sa zarazil a dobre neskamenel od strachu, lebo mu niečo narazilo na hlavu a tvár mu ovial mrazivý vietor. Lampáš mu naskutku vypadol z cepenelej ruky na kamennú dlažbu, spôsobiac

rachot hromu, odrážaného v mnohonásobnej ozvene v kamenných chodbách.

Chcel siahnúť po dýke, ktorú mal zastoknutú za pásom, ale ruka mu bola úplne zklavená, bezmocná... Trvalo to len niekoľko okamihov, než si uvedomil, že taký veľký strach spôsobil mu nevinný netopier, ktorý sa práve chystal vetracou šachtou na nočný lov, ale bol svetlom vyrušený. Ale tých pár okamihov zdalo sa byť barónovi večnosťou...

Striasaný zimnicou a zaliaty studeným potom sodvihol lampáš, a pre každý prípad vytrhol dýku poza pásu a teraz už pomalšie a ostražitejšie kráčal do predu, lebo zlé svedomie je najhorším spoločníkom človeka, kradnúceho sa tajne za zločinnými cieľami...

Tu ho hneď poľakal šuštor hodvábnej rízy, hneď zasa i zvuk jeho vlastných krokov, ba i hra po múroch poskakujúcich dúhových fliaškov, odrážajúcich sa od brúsených hrán lampáša, ktorý sa mu triasol v ruke, ako lístok neúnavnej osiky.

Pod dojmom prežitého strachu ani si neuvedomil, že v spleti chodieb zblúdil, lebo celá jeho pozornosť bola obrátená na osobnú bezpečnosť. A tak sa stalo, že sa razom ocitol pred hlbokou jamou, do ktorej by sa bol málom zrútil, keby sa v poslednom okamihu nebol zháčil, lebo jed-

nou nohou bol už nad prepادلiskom, ktoré mu bolo úplne neznáme.

Telom mu prevlnila zimnica a na čelo mu znova vystúpil studený pot: — Kam som sa to dostal? — preriekol cvakotajúcimi zubami. Bol znova predesený, ale i zvedavosť ho začala dráždiť, lebo v týchto koncoch bludišťa ešte nebol. Opatrne si doluznak ľahol na pliesnivú dlažbu a tak sa pritiahol až k okraju prepادلišťa, do ktorého — v dĺžke vystretej ruky — spustil lampáš.

Pred očami, strachom rozšírenými, objavil sa mu príšerný obraz... Na dne prepادلiska uzrel vekmi sotleté koly s ostrými a poopaľovanými končiarimi, a medzi kolmi asi pol tuctu ľudských kostier.

Inokedy bol by sa vedel i na tucty kostlivcov bez najmenšieho pohnutia pozerať, ale teraz tých niekoľko neškodných lebiek a dúčiel pôsobily na neho dojmom dosiaľ neprežitej hrôzy. Ako smyslov zbavený dal sa na útek od prepادلiska a po hodinovom blúdení konečne podarilo sa mu najstť pravú chodbu, pred ktorou zostal nerozhodne stáť, či vkročiť do nej, alebo sa vrátiť nahor a vo víne utopiť zažitý strach.

— Nie, musím hovoriť s ním dnes... Sľúbil som mu, že prídem — hovoril polohlasom a v duchu sa posmeľoval. Ešte chvíľku stál nerozhodne a potom rýchlym krokom bral sa chodbou už prie-

stornejšou, hneď klesajúcou a zasa stúpajúcou v šakových závitoch. Chodba bola ukončená točitými schodkami, vedúcimi k malému výstupku, ktorý sa pomaly odsunul a barón vstúpil do tajného podzemného väzenia a hladomorne, ležiacej o dve poschodia nižšie pod Hnedou vežou.

Vzduch temnice bol presýtený štiplavým zápachom hnilobným, lebo do kazamet sa dostal vzduch veľmi spore iba úzkymi vetracími špárkami. Cely boli malé a hrubo tesané do skaly, a väčšina z nich vôbec nemala dverí; a kde boli dvere, tam visely dvojfuntové hrubokované železné zámky, ktoré však boli celkom bezúčelné, lebo všetci obyvatelia tohoto skalného pekla boli prikutí k skalnej stene cely.

Barón zamieril až na koniec chodby a zastavil sa pred ťažkými dvermi poslednej skalnej kutiny, ktorá sa od ostatných líšila tým, že stála o samote a jej dvere boli pobité kovanými železnými doskami.

Ťažká zámka zaškrípala a barón vstúpil dnu, a posadil sa na skalnú lavicu. Blbotavé svetlo krištáľového lampáša padlo na utýranú bledú tvár muža stredných rokov, ktorý sa chúlil otupele na hromádke polozhnitej slamy, a len hrozivý blysk jeho šedoocelových očí prezrádzal, že k skalnej stene prikuvaný väzeň žije a je odho-

dlaný i v tomto bezmocnom položení vzdorovať. Barón sa premiňave posošil a slová, ktoré chcel k väzňovi prerieť, potlačené boly iba neartikulovaným zaklokotáním mu v hrdle.

— Čo chceš zasa odo mňa, zakuklený diable. Či ti nestačí, že ma v moci máš? — ozval sa prikutý muž slabým, ale jasným hlasom, plným najhlbšieho opovrzenia.

Barón sa znova posošil a horko-ťažko zmohol sa na reč: — Nechcem nič iné od teba, len mi vyjav, kde sa skrýva gróf Ivan Potocký — povedal chrapľavo.

Na zmučených ťahoch väzňovej tvári uhostil sa výsmešný úšklabok, ktorý baróna priamo zamrazil: — I jeho by si chcel dostať do svojej moci, že? ... No, toho sa, môj milý zakuklenec, nedočkáš.

— Dám ťa mučiť, ak mi to nepovieš — zastrájal sa barón.

— Ha-ha-ha-ha-ha — dal sa prikutý muž do hlasitého smiechu, ktorý v hrobovom tichu skalnej temnice prenikal barónovi až do špikov. — Dáš ma mučiť, ha-ha-ha. A čo teraz robíš so mnou? Či každá hodina, prežitá v tomto pekle neni horšia ako to najstrašnejšie mučenie? — kričal väzeň vzrušene a začal stávať na nohy, pri čom mu reťaze okov hlasne zarinčaly, staby na zdôraznenie povedaných slov.

— Vrátim ti slobodu, ak budeš pozvoľným... Áno v tú chvíľu budeš voľným, ak sa presvedčím, že si mi neluhal — sľuboval barón a pozorne hľadel na svojho väzňa, aký účinok budú mať na neho jeho slová.

— Čo by si mi tisíc slobôd sľuboval s legendárnymi pokladmi, i tak sa nikdy nič nedozvieš odo mňa. Od zákerného zakuklenca, ktorý sa obáva ukázať svoju pekelnú tvár nemožno nič iného čakať ako zradu.

Barón sa domnieval, že ak si strhne s tvári náličnicu, že bude väzeň svravnejší a povolnejší. Konečne, čo na tom, že uvidí jeho tvár? I tak nikdy nebude mať príležitosť nikomu zradiť meno svojho väzniteľa.

Barón bol totiž rozhodnutý väzňa dať zmárniť, náhle prezradí skryšiu grófa Ivana Potockého a jeho oslnive krásnej ženy Anežky, za ktorou sa išiel vo svojej chtivej žiadostivosti priamo po-
minúť.

Či si grófkú Anežku Potockú získa po odstránení jej muža podobrotky alebo pozlotky, na tom mu vôbec nezáležalo, lebo keď išlo o krásne ženy, majetky a o ukojenie svojich nízkych púdov, tu nevyberal v prostriedkoch. A čím bola korisť nesnadnejšie dosiahnuteľná, tým väčšou vervou vrhal sa po nej.

Pri tom všetkom barón si počínal vždy tak.

opatrne, obratne a úskočne, že keď aj niektorý jeho podnik zlyhal, on sa ani raz nedostal do pomyskov. Ba ani len tieň podozrenia nepadol na neho, lebo on býval v takom čase na míle vzdialený od dejišťa. Sprostredkovateľmi jeho rozkazov býval kapitán zámockej stráže a kastelán, ktorí mali zasa iných povereníkov a tí najímali všakových opálačov a tulákov, ktorí boli ochotní za mešec červenákov i vlastnú mater zabiť.

Keď ale išlo o odsúdenie toho-ktorého zločinu, spáchaného z barónovej vôle, tu bol v spoločnosti on prvý, ktorý najostrejšími slovami odsudzoval zločin, volajúc farizejsky božskú i ľudskú spravodlivosť na hlavu páchatel'ov. Ba stalo sa niekoľko ráz, že dal sosurmovať celú zámockú posádku a vedúc jej predok, išiel prenasledovať námezdníkov vlastného zločinu, ktorých dal pochytať a odovzdal sám do rúk spravodlivosti. A taká honba vždy skončila s úspechom, lebo vedel, kde má svoje obete hľadať.

Márne sa zavretí dovolávali, že boli iba najatí, ani jednému z nich nepodarilo sa jediného povereníka získať za svedka, o čo sa barónoví nasledovia zavčas postarali.

Takto na baróna Komarzs-Komáryho nie len že nepadlo podozrenie zo zločinu, ale vonkoncom bolo mu dobromyseľnými ľuďmi, ktorým hrozily podobné nebezpečia, ešte blahorečené a d'ako-

vané, hoci mnohí okolití zemepáni — vyjmúc Súľovskovcov a Szirmayovcov — upodozrievali baróna zo zbojstva, ale priamych dôkazov nebolo, lebo mŕtvi nerozprávajú. A kto sa raz dostal do jeho skalného väzenia, ten mu bol práve tak neškodným ako mŕtvy.

Je síce pravdou, že posledne mal veľkú neprijemnosť pre orgiu v deň narodenia svojho prvorodeného syna, lebo nešťastné dievky, akokoľvek im hanba bola, vyzradily, čo s nimi zámocký pán a jeho hostia vystrájali, a zanedlho dostalo sa to i do uší trenčianskeho hlavného župana Illésházyho, ktorý vyslal stoličného fiškusa s úradskými do hričovského zámku na okulátu*). Dievky tvrdily barónovi do očí všetko také, ako to udali do zápisníc stoličných úradských a podrobne popísaly svoje väzenie i sieň rozkoší, ale barón sa im len do očí šklabil a napokon ich sám vyzval, aby ukázaly vysokourodzeným a veľkomožným stoličným pánom, kde boly väzené a zneuctené. Dievky vyhoveľ jeho vyzvaníu a zamierily k Hnedej veži, popisujúc cestou celkom podrobne svoje väzenie. Barón sa potutelteľne usmieval a nabádal ich len, aby všetko dôkladne poukazovaly, aby páni, prišli až hen z

*) Okuláta, postavenie svedkov tvárou v tvár,

Trenčína, nerobili takú veľkú cestu nadaromnicu.

Barón sa aj mohol smiať, lebo bol presvedčený, že ani jedna z dievok nebude vedieť mu nič dokázať keďže sa o príchode stoličnej komisie včas dozvedel, a z izby, v ktorej boli zavreté, dal napochytne spraviť zbrojnicu a odstrániť všetko, čo by na jej predošlý vzhľad nasvedčovalo.

Dievky boli nepopísateľne zarazené, keď uvidely premeny, ktoré zmenily tvárnosť ich väzenia na nepoznanie. Barón kul železo za horúca a vyzval zarazené dievky, aby teraz ukázaly ich urodzenostiam i tú prekliatu sieň, kde mali byť tak hanobne zneuctené. Tu si bol už úplne istý, že ich dostane do úplného zmätku, lebo veď do siene rozkoší boli dievky tajnými dverami v omámenom stave po jednej donesené kastelánovými dcérami Evou a Katušou a v takom samom stave znova umiestené v izbe Hnedej veži. Stoličný fiškus veril dievčatom, že čo udaly je číra pravda, ale rukofapných dôkazov nebolo proti barónovi, lebo dievčatá hocijak si išly oči vyhľadeť, nevedely najstť tú sieň, i keď aj barón povodil komisiu po všetkých miestnostiach zámku.

Tento úspech baróna ešte väčšmi navnadil (nehľadiac ani na to, že si o dhlavného župana Illésházyho pýtal napokon zadostučinenie) a rozho-

dol sa ešte k smelším kúskom, ktorých korunou mal byť únos grófký Anežky Potockej...

Toto všetko prekmytlo mu myslou pri rozhovore so svojim väzňom.

— Nuž, ak nechcete hovoriť so zakuklencom, tak vám ukážem svoju tvár... Áno, toto vaše želanie ochotne splním... — povedal barón po chvíli obapolného mlčania, potláčajúc výsmešnú farbu svojho hlasu.

Rab sa napriamil, pokiaľ mu to okovy dovoľovali a mlčky hľadel na svojho trýzniteľa, siahajúceho si obidvoma rukami za kukľu, ktorá mu pokrývala hlavu.

Barón náročky otáľal rozuzlením kosíľky náličnice, len aby vypál zvedavosť neboráka do najvyššej možnej miery, lebo to už patrilo medzi jeho sadistické chůfky, že svoje obete v najclivejších chvíľach ohromoval prehnanými divadelnými postojmi a pekelnou náruživosťou vychutnával muká svojich väzňov.

Počínal si s nimi práve tak, ako dravá šelma, ktorá sa so svojou korisťou najprv poihrá, a keď sa pobavila dostatočne, zláme im väzy.

Čiernu náličnicu s obradnou pomalosťou klzal dole tvárou, aby účinok odhalenia bol ešte silnejší. Takto pravda na dobrú chvíľu nevidel raba, ktorý opovržlive hľadel na baróna a polohlasom preriekol: — Šialenec alebo komediant

a odvrátil sa od neho. Keď si barón odkryl oči a videl, že mu je väzeň chrbtom obrátený, razom si strhol náličnicu s tvárou a strmo kročil k nemu: — Tak sa teraz pozrite na mňa . . . Snád' budete s nezakukleným šľachticom hovoriť úprimnejšie — povedal nakvasene, že mu väzeň zmaril radosť.

Oslovený pomaly otáčal hlavu k barónovi. Ale táto pomalosť nebola strojená, ako sa barón mýlne domnieval, lebo rab bol v týchto chvíľach duchom svojim neprítomný . . . Áno, jeho duch preletel skalou i hradbami ďaleko na severovýchod k jeho milým, keď už telo nemohlo sa odpútať od ťažkých okov, ktoré mu posdieraly na rukách i nohách mäso až po kosti . . .

Hoci bol mužom tvrdým, s ktorým si sudba v živote už toľkorazy krute zahrala, a bol už silne obrnený proti návalom citlivosti, preca nemohol zabrániť, aby mu slzy aspoň v kútdoch zapadlých očí nezahrali. A tieto duchom neprítomné oči hľadeli na odkrytú tvár trýzniteľa, ale nevideli ju.

Barón nemal ani potuchy, čo sa odohráva v duši neboráka a preto si ani nevedel vysvetliť, že hľadí na neho bez záujmu. A v matnom svetle klipajúcej voskovice nemohol vidieť slzami zastrené zrenice.

— Teraz, keď ste už videli moju tvár, mohli by

ste sa konečne rozhovoriť, — ozval sa barón znova, nespustiac oči so svojho väzňa, ktorý až zadlho precitnul a pozrel na baróna pohľadom človeka, ktorý už zúčtoval so svojím životom, od ktorého už nemá čo očakávať.

Ako tak hľadel na barónovu obnaženú tvár, oči sa mu z údivu začaly rozširovať.

— Kde som videl túto tvár... kde?... kde? — šopkaly jeho smädcom a zimnicou vypukané pery, lebo tvár mu bola veľmi povedomou, ale napochytne nevedel si spomenúť, na koho sa jeho väzniteľ tak výrazne ponáša. Ako tak udivene hľadel na baróna, zrazu prekvapene zvolal: — Vy ste podistým synom Czarnovského z Krakova!

Väznovo zvolanie, znejúce tak určite nezostalo bez účinku, lebo barón ako diablom posadlý mykol s celým telom a bezďačne si pritlačil k tvári nedávno strhnutú náličnicu a hlasom úžasu zvolal na raba: — Ako vy poznáte moje tajomstvo? Rab sa zatrpklo usmial: — Mal som raz dočinenie s vaším otcom, na ktorého sa tak veľmi ponášate nielen svojím vzhľadom, ale i vašimi skutkami... Ste práve takým zbabelým banditom, akým bol i on, zakiaľ ho nezťali. A tuším i pre vás už kat brúsi paloš...

Barón znova mykol celým telom a chrapľave vykrikoval: — Nie som Czarnovský!... Vy sa

mýlite... Ja som barón Komarzs — Komáry, pán Hričova a okolia...!

Väzeň záporne potriasal hlavou: — Vy ste syn banditu Czarnovského... I váš hlas je jeho hlasom... Baróna Komarzsa i jeho syna, ešte keď bol malým chlapcom som veľmi dobre poznal... To boli ušľachtilí ľudia a nikdy by sa neboli dopustili takého činu, ako vy, syn krvilačného krakovského banditu! — povedal so silným dôrazom.

— Mýlite sa!... Mýlite sa! — kričal barón bez seba. — Ja som barón Komarzs a nie syn Czarnovského! A zakazujem vám, aby ste meno môjho rodu zamieňali menom popraveného banditu... Nie, nie... vy sa strašlive mýlite!

— Nemýlim sa! — odporoval rab rozhodne. — Nemýlim sa a viem s celou určitosťou, že ste potomkom Czarnovského. Ste Czarnovský práve tak, ako že ja sa volám Václavom Tešínským... Len to neviem, aký čierny zločin sa zasa skrýva za touto zámenou mien!

Barón, ako bezmocne spútaný šarvanec pod dojmom rabových slov zmietal sa, a nevedel, ako by presvedčil do želez vkuťého Václava Tešínskeho, že sa mýli. Nepopísateľný strach sa ho zmocnil len pri pomyslení, že by sa svet mal dozvedieť, kto sa skrýva pod menom baróna Komarzsa.

Dosiaľ bol sväto presvedčený, že len jeho komorník Franc je zasvätený do tohoto tajomstva, a hľa, teraz sa mal možnosť presvedčiť, že sú aj iní, ktorí by mu mohli byť veľmi nebezpečnými. Strachom pokrivené ťahy tváre zrazu ztvrdly a zo zbabelého muža, ohrožovaného odhalením veľkého tajomstva, stal sa chladnokrvný zločinec, ktorý si nerobí pražiadne výčitky svedomia z ničoho.

— Naposled sa vás opytujem, Václav Tešínsky, či chcete mi prezradiť skrýšu grófa Ivana Potockého? — zasykotal barón zlostne a v očiach mu zasvietil žltý plamienok. Václav Tešínsky opovržlivo zmeral za baróna Komarzsza vydávajúceho sa potomka krakovského zbojníka Czarného a odvrátil sa od neho.

— Ty... ty! — zkričal barón rozbesnene. — Rád by si povedal, ale nebudeš už mať komu! — hrozil Tešínskemu obidvoma päťami. — Príde ti draho táto smelosť, odporovať mne, pánovi Hričova... Preklínať budeš i tú chvíľu, kedy si sa narodil!

Václav Tešínsky ponorený do svojich myšlienok nevenoval ani najmenšej pozornosti barónovým vyhrážkam a posadil sa na pliesnistú slamu.

V bezúzdnej zlosti skočil barón k Tešínskemu a dal sa ho kopať dotiaľ, kým nešťastný muž neupadol do mdloby.

— Musím ho odstrániť, aby nevyzradil moje tajomstvo, — hovoril si rozzúrený barón v duchu a siahol po dýke. — Ale nie! ... To mu musím pripraviť hroznejšiu smrť, aby vedel, že sa Czarnovskí vedia pomstiť na ľudstve pre potupnú smrť ich predka!

Akokoľvek bol rozľútený, preca len ho nesmierne škrelo vedomie, že jeho tajomstvo by mohol okrem Tešínskeho ešte aj iný neprajník zvedieť, a to by znamenalo koniec, a k tomu veľmi neslávny koniec jeho neobmedzenému bašovaniu. V týchto myšlienkach zaujatý odomknul ťažkú zámku, ktorou boly bezvládneho Tešínskeho putá pripnuté k železnému kruhu a uchopiac ho pod pazuchy, vliekol ho do tajnej chodby, kde bol pred príchodom do temnice náhodou objavil hlbokú jamu s ľudskými kosťami.*) Diabolský úsmev preletel barónovými mäsitými perami, keď sa zastavil pred kostnicou: — Tu zhynieš hladom! — zasypel a shodil bezmocného väzňa na okraj jamy, ani si nevšimnúc, že voskovica v krištáľovom lampáši poslednými blkmi dohoriela. Lež sa spamätal, svieca posledný raz vzbĺkla a v skalnej chodbe nastala číra tma.

— Prekliata hodina! — vydralo sa z barónovho

*) Takýchto jám bolo v rokoch štyridiatych v mnohých považských pivniciach objavených. Slúžily ony za bezpečnú skrýšu pred Tatármi i Turkami,

hrôzou sovretého hrdla, lebo mimo kresadla nemal nijakého svetla, pomocou ktorého by sa mohol bezpečne dostať z bludišťa temných podzemných chodieb. Opatrne sa odtiahol od hlbkej kostnice a pokľaknúc na zem hmatal po vyhaslom lampáši. Po chvíli, ktorá sa mu zdala byť nekonečne dlhou dobou, konečne naďabil na lampáš, ale na jeho úžas našiel v ňom iba trochu roztečeného vosku. Knot sviece bol shoretý na žúžol a rozpadol sa mu medzi prstami. Trásúcimi rukami vyškrabal z lampáša roztečený vosk, ktorým obalil šnúru svojej náličnice. Vedel, že s týmto svetlom ďaleko nedojde, ale v najkrajnejšej núdzi i toto svetlo mu bolo vítané. — Len najtiah sa dostanem na hlavnú chodbu, — pošomrával si barón, — potom už trafím aj bez svetla. — Horúčkovitým úsilím zhotovil primitívnu sviečku a keď bola hotová, zakresal oheň do trudu a rozžal ju, nevenujúc svojmu väzňovi ani najmenšiu pozornosť.

Zatiaľ však, čo bol barón zaujatý tmelením sviečky, Václav Tešínsky prebral sa z mrákot a potichu prištveral sa k barónovi, ktorý bol mu chrbtom obrátený. Práve chcel barón vstať, keď spozoroval, že mu poza chrbtom niečo zahlasilo. Ale obrátiť sa už nemal času, lebo dostal do zátylia takú prudkú ranu, že zaraz sa vystrel na kamennej dlažbe, a povoštený smotok šnúr-

ky veľkým oblúkom vyletel mu z ruky a zhasol. Barón zareval, že sa chodbami len tak ozývalo, a ako smyslov zbavený dal sa na útek. Ale ďaleko nedobehol, lebo s celou silou narazil hlavou na skalnú stenu zákruty a v bezvedomí klesol na dlažbu.

Tešínsky ho opatrne nasledoval, ale najprv posberal ocieľku, kremeň, trúd i voskový smotok, ako i dýku, ktorú barón opustil pri kostnici. Z prudkého žuchnutia zaraz usúdil, že jeho trýzniteľ musel naraziť na stenu. Zanedlho bol pri bezvedomom barónovi a krčovite stisol ilec dýky. Najradšej by ju bol ponoril do neľudského srdca svojho mučiteľa, ktorý mu len pred nedávnom pripravoval takú strašlivú smrť, ale sa ovládol. Akokoľvek cítil nenávisť voči barónovi, preca len nechcel si ruky pobрызgať krvou bezmocného človeka.

Jediné čo urobil, stiahol s baróna čierny plášť a vzal i škrabošku, a keď zašiel točitou chodbou k priestornejšej chodbe, rozsvietil voskový smotok. Z mnohých stôp, ktoré boli viditeľné na dlážke usúdil, že sa dostal na chodbu často užívanú. Ponáhľal sa čo mu nohy stačily, aby sa dostal k nejakému východu, lebo voskový smotok už začal dohorievať.

Pri nasledujúcom zákrute našiel sa pred štyrmi jednak veľkými chodbami, ale len do dvoch boli

znateľné čerstvé stopy. — Pôjdem tou pravou, — povedal si v duchu a vykročil. Zanedlho našiel sa pred dvermi a na jeho veľké uľahčenie, dvere neboly zamknuté. Bez bázne ich otvoril a ocitol sa v priestornejšej sieňke. Srdce mu radosťou zabúšilo, lebo jeho, dlhým väznením zjemnelé nozdry vsály do seba dráždivú vôňu mäsa i vína. Čírou náhodou octnul sa v podskalnej zásobárni, ktorá sa nachádzala v blízkosti siene rozkoší.

Prv však, lež by bol siahol po tak žiaducej potrave a nápoji, najprv si zažal tlstú voskovicu, ktorých tam bola celá kopa, a až potom sa dal do jedla. Nasýtený i napojený hodil niekoľko kusov údeného mäsa i slaniny do barónovho plášťa a pobral sa k druhým dverám, aby sa oboznámil so svojím okolím. Vedel, že až barón precitne, že sa zaraz vydá na jeho prenasledovanie, a preto sa musel ponáhľať, aby sa dostal do bezpečnejšieho úkrytu. To však netušil, že barón až úzkostlive tají jestvovanie podhradných chodieb, vedúcich z jeho spálne, a nezmienil sa dosiaľ ani svojím najdôvernejším o ich polohe.

Protejšími dvermi dostal sa Tešínsky do malej, ale prepychove vystrojenej hodovne, ale na jeho nemalé prekvapenie, nenašiel žiadnych dvier, ktoré by boly viedly niekde z hodovne, okrem

dobre maskovaných dvierok, ktorými vnišiel z bohato zásobenej komory. Tu mu blyslo myslou, že akiste budú niekde tajné dvere a preto dal sa do usilovného hľadania. A keďže vedel, ako umne bývajú zámky tajných dvier skryté, nedalo mu to mnoho námahy, a našiel malú páku medzi vypuklými ozdobami steny, ktorá sa pri jej dotyku odsunula stranou. V jednej ruke so sviecou a v druhej s dýkou vkročil do siene rozkoší. Údivom mu až dych zastal, keď uvidel tú nádheru. Hoci nevedel na čo slúži tento prepychový terem, z jeho zariadenia však vytušil jeho určenie. Prv, než by bol pokračoval vo výskumnej ceste, pohľadal skrytú zámku dvier, ktoré za sebou zatvoril. Zrazu však začala sa ho zmocňovať mdloba a preto utiahol sa do jedného zo sklepených výklenkov a ľahnúc si na pohodlný otoman razom usnul. Ťažkými otrasmi a hladom soslabsnuté telo drsne žiadalo svoje, hoci sa vôľa vzpierala takejto neprezreteľnosti. Ale sen Václava Tešínskeho nebol nikým rušený. A bol to sen sladký, ktorý ho zanesol medzi jeho drahých, ktorí toľké časy trnuli obavami o neho...

Kapitola IX.

JÁN OCHODNICKÝ NA DOBREJ STOPE.

Keď sa krčmár i zámockí špehovia presvedčili

o opatrnosti a obozretnosti mladého zemana, uradili sa, že nejakým dobre navnadeným úsko-
kom musia vytiahnuť z neho pravý cieľ jeho
bytčianskeho pobytu.

— Treba ho nejak soznámiť s Katušou kastelá-
novie. Tá by to snád' z neho vytiahla . . . I v Sta-
rom zákone máme príklad, že Filištínski pomo-
cou Dalily dozvedeli sa, kde sa skrýva Samso-
nova sila, — doporučoval krčmár Srúl' drábovi
Jančimu.

— Máš pravdu Srúl'ko . . . Kde nemôže čert, tam
pošle babu, — prisvedčil mu Janči. — Ale ako
to navliecť, aby sa soznámili? — pýtal sa dráb
zadumane.

Srúl' sa poškrabal po plechavej hlave o jeho
zvráštené čelo výrazne svedčilo o tom, že si mo-
zog napína: — Hm — hm, — zahmkaľ a zadlho
dodal: — Musí sa to nejak šikovne navliecť.

— Veď to je to, šikovne navliecť, keď je ale
tento mladík taký prešibaný, že by i starému
obšajtníkovi prešiel cez rozum, — zisťoval Jan-
či, poučený na vlastnej koži.

— To je, — prikývol Srúl' zakysle, lebo i jemu
sa ušlo niekoľko frčiek od Jána Ochodnického.

— Snád' moja Ráchel bude niečo vedieť . . . Tá
sa v takých veciach lepšie vyzná, ako my chlapi
— povedal s úškľabkom a významne sa pozrel
na Jančiho.

— To už hej! — pochvaľoval si Janči a pobral sa z krčmy, aby pripravil kastelánovie Katušu, po ktorej i sám tak rád poškuľoval, ako má vymámiť z Jána Ochodnického cieľ jeho bytčianskeho pobytu. Ale prv chcel upovedomiť kapitána Árpáda Dóczyho o výsledku porady so Srúľom. No, kapitána našiel rozčerteneho, lebo hoci nik nevidel, že by bol zámocký pán opustil zámok, preca ho nikde nebolo už druhý deň. Kapitán dal i barónovú spáľňu vypáčiť, ale po barónovi ani chýru ani sluchu. Medzi tým i kastelán objavil zmiznutie Václava Tešínskeho zo skalného väzenia a zmätok v zámku bol dovŕšený.

Kapitán znova a znova vypočul drábov, obstarávajúcich strážnu službu pri padacom moste, či zámocký pán v prostrojení neopustil hradby, ale každý z nich sa s celou určitosťou pamätal, že zámocký pán zo zámku neodišiel a i sám, ani v spoločnosti iného muža. A keď kapitán ani pri tajnom východe zo zámku nenašiel čerstvých stupají, tu už bol presvedčený, že sa hradnému pánovi muselo niečo prihodiť. Ale čo by to mohlo byť, nemal ani tušenia.

I preto nevrle vypočul Jančiho zprávy o Jánovi Ochodnickom a dal mu plnú moc, aby si tak počíнал, ako to uzná za najvhodnejšie.

Katuša bola nadšená, keď sa dozvedela od Jan-

čiho, že sa má soznámiť s Jánom Ochodnickým a jej nadšenie len stúplo, keď jej dráb povedal, že cudzinec je mladým a driečnym švihákom.

Dráb by bol radšej poveril týmto poslaním Katušinu staršiu sestru Evu, ale jej pehavá tvár a neforemne široké boky neboly pre mužov nijak vábnymi. Naproti tomu Katuša mala súmernú postavu a keď aj nebola vyslovenou krásavicom, nejeden muž zabudol na jej svoj lačný pohľad.

Na jej sedemnášť rokov bola nezvyčajne vyvinutá, a to nielen telesne, ale i duševne. A skúsenosťami, ktorých si hojne mala príležitosť v službách baróna Komarzsza-Komáryho získať, ďaleko predčila dávno vydaté ženy, nieto potom svoje rovesníčky. Oči jej byly nebobelasé a vlasy zlatoplavé. Na prvý pohľad budila dojem ctnej panny, ktorá by ani m yšlienkou nevedela zhrešiť proti cudnosti. A keď aj v skutočnosti nebola tak skazená, ako jej sestra Eva, precalen rozpustilý život v zámku narušil jej dušu, smädiacu po stálych vzrušeníach.

Zakiaľ kapitán s kastelánom a s Evou prepátrali celé podzemné väzenie a nazreli i do siene rozkoší, zatiaľ sa Katuša fintila pred zrkadlom, aby bola čo najvábnejšia, až sa stretne s tým mladým zemanom, ktorého jej Janči tak živo

popísal. Ani sa nevedela dočkať druhého dňa rána, a už na rázsvite bola na nohách.

Jána veľmi prekvapovalo, že ho už ani krčmár, ani drábi neobťažujú otázkami; ba ich po dva dni ani nevidel. Zato mu však neušlo, že Srúl' sa k nemu chová ešte poníženejšie a úctivejšie ako pred tým, a že si ho i krčmárova bacuľatá žena akosi obchádza. V to samé ráno, keď sa Katuša strojila do Bytče, krčmárka Jána sama obsluhovala a keď mu priniesla raňajky, posadila sa k nemu, a dala sa s ním do nenútenej besedy. Ján čakal, že sa ho bude vypytovať na tie veci, na ktoré by bol rád krčmár Srúl' i zámocký dráb Janči počul odpoveď, ale krčmárka sa o tom ani slovom nezmienila.

— Ty máš niečo za lubom, — pomyslel si Ján, ale ani pohnutím brvy neprezradil, že je na stráži. Tváril sa celkom všedne.

Sára Plesová rozhovorila o dievčatoch, najprv všeobecne, a potom .nu dôverne pošepla, že jedno driečne a mladé dievča sa veľmi zaujíma o neho a hľadá príležitosť, aby sa mohla s ním soznámiť.

— A čo je to za dievčinu? — opýtal sa Ján so záujmom.

— Háááh, urodzenký . . . To vám je dievka ako lusk . . . Móc fajná dievka, — rozplývala sa bacuľatá Sára s nadšením kufárky, ktorá by ve-

dela i polozdochlého vrabca predať za sojku.

— Odkiaľ je a čia je? — pretrhol ju Ján v prŕvale chvál.

Krčmárka sa priklonila až k Jánovému uchu a ako čo by mu chcela sveriť nejaké veľké tajomstvo, potichu mu niečo pošepla do ucha.

Ján mal vo zvyku svoje prekvapenie obyčajne prejavovať hvízdnutím, ktorého sila bývala vždy úmernou s počutou prekvapujúcou správou. A tak ani teraz sa nezaprel a tak silne zahvízdol, že sa milá krčmárka polapila za obidve uši, lebo jej v nich len tak zaliehalo.

— A kde že sa budem môcť s tým anjelom stretnúť? - prehodil so šibalským zábleskom v očiach.

— Sem príde... Áno, príde ma navštíviť, ako obyčajne... Keď príde do Bytče, nikdy ma neobíde... Ó, urodzenký to je dievča; pravý zázrak...

— To môže byť opravdu len zázrak, — povedal Ján Ochodnický vážne, ale v kútkoch úst mu to veľmi pomykávalo do smiechu.

— Hááách veru, urodzenký, keby som bola takým urodzeným, veru by som si nedala ujstť takú jedinečnú príležitosť. Získala by som si ju, čo by ma to i desať kremnických stálo.

— Nuž ved' ani ja nie som od toho.. — pretiahol Ján Ochodnický a nabádal krčmárku, aby mu ešte niečo rozprávala o tej krásavici. Ale

hovor uviazol chcej-nechcej, lebo do dvora prihrčala ľahká bryčka. Krčmárka Jánovi niečo nesrozumiteľného zašepkala a vygúlila sa z výčapu.

Ján bol chrbtom obrátený k oknu. Všetechne sa otočil. Videl, ako saskakuje s kozlíka panský ustrojená dievka a krčmárka ju víta.

— Není zrovna na zjedenie, ale obstojí, — pomyslel si Ján a bol samá nedočkavosť. Chcel vedieť, s akou príde táto panská posolkyňa a ako bude chcieť z neho vymámiť to, čo sa iným nepodarilo...

Krčmárka za prívalu všakových otázok voviedla Katušu do výčapu. — Sem si sadnite, Katuška, sem... Snáď urodzený mladý pán nebude mať nič proti tomu; ale to je jediný náš stôl, ktorý máme vyhradený pre našich najlepších hosťov. Ján trochu neobratne povstal a mierne sa ukľonil. Dosiaľ ešte nemal s dievčatmi do činenia. Katuša odmenila jeho pozdrav miernym úkl'ákom a jej zbrnelá tvár tiež prezrádzala zmätok. Z pod dlhých rias pozrela na mládenca a srdce jej prudko zabúšilo. Na tento prvý pohľad zavrúbil sa jej Ján Ochodnický do srdca.

Krčmárka ukradomky hľadela hneď na Jána a hneď zasa na Katušu. S výsledkom bola spokojná.

Keď sa Katuša posadila za stôl, Ján sa osmelil

s otázkou, ktorá sa mu však tvrdošijne zadŕhala v hrdle: — Z ďaleka ráčite prichodiť, slečna? Katuša rýchle priklinkala hlavou. — Áno . . . nie, pane, — opravila sa rozochvene a znova jej boly líca samý pýr. Zmätok dievkin preniesol sa i na Jána. Nevedel, ako naviazať na pretrhnutý hovor. — Čo sa jej len opýtať . . . O čom s ňou hovoriť? — dumal premíňave, lebo cítil sa byť v koncoch so svojou vedou. Keby to bol rozhovor s chlapom, nemusel by ani okamžik váhať, o čom s ním, i keď s neznámym, rozprúdiť hovor, ale s driečnou dievkou, to je niečo iného. — Cestovali ste príjemne? — zmohol sa Ján na otázku.

— Och, áno . . . veľmi príjemne, — prisvedčila Katuša, hoci pravým opakom bola pravda, lebo pri Hlbokom sa im kone splašili a len náhode bolo možno ďakovať, že neškrkli i s bryčkou do roztečeného Váhu. Katuša to považovala za zlé znamenie a bola preto i veľmi mrzutá, ale teraz sa jej nálada dokonale ponaprávala. Vzhľad Jána Ochodnického veľmi predčil jej očakávanie. Krčmárka sa diskkrétne vygúlila do kuchyne, aby svojou prítomnosťou nerušila mladých. Zato však malým okienkom nazízala do výčapu a spokojne sa uškrňala. Ale smiech by ju bol na skutku prešiel, keby si bola uvedomila, že nie Ján Ochodnický, ale Katuša padla do klepca,

Keď sa totiž hovor medzi mladými už celkom nenútene rozprúdil, Katuša úplne zabudla, čo má vyzvedieť od mladého zemana, ale Ján koval železo za horúca a snažil sa dievkinu náklonnosť dôkladne využiť pre svoje ciele. O sebe rozprával len to najnevýhnutnejšie, ale tým viac vybral z Katuši. Pri kladení otázok si však počínal veľmi opatrne, aby nevzbudil dievkino podozrenie a nezaplašil ju. Dal si rozprávať o hrade a o živote v ňom. A Katuša rozprávala celkom nezaujate.

— Rád by som sa raz poďíval na ten váš zámok,
 — poznamenal Ján a sladko bľusnul na dievku.
 — Veľm rada vás povodím po zámku, pane, —
 uistila ho Katuša.

— Ja by som bol ale rád, keby som ho mohol vidieť bez svedkov...

— I to sa vám môže splniť, pane... Otec je zámockým kastelánom a má kľúč i od tajného vchodu.

— Ale ja by som vás nerad vydával nejakej nepríjemnosti, — zastaral sa Ján Ochodnický naoko.

Buďte bez starosti, pane... Ja i moja sestra máme všade prístup. A konečne pozvem vás v takom čase, keď nebude zámocká posádka doma.

— To bude znamenité, — pochvaľoval Ján dievkinu opatrnosť. V pravde mu neišlo o to, či by Katuša mala alebo nemala dáku neprijemnosť, ale myslel v prvom rade na seba. Nebol by sa totiž rád stretol s drábom Jančim a jeho druhom, ktorí tak po ňom pásli. Sľubne rozrastlý hovor mladých pretrhol príchod krčmárky. Na veľkom podnose priniesla na stôl šteklive rozvoňavajúcu vinnú polievku.

Hoci Ján pred dievkiným príchodom práve doručajkoval, krčmárka i pred neho položila tanier. — Myslím, že neopovrhne trochou tej polievocky, vaša milosť, — uškrňala sa na mladého zemana.

Ján chcel odporovať, lebo veď sa dosýta nahafiril demikátovej polievky, ale na prosebný pohľad Katušín dal si od krčmárky naložiť plný tanier.

Zanedlho pričaptal do výčapu i krčmár Srúľ a vymenil so svojou ženou významný pohľad. Ján sa iba v duchu usmieval a ďakoval Prezreteľnosti, že mu poslala v cestu dcéru hričovského kastelána Vargu, pomocou ktorej bude môcť svoje poslanie úspešne skončiť. Aspoň v tej chvíľke bol o tom dočista presvedčený...

Katuša by bola rada zostala v spoločnosti Jána Ochodnického, ale mala ešte u kupcov rozličné konania. Veľmi nerada sa s nim lúčila, ale keď

jej prisľúbil, že daktoryň deň dá o sebe vedieť, opustila Srúľov hostinec s tlčúcim srdcom po uši zaľúbenej dievčiny...

Ján po jej odchode zašiel k magistrovi Balaymu a nepokryte sa mu sveril so všetkým, čo posledne zažil, nezatajac ani známosť s dcérou hričovského zámockého kastelána. Starý učiteľ nabádal Jána k veľkej opatrnosti, aby sa nedostal do osidiel prefíkanej dievky, lebo starý učiteľ nevylučoval možnosť, že ho iba úskočne chce vľakať do hradu a vydať na pospas barónovým drákom.

Táto možnosť, naznačená starcom, schladila nadšenie mladého junáka a teraz si pripamätal i časté slová svojho strýca, ktorý naveky vracieval, že nikdy neslobodno ženám veriť bez výhrady, lebo vraj každým slovom i počinom sleduje len svoje ciele. Ján vedel, že strýc je zatrpklý voči ženám, lebo ešte za mlada bol v láske krute sklamaný. Preto sa ani neoženil, a tak snažil sa i do svojho synovca vstúpiť nedôveru k nežnému pohlaviu. Ale hocijak vedel strýc Jána ovlivňovať v inom, v ohľade žien nemalo to na junáka nijaký vliv. Ťažko niekomu rozprávať o mrzkosti blenu alebo sladkosti medu, keď ešte ani jedno ani druhé v živote nikdy neokúsil. A tak to bolo i s Jánom v ohľade žien. Dosiaľ ho nezaujímaly a ani ich nepoznal. Katu-

ša bola prvou dievkou, ktorá mu vstúpila v cestu a nijak sa mu nechcelo veriť, že by bola schopná zrady. Ale zato výstraha otriasla jeho vieru a preto požiadal magistra Balaya, aby sa o neho zaujímal, ak by sa po niekoľkých dňoch nehlásil a sveril mu i mešťok s peniazmi, ponechajúc si len sopár dukátov.

Vracajúc sa do hostinca stretol sa s Katušinou bryčkou. Devu spôsobne pozdravil a ona pozdrav jeho odmenila s úsmevom a pokývnutím hlavy. Z Jána zaraz vyprchla nedôvera voči kastelánovej dcére a srdce mu dajak prudšie zabúšilo. V tento deň strožil sa do Žiliny už zaránky, ale neľutoval, že sa oneskoril. Poštový omnibus chodieval zo Žiliny až odpoludnia a preto ešte vždy nebolo neskoro. Chcel totiž odoslať dva listy: strýcovi a pánovi Petrovskému do Tešína o výsledku pátrania. Rýchle osedlal Víchra a vydal sa na cestu.

Žilinský mýtnik vítal Jána so širokým úsmevom ako svojho starého známeho, a vypytoval sa ho, či mal už potešenie stretnúť sa zo zámockým kapitánom Dóczym. Ako obyčajne, tak i teraz, okúňalo sa pri mýte niekoľko opálačov, a jeden z nich, ako si toho Ján povšimol, pri vyslovení kapitánovho mena trhol celým telom a okúňave sa prišerudil.

— Bolo pekné počasie — odpovedal Ján vyhýbave a výstražne zamihal na mýtnika, ktorý zaraz pochopil, že je ich rozhovor nepovolným vypočúvaný. Po výmene niekoľkých bezvýznamných slov Ján odcválal s novším poučením, že hričovskí zámockí majú na všetkých stranách svojich zvedov.

V mestskom pivovare, kde bola stanica žilinsko-tešínskeho poštového omnibusu, Ján odovzdal kočišovi, ktorého už dlhé roky poznal, obidva listy, a požiadal ho, aby ich dobre opatril a odovzdal adresátom. Stará známosť i tučné prepitné mali svoj účinok a kočiš sa zabožil, že listy doručí čo by čo bolo. Kočiš listy do vnútorného vrečka svojho širokého opasku schoval a práve vtedy sa objavil pod bránou muž, ktorého si Ján povšimol pri mýte.

— Obávam sa — povedal Ján kočišovi polohlasne — že listy sú nie na dobrom mieste — a vyslovil mu obavy, aby sa listy nedostali do cudzích rúk. Jána totiž znepokojovala akási zlá predtucha, že niekto bude mať záujem o jeho listy a bude sa ich chcieť zmocniť. Ale keď ho kočiš uistil, že ich tak skryje, aby ich nik nenašiel, Ján spokojne odišiel. Od tej chvíle podozrivého opálača viac nevidel. Zmizol, ako by ho bola zem pohltila.

Idúc námestím obzerál si kupecké krámy pod podlubím a tak mu zrak spočinul i na klenotníctve Hornianskeho. Junák, ako by nejakou neznámou mocou priťahovaný, zastavil sa pred klenotníctvom a obzerál si malý, ale úhladný výklad zlatých šperkov a strieborných zemianskych gombíkov, nastykaných na dlhej šnúre v podobe venca.

— Ba, či by som nemal Katuše kúpiť dáky prsteň, aby bola sdielnejšia — pomyslel si, a hneď bol aj rozhodnutý. Vstúpil dnu a dal si predložiť ženské prstene.

— Či ste nič nepočuli o tej nešťastnej komornej borónky Komarzs-Komáryovej? — opýtal sa Ján klenotníka akoby mimochodom.

Horniansky zvážnel a čelo sa mu zachmúrilo. Prenikave pozrel na mladého junáka a nedôverive prehovoril: — Nič o nej neviem... Vy ste ju snáď poznal?

— Nie, nepoznal som ju, ale som počul o nej v Bytči — odpovedal Ján úprimne.

Zachmúrená tvár zlatníka Hornianskeho o poznanie zjuhla: — Prečo sa o ňu zaujímate? Ján pozrel klenotníkovi do očí. — Zaujíma ma jej osud práve tak, ako osud všetkých, ktorí sa dostali do moci hričovských...

Klenotník znova si Jána zrakom zmeral a v duchu shodnocoval, nakoľko môže mladému mu-

žovi dôverovať. Jeho úsudok bol pre Jána Ochodnického priaznivý.

— Myslím, že vy viac viete o osude našej sverenky, ako my — povedal zastrene.

— Ešte nič neviem, ale dá Boh, že sa zanedlho dozviem o nej jedno — druhé... Ale ako; ona bola vašou sverenkou? — divil sa Ján Ochodnický.

Horniansky smutno prisvedčil hlavou: — Sme bezdetní a pre jej šľachetnosť sme si ju tak oblúbili, že sme sa rozhodli prijať ju za svoje vlastné... Ale bohužiaľ k tomu nedošlo... Z hradu sa viac nevrátila...

Ján sa presvedčil, že môže klenotníkovi plne dôverovať, a rozpovedal mu cieľ svojho posla-
nia a súčasne prisľúbil, že sa bude zaujímať o osude nešťastnej Anny. Klenotník za odmenu ukázal Jánovi Anninu fotografiu, umne maľovanú na želvovine.

— Aká je krásna — zvolal Ján, a ako zašerený nie a nie spustiť s fotografie očí. Hoci mal pred sebou len neživý obrázok, preca mohol porovnávať rozdiely medzi Katušou kastelánovie a barónkinou komornou Annou. Ako tak uprene hľadel na fotografiu, zazdalo sa mu, ako by v očiach farby nevädze zablysly slzy...

V tej pohnutej chvíľke, ktorá osudne zasiahla

do jeho života, rozhodol sa, že musí túto devu vyslobodiť, i keby za cenu jej slobody mal žertvovať svoj vlastný život. Klenotník, ako by bol porozumel, čo sa odohráva v duši a srdci mladého junáka, s porozumením poznamenal: — Na maľbe je krásna, ale v skutočnosti ešte krajšia, lebo to, čo ju najväčšmi krásli je práve to, čo sa namaľovať nedá... Je to anjelsky krásna a čistá duša...

— Hej, veru krásna a čistá duša — bolo počuť od dvier zastretý hlas klenotníkovej ženy, ktorá nepozorovane bola svedkom rozhovoru.

Junák len s námahou vedel odtrhnúť oči od obrazu, ktorý by bol najradšej pritisol k svojmu rozbušenému srdcu a rozochvene preriekol: — Myslím, že ju budem môcť vidieť i živú... A ak sa mi všetko tak zdarí, ako to mám v úmysle, sľubujem vám, že ju privediem do vášho domu. — Vy že by ste nám ju priviedli? — zvolala klenotníkova žena vzrušene a predstúpila pred Jána. — Áno, privediem ju — prisvedčil pevne. — Boli by sme vám navždy vďakou zaviazaní — povedal klenotník chrapľave, a skryl fotografiu do veľkej striebornej schránky, v ktorej boli uložené Annine drobnosti. Junák vybral jeden z najozdobnejších prsteňov, vyplatil zaň požadovanú sumu a so sľubom, že čo najskôr

príde s určitejšími zprávami, odporúčal sa a odišiel.

— Tento prsteň ju vyslobodí — uisťoval sa v duchu celou cestou až do Bytče, čo malo za následok, že pripísal malému klenotu pohádkove divotvornú moc, o akom v útlej mladosti toľko počul v povestiach...

— Áno, ty mi pomôžeš otvoriť zámky — opakoval v sebe ešte i v noci, keď sa unavene vystrel na svoju posteľ...

KAPITOLA X.

Duch skalného bludišťa.

Už plné tri dni a noci pátral kapitán Dóczy po nezvestnom barónovi, ale šťastie mu neprialo. Z mnohých znakov poznal, že barón zámok neopustil a preto jeho celé úsilie bolo sústredené na hľadanie medzi hradbami. Ešte i vodnú nádrž dal vyprázdniť, či tam nie je mrtvola zámockého pána, ale všetko jeho úsilie bolo márne. Práve sa chystal odoslať hlavnému slúžnemu do Žiliny oznámenie o nezvestnosti hradného pána, keď takmer s dvermi vpadol do kapitánovej izby kasteián Varga celý vyjašený a udychčaný. — Čo sa stalo? — pýtal sa kapitán zajdene. — Po čo takáto zhura?

Kastealán vyčerpane klesol na dubovú lavicu a dobrú chvíľu to trvalo, kým sa zmohol na odpoveď. — To je strašné... strašné.

— Čo? — vyskočil kapitán poľakane, lebo sa domnieval, že kastelán objavil mrtvolu zámocného pána.

— V skalnom väzení je — mátoha — vydusil kastelán zo seba.

— Čože čo? Mátoha? — Mátoha — prisvedčil kastelán temne.

— Nezachádza vám rozum? — uškľabil sa kapitán zlomyseľne.

— Chod'te a presvedčte sa sám — odsekol mu kastelán zakabonene. — Práve čo som vnišiel do temnice, postavila sa mi v cestu nejaká čierna príšera a zahrozila mi obidvoma päťami.

— To bol len nejaký tieň... len dáky prelud, hahaha — smial sa kapitán.

— Tieň alebo prelud by sa nerútil na mňa — odporoval kastelán urážlive.

— Povedačky... Hneď vás presvedčím, že to sa vám len zazdalo — pokračoval kapitán posmešne a opásal si šabl'u.

Istota, ktorá vyznievala z kastelánových slov kapitána znepokojovala, ale keď už sa tak kasal, že kastelánovi bez príčiny padlo srdce za sáru, musel ukázať, že je nie straško. Rád by si bol

pribral i niekoľko drábov, ale prísny rozkaz hradného pána nechcel porušiť. Do skalnej temnice nesmel ani jeden dráb vkročiť.

Kastelán trasúcimi rukami podal kapitánovi lampáš a odomkol ťažké, železom okuté dvere temnice. Dóczy pre istotu tasil meč a tento jeho počin kastelán sprevádzal s úškrnom, pomysliac si, že s kropáčom by sa dal duch zahnať, ale mečom nikdy.

Kapitána závan sduseného vzduchu zamrazil, ale zato strmo kráčaľ vpred, kdežto kastelán zudlil hlavu do pliec a bojazlive kryľ sa telom kapitánovým.

— Kde že tá vaša mátoha, kde? — porúhal sa kapitán, ale smiech sa mu pripiekol v hrdle, lebo v lúčoch svetelne videl zakmytnúť akési tiene. Razom zostal stáť, ale v tom mu niečo silne vbúšilo do chrbta.

— Čo to? — zahartusil srdite a uskočil stranou. To niečo, čo mu vrazilo do chrbta nebolo iné, ako zdudlená hlava kastelána, ktorý hbitým kapitánovým odskokom stratil rovnováhu a za prenikavého zrevnutia rozbliakol sa na kamennej dlážke.

— Kto odputnal väzňov? — zakríkol kapitán na sberajúceho sa kastelána, lebo v strašidelných tieňoch spoznal niekoľkých väzňov.

— Ja nie... Od včerajška som ešte v temnici nebol a včera bolo tu všetko v poriadku... Ale prečo sa pýtate? — zastonal.

— Väzni si chodia po chodbe — odvrkol kapitán a posmešne dodal: — To boly tie mátohy, ktoré ste videli.

— Ja som videl len jednu — odpovedal kastelán.

— Podistým tá mátoha ich zbavila pút. Inak si to neviem vysvetliť...

Odpútaní väzni zatúlali sa do ciel, obávajúc sa kapitánovej surovosti, ktorú už neraz mali možnosť okúsiť.

— Ale čo to? — zasrkal kapitán Dóczy vystierajúc hlavu. — Zdá sa mi, že počujem hlas nášho pána. — Len to dopovedal, už sa aj uberal ku koncu chodby, odkiaľ bolo počuť ťažký ston. Zastavil sa pred celou zmiznutého Václava Tešínskeho a chcel ju otvoriť, lebo z tejto cely sa stonanie vydieralo. Ale ťažké dvere boly zamknuté. Kastelán nechápave vsunul kľúč do dvier, lebo sa celkom určite pamätal, že dvere boly ešte v predošlý deň dokonán otvorené.

— Tá mátoha, tá mátoha, čo všetko postvárala

— hundral si pod nosom a odomkol celu. Kapitánovi div šabl'a i svietel'ňa nevypadla z rúk, tak bol prekvapený pri prekročení prahu.

— Dobrotivý Bože — zvolal kastelán, vidiac

zámockého pána ležať pripútaného k skale. Prekliata čeliadka. Naskutku ma vyslobod'te, lebo už idem šalieť — zahromžil na nich barón zlobne.

Kastelán hneď sa dal odmykať zámku a kapitán pomáhal barónovi na nohy.

— Ako sa vaša osvietenosť dostala sem? — zaujímal sa kapitán, udivene krútiac hlavou.

— Neviem — odvrkol barón nevrle.

— Tri dni a tri noci sme hľadali vašu osvietenosť — osmelil sa kastelán.

— Tri dni a tri noci? — zvolal barón skoro podesene.

— Áno, vaša osvietenosť — prisvedčil kapitán.

— To je nemožné... úplne nemožné — blábolil barón otupele.

— Ach tá mátoha... tá mátoha — vzdychol si kastelán vzkrúšene, a pomohol baróna vyviešť z temnice do barónových izieb.

Trojdenný nedobrovoľný pobyt v skalnom bludišti zanechal na barónovej tvári hlboké stopy. Od chvíle, keď narazil hlavou na skalnú stenu, nevedel sa na nič upamätať až do precitnutia v temnici, ale tým si teraz ani hlavu nelámал, lebo sa hladom a smädom išiel zachádzať. Pomocou svojich naj dôvernejších sluhov, kapitána a kastelána sa ako-tak oriadil, zaprisahajúc ich, aby

sa nikdy nikomu nezmienili o tom, v akom položení ho objavili. A keďže komorník Franc bol práve v tom čase vo Viedni obstaráť barónovi rozličné nákupy, kapitán sa ponúkol, že do barónovho vystrabenia bude mu stále pri ruke, aby zo služobníctva nik ani netušil, v akom zúboženom stave je jeho osvietenosť...

Kastelán medzitým vrátil sa do temnice, aby pripútal väzňov a dozvedel sa od nich, kto ich zbavil pút. Ale ani jeden väzeň nevedel mu iné povedať, ako že ráno boli, nevedno kým, odpútaní.

— To mohla spraviť len tá mátoha... Áno, jedine len tá mátoha — prisvedčil si v duchu a od tej chvíle si umienil, že bez kropáčika a trojkráľovej kriedy nikdy viac neprekročí prah skalnej temnice. Ale aby bol proti mátohe všestranne zaistený, bolo mu treba zaopatriť niekoľko hromničiek a za hrst' posväteného temianu, lebo ako to bol čítal v povestnom „Kladive na čarodejnice“, od temianu sa každá mátoha tak rozkýcha, až napokon praskne a rozleje sa na smolu...

Keď aj kastelán zamlčal pred ostatným zámocným služobníctvom jestvovanie zámockej mátohy, ako to bol prisľúbil barónovi, predsa len sa nezdržal, aby sa nesveril so svojími staro-

sťami dcéram, Eve a Katuše. Konečne musel sa im so svojím tajomstvom sveriť, lebo im prikázal, aby mu obstaraly potrebné prostriedky na zahnanie mátohy, keďže na budúci deň boli zase všetci väzni vypustení na chodbu.

Za dva pinty svätenej vody spotreboval na vykropenie ciel i chodby, a ťažkým puchom presýtený vzduch temnice vymenila príjemná vôňa temianu.

— Teraz som ťa dokonale vykadil, prekliata mátoha! — pochvaľoval si kastelán a spokojne si oddýchol, lebo teraz už bol v najhlbšej hĺbke svojej duše presvedčený, že mátoha nenajde viac skrýšu ani v najmensej škáre temnice, Ale radosť jeho bola predčasná! Veľmi predčasná! lebo ako by na výsmech kastelánovej horlivosti, a účinnivosti receptov povestného „Kladiva na čarodejnice“, v nasledujúci deň po vykropení a vykiadzaní mátohy, nielen že boli rabi vypustení z ciel, ale boly im i dokonán otvorené hlavné dvere temnice.

Zakiaľ rabi blahorečili mátohe, že im popriala trocha slnečného svitu a čerstvého vzduchu, zatiaľ kastelán preklínal nebo i peklo, že z toho až zemi bolo ťažko.

Rabov zlostne vohnal do temnice a svojím dcéram vynadal, ako ešte nikdy dosiaľ, že ho okla-

maly a nedaly mu svätenú vodu a posvätený temian, lebo ináče by nemohla tá pekelná mátoha v temnici také šanty stvárať...

*

Dráb Janči, zastávajúci úrad zámockého strážmajstra bol veľmi nespokojný so správou Kатуšinou, lebo od Jána Ochodnického nič podstatného nevyzvedela. Ale bol nielen nespokojný, ale aj namosúrený a rozžiarlený, lebo Kатуša sa nepokryte priznala, že sa jej mladý junák ľubi. A že sa jej veľmi ľubi, to vycítil z jej nadšených slov, ako o ňom rozprávala. Keď ale Jančiho uistila, že druhý raz vytiahne z mladého zemana viac, trochu sa uspokojil. Ale po tom všetkom ešte väčšou nenávisťou zahorel proti Jánovi Ochodnickému, v ktorom už nielen neprajníka, ale i soka videl.

Oči mu zadosťučinením zažiarily, keď mu žilinský vystíhač na spenenom koni prišiel oznámiť, že mladý zeman, odoslal zo Žiliny nejaké listy. Zaraz rozkázal sedlať kone a s trojčlenovým sprievodom cválal cez Dlhépole k Čadci, aby predstihol poštový omnibus. Čierne plášte s kapucňami a čierne škrabošky mali všetci svi nuté v sedlových brašnách.

Za Svrčinovcom, kde cesta odbočuje k jablunkovskému priesmyku, drábi sa ustrojili do pri-

nesených plášťov a tváre si zahalili do náličníc, číhajúc na poštový omnibus, ktorý zanedlho prihrčal, preplnený kupcami. Zakuklení drábi s napriahnutými pištoľami vytrieľili pred omnibus a zakiaľ jeden z nich obral kupcov o peniaze, zatiaľ druhý prehľadol kočiša a zobral mu všetky listy, ktoré u neho našiel. Najdlhšie ale prekutával kočišov opasok a vybral z neho dáke složené papiere.

Peňažná korisť bola bohatá, ale strážmajstra Jančiho teraz nie veľmi zaujímala.

Išlo mu v prvom rade o listy Jána Ochodnického, ktoré si mienil opatriť, lebo veril, že sa z nich niečo určitého dozvie.

Banditi najkratšou cestou vrátili sa do Hričova a po rozdelení koristi dal sa do čítania listov. Složené papiere, najdené v kočišovom opasku si ponechal napokon, hoci ho žilinský sľedič upozornil, že kočiš skryl listy mladého zemana do svojho širokého opasku.

— Bič na konci práska, — povedal si, a keď prebrakoval všetky listy, siahol na papiere, najdené v kočišovom opasku. A mal skutočne pravdu, že bič na konci práska?

Figliar kočiš vytušil zo slov Jána Ochodnického, že má niekto záľusk na jeho listy, zastyknul

si ich do hustej káčky*), a do opasku vložil dva složené prúžky papiera, na ktoré si dal od pivovarčíka napísať: „Múdry písal, chruňo číta!“ Janči zastobohoval, že bol takto prekabátený a vysmiaty, a preto ešte väčším hnevom zahorel na Jána Ochodnického, lebo jemu pripisoval tento kúsok. Ale Jančimu išlo teraz i o vážnejšiu vec, ako výsmech. Lahko mohlo teraz vyjsť na javo, že kto mal záujem na ozbíjaní poštového omnibusu, a toto by mu kapitán nikdy neodpustil...

Keď sa Ján o tri dni neskôr dozvedel o ozbíjaní poštovej príležitosti zatrnul obavami, lebo v liste určeného pod menom Petrovského sa skrývajúceho grófa Ivana Potockého celkom jasne naznačoval, že zmiznutie Václava Tešínskeho má akiste na svedomí majiteľ hričovského hradu, ako tomu niekoľké okolnosti veľmi jasne nasvedčovali.

Aby nadobudol istoty, zašiel si do Žiliny a v mestskom pivovare vyhľadal kočiša poštového omnibusu, ktorý keď spozoroval Jána už z ďaleka sa zubil.

— Prelial som im olovo! — uisťoval Jána a na dôkaz pravdivosti svojích slov odovzdal Jáno-

*) Mužský vrkoč, aké v tých časoch i muži mali.

vi dva zapečatené listy. Od strýca, a pána Petrovského.

Jan vo vedomí svojej istoty, že mu nateraz nehrozí so strany hričovských nebezpečí zaraz sa rozhodol, že sa Katuše ozve a shovorí si s ňou príhodný čas na obzretie hradu, ako mu to bola prisľúbila.

Cestou zo Žiliny zabočil do Hričovského Podhradia, odkiaľ chcel poslať Katuše odkaz.

Nútil ho k tomu akýsi dosiaľ neznámy vnútorný hlas. Ale jeho túžba nehnala ho ku Katuše... Nie... Po nej neprahol...

Chvilkové vzbĺknutie citov, ktoré vyvolala v ňom pred štyrmi dňami, ešte v ten samý deň bolo zatlačené novým dojmom, ktorý živelnou silou prenikol jeho srdce i dušu.

Spomienka na kastelánovle Katušu zostala v ňom iba ako všedný zážitok, ktorý len ako sen alebo prelud vyprchne z pamäti.

Od chvíle, čo bol videl Annu, vše mu len ona tanula na mysli... Stále videl tie dve veľké, sťa nevädza belasé oči... Dve oči anjelskej krásy a čistoty...

Tieto dve oči boli tou hybnou silou, ktoré ho nútily k činnosti...

K vôli tým dvom krásnym očiam rozhodol sa urýchliť schôdzku s Katušou, lebo veď prisľúbil

Hornianskym, že im privedie Annu. Áno, musí ju vyslobodiť z područia spupného mocipána. Musí...! Musí...!

Práve tak, ako jeho predkovia naveky dostáli svojmu slovu, ani Ján sa nezaprel, že je pravým Ochodnickým. Dané slovo bolo mu práve tak svätým, ako čo by bolo bývalo prísahou stvrdené.

— Kam že, kam? vaša urodzenosť? — vyrušil ho z tichých myšlienok hlas neznámeho muža. Ján precitol ako zo sna námesačníka a zmätene pozrel na jednorukého neznámeho. Mimovoľne potiahol uzdu a Víchor nehnute zostal stáť, ako by bol z čierneho mramoru vytesaný.

— Chcel by som poslať do hradu lístok... Snáď by ste mi vedeli poradiť nejakého poslíčka?

Jednoruký muž, v ktorom sme po porade rychtárov a boženíkov poznali jednorukého kuruca Beňa Baďuru, pohľadom odborníka odhadúval vytrvalosť Jánovej paripy. Niečo uznanlivého zadudral pod nosom a pozrel sa Jánovi rovno do očí.

— Ved' by vaša urodzenosť desaťrazy urobila tú cestu do zámku, lež by sa tam posol pešky doterušil...

— Aj by, — prisvedčil Ján a dodal: — Ja sa tam ale nechcem ukazovať... Jedon felčiar mi

raz bol povedal, že aby som do hričovského zámku nechodil, lebo je tam veľký prievan. A ja by som veru nerád, keby sa mi malo zavalíť v ušiach.

Beňo Baďura sa zo široka usmial a prikývol: — Tam veru neni zdravo . . . Aspoň nie pre našinca. Ale prečo by sa mala vaša urodzenosť zámku vyhýbať, to sa mi nechce vpratať pod širák . . . Pán je aj v pekle pán . . .

— Je v tom niečo, čo vravíte, ale ja preca len poslúchnem felčiara . . . Nuž či by ste mi nevedeli dákeho posla alebo posolkyňu sohnáť?

Beňo Baďura valaškou si posunul širák do zátylia a uprene hľadel na Jána: — Nuž veď by sa už dáke to pôrča našlo . . . Snád' aj niektorý z mojich šarvancov by tam zaskočil.

— Bol by som vám veľmi povďačný . . . Ale povedzte mi, prečo tak uprene hľadáte na mňa? — prehodil junák premíňave.

Baďura zdrmal plecom svojej okyptenej ruky, že sa mu halena zaraz zavrhlá na pol pleca. — Len tak som si zhútal . . . Dažedy mám takú obvčaj . . . — vyhováral sa.

Ján sa začal cítiť dajak nedobre, lebo mu skrslo v mysli, že tento jednoruký muž by mohol byť tiež jeden zo sľedičov zámockých. — To by som sa dostal do peknej lohazy, aby tak môj

lístok zašantročil kapitánovi alebo jeho zbrojnošom — pomyslel si Ján. Ale tento predpoklad zaraz zavrhol, keď sa lepšie pozrel do sedliakovej tvrdej, ale otvorenej tvári.

— Ak si praje vaša urodzenosť, nuž môžeme sa poďívať po dákom tom poslíkovi — prehodil Baďura a ukázal Jánovi cestu, kade sa uberať. Ján krokom niesol sa na koni, a vedľa neho dobrú chvíľu mlčky kráčal Baďura.

— Ba či nebol niekto z rodiny vašej urodzenosti pri Trenčíne za tej veľkej patálie? — pýtal sa Ján ešte vždy zadumane.

— Bol mi tam otec... Ani sa ztade viac nevrátil...

— Ved' preto... — preto — prikyvoval veterán.

— Poznal som kapitána Ochodnického a vaša milosť ako by mu z oka vypadla...

— Vy ste poznali môjho zvečnelého otca? — otočil sa v sedle k veteránovi.

Baďura prikývnul. — Keby boli bývali všetci vodcovia kurucov takí udatní ako on, bysťu Bohu boli by sme labancov domäsiarili na guláš. Zakiaľ ostatní vodcovia vláčili sa za dievkami a celé noci halaškovali, zatiaľ on bol vždy so svojim mužstvom.

Ján sa nedôverive pozrel na Baďuru. Strýc mu častejšie pripomenul, že otec úctyhodnú čiastku

majetku prefašiangoval, a preto sa mu pozdávala sedliakova chvála veľmi nepravdepodobnou.

— Pamiatka zvečnelého otca mi len šero tanie na mysli, lebo ma odumrel malého... Ale, ako som počul, i otec si rád dakedy v zábave popustil úzdu — namietol.

Veterán sa zazubil. — Ved' už ved'... ja som nepovedal, že by bol býval apík vašej urodzenosti svätým... Rád si zahajduchoval a spláchal dym pušného prachu, keď bola k tomu vhodná príležitosť. Pri takých príležitostiach ale dožičil aj iným... Nie tak ako ostatní komandanti...

Toto vysvetlenie uspokojilo Jána. Ale ho nielen uspokojilo... Pocítil radosť nad tým, že už i jeho otec bol naklonený nezemanom a poddaným, čo bolo v tých časoch veľkou vzácnosťou.

— Už by sme tu boli — ozval sa sedliak a ukázal Jánovi na malú, srúbenú a oplotenú chalúпку, učupenú pod rozpanošeným orechom.

Ján nasledoval sedliaka do malého, ale čistého dvorca a soskočil z Víchra. V zípätí bol obstúpený celým krdelom detvy.

— To sú všetko vaše? — opýtal sa Ján.

Sedliak prikývol a prísne zatelúzil na deti, aby neplašily koňa. Ako by bol do detvák strelil, tak sa rozutekaly.

— Ste na ne prísny — prehodil Ján, vidiac, ako sa rozplašené pôrčatá chúlia poza plotky.

— Od malička musia poznať regulu...

Ján sa pousmial a keď bol Víchra priviazal k ohrade, vnišiel do srubu, kde napísal lístok Kатуše a odovzdal ho Baďurovi s tým, že poslík má počkať aj na odpoveď.

Sedliak zaraz poslal svojho najstaršieho syna do zámku a do jeho návratu požaloval sa Jánovi o nespravodlivostiach zámockej vrchnosti, ktorá chce svoju sedlač zbaviť otcovizne.

Jánovi to už nebolo nič nové, lebo bol dôkladne poučený súľovským staručkým farárom, ako chce barón Komarzs — Komáry zbaviť sedliakov majetku.

— Nepristúpte na podmienky zámockých! — nabádal mladý zeman sedliaka.

— Bolo by nás sopár, ktorí sa nedáme zlákať väčším urbárom, a verím, že sa ich aj viac nájde... Je to ale ťažko s ľudom... Mnohý je nevedomý a nedá sa poučiť. A potom ani sa nesmie veľmi rozprávať, lebo zámockí páni majú všade čihárov...

— To je pravda, — prisvedčil Ján a dodal: — Ľud by mal prebúdzat človek nezávislý od zámockého panstva...

— Kde ale takého človek najst', ktorý by sa pod-

ujal za nás robiť? Láska k blížnemu, ako ju Kristus hlásal, u zemepánov je neznáma! Oni poznajú iba jednu lásku a to lásku len k sebe... Za vojen prešiel som veľký kus sveta, a mal som príležitosť vidieť mnohé národy, ale veru, nikde nie je poddaný tak utláčaný ako v Uhrách... Naši zemepáni nás majú za mieň, ako — neprirovnane — to božie hoviadko... Panštinovať*) musí každý až do vysílenia a nesmie ani skuknúť, lebo panskí kazari stoja nad ním s korbáčom alebo drieňovicou... Toť práve pred niekoľkými dňami dráb tak nemilosrdne doriadil Miša Bahríka z dolného konca, že ho z panského museli v plachte domov odniesť!

Ruka okypteného sedliaka sovrela sa v päšť a zahrozila k zámku.

— Raz príde čas, ale potom beda všetkým mocipánom! Ej, veru beda, — zahrnel srdite.

Ján mlčky prikyvoval, lebo uznával pravdivosť a váhu sedliakových slov.

— Bolo by treba len niekoľko pravých hôrných chlapcov... Tí by si už vedeli s pánmi rady, — poznamenal mladý zeman zasnene.

Bačurovi oči zaiskrily.

— Hej, veru tých by nám bolo niekoľko treba... Tí by im práve tak narovnali rebrá, ako nám ich teraz narovnávali zámockí drábi... Bol

som v tom čase na vojne, keď v súľovskej Šarkanej diere býval Jurko Jánošík so svojimi hôrnymi chlapcami; ale som počul, ako neraz popreháňali zámockých drábov, ak sa na poddaného len krivo pozreli. Triasli sa pred nimi nielen drábi, ale i zámocké panstvo. Vtedy by nebolo malo odvahy tak bohapuste okrádať národ, ako teraz! — rozprával sedliak oduševnele.

— Podistým, že nie, — súhlasil Ján a vyzrel malým oblokom sedliakovho srubu, odkiaľ bolo dobre vidieť na prf, vedúcu zo zámku do Podhradia. Jeho bystrý zrak už z ďaleka spozoroval, ako jeho poslík trielí dole prfou, a neušlo mu ani to, že chlapec nesie v ruke lístok. Ján pokračoval Baďurovi za poskytnutie pomoci a pobral sa poslíkovi v ústrety. Hnala ho nedočkavosť a zvedavosť, čo mu odpovedá Katuša, a či bude ochotná prísť na schôdzku.

Keď poslíka odmenil, hbité rozlomil púčať Katušinho listu. Spokojne si oddýchol, keď sa z neho dozvedel, že ešte v ten samý večer ho bude Katuša čakať pri hlbokom vodopáde.

— Rybka sa lapila na újesť, — povedal si v duchu a aby schôdzku neprepásol, hneď zamieril do neďalekého Hlbokého, lebo už sa pomaly za-

*) Panštinovať, pracovať na panskom.

čalo chýliť k večeru. Neďaleko vodopádu ozubadlil Víchra a pustil ho, aby sa voľne popásol na zelenej stráni, a sám sa posadil neďaleko hukotajúceho prúdu krištáľove čistej vody, rútiasej ako so zápolí, vysokej vari dvacať stôp.

Zachodiace slnce začalo prúdy peniacej sa vody na rudo zbarvovať, keď Katuša priklusala na sivovvranom koňovi. Ján ju úctive privítal a pomohol je zo sedla.

— Som vám, slečna Katuška veľmi povďačný, že ste prišli, — povedal jej mladý zeman, priväzujúc jej koňa k neďalekému stromu.

Dievka sa zapýrila a sklopila oči.

— Sľúbila som vám to, pane, a čo sľúbim, to aj dodržím, — vravela rozochvene. Nevedela, prečo sa jej mladý pán zeman tak skoro ozval, lebo jej to v liste nenapísal, ale myslela si, že Ján túži a rajčí za ňou tak vrúcne, ako ona za ním. Toto považovala za jedine zodpovedajúce vysvetlenie a preto určila aj také romantické miesta schôdzky, akým bolo toto utešené zákutie. Hukot a šplechot padajúcej vody zahluší tlkot rozbúšeného srdca, a večerná zora zastreie nach a zápyr líc...

Však i Jánovi Ochodnickému bolo vhod toto miesto, lebo i on chcel zastreť pred dievkou svoje vnútorné city, ktoré neprahly po Katuše,

ale po Anne. Musel sa veľmi premáhať, aby sa nezradil, ale bol rozhodnutý s Katušou dohrať započaté dejstvo čo najúspešnejšie.

— Myslel som na vás, — povedal chrapľavo, lebo nebol zvyknutý vraveť nepravdu.

— I ja som veľa myslela na vás pane, — odvetila Katuša, sadajúc si vedľa Jána na skalný výstupok. — Myslela som na vás, hoci je u nás v zámku v posledné dni samá surma a hárka, — dodala akoby mimochodom.

— Surma, hárka? — opakoval Ján mechanicky.

— To už vari prečo? — zbystril sa náhle...

— Dejú sa u nás záhadné veci... Zámocký pán po tri dni bol úplne nezvestný, a mimo toho akási príšera šarapatí v podzemnom väzení... Je to dáka mátoha, ktorá sa nebojí ničoho a není jej prekážkou ani svätená voda... Otec vravel, že je to duch záhadne zmiznutého Václava Tešínskeho!

— Václava Tešínskeho? — zvolal Ján vzrušene.

— Vy ho vari poznáte, pane? — opýtala sa Katuša skúmavo a zabodla sa do tvári mladého zemana.

Ján Ochodnický bol by najradšej vykrikol od radosti, že mu náhoda pomohla v podobe prostrekosti kastelánovej dcéry zvedeť istotu o Václavovi Tešínskom. Skúmavý pohľad dievky

ho však zarazil. — Poznal som jedného Tešínskeho, ale pochybujem, že by to bol ten, o ktorom Katuška rozprávate... Bol to jeden môj rovesník... — vrazil dychtíve.

Dievka záporne potriasla hlavou a nedôvera jej zaraz vypáchla. — To rozhodne nie je ten náš väzeň... Náš zmiznutý väzeň bol starší pán... Videla som ho práve v tú noc, keď bol našimi drábmami doprataný kdesi od Jablunkova... Nie je to ani tak dávno...

— To je divné, že sa ten duch nebojí ani svätej vody, — prehodil mladý zeman, potlačujúc v sebe vzrušenie.

—Nebojí sa veru ničoho... Dosiaľ šarapatil iba vo väzení, ale dnes sa ukázal i na nádvorí a poslal všetku čelad' i stráž, ktorá dosiaľ o strašidelnom duchovi nič nevedela, lebo pán barón zakázal otcovi i kapitánovi Dóczymu, aby sa pred nikým nezmieňovali o mátohe... Povážte si len, pane, ako vydesil i nášho otca dnes... Z výklenku chodby, kde mal otec uložené hromničky i trojkráľovú kriedu, mátoha mu celú zasobu kamsi odviekla a na dvere podzemnej temnice napísala, že každý, kto proti nej pozdvihne zbraň, do jedného roku zomrie... Otec už ani nechce ísť do temnice a mal preto práve dnes odpoľudnia s kapitánom Dóczym ostrú potrížku...

— Ja by som sa toho ducha nebál! — prehodil Ján, premáhajúc celou silou stále stupňujúce sa vzrušenie.

— Vy . . . vy že by ste sa tej mátohy nebáli, pane?! — povedala dievka udivene i trocha pyšne, že jej rytier je takým smelcom.

— Nebojím sa ničoho! — prisvedčil Ján sebavedome. — Kedykoľvek by som sa postavil mátohe v cestu . . . Umožnite mi príchod do skalnej temnici, a uvidíte, že sa z nej vrátim bez najmenšej úhony . . .

— Milerada by som vaše pranie splnila, pane, ale sa obávam o vás . . . Mohlo by sa vám niečo nemilého prihodiť, — namietala dievka zamyslene.

Ján Ochodnický vytiahol z vrecka svojej mentieky v Žiline kúpený prsteň. Bez slova siahol dievke po ruke nastykol jej ho na prst. Ruka Katušina sa zachvela v jeho ruke. Jej telom prenikla horúca vlna, nutkajúcu ju klesnúť do náručia mladého junáka. Sladký závrat sa jej zmocnil, lebo ani na chvíľu nezapochybovala, že Ján to myslí s ňou vážne a zasnubuje si ju . . . Túžobne čakala, kedy ju obopnú ruky milovaného mládenca. Ján ale netečne držal dievkinu ruku vo svojej.

— Priniesol som vám tento malý dárček, Katuš-

ka, na pamiatku nášho dnešného stretnutia, — prehovoril Ján rovnako rozochvene, z čoho Katuša usudzovala jeho nesmelosť. Aby mu dodala odvahy k smelšiemu prejavu domnelej lásky, mäkkosťou mačky pritúlila sa k nemu celkom tesne, tak, že pocítil jej ohnivý dych a prudký tlkot srdca. Jánovi nepozostávalo nič iné, ako objať dievku, ak nechcel, aby sa preliačila a ublížila si na skale. Vtom sa Katuša ešte tesnejšie primkla k Jánovi a ich pery sa nevdojak stretly...

Jána dlhý a ohnivý bozk zrovna ománil, hoci jeho pery boli studené a jeho objatie nenáruživé...

— Ďakujem vám, za krásny prsteň... — hrkútala mu sladko do ucha, a tento raz výnechala z oslovenia slovo „pane“.

— Je to len nepatrná maličkosť, Katuška, — premáhal sa byť Ján čo možná najvládnejším, aby sa nezradil, že dievke len lásku predstiera. Robil si preto aj výčitky svedomia, lebo sa mu lož a predstieranie z hĺbky duše protivily.

Pery dievky smädily po nových a mnohých vášnivých bozkoch, ale Ján sa choval k nej netečne. Akokoľvek by mu bola bývala plná oddanosť kastelánovej dcéry veľmi vhod, preca nemohol prekonať v sebe akýsi vnútorný odpor voči Ka-

tuše, ktorý mu skrsol v srdci od okamihu, keď po prvé uvidel podobizňu nezvestnej barónkinej komornej Anny.

I v týchto vzrušených pohnutých chvíľach myslel na ňu. Za ticha, ktoré rušilo len veselé žblnkanie padajúcej vody a lichteravý dych Katušy, Ján sa opýtal: — Ba či žije ešte barónkiná komorná? — Hlas jeho pri tejto otázke bol zastrený obavami, že bude počuť od dievky odpoveď zdrcujúcu. Ale na jeho údiv, Katuša, keď sa prebrala zo sladkého opojenia, odpovedala mu zrovna: — Je v Hnedej veži, lebo klamala a okrádala jeho milosť pána baróna.

Jánovi Ochodnickému sa svaly krčovite stiahly a v očiach mu zablysol hnev. Ako od zlatníka Hornianskeho, tak i od iných počul o Anne len to najpeknejšie, a hľa, teraz je mu navrávané, že deva, ktorá vzrástla v jeho očiach v opravdivú sväticu, je povrávaná práve opakom jej vzácných ctností. Musel sa veľmi premáhať, aby nevybuchol zápaľom spravodlivého hnevu a nezmaril svoj plán, oslobodiť Václava Tešínskeho i nešťastnú Annu.

— Klamala a okrádala? — opakoval Katušiné slová.

— Áno... Jeho milosť pán barón ju bol raz pristihol, ako chcela v Žiline jednému klenotní-

koví predať drahocenný prsteň, ktorý pánovi v zámku ukradla, — rozhovorila sa Katuša, ale z jej hlasu bolo cítiť spodný tón rozmrzelosti, že sa vyvolený jej srdca zaujíma o dievku, ktorú ani ona, ani jej staršia sestra z hĺbky srdca nenávidely. Ale hociako bola Katuša na svoj mladý vek prešibaná, preca nevystihla, čo sa v srdci i vduši milovaného junáka odohráva. Bola ešte vždy pod silným dojmom daru a bozku, ktorý zatlačil akúkoľvek chladnú úvahu, ba ešte i varovný hlas pudového cítenia, ktoré je tak význačne vlastné všetkým ženám.

— Rád by som sa i na ňu poďíval, — vyslovil sa veľmi ťažko a s obavami, že mu dievka nazrie do karát.

Katuša sa zarazila a zaváhala. — Máme kľúče i od Hnedej veži, ale tam je prístup mužom prísne zakázaný...

— Zakázaný? — divil sa Ján. — A to už vari prečo?

— Lebo je tam i osvietená pani barónka, ktorá je úplne šalená, — zjavovala mu bez najmenšieho podozrenia.

— Ale ja by som preca tak rád vidieť tú kmínku, — zapekalo sa mu posledné slovo v hrdle, lebo sa jeho mravné vedomie celkom vzpriečilo vysloviť ho.

— Pokúsim sa, ale nesmie o tom nik vedieť... Ani moja staršia sestra... Ona by nikdy nepripustila, aby cudzí človek vkročil do Hnedej veži... Ale ak budete mať strpenie, snád' sa naskytne vhodný čas, a budem vám môcť všetko ukázať... Myslím, že to nebude dlho trvať, lebo jeho milosť pán barón chce na dlhší čas odísť zo zámku.

— Keby to bolo čím skôr, — vzdychol si mladý junák a Katuša oprela svoju hlavu o jeho rameno. Myslela si, že to len k vôli nej, aby ju čím skôr mohol zasa vidieť... .

— Pošlem vám zaraz zpravu, ak nastanú v zámku nejaké zmeny, — šeptala mu oddane... Nach lúčov zachodiaceho slnka ešte sa chvíľu kúpalo v peniacom sa prúde vodopádu a zanedlho začalo padať na kraj večerné šero. Žblŕkot, čľapot a zurčenie padajúcej vody, ako by sa bolo v nastalom smrákaní sosílilo.

— Musím sa vrátiť do zámku... Je mi už práve posledný čas, — prehovorila dievka a neisto povstala. Ján ju mlčky nasledoval a priviedol jej koňa. Ale dievka nejavila ani najmenšiu chuť vysadať.

— Či sa rozlúčime len tak... tak, ako úplne neznámi? — povedala hlasom zazlievania, lebo si rozlúčku celkom inak predstavovala.

— Ach . . . pravda . . . nie, nie, — vyjachtal Ján zmätene a chcel dievke pobožkať ruku. Ale Kатуša jeho úmysel' znemožnila. Ovinula mu ruky okolo šije a nastavila mu korálove rudé pery . . . Nebolo vyhnutia . . . Voľky-nevoľky musel sa vpiť do neželaného bozku . . .

KAPITOLA XI.

VZBURY NA VŠETKÝCH STRANÁCH

Koncom mája rozšírila sa zvesť od Prešporku až po Mukačevo, že stoličné komisie za vedenia cisárskych komisárov začaly už s čítaním ľudu i popisom majetku, čo vyvolalo medzi národom hotový poplach. Pričinili sa o to menovite zemepáni zemani, lebo v tomto súpise duší i majetku videli naštrbenie svojich neobmedzených práv a výsad.

Častými tureckými vpádmi i zlovoľným šarapaténím hord rozprášených kurucov bolo celé Považie vyplnené a vypálené. Ale na mnohých miestach pričinili sa o dielo skazy i cisárski labanci. Ba ho i dovърšili, ak u národa spozorovali nejakú príslušnosť alebo príklonnosť k Rákócziovým heslám slobody, ktoré mali veľký ohlas medzi ujarmeným a zbiedeným národom. Pravda, kurucké vojsko bolo pri Trenčíne cisár-

skými labancmi úplne rozprášené, ale medzi ľuďom tak hlboko zakorenené heslá slobody. nebolo možné len tak ľahko z mysli ujarmených poddaných vypudiť, hoci nebolo šetrené ani ohňom, ani železom. Sľuby Rákócziových emisárov hlboko sa zakorenily a staly sa tajným i zjavným vyznaním státisícov. Po stáročia zotročení prahli po ľudskejšom zachádzaní a po väčšej voľnosti. Ale uhorská oligarchia*) zubami nehtami sa bránila porušiť čo by len jediné zo svojich povýšeneckých práv, shrnutých Verböczyho „Tripartitu“**), ktorého duch bol skrz voskrz preniknutý v tých časoch tak okrídleným heslom: „Boh je pánom na nebi a zeman na zemi.“ Ale rúhali sa oni Bohu nielen slovami, ale ešte väčšmi svojimi skutkami. Beda bolo tomu osadskému kňazovi, ktorý by sa bol opovážil bičovať nejaký pustý výčin toho-ktorého mocnejšieho zemepána, lebo zemepán sa považoval už i vzhľadom na svoje patronátne právo za hlavu eklésií***), patriacich do okruhu jeho panstiev. Šľachtic mohol zbíjať, vraždiť bez

*) Oligarchia, vláda niekoľkých rodín.

**) „Tripartitum“, trojkníha, obsahujúca súhrn práv a výsad uhorskej šľachty a zemianstva v ohľade majetkovom i v ohľade nadpráv nad poddanými.

**) Eklézia, cirkev.

najmenších obáv, keď išlo o poddaného. Ale desať najstrašlivejších a najpotupnejších smrtí čakalo na nešťastného poddaného, ak by bol v krajnom zúfalstve ruku vztiahol na šľachtica. Nielen sám poddaný, ale i jeho rodina do niekoľkých pokolení muselo trpieť za neuvážený alebo prenáhlený čin svojho predka.

Takto je celkom pochopiteľné, že medzi poddanými tak zbožňované heslá slobody vyvolávaly u zemepánov oprávnené obavy, že živelné povstanie sedliactva zmetie hradby nadpráv, ďaleko presahujúcich hranice mravnosti. Najkrutejšími telesnými trestami zastrašili národ pred vymáhaním si slobody a snažili sa odstrániť každú príležitosť, ktorá by bola mohla oživovať snahy po voľnosti.

Mnohým oligarchom veľmi vhod prišiel cisárom rozkázaný súpis národa i majetku, lebo tu bola príležitosť uviesť myseľ národa od myšlienok slobody v iný smer. Prefíkane dali rozhlásiť medzi sedlačou, že cisár chce všetky urbáre vyvlastniť a mimo to uvaliť na každú usadlosť veľkú daň. Pravda, pred chlebovou otázkou ustúpily heslá slobody a zemepáni mohli nakriatnuť národ presvoje ciele, ako sa im len zachcelo.

Na strednom Považí, Pohroní, v Spiši i na Orave vrel národ nielen pre oznamovaný súpis, ale

i z príčin, ktoré súvisely so zámenou urbáru s panskými pozemkami. Ján Ochodnický, keď sa mu len naskytla príležitosť sísť sa so sedliakmi, zavše ich poučil, aby sa nedali zemepánom polapiť do osidiel a odmietli zámenu urbáru.

O Jánovej činnosti dozvedel sa i barón Kamarzs-Komáry a hneď vydal kapitánovi Dóczy-mu dôverný rozkaz, aby mladého zemana rozhodne zneškodnil. Prikázal mu však, aby si počínal veľmi opatrne, lebo ublížiť zemanovi bolo veľmi nebezpečné.

Barón sám vysťahoval sa zo zámku do pohodlnejšieho rašovského kaštieľa a tam dal priviesť i svojho prvorodeného syna Ákoša. Medzi zámockými, ktorí neboli zasvätení do okolností, prečo sa zámocký pán preniesol do neďalekého Rašova, vyvolal odchod jeho veľké prekvapenie. Podaktorí dobre tušili, ale nevedeli nič určitého. V skutočnosti barón opustil hrad len preto, lebo si nebol životom istý pred „duchom“ skalného bludišťa, ktorý ho neustále znepokojoval. Bol presvedčený, že Václav Tešínsky zahynul v prepadlisku a vo svojej pôverčivosti veril, že duch zomrelého máta po zámku. Duch síce dosiaľ telesne nikomu neublížil, ale zato vyviedol niekoľko takých kúskov, ktoré podesily i tých najotroľnejších chlapcov hradného mužstva. Rozhodujú-

cou však bola príhoda na nočnej hostine, ktorú baró usporiadal na počesť cisárskej komisie. Práve boli hostia v najlepšej zábave, keď okolo polnoci s veľkým rachotom spadla medzi častujúcich sa komorných úradských a stoličných vyslancov ľudská lebka. Nepopísateľný strach zmocnil sa nielen hostiteľa, ale i hostov, lebo pád lebky bol sprevádzaný do špikov zabierajúcim šaleným smiechom. Hostia ani nedočkali rána a zaraz sa pobrali do Žiliny.

Táto príhoda urýchlila barónové rozhodnutie čím skôr presídlieť do rašovského kaštiea.

Keď sa Katuša kastelánovie dozvedela, že zámocký pán hodlá presídlieť, napísala Jánovi list a prisľúbila mu v ňom, že v najbližších dňoch bude môcť jeho žiadosť splniť. Ale Jána zastihlo posolstvo až o niekoľko dní neskôr, lebo sa tajne pobral na cestu do Tešína, aby ústne upovedomil pána Petrovského, že Václav Tešínsky žije a je v moci zámockého pána, baróna Komarzs-Komáryho v Hričove.

Gróf Ivan Potocký po dvojdennom Jánovom odpočinku hneď sa vydal s mladým junákom do Trenčína a navštívil hlavného župana grófa Illésházyho, ktorému rozpovedal Jánom Ochodnickým zistené skutočnosti a žiadal od neho pomoc, aby bol jeho test vyslobodený. Hoci gróf

Illésházy vedel, že Ivana otec vydedil pre nerovné manželstvo, preca mu ochotne prisľúbil pomoc. Ale o okamžitej pomoci nemohlo byť ani reči, lebo stoličné hajdúšske oddiele byly zamestnané zastrašovaním pobúrených poddaných a musely sa tiež starať o bezpečnosť cisárskej popisnej komisie.

Gróf Ivan Potocký priateľsky sa rozlúčil s Jánom Ochodnickým. Rád by sa bol poďíval i do Potočného, navštíviť medzi časom vystrabivšieho sa otca i staršieho brata Fedora, ale vžitá hrdosť mu nedovolila pokoriť sa. Usporiadajúc si majetkové pomery poveril Jána Ochodnického, aby ďalej bol na stráži a pobral sa do Tešína s tým, že v krátkom čase sa vráti, až sa podarí jeho testu vyslobodiť zo zajatia spupného hričovského zámockého pána.

Keď sa Ján vrátil do Bytče, a našiel Katušin list, veľmi sa potešil, že konečne bude môcť splniť pranie svojho povereníka a vedľa toho vyslobodiť i Annu, ktorej obraz sa tak hlboko zakotvil do jeho srdca.

Jána ale zarazilo, že je znova obklopený drábmami hričovského zámockého panstva. Janči si totiž počínal veľmi smelo a Ján vedel z toho usúdiť, že mu znova hrozí nebezpečie pred zámocnými. Odo dňa, čo sa bol vrátil z Trenčína, krč-

már Srúl' i zámockí drábi ho ani na chvíľu nespustili z očí. Jeho siedmy smysel však bol mu nápomocný a varoval ho pred akoukoľvek neprezreteľnosťou. Niekoľkoráz vyskúšal ostražitosť zámockých drábov, a keď nadobudol istoty, že je sledovaný, rozhodol sa vypratať z krčmy a preniesť k magistrovi Balaymu, ktorý ho už pred tým bol priateľsky pozval.

Práve sa chystal presídliť do bytčianskeho zámku, keď sa v hostinci objavil rýchly posol Súľovského a odovzdal Jánovi zapečatený list.

Ján prelomil pečať a čítal. V liste stálo: „Amiceko! Zajtra budeme mať v hradnianskych lesoch veľký hon, a bol by som veľmi rád, keby si prišiel. Všetci okolití priatelia budú na hone a veľmi sa o Teba zaujímajú. Som presvedčený, že prídeš a nezameškáš vhodnú príležitosť oboznámiť sa s okolitou šľachtou. V očakávaní Tvojho priateľského príchodu, porúčam sa do tvojej urodzenej priazne, Andrej Súľovský.“

Ján chvíľu váhal, ale na naliehanie posla rozhodol sa zúčastniť lovu. A to už aj preto, lebo na lov prisľúbil svoju účasť medzi inými i barón Komarzs-Komáry, i jeho kapitán Árpád Dóczy. Ján Ochodnický veľmi dobre vyšípil, že sa ide zahrávať s ohňom, ale príležitosť bola pre neho veľmi lákavou. V duchu cítil síce stále ozývať

sa varovný hlas, ale snažil sa ho potláčať všemožno. Dobre vedel, že bez odvahy nikdy nedosiahne cieľa, menovite keď mal pred sebou takých mocných a odvážnych nepriateľov, ktorí nepoznajú sľutovanie. Ale uspokojoval sa aspoň v tom smere, že Súľovský je mu naklonený a nepochyboval ani na chvíľu, že by ho vedel zradiť.

Rozhodol sa preto zúčastniť sa niekoľkodenného lovu a zaraz aj napísal svoju odpoveď. Súčasne napísal i Katuše a keďže sa Súľovského posol rozhodol ísť cez Hričov, odovzdal mu i tento lístok, od ktorého si tak veľmi sľuboval.

Strážmajster hričovských drábov, všetkými maľami pomastený Janči akokoľvek striehol, nemohol nič vyňúriť z Jánovho počínania a takiste pochodil i naveky zvedavý Srúľ, ktorý veľmi túžil po bohatej odmene, ak sa podarí mladého zemanu dostať do moci hričovských zámockých bez akéhokoľvek poplachu. No, Ján si počínal veľmi opatrne a znemožnil svojím nepriateľom všetky nástrahy, sosnovan^é čo najrafinovanejšie. Vykĺzci z každej pastí i sieti, ktorú mu nalíčili. Aspoň dosiaľ. Ale veril, že sa mu podarí vymaniť sa z osídíel.

Každý krok Jána Ochodnického bol sledovaný. Tu Žid a tam Maďar sa veľmi dobre porozumeli.

Zrada naveky najde svojich. Tak počítal i Ján Ochodnický. Vedel, že sa nemôže oprieť na nikoho, iba o seba.

Noc bola tichá, keď sa Ján Ochodnický položil na svoju ložu. Mysľou mu preletelo tisíc myšlienok. Niekoľkoráz cítil, že by celkom oprávnene mohol vraždiť, ale jeho mravné vedomie bolo tak čisté, že by nebol vedel ani chrobáčkovi ublížiť. Takmer celú noc nespál, keď sa strožil na lov. Nezaujímal ho to, čo pripravuje pán Súľovský, ale to, čo mu hrozilo so strany hričovského zámockého pána a jeho povereníkov. Vedel veľmi dobre, že kedykoľvek môže zhynúť, lebo veď pri hone sa dá veľmi ľahko vysvetliť každé nešťastie.

Ján bol už poučený svojím strýcom, a preto si počínal veľmi opatrne. Obliekol si sieťovanú košeľu, ktorú mu strýc bol daroval a vybral sa na lov.

Keď Ján Ochodnický dofáral do Súľova, už tam bolo mnoho zemanov z celého okolia. Ján len pozrel, kde sa nabralo toľko zemanov naraz. Hričovský zámocký kapitán, i jeho veliteľ barón Komarzs-Komáry, prišli veľmi okázale s celou posádkou. Museli dokazovať všetkým okolitým zemanom, že páni hričovskí sú všemocní, ako to bolo po celom kraji rozhlásené. Aspoň naoko,

Vedelo sa síce, že sa panstvo ukazuje len naoko, ale to musel v tom čase každý uznať, že pán je pán, čo by bol i v najhorúcejšom pekle.

— Buď mi vítaný, amícenko — volal Súľovský na Jána Ochodnického, keď sa objavil na dvore kaštieľa. Barón Komarzs-Komáry, i jeho zámocký kapitán Árpád Dóczy zvedave si obzreli mladého junáka. Obidvom zlostne zablykly oči. Pudove vycítili obidvaja, že im je najnebezpečnejším nepriateľom. Bolo to len málo náznakov, ale zlé svedomie obidvoch vycítilo pravdu. Je nám veľmi nebezpečný. To vravelo obidvom svedomie. A iste nie neprávom...

Ján Ochodnický veľmi dobre vycítil nepriateľské pohľady svojich nepriateľov, ale vedel sa proti nim obrniť. Strýc ho naučil mnohému. Je síce pravdou, že nikdy falošnosti, ale ani cigánstvu.

Mladý junák cítil, že mnoho očí spočíva na ňom, a vypožoroval i to, že drábi hričovského panstva striehnu na každý jeho krok. Posledné časy ho naučily byť opatrným a ostražitým...

Keď sa poľovka započala, Ján Ochodnický bol začlenený do loveckej skupiny hričovského zámockého pána. Od prvopočiatku spozoroval Ján, že je o ňom zákerne nasenené so strany zámocných lovcov, ale v najmenšom neprejavil svoje

podozrenie. Kryl sa zavše na také miesta, kde ho nemohla ani námerná, ani blúdna guľa zasiahnuť. Kapitán Árpád Dóczy pokúsil sa síce niekedy raz streliť na mladého junáka, ale Ján, slabý chránený nejakým pancierom Prozreteľnosti, nebol ani raz zasiahnutý.

Lovci sa prehнали až do rajeckej doliny, kde ich čakalo veľké prekvapenie. Ľud pobúrený ohláseným súpisom majetku hľadal v horách útočisko. Neverilo sa nikomu. Národ veril len tomu, kto mu bol najbližším. Neraz ani syn otcovi, a otec synovi nedôveroval. Boly to časy veľmi krušné. Ján Ochodnický vediac, že po ňom pasú, snažil sa skrývať. A tak naďabil na celý oddiel Rajčanov, ktorí sa utiahli do hôr „pred panským právom.“ Niekoľko cievcov bolo na Jána obrátených, ale keď sa ozval, Rajčania ho priateľsky obklopili. Zaraz vypoznali v ňom svojho človeka. Horšie to bolo však s ostatnými lovcami, lebo Rajčania poznali v nich svojich nepriateľov a nijak nešetřili prachom a olovom. Sám usporiadateľ lovu, Súľcvský, bol postrelený. I preto dal odtrúbiť koniec lovu, čomu sa konečne všetci účastníci tešili. Dušičky im doly maé...

S nepatrnou korisťou vrátili sa účastníci lovu do Súľova. Hocijako sa snažil hostiteľ udržať svojich hosťov v nálade, nepodarilo sa mu to,

lebo nejedným zatriaslo vedomie, že poddaní prestávajú veriť rozkazom i sľubom a začínajú rozmýšľať...

Jánovi Ochodnickému sľaby naschvál ušlo sa sedieť pri barónovi Komarzs-Komáryovi a jeho kapitánovi Arpádovi Dóczyemu. Zapriadali s ním hovor očistom priateľský, ale Ján Ochodnický dobre vyšípil, že priateľstvo je len predstierané. — Divím sa, že vaša urodzenosť sa neprišla poďívať do môjho zámku — prihovoril sa barón k Jánovi Ochodnickému nasládle.

— Už som bol rozhodnutý, ale dajak mi okrivel koník a musel som sa cesty vzdať... Barón významne zamihal na kapitána Dóczyho.

— To je veľmi nemilé... áno... veľmi nemilé, keď tak kôň okrivie — povedal barón s neskrývaným posmechom.

Jána Ochodnického dohneval tento tón hovoru.

— Môj koník vari šípil, že by mu cesta do Hričova neslúžila — odťal barónovi trocha zaka-bonene.

Kapitán Dóczy započul len posledné slová. —

— Naše cesty na hrad sú veľmi dobré, prehodil ako by mimochodom.

— Znamenité, he-he-he — smial sa barón zlo-myseľne, majúc na mysli svoj podlý zámer, dostať mladého zemana do svojich osídíel, aby mu neprekážal v jeho cieľoch.

— Nuž a prečo by sa mal kôň báť cesty k nám?

— opýtal sa kapitán Jána skoro nechápave.

Ján sa pousmial a šibalsky zažmurkal na kapitána: — Nuž viete, môj koník sa veľmi desí mátoh.

Barón i zámocký kapitán placho pozreli na mladého junáka. Obidvoch zarazila jeho poznámka o mátohe, a boli zarazení, že mladý zeman vie o zámockom tajomstve, ktoré tak úzkostlive bolo chránené.

— O akej mátohe vraví vaša urodzenosť? — vybuchol barón zakabonene.

Ján sa pousmial. — Nuž, myslím, že len jedna mátoha máta v zámku vašej milosti... Alebo je ich tam viac?

— Ste mladý muž a veľmi smelo si počínate. Vo vašom veku by sa málokto odvážil na takúto smelosť — vyhrkol barón.

Mladý junák sa nijak nepoľakal hrozivých slov. Bolo mu zábavné sledovať rozzúrenú tvár baróna a bezmocný hnev jeho nohosleda kapitána Dóczyho, ktorý by bol najradšej Jána prepichol očami.

— Musíte mi prepáčiť, ak som sa v počte mátoh vášho zámku zmýlil — omlúval sa Ján naoko.

— Nechápem vaše poznámky — odtusil barón zlostne a zakryl si takmer celú tvár veľkým kalichom vína.

I Ján Ochodnický si upil, a sľaby na posmech, pokývol strieborným kalichom k barónovi i ku kapitánovi Dóczymu.

— Je to veľmi zvláštne — prehodil šibalsky — ale čo je pravda, to je pravda... Až do Bytče sa priniesla povest' o tom vašom strašidle... Počína si ono vraj veľmi smeľe a nebojí sa údajne ani svätenej vody.

Barón zakypel hnevom, ale sa musel mierniť, lebo i jeho susedia začali načúvať hovoru. Ba i sám hostiteľ žartovne prehodil, že by nedožičil nikomu, aby ho tak pokúšalo dáke mátožisko, ako to v hričovskom zámku.

Kapitán Dóczy snažil sa svojmu chlebodarcovi priskočiť na pomoc, ale sa mu to nechcelo nijak dariť. Pozornosť hosťov bola obrátená na zámockú mátohu a nebolo by ju odstránilo ani to najzaujímavejšie rozprávanie o čomkoľvek... Súľovský sa veľmi tešil, keď videl, ako jeho mladý priateľ začiera do žľči baróna, ktorého znenávidel od chvíle srážky v sieni rozkoší.

— Nuž a kohože pomátala dosiaľ tá mátoha? — prehodil Súľovský s úškrňom k Jánovi. — To snád' by vedela povedať jeho milosť pán barón — odpovedal Ján opatrne, prekáľaný zlostnými pohľadmi barónovými i kapitánovými. Už sa zdala byť potrížka veľmi nebezpečnou, keď s neďalekej stráni zarachotilo niekoľko výstrel'ov,

a v zápätí vtrielil do hodovne jeden z hostiteľových drábov.

— Čo sa to tam vonku deje — skríkol Súľovský na drába.

— Neviem, vaša milosť, ale nejakí chlapi napadli stráž pri koňoch — oznamoval dráb celý bez duše.

Hostia zaraz poskákali od stolov a siahli po zbraniach. Všetci vedeli i bez vysvetľovania, o čo ide . . . Najlepšie to ale vedel Ján Ochodnický, lebo ved' dosiaľ ani jednu príležitosť nezameškal, keď bolo treba poburcovať poddaných proti svojvoľnosti zemepánov.

Do zmäteného kriku hosťov zarachotilo niekoľko výstrelův. Niekoľkí smelci odvážili sa až ku kaštieľu a začali ostreľovať obloky. Do nepopísateľného zmätku a streľby zasurmoval zvon z neďalekej veže kostolíka . . . Veľké stohy sena i slamy vysoko vzbíklly a ožiarily celú skalnú kotlinu.

Kým sa Súľovského hostia spamätali, streľba ustala a povstalci zmizli, ako by ich bola zem pohltila. Márne uštvávali drábi svoje kone, nepodarilo sa im ani jedného z povstalcov polapiť. Požiar sa medzitým rozšíril i na malé sedliacke a želiarske sruby. Ján vidiac túto skazu, ponáhľal sa na pomoc tým najbiednejším sedliakom, čo vyvolalo medzi zemepánmi takmer pohorše-

nie. Nedbal, či mu ohorí mentieka alebo sa mu opália čižmy. Zachraňoval, čo sa len dalo a pospolitý ľud mu bol neobyčajne povďačným. Obzvlášť vyvolalo veľkú chválu, keď z horiaceho srubu zachránil ťažko chorú ženu s dvoma malými dieťkami, a to nasadením vlastného života. Z loveckej hostiny prirodzene nebolo nič. Mnohí pozvaní zemaní dali priať hneď po vypuknutí vzbury a ponáhľali sa domov, lebo mali všetci zlé tušenie, že i v ich državách môže nastať vzbura.

I keď bol národ zastrášaný rozličnými prísnyimi opatreniami, i čo mu bolo akokoľvek vyhrázané, preca začaly sa hory naplňať povstalcami a oživily nedávno zašlé časy jánošíkovskej zbojníckej romantiky. Mnohým poddaným nebolo vyhnutie. Museli pozabučky, ak nechceli sa dať neľudsky nivočiť a mrzačiť panskými drábmami... Ale začaly sa naplňať i väznice. Zemepáni nebývalou krutosťou umlčovali búracích sa poddaných...

Ján Ochodnický netrpezlivo čakal na sľúbenú pomoc hlavného župana Illésházyho, ale nemohol sa jej dočkať. I preto rozhodol sa urobiť všetko, aby Václava Tešínskeho sám dostal z moci hričovského zámockého pána. Za niekoľko dní po súľovskej vzbúre Katuša kastelánovie sa

mu konečne ozvala. Poslala mu lístok a pozvala ho na schôdzku.

Srdce mu prudko zabúšilo, lebo sa jeho túžba, stretnúť sa s Annou, začala spíňať... Nedbal teraz už ani toho, že bude musieť znova predstierať lásku kastelánovej dcére. Hneď po obdržaní Katušinho lístku pobral sa do Hlbokého, kam ho dievka znova pozvala.

Katuša ho už čakala a náruživé sa mu vrhla do náručia.

— Dlho ste dali na seba čakať — dohovárala mu, hoci len veľmi krátko pred Jánovým príchodom prišla k vodopádu.

Jána dievkina výtka zmiatla. — Musíte mi prepáčiť... Prievozník ma zdržal — omlúval sa jej, a aby si ju udobril, zasypal ju bozkami.

— Dnes konečne splním vašu žiadosť, drahý — šeptala mu sladko a podala mu kľúč od tajného vchodu do zámku. — Okolo polnoci budem vás čakať... Musíte byť však veľmi opatrný, lebo kapitán dal všetky stráže sosilniť... Obáva sa, že by mohli poddaní i zámok napadnúť...

— Nemajte obáv... Budem si počínať čo najopatrnejšie — uisťoval ju a pozorne vypočul je irady ako sa nepozorovane dostať k tajnému vchodu.

Pred večerom sa rozišli, ale Ján sa už do Eytče nevrátil. Rozhodol sa vyčkať polnoc pri tajnom

vchode, ktorý bol znamenite krytý hustými lieškami na západnej strane zámku.

Hodiny mu veľmi pomaly plynuly, lež sa dočkal shovoreného znamenia v hlase rohu, oznamujúceho polnočnú výmenu stráží.

Zámka tajného vchoďu sa bez najmenšieho hľuku otvorila a Ján opatrne vkročil do úzkej točitej chodby, kde ho Katuša s malou olejovou svietelníčkou už očakávala. Zahalená bola až po päty do čierneho plášťa.

Ján ju mlčky nasledoval, ale srdce mu vzrušene tľklo, že konečne uvidí Annu a snáď sa mu podarí ju vyslobodiť.

Po dobrej chvíli, ktorá sa zdala byť Jánovi večnosťou, konečne ho Katuša vyviedla z točitej chodby do väčšej miestnosti, vytesanej do skaly. — Kde sa nachádzame? — ozval sa Ján potichu. — Sme pod Hnedou vežou — šeptala dievka a otvorila umne kryté dvere, ktoré Ján v matnom svetle olejového kahanca dosiaľ ani nespozoroval.

— Kdeže je to tajné podzemné väzenie? — zaujímal sa so zimničnou nedočkavosťou Katuša mu položila prst na ústa. — Teraz nevravte, lebo pôjdeme chodbou, v ktorej sa zdržuje stráž — radila mu a opatrne ho vyviedla pred malé zámocké nádvorie k druhej strane Hnedej veži. Na chvíľu sa museli utiahnuť za stĺpy chodby,

lebo bolo počuť dunivé kroky nočnej stráže, ktorú dal kapitán Dóczy postaviť k tajnému väzeniu od toho času, čo začal domnelý duch vo väzení vystrájať.

Katuša zahasila svetlo a podala Jánovi sväzok kľúčov. — Chodte vpravo a tam najdete veľké železom obité dvere. Ja vás tu počkám a budem dávať pozor, aby vás vo väzení nikto neprekvapil. Za dverami máte pripravenú sviecu.

Ján, ako tieň, zmizol za rohom veže a zanedlho slabo zarachotily kľúče. Nezniesiteľný zápach zarazil mladého junáka. Prebročil prah tajného skalného väzenia, ale nedbal toho, a keď si bol rozžal veľkú sviecu, nedočkave otvoril dvere prvej žalárnej cely. Bola prázdna, ale mnohé stopy nasvedčovali tomu, že len pred nedávnom bola opustená. Takiste i ostatné cely našiel Ján prázdne.

Sklamanie jeho bolo nepopísateľné. Kapitán Dóczy dal totiž všetkých väzňov len pred niekoľkými dňami premiestiť do zámockých pivníc, lebo noc čo noc boli väzni Václavom Tešínskym odpúšťaní a vypúšťaní.

Práve sa chystal opustiť väzenie a vrátiť sa ku Katuše, keď ozval sa chodbou prenikavý šialený smiech, ktorý prenikol Jánovi až do špikov. Poľakane siahol po dýke, aby sa mohol brániť, lebo si myslel, že bol Katušou zradený a vlákaný

do väzenia, aby sa ho mohli zmocniť drábi... Nový, chichotavý smiech, vyznievajúci slabý z podzemia Jána Ochodnického do istej miery uspokojil... Vytušil z neho, že asi pôjde o šarapatiaceho ducha zámockého podskalia, o ktorom mu kastelánovie Katuša už bola rozprávala. — Pán Tešínsky! — zvolal Ján Ochodnický veľkým hlasom. — Počujete moje slová?! Odpoveďou mu bol zasa výsmešný smiech, zabierajúci až do čuvov.

— Som vaším priateľom!... Chcem Vám pomôcť!... Poslal ma pán Petrovský! — vravel Ján Ochodnický prosebným hlasom, lebo z počutých prejavov vytušil, že má dočinenia so šalencom.

Ale jeho slová nemaly ani najmenšieho účinku na neviditeľného. Ján Ochodnický obracal sa vo všetky smery žalárnej chodby, ale nikde nevidel otvoru, ba ani len stopy miesta, odkiaľ počul rozrušujúci smiech.

— Chcem vás vyslobodiť, ako som to sľúbil vášmu pánovi zaťovi!... Poďte ku mne a ešte dnes budete môcť opustiť väznicu! Ponáhľajte sa, zakiaľ nám útek zámocká stráž neznemožní! Smiech umlkol a pred nohy mladého junáka padla ľudská dúčel'a. Hociako bol Ján Ochodnický otužilým, po celom tele mu naskočily zimomriavky a zdúpnale hľadel na znamenie skrytého.

— V mene Boha vševládneho . . . Spamätajte sa a prid'te ku mne . . . Každá chvíľa je nám drahou . . . — kričal Ján v neznámo už celkom zúfale. Jeho slovenská úprimná duša nemohla sa spriateľiť s myšlienkou, že by nesplnil poslanie, ku ktorému sa tak nadšene podujal, a ktoré mu umožnilo výjsť si do sveta, po ktorom tak veľmi túžil.

— Vrahovia . . . Otrokári . . . — bolo mu odpoveďou na jeho slová a ako výkričník k nim spadla pred Jána opäť jedna ľudská dúčela, ktorá sa rozsypala v malé čriepky i v úplný prach.

— Zbabelí vrahovia . . . Ničomníci . . . Synovci banditu Czarnovského . . . Nedám sa vám . . . Nedám sa vám nikdy . . . Nič vám nezradím, čo by ste ma chceli štiepať . . .

— Spamätajte sa pán Tešínsky . . . Pre milosrdenstvo . . . Každý okamžik je nám drahý . . . Vystúpte zo svojho úkrytu a nasledujte mňa.

Hnevливé zahomranie nasledovalo jeho slová. Znelo to ako z diaľky doliehajúce zarachotenie hromu, ktoré sa niekoľko ráz cdrazilo v skalných stenách chodby skalného väzenia.

Svieca, ktorú Ján Ochodnický krčovite držal v rukách, razom vzbíkla a zaplápolala. Siahol znova po dýke, ale ruka mu strnula, sľaby učarovaná . . . Pred jeho očami otvorila sa skalná

stena a objavila sa pred ním vysoká, do čierneho pláštá zakuklená postava, trímajúca rozhorenú fakľu.

Hoci bol Ján smelým chlapíkom, preca mu naskočily zimomriavky na celom tele. Sekotajúcimi zubami po dobrej chvíľke prehovoril k neočakávanému zjaveniu: — Vy ste Václav Tešínsky.

Ale odpovede sa nedočkal. Skalná stena sa znova zatvorila a zjavenie, ako sa bolo objavilo, práve tak rýchle i zmizlo. Len do uší zaliehajúci šialený smiech bol neklamným znamením, že to nebola vidina...

Ján Ochodnický ešte niekoľko ráz volal Václava Tešínskeho po mene. Pokúsil sa i búšiť na dobre krytý skalný otvor, ale viac sa mu neozvalo nijakého hlasu. Iba v ťažkých okuvaných dverách väzeňských ciel zašramotila črvotoč a úzkymi vetracími šachtami tupo doznieval vietor júnovej noci...

Mladý junák omámený ťažkým zápachom skalného väzenia i prežitými vzrušujúcimi chvíľami zrovna sa vypotácal na malé nádvorie, kde ho Katuša kastelánovie už netrpezlivo očakávala. Mesiac len zpoza mraku vytrčal svoje rožky, ale Ján videl, že tvár mladej devy je bledšia,

ako skrovný svit striebristej žiary mesiaca. Ale i jeho tvár bola bledá a bezkrvná.

— Stalo sa vám niečo? — pýtala sa Jána Katuša rozochvene, lebo začula niekoľko úryvkov z hovoru i šialený smiech, vydierajúci sa zo skalného väzenia.

— Som tu bez najmensej újmy — odpovedal mladý Junák, ešte vždy pod dojmom prežitých chvíľ. Za to sa však snažil opanovať, lebo ved' si umienil, že dnes sa musí stretnúť i s Annou, a čo by čo bolo, vyslobodiť ju z moci hričovského zámockého pána.

Veľmi dobre vedel, že sa Katuša bude vzpierať, ak bude chcieť barónom tak nenávidenú dievku vyslobodiť, ale si teraz nerobil pražiadne výčitky svedomia... Sľúbil to Hornianským a týmbôž sebe.

— Chcel by som teraz videť väzenie komornej jasnej pani barónky — prehovoril k dievke zimničnou nedočkavosťou a náružive ju uchopil za ruku. Ale Katuša začala precítať. Jej ženská predtucha ju varovala. Šípila, že vyvolený jej srdca a ženských túžieb prahne po inej a nie po nej. Žiarlivosť sa jej zaklíčila do srdca, hoci nemala nijakých dôkazov... Stačilo jej, že sa Ján Ochodnický tak zimnične zaujíma o nenávidenú

Annu, ktorá jej staršej sestre Eve privodila toľké nepríjemnosti.

— Dnes už nemôžeme do Hnedej veže... Mohla by nás objaviť stráž — radila Jánovi umienene, že mu znemožní stretnúť sa s barónkinou komornou.

Ján sa zamračene poďíval na kastelánovu dcéru a bolo jeho šťastím, že dobrotivý oblak zastrel na chvíľu zasa svit mesiaca.

— Chcem a musím ju dnes vidieť... Sľúbili ste mi to — naliehal neúprosne.

Ich ďalší hovor zamedzily ťažké kroky zámockej stráže a Katuša, hoci bola rozhodnutá nevyhoveť Jánovej naliehavej žiadosti, zatiahla ho do chodby Hnedej veže.

— Kto tam? — znela drsná otázka jedného zo strážcov, ktorý započul i v hvizdote vetru hovor mladých ľudí.

Katuša zatlačila Jána do záklenku chodby a smelo vystúpila k obnôckárom. — Ja som... Vari či ste sa ma poľakali? — vravela s malou dušičkou, lebo sa obávala, že stráž zvetrila i tajného návštevníka zámku.

Strážci poznajúc kastelánovu dcéru po hlase zabručali niečo pod fúzami a zabočili k nižšiemu náhradiu.

Katuša sa pokúsila Jána odhovoriť, aby sa

vzdal myšlienky videť uväznenú barónkinu komornú, ale Ján bol neúprosným. Keď Katuša videla, že ani napomínaním, ani výstrahou Jána neodstraší, konečne povolila a zaviedla ho medzistennou chodbou do Hnedej veže. Mladý junák by bol rád sám vnišiel do väzenia Anny, ale Katuša sa k nemu prilepila ako tieň.

Predo dvermi Ján rozsvietil zbytok sviečky, prinesený zo skalného väzenia a keď Katuša otvorila dvere, mladý junák bol už rozhodnutý, čo urobiť.

Kastelánova dcéra vstúpila do malej izbičky prvá a Ján za ňou. Tichý, ale bolestný ston zaznel malou, silne zamrežovanou izbičkou... Anne sa prisnilo jedno z mnohých krutostí, ktoré zámocký pán na nej spáchal.

Ešte ani dobre nepadlo svetlo na spiacu dievku, už Katuša išla ťahať Jána z dvier. Stačil jej len kradmý pohľad na mladého muža a naskutku bola presvedčená, že krásna, čo by i mukami zúbožená tvár prísne stráženej väzeňky Hnedej veže strhla ho úplne. Ale Ján ju odtisol od dvier a pristúpil až k chudobnému lôžku, aby sa presvedčil, či ho kastelánova dcéra neoklamala.

Anna splašene otvorila oči, ktoré sa jej strachom i údivom rozšírily a oprely sa v celej kráse na mladocha.

Ján ju zaraz spoznal.

— Čo tu chcete? ... I vy ma chcete mučiť? ...

— ozvala sa Anna splašene.

— Neublížim vám ... Ba naopak ... Priniesol som vám pozdrav od Hornianskych a prišiel som vás vyslobodiť.

Prenikavý výkrik vŕal sa do jeho slov. Katuša, stojaca obďaleč, ako poranená dravčia samica vrhla sa k Jánovi a v ruke sa jej zablyštala ostrá dýka.

— Zradca — vykrikla a zahnila sa dýkou na Jána, ktorého stihol útok celkom neočakávane. V tom samom okamihu však zaznel Jánovi už z väzenia povedomý šialený smiech a útočiacej dievke vypadla vražedná zbraň z ruky, zasiahnutá veľkým ľudským košťalom.

Útočiaca dievka bola týmto neočakávaným obratom natoľko podesená, že upadla do mdlôb.

— Rýchle sa oriad'te a poď'te so mnou — prehovril Ján po chvíľke, keď sa bol z prekvapenia prebral.

— Som k lôžku prikutá — odpovedala mu Anna už akosi dôverivejšie. Ján ale majúc Katušine kľúče, odomkol zámku pút.

— Čo urobíte s ňou? — ukázala Anna na bezvedomú Katušu.

Ján bez dlhého rozmýšľania uchopil Katušu, po-

ložil ju na Annine lôžko a zaštikol jej na ruky i nohy putá, ktoré bol práve Anne sňal.

Kdesi od povale znova sa ozval smiech a Ján uhasnúc svetlo vyviedol Annu z Hnedej veže do tajného zámockého východu, ktorý ona už predtým dobre poznala. Práve sa dostal Ján k svojmu skrytému Víchrovi, keď do doliny doľahol krik a shon v zámku. Mladý junák sa obával, že bol únos spozorovaný a preto výcvalom hnal svojho vypočínutého koníka so sladkým bremenom . . .

Až pri Závodí zmiernil cval, lebo Anna, chvejúca sa na celom tele klesla mu bezvládne do náručia. Hoci sa už začalo brieždiť, mestské brány žilinské boly ešte pozatvárané. Ján sa preto rozhodol vyčkať rána vo važskej vírbine, ktorá mu už raz poskytla bezpečný úkryt.

Chlad rosného júnového rána prebral dievku z mdlôb a až teraz si uvedomila, že nebolo to snom čo sa s ňou v noci dialo, a že je teraz vyslobodená z pút, i z moci baróna Komarzs-Komáryho. Milo pozrela na svojho driečneho záchrancu, a zaraz pocítila, že sa síce vymanila z jedného područia i z tvrdých pút, ale tieto vymenilo sladké područie i s radosťou nosené putá . . .

Zamilovala sa v utešenom úsvite zory, hoci nepadly medzi nimi slová vyznania lásky . . . Šví-

tor škorvánka na brunátne belasej oblohe zaspieval im pieseň lásky. Pieseň krásnu a jasavú. Práve takú, akým bol ich sľubný mladý život.

KAPITOLA XII.

ALEBO, ČO SA VŠETKO DÁ SVIEŠŤ NA MÁTOHU.

Práve v tom čase, keď sa podarilo Jánovi Ochodnickému vyviešť po mesiaci väznenú a neľudsky týranú Annu z hričovského hradu, domnelý duch skalných bludíšť zahral si so zámockými obnôčkarmi ešte smelšie, ako kedykoľvek predtým. Nočná zámocká stráž totiž spozorovala, že z jednej miestnosti Hnedej veže vydiera sa malými zamrežovanými oblôčkami podozrelé svetlo. Nakoľko však mimo kapitána Dóczyho, kastelána Vargu a jeho dcér nemal nik z členov hradnej posádky prístup do veži, strážci vybútorili kastelána, aby sa presvedčil, čo sa vo veži deje. Kastelán bol veľmi namosúrený, že ho vyplašili z najlepšieho spánku, ale nebolo vyhnutia. On bol v prvom rade zodpovedný za všetky príhody, ktoré sa staly v miestnostiach, sverených jeho dozoru.

Keď sa s postele šfabral, chcel si rozžaf olejový

kahanec, ktorý mával vždy pripravený v predstavení, ale kahanec nenašiel. V domnení, že si ho vzala daktorá z jeho dcér, vnišiel do Evinej i Katušinej izby a tu spozoroval, že posteľ jeho mladšej dcéry je prázdna. Poľakane poškrabal sa za uchom, lebo posteľ nebola ani dotknutá. — Kde je Katuša? — vyburcoval svoju staršiu dcéru Evu, splacu v súsúednej izbietke. Eva si nechápave pretrela oči. — Kde by bola ako v posteli — odpovedala rozospane. — Posteľ nebola ani dotknutá, a teraz ma stráž práve zobudila, že sa vo veži svieti — vysvetľoval starý kastelán nechápajúcej dcére.

Keď Eva počula, že z veže preniká svetlo, zaraz ju prešly driemoty. Už dňami predtým spozorovala, že jej mladšia sestra prešla mnohými premenami a stávala sa čo ďalej, to viac roztržitou, ale nepátrala po príčinách, lebo bola stále zamestnaná obsluhou nešťastnej barónky Anny Komarzs-Komáryovej a jej bývalej komornej Anny. Teraz jej však blyslo myslou, že by neprítomnosť Katuši mohla mať niečo spoločného so záhadným svetlom vo veži. Rýchle vyskočila z postele, ako by jej bol za ročku ľadovej vody nalial a práve tak rýchle pohádzala na seba najpotrebnejšie kusy odevu, aby sa mohla s otcom poďívať, čo sa deje.

Už bola medzi dvermi, keď si spomenula na kľú-

če, ktoré mávala skryté v malej almárke.

— Pre Boha . . . Kľúče sú preč — vykrikla a po-
jašene začala vyhadzovať z almárky svoju bie-
lizeň, medzi ktorou mávala kľúče skryté.

— Čo . . . čo je preč? — pýtal sa jej otec zdúp-
nele.

— Kľúče mi zmizly . . . Večer som ich sem skryla
ako obyčajne — kričala hystericky, prejímaná
strachom, lebo mimo zámockého pána len ona
mala kľúče od Hnedej veži a bola preto plne
zodpovedná za všetko, čo by sa tam bolo stalo.

— Kľúče zmizly . . . kľúče zmizly . . . — opako-
val otec mechanicky a po koži mu začaly na-
skakovať zimomriavky. — To iste zase tá má-
toha . . . Tá mátoha — homral si do rozježenej
brady so sekotajúcimi zubami.

Hodiac na seba niekoľko krížov, zavesil si braš-
nu cez plece, v ktorej mal rozličné prostriedky
proti mátohám a zlým duchom. Doslal mu síce
nepomáhaly, ale neprestával v nich veriť a keď
ich mal pri sebe, predsa len sa cítil akosi istej-
ším. Šomrajúc všakové zaklínacie formuly teru-
šil sa za Evou. Tá nemala strach pred máto-
hou, ale pred barónom, lebo jej bol pohrozil veľ-
mi krutým trestom, ak by kľúče horných po-
schodí Hnedej veže stratila, alebo by sa tam
niečo pridalo proti jeho vôle. Z vlastnej a boha-
tej skúsenosti vedela, že sa zámocký pán plano

nikdy nezahrážal a často ešte krutšie trestal, ako to sľuboval.

Zatiaľ starému kastelánovi padlo srdce kamsi za sáru, Eve tlklo zrovna v hrdle, akoby hámrom pobíjal, keď uvidela svetlo v druhom poschodí, kde bola uväznená barónkina komorná. Ale čo to? Videla mihotavé svetlo i vo vyššom poschodí, kde bývala barónka. Nechcelo sa jej veriť, že by to bolo možné, lebo veď večer vo vežných miestnostiach všetky svetlá pozhášala a sviečky odniesla. — To je len prelud — povedala polohlasom a pretrela si oči.

— Už to svieti všelikade vo veži — ozval sa hlas jedného z nočných strážcov, ako by bol chcel Eve odporovať, že sa mýli.

— Bože na nebi — zjajčala a dobrú chvíľu bol jej jazyk ako skamenelý. — Odkedy to svetlo tam? — pýtala sa strážcov, keď sa ako-tak spamätala z úľaku.

— Už to tam dobrú chvíľu máta... Tisíc striel ohnivých, ešte nás tá mátoha všetkých vydurí zo zámku — odľahčil si obnôckár celý vyjavený.

— Podťte s nami a postavte sa na stráž pred hlavný vchod do veže. Ale to vám vravím, aby ste mimo nás dvoch nikoho nevypustili — rozkázala Eva strážcom.

— Veď už sa postavíme, ale tá mátoha sa nám

prederie i cez dierku mentieky — namietal druhý strážnik.

— To je veru pravda — prisvedčil starý kastelán a potriasol kapsou, aby mu bola pri potrebe hneď naporúdzi.

Hlavný vchod bol na podiv všetkých otvorený dokorán. Teraz už bola Eva úplne presvedčená, že kľúče vzala Katuša. Srdite rozžala smol'nú fakľu a smelo kráčala schodami. Starý kastelán nevedel pochopiť, prečo je Eva razom taká smelá. Rád by sa jej bol na to opýtal, ale bál sa vlastného hlasu. Ba veru, sotva mohol popadnúť dychu, lebo dievka siažila hore schodami, ako by furiami hnaná.

Polootvorenými dvermi Eva vpadla do izbičky komornej Anny, v ktorej mihotalo slabé svetlo zmiznutého kahanca. Nehľadela pod nohy a hnala sa k posteli, pričom sa potkla na dúčelu, ktorej bola Katuše tak podivuhodným a strašidelným spôsobom vyrazená dýka z ruky, a horlivá služobkiňa barónova rozbliakla sa naprostred izby ako ropucha.

— Sedem rán Kristových — vyjaskol starý kastelán a začal sa oháňať kropáčikom, lebo bol presvedčený, že tá prekliata mátoha podtrhla Eve nohy.

Na hrmot a výkrik ešte stále v mdlobách ležiaca Katuša precitla a chcela sa postaviť na nohy,

Ale retiazka, ku ktorej bola pripútaná sa dajak zamotala a nedovolila jej ani dobre pohnúť.

— Ako si sa sem dostala nešťastnica — skríkla Eva na svoju sestru sberajúc sa s dlážky.

Starému kastelánovi vypadol i kropáč z ruky, keď videl svoju mladšiu dcéru spútanú ležať v posteli barónkinej komornej.

Katuša neodpovedala a bolestne zastonala.

— Odpovedaj mi nešťastnica čo sa tu stalo a kde je Anna — kričala Eva polohrozive a poloplačlive.

— Čo sa to len s tebou stalo? — jakotal otec a zalomil rukami.

Katuše sa konečne podarilo posadiť, pri čom si usilovne snovala prijateľnú odpoveď, lebo si uvedomovala, čo všetko čaká na nich, ak sa to barón dozvie.

— Mátoha ... Neviem nič ako ... To ona ... — vravela tichým hlasom, sľaby zpod zeme vychodiacom.

— To som si hneď myslel ... — Áno, to len tá prekliata mátoha mohla vyviesť — ochotne jej prisvedčil otec.

Eva s otca na sestru úkosom pozrela. Hoci nevedela nič určitého, ale pravdu predsa tušila. Práve chcela svoju sestru prísne zahriaknuť, keď Katuša podvihla ruku a ukázala pred otcove nohy a záhrobným hlasom preriekla: — Tam,

Otec sa ani nepozrel, čo mu to pred nohami, odskočil ako tetivkou vymrštený šíp. Hoci sa naveky žalúval na lámku, bol by týmto skokom predčil i rozrároženú skalnú kozu.

— Hi-hi-hi-ha-ha-ha — zaplnil izbičku prejímajúci pekelný smiech, od ktorého všetkým trom zamrzla krv v žilách.

Starý kastelán by bol najradšej vlastným telom i múr prerazil, len aby sa dostal z dosahu mátohy, ale nemohol predsa svoje dcéry vydať ľubovôle mátohy, ktorá sa až pred ním objavila. Prísahal sa až do smrti, že sa mu v tú chvíľu mátoha objavila v celej svojej strašidelnosti a Katuša mu vždy ochotne prisviedčala, že mátohu i ona videla. V skutočnosti však, aby prestila svoju sestru, ukázala k otcovým nohám na dúčeľu a vtom jej prišla mátoha skutočne tak vítane na pomoc. Kastelán tiež videl niečo, ale to nebola mátoha, ale tieň Evinej smolnice, ktorá sa mu mihla popred oči, keď Katuša ukázala k jeho nohám.

Dobrá chvíľu to trvalo, lež sa prebrali z prežitej hrôzy, a horko-ťažko dostali Katušu z Anniných pút. Eva ešte stále nedôverive krútila hlavou a nechcela Katuše uveriť, že ju privliekol sem ten mátavý duch, hoci jej ukazovala na ruke veľký belasý flak i dúčeľu. pohodenú na dlážke. Ale teraz nebolo času na hácky. Bolo sa treba

presvedčiť, čo sa stalo s barónkou Mariou, bývajúcou na vyššom poschodí a pohľadať zmiznutú komornú Annu.

So zatajeným dychom kráčali točitými schodami do vyššieho poschodia. Eva trnula strachom, že šialená zámocká pani zmizla. No, oddýchla si spokojne, keď skúmavým okienkom nazrela do barónkinej izby a videla, že nešťastná žena spokojne spí na svojom lôžku.

— Annu musíme najstť čo by čo bolo — obrátila sa k otcovi rezolútne.

Starý kastelán mykol plecom: — Urob čo uznáš, zavrvtal rozmrzele, lebo až teraz začal pociťovať vo svojich, lámkou ubolených nohách následky kamzičieho skoku. Mlčky sostupoval do prízemia, ani netušiac, že by sa zasa mohli dostať do dákeho záhatia. Ale to ich veru pri hlavnom východe už čakalo. Eva vystúpila z dvier prvá a otec za ňou. Strážcovia, pamätliví Evinho príkazu, ustúpili im z cesty, ale keď chcela vyjsť von i Katuša, ktorá sa nevdojak zdržala vzadu, skrížili pred ňou halabardne. — Ani krok ďalej — zavelil prvý strážnik.

— Ved' som to ja ... — ozvala sa dievka poľakane, nevediac si vysvetliť ich počínanie.

— I keby to bol Gabriel archanjel, nikto nesmie ztadeto ani na vrabčí krok — rozsrdil sa druhý strážca vchodu a zatlačil Katušu za dvere.

Eva si nepovšimla, že Katuša neni medzi nimi a v prežitých vzrušeníach zabudla na svoj prísny rozkaz strážcom, domnievala sa, že vari Anna chce za nimi.

— Nepúšťajte ju — pobádala strážcov, vracajúc sa s otcom nazpät.

— Veď už sme povedali, že ani anjela pána nepustíme — zahrázał sa prvý strážca a začapil pred užaslou Katušou dvere.

Vyhasínajúca vatra nenávisti Evy k Anne znova vzbĺkla. Bola rozhodnutá vyliat na nej všetky mrzutosti a dopeky noci. — Zaháľkujte dvere a zostaňte pri nich až do novších rozkazov, čo by tá pobehlica tam v tme i zhynula — odľahčila si.

Zdnuká chodby doľahol na malé nádvorie srdce-
rvúci zákviľ Katušin, ktorá bola celkom presvedčená, že ju Eva naschvál chce väzniť. Eva zasa vo svojej rozsrdenosti ani nepoznávala hlas vlastnej sestry a vracala sa ku kastelárni.

— A kdeže je nám Katuša? — ozval sa otec.

— Iste si už išla ľahnúť — odtušila Eva.

— To podistým . . . podistým . . . Chúd'a, vytrpe-
lo ono dosť od tej mátohy — prisviedčal kaste-
lán. — Ešte že sa jej tak nepomútil rozum . . .
Medzitým strážcovia chceli spustiť závoru na
dvere, o'e Katuše sa dajak podarilo nahmatať
kľúčku a pootvorila ich prv, než by bola závora

zapadla. V tom samom okamihu znova sa ozval prenikavý smiech a to práve ponad hlavami strážcov. Hneď nato začaly sa im na hlavy sypať skaly. Obidvaja zvrieskli a dvere sem, dvere tam, odtrieli až k strážnici.

Starý kastelán práve prevažoval kľučku dvier, keď začul smiech, vresk i dupotanie o preteky ženúcich sa drábov. — Dobrý Bože... Ved' je to súdny deň — vydychol, lebo sa musel znova sťať, aby sa presvedčil, čo sa stalo. V nepriatnosti hradného kapitána Dóczyho on bol jeho zástupcom. Eva nasledovala jeho príklad.

Keď dobehli k Hnedej veži, po dráboch už ani chýru a dvere širom rozďavené.

— Uprchla — vzdychla si Eva.

— Tá mátoha jej pomohla — dotušil starý kastelán, keď nenašli po domnelej Anne ani stopy, hoci ju po celej veži hľadali sťa by ihlu.

Táto nová príhoda prinútila kastelána sosurmoovať celú zámockú posádku a dal prekútiť obidve nádvorie, stajne i čeladince. Eva zatiaľ išla k tajnému zámockému východu, a keď našla dvere otvorené, už dobre vedela, že Anna je v bezpečí...

Katuša hneď za trieliacimi drábmi bežala ku kastelárni a keď počula, že blížia sa i shora kroky, zachúlila sa pod schodište, zakiaľ otec i Eva neprešli. Potom sa hbité zobliekla, stienene

čakala, čo sa bude ďalej diať . . . Z Eviných rozkazov vyšípila, že rozkazy neboly myslené na ňu, ale na Annu . . .

Veľká vyčerpanosť i prežitý strach jej nedaly usnúť. Najväčšmi však veľké sklamanie, ktoré jej privodil Ján Ochodnický. So sovretými pästami a zaklenenými zubami sypala v duchu na neho najpustejšie kliatby, aké len mohli byť vyslovené od výmyslu sveta z úst v prvej láske sklamanej dievky.

— Prekliaty . . . Prekliaty . . . — sypela a dala sa do usedavého plaču . . .

Eva zvyklá mať všade uši, načúvala i predo dvermi svojej sestry a začula jej fikanie i preklínanie. — Neviem ešte kto je v tom, ale keď už ktokoľvek, tá mátoha iste nie — zašomrala si pod nosom a pobrala sa do svojej izby . . .

*

Kastelán už na rázsvite poslal rýchleho posla do Rašova k barónovi a v dlhom liste mu popísal strašidelné príhody noci. Jeho milosť sa išla hnevom pominúť, keď sa dozvedela, čo tá mátoha zasa vystrájala. Keď sa však v liste dočítal, že zmizla i komorná Anna, tu mu už nebola ďaleká porážka . . . Hneď si dal priať, aby sa na vlastné oči presvedčil, čo tá mátoha povystrájala.

Kastelán, Eva, Katuša i dvaja drábi, ktorí boli

na obnôcke sa božili, že to bola mátoha, ktorá Annu dakde odviekla a možno i zmárnila... To však už tak býva... Na mátohu sa dá moc všeličoho sviesť...

KAPITOLA XIII. KVAPKY MEDU V PRIEHRŠTÍ ŽLČE.

Ján Ochodnický v nesmiernom šťastí, že sa mu tak skoro a snadno podarilo vyslobodiť Annu z moci hričovského zámockého pána ani si neuvedomil, akému veľkému nebezpečeniu vydáva Annu, ak by ju tak, ako bola ustrojená, doviedol do Žiliny. Mnoho nebezpečných nástrah poučilo ho byť opatrným i ostražitým, lebo išlo o mocného a nadmieru nebezpečného nepriateľa. Konečne sa preca rozhodol, lebo si pripomenul, že má i v neďalekom Budatíne známeho a nepochyboval, že mu ochotne pomôže. Sveril sa so svojou starostou i Anne: — Musíte sa preobliecť, lebo takto by vás v Žiline veľmi dobre poznali... Mám známeho na neďalekom panstve a ten mi obstará nejaké sedliacke šaty... Anna s porozumením prikývla: — Robte, ako to uznáte za najlepšie... Ja vás budem čakať, čo by i do večera...

Milý úsmev dievky sprevádzal ho na ceste a Ján by bol zaň vycedil i poslednú kvapku krvi,

Aby si ušetril cestu, nešiel až k prievozu, ale vidiac, že je stav vody na Váhu nízky, šiel brodom. Tak za necelú polhodinu, prekypujúc šťastím, priniesol Anne v malom batôžku sedliacky kroj. Potom sa diskkrétne vzdialil, aby sa dievka mohla nerušene ustrojiť. Práve sa chystal, že Víchra pretrie suchou trávou, keď sa prestrojená Anna potichu priblížila k nemu.

— Dobré ráno, urodzený pane . . . Či je ešte ďaleko do Žiliny? — oslovila ho zmeneným hlasom celkom nenazdajky.

Ján sa prekvapene zvrtol a ešte prekvapenejšie hľadel na šumnú sedliacku dievku.

— Ach, to ste vy? . . . Verubože by som vás nebol poznal — zvolal rozradostnene.

Anna sa srdečne smiala nad jeho prekvapením a vyzvala ho, či ju chce odprevadiť.

— Áno, odprevadím vás, ale . . .

— . . . ale? — pozrela sa na Jána so strojeným zazlievaním.

Ján sa zapýril až po korienky vlasov. — Budem vás nasledovať v nevelkej vzdialenosti, aby ste neboli cestou niekym prekvapená, alebo zaskočená . . . Bojím sa o vás . . . — vravel potichu a premíňave.

— Dobre, môj šľachetný rytier — uklakla pred ním na pol kolena a už i zamierila smerom k mestskej bráne. Kráčala tak strmo a isto, ako

by týranie a väznenie nebolo zanechalo na nej ani najmensej stopy. V skutočnosti však musela vypínať všetky svoje sily... Bola telesne i duševne vyčerpaná úplne. Vedomie nadobudnutej slobody a radosť nad skorým stretnutím sa s Hornianskymi dodávalo jej nadľudské sily... Malé požartovanie so svojím záchrancom bolo pre ňu opravdivou zatažkávacou skúškou jej duševných síl...

Vedúc Víchra za úzdu po dobrej chvíli vyšiel i Ján z vrby a pomalým krokom ju nasledoval, bystriac očami na všetky strany. Vysadol na Víchra až vtedy, keď sa Anna priblížila k mestskej bráne.

— Ej, ty si mi nejaký ránostaj — oslovil Annu žilinský mýtnik a štípol ju po bledom líci.

— Mať mi ochoreli, nuž musím sa popýtať na dáke masti — odpovedala mu zmeneným hlasom, ťažko zastierajúc obavy, aby ju mýtnik nepoznal.

— Stará Behuľka máva vždy nejaké pomády. Choď k nej. Ona ti podistým bude vedieť niečo poradiť.

Anna zadakovala mýtnikovi za radu, pozdravila a vedľajšou uličkou zamierila na námestie, aby sa čím skorej dostala do obydľia svojich dobrodincov.

Ján práve došiel k bráne, keď sa Anna rozlúčila

s mýtnikom. Hoci sa s ním dobre poznal a dôveroval mu, preca bol tomu rád, že sa dievka bez prekážky dostala cez bránu.

— Čo to bolo za driečnu dievku — opýtal sa mýtnika.

— Mamka jej vraj ochorela, nuž si prišla do mesta po radu — odpovedal mu mýtnik priateľsky . . . Jánovi spadla veľká ťažoba so srdca, lebo z mýtnikových slov nadobudol istoty, že Annu, s ktorou sa mýtnik tak často stretával, nepoznal. Chvilu si ešte spolu srdečne pohovorili a Ján predstierajúc, že je veľmi ukonaný dlhou jazdou, zamieril rovno na dvor mestského pivovaru, kde si obyčajne dával Víchra do nájomnej staje. Mal úmysel ešte v ten deň oznámiť svojmu povereníkovi do Tešína svoje najnovšie zprávy ohľadne Václava Tešínskeho. Z toho, čo mu Katuša kastelánovie rozprávala, a z toho, čo v minulej noci sám skúsil, bolo mu celkom jasné, že domnelá mátoha hričovského zámku je totožná s Václavom Tešínskym. Bolo v jeho úsudku veľmi mnoho medzier, ale siedmy smysel mu našepkával, že sa nemýli. Hoci bolo ešte veľmi skoro ráno, zašiel si do Zeleného stromu, kde bývalo už i v časných ranných hodinách živo, lebo tento hostinec navštevovali obyčajne vidiecki i cudzozemskí kupci. Zasadol si za stôl a dal si priniesť výdatné raňajky, lebo od obeda

predošlého dňa nijakej potravy neužil. Potom sa dal do písania. Dopodrobna opísal svoju tajnú návštevu v zámku a vyjadril svoje obavy, že Václav Tešínsky zošalel. Prirodzene zmienil sa i o vyslobodení Anny.

— Viem, ako sa dostať nepozorovane do zámku a mám i kľúče ako od skalného väzenia, tak i od Hnedej veže — písal grófovi Ivanovi Potockému a prisľúbil, že sa pokusí ešte vniknúť do zámku, prosiac grófa, aby mu poslal list, alebo nejaký predmet, podľa ktorého by si mohol získať Václava Tešínskeho a uistiť ho, že je skutočne poslom zaťovým.

Keď bol list zapečatil a zaplatil si útratu, vrátil sa do mestského pivovaru. Mal úmysel tento list poslať po zvláštnom a spoľahlivom poslovi. Keď sa ale dozvedel, že v ten samý deň vyrazí do Tešína poštový omnibus, sveril list kočišovi. Až keď bol s touto prácou hotový, pobral sa do Hornianskych. Veľmi bol však prekvapený, keď našiel klenotníctvo zavreté, hoci všetky okolité kupecké krámy mali už železné mriežky odstránené. Sžieraný obavami, že sa snáď niečo nemilé Anne prihodilo, siahol na kľučku dvorných dvier domu Hornianskych. Ale zámka nepovolila. Zaklepal na dvere, ba zrovna búšil do nich päťou, že sa to len tak ozývalo, ale nik mu neprišiel otvoriť. Až zadlho ozval sa zpoza

dvier nie práve priateľsky naladený hlas klenotníkov: — Kto že ta von?

Ján sa pomenoval a hneď zámka povolila a dvere sa na šír otvorily.

— Nesmiete mi zazlievať, ale musím byť teraz veľmi ostražitým — vítal klenotník Jána a priateľsky mu potriasol ruku. Ján si až teraz povšimol, že klenotník v ľavej ruke drží pušku. No, hotový kanón. Nebolo sa mu už treba pýtať, prečo má tú pušku. Horniansky, ako mu to odhodlaný blysk očí prezrádzal, bol schopný každého poslať na druhý svet, kto by sa bol pokúsil násilne vniknúť do jeho domu a chcieť Anne ublížiť. Hoci neboly takéto bezpečnostné opatrenia na smiech, Ján sa preca nemohol smiechu zdržať, keď ho klenotníkova žena vítala v kuchynských dverách s ťažkým železným vatrákom v jednej a mosadzným tlčkom v druhej ruke a to v pravom bojovnom postoji.

— Myslela som, že sa to sem dobíja celá kohorta tých Boha i zákonapustých Hričovánov — vyhovárala sa pani Hornianská trocha zmätene, že takmer s celým kuchynským arzenálom víta záchrancu ich miláčka. — A či si už starký zad'akoval urodzenému pánkovi, že nám prinavrátil Anku? — obrátila s azaraz na muža, aby svoj zmätok dajak zarúšila.

— To som veru ešte neurobil, lebo ... veď vieš,

že som myslel na tých tam za kopcom ... a ved' i urodzený pán nám to prepáči ... — premiňal sa teraz i klenotník.

— Nie, prosím ... nie ... Ja nezaslúžim si žiadne ďakovania ... Ja som sám chcel vyslobodiť.

— To by ešte tak ... — vypomohol si zase klenotník Horniansky, aby si mal času nabrat' dychu i myšlienok k poďakovaniu.

Zápyr, ktorý zalial Jánove líca povšimla si pani Hornianska a hneď bola na čistom. Konečne to poznala i z nadšených slov Anniných, keď vyrozprávala, ako bola zachránená mladým zemanom Jánom Ochodnickým.

— Nuž vám teda všetci ... pravda starká, všetci pekne ... áno, pekne ďakujeme ... za toto, no, však mi rozumiete ...

— ... že ste nám Anku priviedli — vypomohla mužovi pani Hornianská.

— Kde je slečna Anka? — opýtal sa po korienky vlasov zapýrený Ján, aby zastavil prúd vďakov.

— Uložila som ju ... Bola veľmi vyčerpaná ... Skoro nám medzi rečou omdlela — odpovedala mu klenotníková žena, utierajúc si rožtekom bielej zástery kútiky očí, do ktorých jej vrkly slzy súcitu.

Klenotník dojate prehltol: — Ani sme ju nemohli poznať v tom kroji.

Ďalšia reč zasekla, lebo bolo na dvorné dvere prudko zabúšené... Horniansky s puškou v ruke vybehol na dvor a jeho žena mimovoľne siahla po ťažkom vatráli.

— Nemusíte sa ničoho obávať, zakiaľ som tu i ja — uistil ju Ján Ochodnický a uderil na dvojcievovú lazzarínovskú pištoľ, zastoknutú za remeným pásom. Zanedlho bolo počuť hlas klenotníkov, ako na niekoho telúzi: — Practe sa od môjho domu, ak nechcete mať tisíc dier vo vlastnej koži.

Ján v domnení, že ide o dáku vážnu potržku, vysiažil za klenotníkom, ktorý práve začapil dvere tak prudko, ako čo by bol vypálil z bradatej húfnice.

— Čo sa stalo? — zaujímal sa mladý junák.

— Veď si už len pomyslíte... — Staré židisko práve z Hričova, že či vraj nemám na predať dáke vraj kožky. Ale som mu... ja že kožky? — soptil klenotník, cele prejatý spravodlivým hnevom.

Keď počul Ján, že žid pochodí z Hričova, vážne sa zadumal. — Viete určite, že je z Hričova?

— opýtal sa klenotníka ešte stále telúziaceho.

— Ako by ho nepoznal? Veľmi dobre... Jeho syn v Žiline kupčí koňmi a všetkým možným — odpovedal Horniansky nechápave, čo má tá

vážne prehovorená otázka mladého zemana znamenat.

— To je vážne . . . Veľmi vážne — preriekol Ján a nad očami sa mu sbehol uzol. Horniansky s otvorenými ústami hľadel na Jána. Hneď sa však znova zamračil. — Snáď nemyslíte, že sa ich bojím? . . . Aj storáz by som ho vyhodil s celou perepuťou — zahráždal sa.

Ján potriasol hlavou. — O tom nepochybujem, že by ste mali pred nimi strach . . . Ja myslím na tých, ktorým títo ľudia slúžia . . . Tých sa je čo báť.

Klenotník vytiahol obrvy až do pol čela. Nechápal, čo si Ján myslí pod prerečenými slovami. Že mu však niečo v mysli skrslo, bolo hneď zjavné z jeho náhle zvažnejšej tvári.

— Je veľmi ľahko možné — pokračoval Ján — že sú obidvaja v službách hričovského baróna a stavil by sto proti jednej, že neprišiel dnes sem len tak náhodou — dodal s dôrazom.

Horniansky sa zahľadel Jánovi do očí. — Možno, že máte pravdu . . . I mne už teraz začína svitať — hovoril s pomalou rozvahou a razom sa vzchopil: — Áno, máte pravdu . . . oni slúžia Komarzsovcom . . . Pamätám sa teraz už celkom jasne, že zakiaľ bola Anna u nás, naveky sem dolipali pod rozličnými zámienkami . . . a to jeden ako druhý.

— A keď slečna Anna zmizla, či chodili i ďalej?
— zaujímal sa Ján napjate.

Klenotník prisvedčil: — Od toho času som ani jedného z nich nevidel... A či myslíte, že už vedia...?

— To snáď ešte nevedia, aspoň nie určite, že sa Anna uchýlila k vám, ale rozhodne to tušia — vystihol Ján klenotníkovu myšlienku. — Rozhodne ste urobili chybu, že ste klenotníctvo nechali zavreté... Takým prešibaným líškam netreba mnoho, aby sa dovťípili — dotušil Ján vyčítave.

— To som mužovi i ja pripomínala — ozvala sa teraz už i pani Hornianská, ktorá mlčky načúvala vážnemu rozhovoru.

Klenotník sa mrzute poškrabal za uchom. V duchu uznával, že sa dopustil neprezreteľnosti, ale slovami si preca len chcel udržať majestát hlavy domu. I preto za horúca namietol: — Aj inokedy sme mali klenotníctvo zavreté, a preto sa hviezdy na nás nesesypaly.

Pani Hornianská však nezostala mužovi dlžná: — To máš pravdu, že sa hviezdy na nás nesesypaly, ale teraz sa sosype na nás niekoľko temlovov židov.

Proti tomuto argumentu už nebolo možno vzniesť námietky, lebo ved' len pred chvíľou sa ukázalo, že pani domu má pravdu. Ukázalo sa

však ešte aj iné, a to, že „pán“ v dome nie je Horniansky, ale jeho — polovička... Ukázalo sa to nielen v slove, ale i v skutku, lebo klenotník odložil svoj „kanón“ a so zdudlenou hlavou šiel otvoriť klenotníctvo. — To ale vravím, aby si nikomu na svete neotvorila dvorové dvere — odľahčil si medzi dverami... Slabé to zadosťučinenie, ale preca niečo...

Pani Hornianská uviedla Jána do kuchyne. — Načím vám byť shovievavým, že vašu urodzenosť vítame v kuchyni, ale nechcem, aby sme vravou rušili to úbohé dieťa — očíšťala sa klenotníkova žena. Ale na znamenie, že preca ho chce uctiť, priniesla mu čalunenú stolicu zo susednej izby, lebo by nebolo pre zemana a, tobôž záchrancu ich obapoľnej pastorkynej dôstojné, posadiť ho na umastený stolček. Žilinskí kupci bývali v tých časoch v mnohých ohľadoch pozoruhodní. Samozrejme, že v tomto ohľade viedly ženy... Zlé jazyky vravia, že už od dôb Eviných... Rovnako by bolo ťažké dokazovať ako zamietaf...

Dosť na tom, že sa Ján Ochodnický uvelebil v pohodlnom kresle ako cisár pán na tróne. Bolely ho kĺby, nohy i útroby. Bol by najradšej usnul, ale štebotavý hlas hostiteľky ho udržoval v mladistvej odolnosti, ktorá vedela vzdoro-

vať, čo by bol noc po noc vyčerpával svoje čuvy. Chvilami ho zima prejíkala, hoci sa v ohništi išly hrnce črapiť od horúčavy, a vonku už slnce pražilo na úmor.

Akokoľvek bol Ján vyčerpaný, akokoľvek mu víčka únavou klipaly, vedel sa ovládnuť. Činiteľ, ktorý vládne celým ľudstvom, ktorý vie milovať za hrob, ktorý vie nenávideť i budúce pokolenia, býva častejšie silnejším, ako domnelé ľudské sily. Tie sú vyčerpatelné, ale ako nás skúsenosti učia, vedia dokázať priamo sily obra z povesti. Týmto činiteľom je láska. Nie tá smyselná, nie tá záujmová, ale tá, ktorá nesie človeka k jeho posvätnému praposlaniu...

Takouto láskou zahorel i Ján Ochodnický k Anne od chvíľky, keď jej podobizeň uvidel. Ale zvlášťne. Vnútro jeho hnalo ho k nej už vtedy, keď počul o jej ctnostiach predtým... Ruka Veľkého Osudu už v tom čase zasnovala spoločné nitky obidvoch do jednej osnovy krosien života, ktoré tak rady zklbatia lásku s nenávisťou, radosti so žiaľmi i šťastie s nešťastím. Ján sa zasn timer na chvíľu a pred očami sa mu natísaly krásne vidiny... Napochytne by nebol vedel povedať, či to nebol len klam plápolajúceho ohniska kozubu, alebo preludy chvíľkového zdriemnutia... Ale nie, veď jasne počul, ako prehovorila k nemu v nepretržitej súvislosti ho-

stiteľka: — Rada by som od vašej urodzenosti počuť, ako ste sa dostali do toho začarovaného orlieho hniezda, kam sa vraj ani vtáčik, ani letáčik nedostane?

— Ach, áno . . . Je to celkom jednoduché — snažil sa Ján sám seba podceniť.

Klenotníkova žena záporne potriasla hlavou. — Bola tam i ozbrojená moc vrchnosti, ale nič ne-sviedla . . . A vy sám ste to preca dokázali . . .

— Nebol som len sám — priznal sa Ján úprimne. Hornianská tázave pozrela na mladého junáka. — Anka mi len o vás rozprávala . . . No, pravda, spomenula i jednu zo svojich trýzniteľiek . . .

— Slečna vravela pravdu . . . Bez kastelánovej dcéry nikdy by som sa nebol dostal do skrytu Anky . . . Preto je moja zásluha len veľmi pramála.

Klenotníčka sa dobromyseľne usmiala: — I ľaľa, nechcete mi vari dokázať, že si vašu urodzenosť kastelánovie dcéra len preto pozvala do zámku, aby prejavila dajaký skutok milosrdenstva.

Ján schlopil oči . . . Svedomie sa mu zahryzlo do svedomia. Bolo mu nemilé, že ľstľou sa mohol dostať do zámku . . . Jeho mužná hrdosť bola v očiach samého seba veľmi naštrbená, že musel použiť ľsti i ženy, aby mohol dokázať dačo, o čom môže rozprávať ako o čine, ktorý stavia muža do radu legendárnych hrdinov, ktorí sú

ospevovaní v baladách a ktorých hrdinskosť prežije nielen ručný papier, ale i blany z remeňa ...

— Opravdu rada by som počula, ako ste Anku vyslobodili? — položila Hornianská otázku priamo a poďívala sa mu na ruku, na ktorej mal pred tým prsteň.

Ján Ochodnický mimovoľne stiahol ruku pod stôl a pocítil zmätok. Prenikavý pohľad majiteľky klenotníctva zaryl sa hlboko do jeho útrobov.

— Vari vám to už slečna Anna vyrozprávala, — vyhovárал sa.

Pani Hornianská prikývla: — Rozprávala mi všeličo, ale ja by som to rada počula z vašich úst! — trvala na svojom.

Ján Ochodnický voľky-nevoľky dal sa do rozprávania, ako sa soznámil s dcérou kastelána Vargu. Všetko vyrozprával verne, ale to, že niekoľkokrát objal a pobožkal Katušu, nebol by vyrazil ani za tie svety.

Pani Hornianská zamihala niekoľkokrát na Jána, a on sa z tých jej pohľadov dajako nedobre cítil. — Kde ste podeli ten krásny prsteň, čo ste pred nedávnom boli kúpili? — prekvapila Jána neočakávanou otázkou.

Ak si Ján Ochodnický už pred tým skrýval ruku,

teraz ju už celkom zatiahol pod stôl. Cítil sa ako kmín, pristihnutý pri krádeži.

— Ten prsteň bol výkupnou cenou pre Annu, — zmohol sa konečne pre odpoveď, ustrašene hľadiac na paniu.

— Snáď zásnubný výkup? — prehodila mimochodom a rýchle začala miešať zápražku.

— Nie... Nebol to zásnubný výkup!... — namietal Ján zmätene... — Musel som si tú dievku nejak získať... Poslali ju na mňa, aby vyzvedela odo mňa všeličo, ale ona sa pridala na moju stranu... Nemohol som preto odolať, a musel som jej služby pre mňa dať ako odmeniť! — očisťoval sa Ján premíňave.

— Nuž a či nebolo medzi vami nič iného iba ten prsteň? — dorážala pani Hornianská a zpod víčiek žmurkala na Jána, ktorý vzkrúšene tajil ohnivé bozky, ktorými ho Katuša niekoľkokrát zasypala.

— Ona totiž... ako by som to povedal... bola ku mne celkom... nuž... naklonená... — vyjachtal Ján skoro bez seba.

— To vám rada verím, ináče by vám nebola umožnila prístup do hradu, — prisvedčila pani Hornianská a čiv varechu nesodrala na dne rajnici.

Ján sklopil oči... Cítil, že má pred sebou oscbu, ktorá mu vidí až do útrobov a preto nemal odvahy

viac namietal. V prenikavom pohľade skúsenej ženy videl, že viac tuší, ako jej zradil.

— Dolíjala veľmi, ale ja som jej odolal . . . Chcela ma získať pre seba, ale od chvíle, keď som uzrel obr. Anky, prestala kastel. dcéra znameňať . . . Rozhodol som si ju získať preto ja, a to pre cieľ, ktorý sa mi božou pomocou aj zdaril...

— Nuž a lásku ste jej nesľúbili? — opýtala sa klenotníčka polo vážne a polo žartovne.

Keby bol Jánovi Ochodnickému v tej chvíľke nalial do hrsti roztopeného olova, nebol by pocítil takú bolesť, ako po týchto slovách. Nečakane pocítil v celom tele horúčosť a vyrazil mu i hojný znoj na čele. — Nesľúbil som jej nič, — vyjachtal skoro neprítomne a nemal odvahy pozrieť do očí domácej panej, lebo sa obával, že by mu z duše vyčítala všetky, i tie najskrytejšie myšlienky.

— To je skutočne zvláštne, že dievka tebe nič, mne nič je ochotná k takej veľkej obeti . . . Týmbož k veľkej, keď ide o odievku inú . . . — zapochybovala klenotníčka a znova uprela svoje oči na Jána . . . Bol už vo všeliakých klepcoch, zažil za tých niekoľko týždňov mnoho všakových príhod, z ktorých sa vedel vždy bez vážnejších následkov dostať, ale teraz cítil, že pastí pani Hornianskej sa vari ťažko dostane. Koniec-koncov bol by jej ochotne rozpovedal, ako sa kaste-

lánovie dcéra prilepila k nemu, ako ho zasypala bozkami, čo by i nevítanými, ale nechcel sa o tom rozhovoriť, aby sa to dajak nedostalo Anne do uší a neupodozrievala ho zo záletníctva. Nemal v tomto smere Ján ešte pražiadne skúsenosti, ale čo počul od iných, bolo mu varovným hlasom.

— Ona chcela, aby som ju mal rád, — priznal iba toľko, ale prenikavý pohľad skúsenej ženy vedel sa dobre zapichnúť na kĺb veci.

— I ja myslím, že ona to chcela, — prisvedčila pani Hornianská s miernym úškrňom, ktorý Jánovi zabral až do obličiek.

Ján, sťa by ho bola osa štípla, vybuchol: — Nedal som sa jej zmámiť, hoci... — Odmlčal sa, lebo sa obával, že sa prerečie. Umieril si, že zatiaľ Katušiné bozky, ktoré, čo by i nedobrovoľne opakoval a vracal.

Pani Hornianská ešte rýchlejšie dala sa do miešania zápražky, ale to ju nehatilo, aby neprehodila k Jánovi: — Ja len už myslím, že tá dievka sa len tak ľahko nedala uvariť... Anička mi vravela, že ju vo väzení týrala... Často vraj ešte horšie, ako jej staršia sestra Eva, — preháňala klenotníčka, popásajúc sa na Jánovom zmätku.

— To by som ani neveril, — zapochyboval mladý junák zapýrene... — Nie je ona taká...

— Pravdaže nie . . . menovite, keď sa do nej zapúbime, — pretrhla ho s tlmeným úsmevom.

— Ja ju však nenávidím! — vybuchol Ján rozhodne. Ak bol dosiaľ zapýrený, teraz mu bola tvár samý oheň. Čo chce táto pani so mnou? — pomyslel si dajak zatrpko, lebo jej láskavosť, ktorú mu celkom otvorene prejavovala, obracala sa teraz v celý rad pochybností. Chce ho snáď od Anny odstrániť? Alebo má pre ňu už vyhľadaneho ženícha? — zatriasla Jánom obava i dosiaľ neznáma žiarlivosť. Od chvíľky, čo videl Annin obraz, od chvíľky, čo ju mohol sovrieť do náručia pri úteku z Hričova, prestala pre neho jestvovať každá iná žena. Každá myšlienka jeho mládeneckej duše, každý čuv jeho mladého a nezkazeného tela chvel sa len za devou, ktorú za takých podivuhodných okolností vyrval z pazúrov svojvoľného zámockého pána.

Pani Hornianská bola ďaleká akýchkoľvek upodozrievaní . . . Chcela len nadobudnúť istoty, či je tento mladý muž hodný Anny, ktorú si práve tak obľúbila, ako svoju vlastnú dcéru. Ba čo viac: nimbus martýrstva ešte niekoľkokrát znásobil túto lásku bezdetnej ženy a táto láska k mladej dievke dávala jej právo rozhodovať v budúcnosti.

— Vy máte Aničku rád? — obrátila sa náhle k

Jánovi, ktorého táto otázka stihla celkom neočakávane.

Ak by bol išiel v tom okamihu niekto Jána chcieť nastyknuť na ražeň, nebol by býval tak prekvapený, ako touto otázkou. Pod jej dojmom sklopil oči. Ale trvalo to len zlomok chvíľky. Vyrovnane sa postavil a v plnom vedomí následkov svojich slov prehovoril: — Mám ju radšej ako svoj život . . . Áno, milujem ju z celej hĺbky svojho srdca! — Prehovoril trochu zachriple, trochu zastrene.

Pani Hornianská prenikave pozrela na Jána. Jej ženský cit ju už od prvej chvíle, čo poznala Jána, presvedčil, že má pred sebou muža, ktorému možno veriť i v ňom dôverovať.

Ján zniesol jej skúmový pohľad, ale keď mu predložila nové otázky, tu bol už dokonale v pomykove.

— Akú budúcnosť môžete poskytnúť Anke? — prehodila neočakávane.

— Neviem ešte . . . sám neviem, — vravel skoro pošepky, opierajúcú oči na konce svojich číziem.

— Ešte som dosiaľ na to nemyslel . . .

Pani Hornianská, ako by išlo len o nejakú všednú záležitosť, položila veľkú rajnicu na kozub a podráždená dymom poznamenala: — To je veľmi vážna vec . . . veľmi vážna . . . Život nám kladie mnohé povinnosti . . . Láska je krásna ctnosť,

ale vyžiť sa z nej nedá ... Môže prísť veľká rodina ... Čo potom? ... — vrela trhave a pri posledných slovách sa jej hlas začal zastierať. Hoci mali všetkého nadostač, preca nemohli sa dočkať tej radostnej chvíľky, aby mohli odovzdať svoj majetok krvi z vlastnej krvi ... Náhoda im priviedla ušľachtilú Annu do cesty a na nej ľpeli teraz práve tak, ako by bola bývala ich vlastným dieťaťom.

Reč pani Hornianskej Jána priamo omráčila. Bol si dobre vedomý toho, že nateraz síce nepozná nedostatok, ale to len preto, lebo je v žolde bohatého muža. Čo neskôr? Z čoho žiť? — padaly mu otázky na mozog ako ťažké kladivá ... Keby mal otcovský majetok, iste by sa mohol naskutku vytasiť so sebavedomou odpoveďou, ale takto musí celkom úprimne priznať, že je ničmancom ... Je len úbohým armálistom, ktorému tých päť slivák v címary nedonesie ani turáček ...

Cítil sa byť poníženým a zatrpklo si spomenul na svojich predkov, že mu nič nezanechali ... Ako by mu teraz bolo ľahko odpovedať, keby ... Hja, predkovia nemysleli na budúcnosť svojich pokrvných ... Žili len vlastnej prítomnosti ... Ba dobre ani tej nie.

— Prezatým nemôžem nič sľubovať, ale časom budem, môcť na vašu otázku určite odpovedať,

— odpovedal Ján s podivuhodnou určitosťou. — Som ešte mladý, a život je predo mnou, — pokračoval zamyslene.

Pani Hornianská mlčky prikývla. Bola presvedčená, že mladý muž nevraavel plano. Ved' už dokázal, že je pravým mužom, keď z nedobytného väzenia tak rýchle vyslobodil Annu.

— Verím vám, — povedala dojate. — Som presvedčená, že by ste nevedeli klamať. — Ján znova sklopil oči a polohlasom zašemotil: — Nevedel...

Celý prívál myšlienok preburcoval jeho dušou i útrokami. Žily mu až na čele vystúpily a domnieval sa, že vari celkom hlasite tepú. Bol by rád dal uspokojivejšiu odpoveď ohľadne budúcnosti, ale nemal sa na čo oprieť... Snáď strýc by mu bol vedel napochytne niečo poradiť. Teraz cítil, že je ešte nie chlapom na vlastných päťkách. Vedomie toho všetkého privádzalo ho na okraj zúfalstva. Ocitnul sa už v šakových polozeniach, ale toto bolo pre neho niečim celkom novým... Postavený bol pred život so všetkou zodpovednosťou.

— Máme všetkého dostatok... Ani naša Anka nebude mať v ničom ujmu, ale musíme vedieť, kto bude jej ochráncom, keď nás už nebude, — pokračovala klenotníčka rozvažite. Neušlo jej, aký silný boj prekonáva Ján Ochodnický vo svo-

jom vnútri. Len málo, veľmi málo vedela o ňom, ale bola presvedčená, že ak bude mať Anna kedy muža, bude to len tento mladý junák, ktorý nasadením vlastného života vrátil ju slobodnému životu. Ved' sa ani Anna netajila s tým, že Ján Ochodnický nie je jej ľahostajným... Kto ale vie, čo je napísané vo hviezdach?... Či nepríde niekto iný?...

Keď sa klenotníčka zmienila o hmotných otázkach, Ján by sa bol najradšej prepadol pod zem. V jeho duševnom slovníku a tobôž v súvislosti s láskou otázka mamonu bola neznámym pojmom. Duša mu bola plná romantických cieľov a zámerov, kde bola hmota iba podradným činiteľom.

— Ja sa vynasnažím, aby som Anke zaistil budúcnosť!... Som chudobný, uznávam, ak dá Boh, že sa mi podarí aspoň tol'ko získať, aby som jej mohol zabezpečiť bezstarostnú budúcnosť... Rodičia mi, bohužiaľ, nezanechali majetky, ale pokúsim sa, aby náš rod nadobudol svoj zašlý lesk, — vravel odhodlane a v akomsi zanietení, ktoré prežil prvý raz vtedy, keď mu strýc rozprával o voľakadejšej sláve Ochodnických.

Z dumania vyrušil ho rozhnevaný hlas klenotníka Hornianskeho, ktorý doľahol až do kuchyne:

— Sitno sa s vami roztvorilo! Veď to je už viac ako moc! — bolo počuť z obchodu.

Pani Hornianská nedbajúc, či sa zápražka spáli alebo nie, nechala rajnicu rajnicou a odbehla do obchodu, odkiaľ čo ďalej, stále rozčúlenejšie bolo počuť: — Nemám pre vás nič na predaj a practe sa mi von, ak nechcete, aby som vás vyhodil!

Ján sa všetečne prikradol k dverám a bol nemálo prekvapený, keď zistil, že sa klenotník rozteľúzil na Srúľu Plesa, stojacieho ako hromádka nešťastia pri dverách. Ján sa mimovoľne usmial. Hneď si uvedomil, odkiaľ vietor duje. Nebol ani chvíľu v pohyboch, kto poslal tohoto posla k Hornianským.

Ján Ochodnický sa uchýlil za záclonu, aby ho krčmár nevidel. Nebol by sa rád s nim teraz stretol. O seba sa nebál... Celá myseľ jeho bola obrátená k zachránenej Anne, ktorá sa stala veľkým medzníkom v jeho živote. Žil teraz len pre ňu... Ona sa stala cieľom jeho života...

Bytčiansky krčmár Srúľ, ako sa to neskôr Ján dozvedel, prisiel do klenotníctva s tým, že mu bol v minulej noci ukradnutý nejaký cenný prsteň, a pýtal sa Hornianského, či ten prsteň nebol ponúkaný na predaj. Keďže Hornianský nikdy nekupoval od neznámych klenoty, veľmi sa rozčertil na krčmára, v ktorom tušil zasa jed-

ného z barónových vyzvedačov. Krčmár sľaby oparený vytrielil z klenotníctva.

— Ved' si len predstavte! ... Dobrú polhodinu sa tu ošmieta pred obchodom, a potom mi príde s takou, že mu zrovna dnes niekto ukradol prsteň! — rozčúlene rozprával Hornianský Jánovi. — Páni sa podistým boja, že im bude klepnuté na prsty, — podotkol Ján.

— Nech mi ale ešte jeden príde z tých pliağ egyptských, bisťu Bohu načnem mu tekvicu! — zastrájal sa klenotník, hroziac obidvom päťami. — Ale starký, ved' sa už len nepaprč toľko! ... Anna je v bezpečí a pán Ochodnický sa iste postará, aby sa viac nedostala do moci zámockých, — povedala chlácholive a významne pozrela na Jána.

Mladý junák pocítil teplo okolo srdca. Slová klenotníčky mu lepšie padly ako čokoľvek na svete. Áno, nedovolí, aby sa vysnená túžba jeho srdca dostala viac na Hričov. Bola by to jej smrť. O tom ani na chvíľu nezapochyboval, najmä keď si uvedomil, že Katuša by vedela vyliat' na nej všetok svoj hnev i žľč. Nie, to sa nemôže a nesmie stať!

Dobrú chvíľu to trvalo, lež sa Hornianský ako tak prebral zo svojho rozčúlenia. Hlasitá vrava prebrala i Annu zo sna. Nevediac, čo sa deje, rýchle sa oriadila a objavila sa v klenotníctve.

Niekoľkohodinový odpočinok zfarbil jej zbledlé líca zdravou červeňou telesnej pohody a duševnej spokojnosti.

— Prečo si ešte neodpočívala, dieťa moje, — oslovila ju pani domu vyčítave. Anna sa usmiala. — Naspala som sa v Hričove až mnoho, — odpovedala švitorive a zaľúbene pozrela na Jána. — Myslela som, že nás ani neprídete navštíviť... Dobrú chvíľu som na vás čakala, ale potom ma teta uložili....

Ján išiel oči nechať na nej. V zelenej zamatovej blúzke a v dlhej belasej sukni zdala sa mu ako princeznou z povesti. Dobrú chvíľu to trvalo, lež sa zmohol na slovo: — Nechcel som vás, Anka, rušiť... Bola ste vyčerpaná a ja som mal tiež všakové konania v meste... Hlavné je, že ste sa šťastne dostali k svojim milým... Som tomu zo srdca rád!... Bohužiaľ však nemôžem sa v Žiline už dlho zdržať, aby moja neprítomnosť v Bytči nevzbudila podozrenie!

— Katuša sa akiste už postarala o vaše privítanie, — poznamenala Anna zasnene. — Musíte sa pred ňou veľmi varovať!... Ona vám to nikdy neodpustí, že ste ju v dôvere sklamali a mňa vyslobodili... Bud'te pripravený, že poštve na vás kapitána i všetkých jeho drábov!... Tí sa už veľmi dobre vyznajú v tom, ako zlomiť komu väz. Majú toho už mnoho na svedomí... O je-

den ľudský život viac alebo menej, na tom im nezíde . . .

Ján Ochodnický sa napriamil. — Nebál som sa ich dosiaľ, a nebudem sa báť ich ani od teraz, čo by zapustili na mňa svojich najkrvilačnejších kopovov! . . . Viem, že hra s nimi nie je ešte skončená, ale ja neustúpim! Nie, Anka, neustúpim dotiaľ, kým ich neprivediem tam, kam patria! — vravel Ján celkom roznietene, nevšimúc si ani, že zostali sami dvaja . . . Klenotník a jeho žena išli za svojou prácou . . .

— Bola by som veľmi rada, keby sa vám podarilo všetko, čo podnikáte, ale mám veľké obavy o vás! . . . Áno, bojím sa, že sa raz vyvršia na vás! Lepšie by bolo, keby ste im vyhli na míle! — radila mu dievka celkom úprimne. V srdci ju svieraly obavy o neho, lebo poznala nebezpečnosť nerovnej hry.

— Nemôžem ustúpiť! — namietol mladý junák rozhodne. — Snáď potom, ak sa mi podarí vyslobodiť pána Tešínskeho!

Anna pristúpila k Jánovi celkom tesne. — Ako sa vám odvdáčiť za vašu obetavosť, že ste ma vyslobodili?

Otázka ho zastihla neočakávane, ale nezmiatol sa. Bol by na ňu vedel odpovedať i v polosne: — Darujte mi vašu podobizeň a myslite na mňa občas, — prosil Ján chvejúcim sa hlasom, !

Anna mu podala ruku. — Žiadosť vaša už je aj splnená... Dostanete čo žiadate... Ste veľmi skrovný... Myslela som, že budete viac chcieť. Ján by jej bol rád odpovedal, že by v skutočnosti chcel viac, o veľa viac, ale nemal odvahy jej to priamo povedať, hoci jej krásne oči ho k tomu vyzývaly... Príde čas, že sa budem uchádzať o väčšiu odmenu, ale teraz ešte nemám k tomu práva — šepkal roztúžene a ani si neuvedomil, že ju soviera v náručí, a... ona sa neprotiví horúcim bozkom, ktorými ju zasypáva po jahodových perách i úbelovej tvári...

Klenotník Hornianský ako i jeho žena v tej chvíľke nevdojak nazýzli do chodby, lebo nevedeli, čo mladí tak razom utíchli...

— Nerušme ich, — pošepla klenotníčka svojmu mužovi a odtiahla ho odo dvier... Pach horiacej zápražky naplnil celý dom, ale rozšafná žena toho nedbala... Ba kto že by mal to svedomie nedožičať kvapky medu v takom krušnom živote?...

Kapitola XIV.

DVE MÁTOHY JEDNÝM DÚŠKOM.

Katuša Kastelánovie, ako to Anna dobre tušila, pripravila Jánovi Ochodnickému celý rad pre-

kvapení a to nie zrovna najpríjemnejších. Už pri návrate zo Žiliny bolo na Jána vystrelené, ale na šťastie streľa zákerníka prederavela mu iba dlhú mantilu. Zaraz skočil s koňa a hnal sa za zákerníkom, ale ten hneď po výstrele zdupkal do húštiny. Uznajúc, že by bolo veľmi odvážné prenasledovať útočníka v bezpečnom kryte, vysadol na Víchra a v plnom cvale hnal sa až do Bytče. V bráne ho už čakal Srúl' a skúmave premeriaval mladého zemana. — Obával som sa o vašu urodzenosť... I Ráchel je celá bez seba, že ste od odpoľudnia neboli doma, — skuhral krčmár farizejsky.

— Ako vidím, ani vy ste nebol doma, — prehodil Ján netečne, sosadajúc s Víchra. Srúl' sa poškrabal za uchom. Nemohol to odtajiť, lebo bryčka, na ktorej sa len pred krátkym časom vrátil zo Žiliny, ešte vždy stála pred maštaloú a koník nebol z nej vypriahnutý.

— Bol som pre víno a okovitku... Zásoby sa mi vyminuly, — luhal krčmár bezočive, lebo na bryčke nebolo nič naložené. Mladý zeman sa pod brniami fúzkami usmial. Vedel dobre, aké konanie priviedlo čaptavé o Srúl'a do Žiliny.

Keď bol Víchra odsedlal a opatril, posadil sa do nálevne a rozkázal si večeru. Hornianskí ho síce dobre hostili, ale on jedo' viac očami, ako ústa-

mi... Oči mu byly stále na Anne a tak veru žalúdok bol skráténý.

Zakiaľ Srúl' odpriahal kone, Ráchel sa prišerudila k Jánovi a medosladkými slovami ho privítala: — Hách, náš urodzenký... Už som myslela, že sa k nám nevrátite...

— Prečo by som sa nemal vrátiť? — prehodil Ján nevinne a úkosom pozrel na telnatú krčmárku.

— Myslela som... totiž i Srúl' myslel, že sa vám niečo nemilého prihodilo... Sú teraz ešte stále také neisté časy...

— To máte pravdu... Obzvlášť tu na okolí Hričova, — prisvedčil mladý zeman a naschvál prestrčil prst cez dieru svojej mantily, ktorú mu prerazila guľa neznámeho zákerníka.

— Aj vaj, — zalomila krčmárka rukami. — Ako som to ja dobre tušila... I Srúl' to tušil... Áno, tušili sme to obidvaja, že ste v nebezpečí...

— V akom nebezpečí? — tváril sa nechápave.

— Tí sedliaci sa stále búria a zastavujú pocestných... I Srúl'a dnes zastavili...

— Podivné... mňa ani živý duch nezastavil od Kráľovian až sem, — povedal s vážnou tvárou, zastryhajúc prstom v diere plášťa.

Ráchel s otvorenými ústami hľadela na Jána:

— Vaša urodzenosť bola až v Kráľovanoch? To je veru veľký kus cesty.

— Nuž vidíte... Ale teraz mi prineste všetko jedlo, čo máte, lebo som hladný ako desať vlkov! Krčmárka sa vygúlila do kuchyne a zanedlho priniesla Jánovi celé baranie stehno na česnak.

— Bola tu dnes aj Katuška Vargovie z Hričova, — prihovárala sa mu krčmárka.

— Je mi veľmi ľúto, že som nebol doma, — vravel Ján s plnými ústami mäsa.

— I ona bola veľmi mrzutá, — podotkla Ráchel a skúmavo hľadela na mladého zemana, ktorý tak dychtively jedol, ako čo by týždeň nebol mal váry v ústach. Krčmárka mu stále štebotala a reči jej ho zaujímaly, ale nechcel jej to dať na javo. Tváril sa netečným. Zvedavosť mu boky vrtala, čo chce ešte i teraz s ním Katuša. Podistým chce sa so mnou vyrovnáť, pomyslel si mladý junák. A tak, ako prežúval, v myšlienke sa mu urovnaly jej zámery. Bol presvedčený, že prišla za ním do Bytče len preto, aby sa mu pomstila a aby sa znovu mohla zavďačiť svojmu chlebobarcovi, že priviedla nenávidenú Annu znovu do Hnedej veži. Srúl'ova žilinská návšteva u klenotníka Hornianskeho bola mu na to veľmi dobrou odpoveďou.

Po výdatnom jedle pobral sa do svojej izby a na jeho veľké prekvapenie, bolo mu za chvíľu zaklopané na dvere. So smiešanými pocitami dal

znamenie voľného vstupu a vo dverách objavila sa Srúľova žena Ráchel.

— Zabudla som . . . Celkom som zabudla, že Katuška nechala pre vašu urodzenosť tu nejaký lístok.

— Pre mňa? — začudoval sa Ján a siahol po podávanom lístku.

— I veľmi, vaša urodzenosť! . . . Katuška mi prikázala, aby som vám lístok hneď odovzdala, akonáhle sa domov vrátite, — odpovedala zalievavo a nespustila s Jána oči.

— Ďakujem vám, — povedal Ján Ochodnický s takým gestom, z ktorého nebolo možno nevyrozumieť, že je prítomnosť posolkyne viac úplne zbytočná. Ráchel to dobre pochopila a s potme-húdsnym úškrňom vyšla z Jánovej izby.

Len čo začapila za sebou dvere, Ján nedočkavo odlomil pečať složeného listu a nedočkave dal sa do čítania. Na prvý pohľad poznal, že list písala Katuša . . . Dobre už poznal jej rukopis.

— Kého čerta chce odo mňa? — zašomral si a dal sa do čítania. Dlhé zahvízdnutie bolo znamením, že ho obsah dievkinho listu prekvapil . . — V liste stálo:

Urodzený pane!

Viem veľmi dobre, prečo ste mi opätovali lásku, ktorú ste voči mne nikdy necítili. Zacho-

vali ste sa ku mne hanebne . . . Áno, tak hanebne, ako ešte dosiaľ ani jeden zeman! Nedbám toho, lebo mi bolo poučením pre budúcnosť, ako sa vedia daktorí muži pretvarovať a luhaf. Ide mi o vec ďaleko vážnejšiu! Viem dobre, že je Anna v bezpečí, a že vy ste ju vyslobodili! Nech je prekliata i s vami! Nežiadam od Vašej urodzenosti nič iné, ako že nezradíte moju hlúpu spoluúčasť na Vašej návšteve v zámku. Keď ste ma v mojej dobromyseľnosti oklamali, myslím, že ma nesklamete aspoň v tejto skromnej žiadosti! Takúto maličkosť, myslím, môžem od Vás žiadať!

Katuša Vargová.

Keď Ján list prečítal uhostil sa na jeho tvári spokojný úsmev. Chcel list hodiť do krbu, ale niečo mu našepkávalo, aby ho nezničil. Kto vie, či sa mu dakedy nezide. S týmto predsavzatím skryl Katušín list medzi podšívku svojej mantily a unyle položil sa na lôžko. Necítil ani pod dojmom ostrých výčitiek Katušiných pražiadne výčitky svedomia, že ju oklamal. Konečne ona sama sa mu natískala . . . Sám by nebol nikdy, aspoň nie z vlastného podnetu kastelánovie dcére vyznávať lásku. Chvil'kový zápaľ, ktorý pocítil k nej, pominul veľmi rýchle. Bolo to vzblknutie iba hrstky slamy. Vedomie, že sa Katuša

priblížila k nemu len preto, aby vymámila od neho dajaké tajnosti, lahodilo mu, že ju prekabátil tak obratne... Ved' mu bola postavená za nepriateľku...

Tieto myšlienky na príhody minulej noci zamenila spomienka na Annu. Hoci bol do každého čuvu unavený, preca mu nedalo usnúť sladké vedomie, že Anna mu dala záväzný sľub... Bude naňho čakať, až sa mu podarí opatriť pevnú postáť. Áno, musí si čím skôr zabezpečiť budúcnosť k svojmu stavu primeranú... Gróf Ivan Potocký mu síce prisľúbil, že mu vynahradí i desaťnásobne všetko to, čo urobí v záujme oslobodenia Václava Tešínskeho, ba mu i zaistí stále postavenie na svojom veľkostatku, ale toto sa zdalo Jánovi nedosažiteľným, lebo dosiaľ sa mu podarilo len veľmi málo splniť z toho, čoho sa podujal.

Kým sa úplne sotmelo, Ján už mal plán úplne sosnovaný. Musí vyslobodiť Václava Tešínskeho... Nádejal sa, že mu bude náhoda znovu nápomocná. Medzi tým však staly sa veci, ktoré úplne skrížily jeho plány...

V ten samý deň, keď sa rozchýrilo po zámku zmiznutie komornej Anny, práve sa bol zámocký kapitán Árpád Dóczy vrátil s oddielom drábov zo súľovských a rajeckých hôr, pomáhajúc vy-

čistiť okolité hory od povstalcov, ktorí pri poslednom love urodzené panstvo tak prehnali. Kapitán bol rozčertený, že sa mu nepodarilo ani jedného chlapa chytiť a v tejto nálade dozvedel sa o zmiznutí barónkinej komornej. Hoci mal mnoho dôkazov o výčinoch zámockého fantoma, neveril v žiadne mátohy.

— Pod zámkom musia byť nejaké tajné skrýše,
— povedal barónovi do očí, keď mu zámocký pán vytýkal malú obozretnosť pri obsadzovaní stráží.

Barón všakovak vykrúcal, ale napokon preca priznal, že skutočne z jeho spálne vedú do podskalia, a to nielen do samého skalného väzenia, ale do rozličných kútov zámku. Z jeho reči bolo cítiť, že nerád sveruje svoje tajomstvo kapitánovi, ale ten sa nedal pomýliť.

— Musíme prelaziť i najskrytejšie kúty podskalia, a viem, že mátohu sa nám podarí vyďuriť!
— horlil kapitán Dóczy.

Barónovi nebola kapitánova horlivosť po vôli:
— Chcete snáď s celou zámockou posádkou vniknúť do podskalia? — namietal zamračene.
— Prečo by nie? Raz a navždy bude v zámku pokoj, ak sa mi podarí strhnúť rúško s tých záhad, ktoré sa v poslednom čase u nás odohraly! Ako počúvam, i tí najotrlejší chlapi mojej posádky trasú sa zimou, keď im len pripomeniem,

že majú mať obnôcku pri Hnedej veži!... Ak neurobíme v krátkom čase koniec šarapateniám tej mátohy, nuž veru zdupkajú nám najspoľahlivejší chlapi! — srdil sa kapitán.

Barón záporne povrtoval hlavou. — Do bludišťa podskalia nemôžem zasvätiť všetkých mojich drábov!... Dosiaľ som to ani vám nezradil, hoci vám plne dôverujem... Ale ak chcete tadnu vstúpiť sám, nuž zasväťím vás do všetkého... Prirodzene sa mi musíte prisahou zaviazat', že nič nezradíte, čo ste skúsili!

Barón myslel, že kapitána odradí jeho návrh, aby sám vstúpil do podskalských bludišťa, kde sa bolo veľmi ťažko vyznať i tomu, kto častejšie nimi chodil. No bol veľmi sklamaný, keď sa kapitán zaraz chopil barónovho sľubu.

— Nevezmem so sebou ani jedného muža zo svojej posádky!... Verím však, že mi vaša milosť dovoľí vziať so sebou svorku kopovov... Myslím, že tí nič nevyzradia, ale budú nám dvojnásobne užitočnými... Ak je vaša milosť usrozu-mená s mojim návrhom, nuž hneď zajtra sa vydám s kopovmi do podskalia...

— Nuž a prečo nie dnes? — prehodil barón posmešne.

Kapitán pozrel na svojho predstaveného s ne-skrývaným zazlievaním. — Dnes nemožno, lebo kopovi sú nažraní... Zakážem psiarovi, aby im

od tejto chvíle nedal nič žrať... Viem, že zajtra budú schopní roztrhať i tú najobávanejšiu mátohu — vravel kapitán sebedovedy a na pokyn barónov, že hovor bol skončený, odišiel, aby dal potrebné príkazy zámockému psiarovi.

Barón Komarzs-Komáry nerád zostal na noc v zámku. Prvou príčinou bola mátoha, ktorá mu už spôsobila toľko nepríjemností a v druhom rade rašovský kaštieľ poskytoval mu oveľa viac pohodlia ako hričovský zámok. Zvedavosť ho však zdržala v zámku. Chcel sa presvedčiť, ako pochodí jeho kapitán v podskali, do ktorého by sa barón už teraz sám nebol odvážil za všetky poklady sveta. No, neodvážil sa ani do svojej spálne a dal si ustlať do jednej z mnohých hosťovských izieb, o ktorej myslel, že je dosť na blízku zámockých stráží. Len z príčin nadutého povýšenectva nechcel si pred dvere postaviť stráž... Nechcel, aby ho pokladali za zbabelca, keď sa pred svojím mužstvom tak rád vystatoval o svojej neohrozenosti.

Aby mohol bezstarostne a bez bázne usnúť pil až dotiaľ, kým mu krčah nevypadol z ruky... Okolo polnoci zobudený bol ohlušujúcim krikom, ktorý doliehal veľkým oblokom z malého nádvorja. Ešte vždy omámený množstvom ťažkého vína výtackal sa z postele k obloku a zachriple zakričal: — Či ste sa pojašili, že tak revete?

Miesto odpovedi bolo mu zabúšené na dvere a v zápätí vstúpil dnu zámocký kapitán. Barón s vyvalenými očami hľadel na neskorého návštevníka, nevediac si vysvetliť, čo to všetko má znamenať.

Kapitán chcel oznámiť svojmu pánovi príčinu nočnej surmy, keď zarachotila ohlušujúca rana, ktorá v základoch otriasla ocel'ove silnými múrami zámku. Otras bol tak silný, že beztak na slabých a žalostne skrivených nohách stojací barón Komazs-Komáry div nespadol s nôh. Ale ak bol barón prekvapený krikom i neobvyklou návštevou, teraz bol kapitán nielen prekvapený, ale zrovna podesený hromovou ranou. Bez toho, žeby bol vyjavenému zámockému pánovi slova povedal, zvrtol sa na opätku a odbehol. Barón klial ako najatý, ale nemohol sa od nikoho dopýtať, čo sa deje. Prenikavý hlas surmy i silný praskot ohňa prehlušili jeho opätovne vyslované, vlastne kričané otázky. Vidiac, že sa takto nič nedozvie, navliekol na seba len najpotrebnejšie kusy odevu a stackal sa dole schodami na nádvorie, aby dostal vysvetlenie z nočnej surmy. — Čo to za šialenosť — vyrútil sa na s'rážmajstra Jančiho, bežiaceho s putňou vody. Dráb sa zastavil a zadychčane oznamoval: — Nieкто nám podpálil prachárňu . . . A! sa nám nepodarí oheň udusiť, pol zámku vyletí do povetria — po-

vedal barónovi a bežal k malej viežke, z oblokov ktorej vyšľahoval oheň a hustý čierny dym... Drábi i zámocké služobníctvo zmätene pobiehalo sem-tam, nevediac, ako zadusiť oheň. Jeden malý súdok banštiaku vybuchol, a tento výbuch dovŕšil zmätok. Prezatým horely iba sudy so smolou, ale každú chvíľu sa dalo očakávať, že sa požiar dostane i do pivnice prašnej.

Barón sa utiahol do najvzdialenejšieho kúta zámku, aby v prípade výbuchu nevdojak nebol zasiahnutý kamením a zlostne si vyčítal, že zostal na noc v zámku. Hoci bola priamo sparná letná noc, zuby mu zimnične sekotaly. Samota ho veľmi ťažila a preto mu bolo veľmi vhod, keď uvidel Evu Kastelánovie. Zavolať ju k sebe, dať si od nej vysvetliť, čo sa to všetko zasa porobilo.

— Ach, vaša milosť, to je už na zbláznenie, čo sa posledne tu u nás deje — vzdychla si barónova dôverníčka.

— Nevzdychaj, ale mi hbite rozpovedz, čo vieš — zatelúzil na ňu barón rozmrzele, že Eva sa zaraz spamätala.

— Mátoha vydesila stráž pred prachárňou a shodila na ňu za celú náruč smolných vencov!... Lež sa stráž spamätala, už začaly sudy so smolou horieť!... Ak sa nepodariť oheň udusiť, bude nám všetkým beda!

Eva chcela odbehnúť, aby bola záchrantom v niečom nápomocná, ale barón ju nepustil.

— Zostaň tu! ... Služobníctva je tam dostatok!

— Ale je ohrozená i Hnedá veža, keby tak nastal výbuch a jasná pani! ...

Barón prerušil Evu zadržavým smiechom: — Nech ťa o to hlava nebolí! Hnedá veža odolá i trom takým výbuchom! ... Nuž a konečne čo by bolo, keby tak vyletela do povetria? ... Nič by sa nestalo! ... Zhola nič!

Eva sa domnievala, že barón nezačul jej poznámku o barónke a preto mu to znova pripamätala: — Vo veži je jasná pani barónka!

Barón sa tváril ako by ani slova nebol počul z povedanej poznámky a previedol hovor na celkom iný predmet. Jeho drobné, špicaté zuby sa na okamih zaklenily, ako zuby chrčka, ktorý chce svoju potravu skryť vo svojich vačkoch, a je ochotný radšej skapať, sťa by zrníčko zo svojej koristi prepustiť, čo by i za cenu vlastného života. Práve takýmto životom žil barón Komarzs. Zlomyselne sa smial, keď išlo o jeho podlý zisk. Nech už išlo o čokoľvek, bolo mu to celkom ľahostajné, ako každému labužníkovi a prospechárovi, ktorý chce plnou lyžicou chlípať všetko, čo život v najlepšej dobromyselnosti len poskrovne dopriava človeku.

Jeho manželka, voskrz vznešená žena, ktorá hr

obdarovala synom bola mu nie viac, ako ktorákoľvek posteľnica, ktorú mu privliekli na zámok, alebo do rašovského kaštieľa jeho dôstojníci a a drábi.

Akokoľvek bola Eva prešibaná neúprosnými spôsobami zámockého pána, preca len pocítila k nešťastnej žene, čo by i maľučkú, ale preca len sústrasť. Jej okoralé srdce sťa by bol ovanul tepelný závan, dajak zmäklo, lebo v jej, nie práve panenskej duši začaly sa vybavovať predstavy: — Čo by bolo, keby ma tak ten môj budúci oklamal? Nie! Nemohla byť dušou panenskou — čo by i panna! — ktorá viedla so svojou sestrou v prestrojení na bijárňu dievky! Rovno do náručia žiadostivých zemepánov!

— Vaša milosť!... Bolo by to strašné, keby jasná pani zahynuli!...

Ďalej nemohla dovrať, lebo nad ich hlavami rozovznel sa už obidvom dobre známy šialený smiech a zrovna na barónovu plechavú hlavu spadla takmer celá rozdrvená kostra.

Eva, ktorú zasiahly iba malé úlomky koštialikov, zvýskla a o zlomkrky dala sa na útek.

— Rata! — kričala celá bez seba. — Mátoha nás napadla!

Barón Komarzs, zaživší už niekoľko nepríjemných stretnutí sa s domnelou zámockou mátohou na chvíľu siahol po svojej dýke, ale hneď

sí uvedomil, že v nastalom poplachu zabudol si zbrane pripásať. Jeho nálada na odpor trvala však len na zlomok okamihu, a ako smyslov zbavený rútil sa za kastelánovie Evou, ktorá vstrelila do bočnej chodby, ktorá viedla k tajnému východu zo zámku...

Prenikavý výkrik zarazil jeho, skoro besný cval. — Čo — čo — je?! — vyjachtal splašene, ale odpovedi sa nedočkal. Eva ako bola široká i dlhá svojím pádom podrazila jeho milosti, pánovi barónovi nohy a nevdojak ocitnul sa pri jej nohách.

— Czenstochovská matka! — ziapol v smrteľnej úzkosti, lebo ešte stále si nevedel uvedomiť, čo to za nadľudskú moc mohlo položiť jeho najvernejšiu služobníčku doleзнаčky. Nové zvisnutie, ozývajúce sa z hĺbky chodby len zvýšilo strach jeho milosti, že sa ho ani šachtier s najostrejšou rezníckou britvou nebol dorezal kvapky krvi.

A zatým...

X.

Ján Ochodnický hocijak bol unavený, nijak nemohol usnúť, hoci bol únavou úplne zmorený. Jeho predsavzatie, že oslobodí Václava Tešínskeho, nedalo mu ani na chvíľu usnúť. Z listu Katuši Vargovej sa presvedčil, že dosiaľ ho ne-

prezradila ako únoscu komornej Anny, i keď bol proti nemu spáchaný zákerný útok. Vedel dobre, že ho Hričovskí beztak majú stále na muške.

V Srúľovom hostínci už shasly všetky svetlá a i na ulici bolo už úplne ticho. Ján Ochodnický potme sa ustrojil a oblokom sa dostal na ulicu. Chvíľu ušil na všetky strany, ale keď sa presvedčil, že nie je nikde živej duše, vkradol sa do stajne a osedlal Víchra. Najradšej by sa bol vypral peši, ale cez brod na dolnej bytčianskej sihoti sa predsa len neodvážil bez svojej paripy, ktorá ho dosiaľ ani raz nesklamala.

Presvedčiac sa, že má zbrane i kľúče tajného vchodu do hričovského zámku vsedlových brašniach v poriadku, vyviedol svoju paripu tichúčky z dvora hostínca a vysadol na neho až vtedy, keď prešiel nepozorovane pred bytčianskou zámockou bránou. Vo výcvaly hnal sa v matnom svetle mesiaca k brodu. Rýchlejšie by sa bol dostal k svojmu cieľu horným i dolným prievozom, ale chcel sa dostať do Hričova celkom nepozorovane. Nedôveroval po získaných skúsenostiach ani prievozníkom, lebo vedel, že zlatým kľúčom sa dajú otvoriť i tie najspoľahlivejšie brány.

Svetlo mesiaca len chvíľami a ukradomky sa predralo cez husté chmáry, ale Ján Ochodnický,

hnaný svojím sľubom i svedomím, voslep sa hnal do rvavého prúdu Váhu, nevšimnúc si ani, že nadišiel pred brod. Víchor nebojácne vtrielil do peniaceho sa víru, ale Ján čoskoro pocítil, že je v nebezpečí. Vraník vypnul všetky sily, aby vzdoroval náporu riavy, ale dostali sa do mŕt-ňavy, ktorá im hrozila záhubou. Keď bola chvíľa najnebezpečnejšia, mesiac, ako dobrý svák všetkých nočných pocestných, vyzrel poza čiernej chmáry a polial dolinu striebristou žiarou. Mladý junák zaraz videl, že sa dostal na nepravý brod a preto obrátil svojho vraníka dole prúdom, aby sa dostali k brodu. — Víchor sa i teraz ukázal byť spoľahlivým a vzporne plával dole prúdom, pokiaľ nepocítil pod kopytami štrochnaté riečište. Bol to zápas napínajúci, ba vzrušujúci, ale dobre cvičený koník odolal prudkému vodnému živlu a prepravil svojho gazdu šťastne na druhú stranu.

Netreba pripomínať, že Ján mal plné čižmy vody, ale na šťastie jeho sedlové brašne neprepustily ani kvapku vody, hoci boly dopoly namočené v prúde.

Ján uznanlive potľapkal svojho vraníka pokrku a Víchor, ako by tomu bol rozumel, strihol ušami a hneď sa hnal uvoľnenou úzdou k Hričovu. Túto cestu už niekoľko ráz robil... Bola mu

už dobre známa . . . Ako by bol vedel, že jeho gazda má tam dôležité vykonávky . . .

Práve zahnuľi do dolinky, vedúcej k hričovskému zámku, keď tichou nocou zarachotila od zámku hromová rana. Ján, sediaci zadumane na paripe, snád' by si toho ani veľmi nebol povšimol, keby Víchor nebol hlasite zafrkal a trhol so sebou. Pohľad mladého junáka naskutku sa uprel na zámok. Nevedel, čo bolo príčinou tej ohlušujúcej rany, ale keď uvidel, že z jednej z malých zámockých veží vzblka tmavočervený oheň, ihneď pochopil, že sa v zámku dejú neobyčajné veci.

— Víchrik, dnes sa nám varí podarí znova niečo! — prehovoril k vraníkovi, uspokojujúce ho hľadením po hrive.

Kôň ako by bol pochopil o čo ide, znovu strihol ušami, poklinkal hlavou a pridal do kroku.

Hromová rana i pierce červeného kohúta, vyblkujúce z malej veže, prebudily i Podzámčanov. Ján si povšimol, že v mnohých sruboch sú roznecované lúče a preto zostrožil Víchra, ktorý i keď bol voskrz unavený, dokázal, že je hodný svojho mena . . .

Lež sa sedliaci dostali zo svojích úbohých chatrčí, Ján bol už s Víchrom pri tajnom vchode do zámku, kde bol práve v tých chvíľach zmätok na vrchole. Priputnajúc koníka, otvoril taj-

ný vchod do zámku a majúc v jednej ruke dýku a v druhej kremeňou strelnú dvojcievovku uberal sa tmistou chodbou. Spoliehal sa na svoju pamäť... Boly to napjaté chvíle, ktoré prežil pri prekročení tohoto prahu v spoločnosti Kатуši kastelánovie a snáď i po mnohých rokoch by bol v tej chodbe vyznal... Pamätal sa na každý krok...

Práve zahýbal k chodbe Hnedej veži, keď začul krátko za sebou tri výkriky. V jednom hneď poznal výkrik Kатуšin a napriahol svoju ostrú dýku. Bol totiž presvedčený, že ho Kатуša zradila. Ale keď po chvíľke počul dupot troch párov nôh, nemôhol sa ubrániť, aby nenapodobil v smiechu domnelú zámockú mátohu.

Ak bol cupot krokov pred tým hbitý, po jeho prenikavom smiechu to už vznelo, ako dusot ratíc rozbesnenej čriedy. I keď mu to čvachtalo v čižmách, snažil sa za uprchlíkmi, lebo z predošlých skúseností vedel, že hričovskí otrokári majú už pred mátohou zámku veľký rešpekt.

Barón Joachim Komarzs-Komáry, zabudnúc na svoje výsostné postavenie, trielil von z tajnej chodby, ako čo by ho boli z reťazí pustili. Ale i obidve dievky, ako Eva i Kатуša, rovnako braly nohy na plecía...

Kатуša čakala na Jána, aby z neho vymámila sľub, že ju nezradí nikomu, ale neočakávaný

príchod baróna a jej sestry vyvolaly v nej údes, menovite keď počula žuchnutie obidvoch a potom ten strašlivý smiech...

Drábi, pobehujúci s temlovmi i šechtármi, boli podesení, keď videli svojho všemohúceho pána a jeho dve verné služobníčky vytrieť na malé nádvorie. Všetci traja boli na smrť podesení a v svetle smolnice ich celý vzhľad bol ešte strašlivejší. Kapitán Árpád Dóczy, vidiac svojho veliteľa celého bez duše, pribehol k nemu a opýtal sa, čo sa prihodilo.

Barón nemohol zo seba ani slova vydusiť, ale Eva sa skoršie prebrala: — Tá mátoha je na všetkých stranách! — vravela udychčane.

Zámockému kapitánovi sa rozšírily zornice? — Ešte kde všade? — pýtal sa veliteľsky, ale jeho úsečná otázka nebola tak ostrá, ako kedýkoľvek pred tým. I sám mal teraz nejaký pocit neistoty.

— Tam bola shodená na nás celá kostra! — zmohol sa i barón slova. — Prchli sme pred tou obľudou a znova v tajnej chodbe naďabila na nás! — vravel celý zosinalý.

— Áno... celkom je to tak! — prisvedčila Katusa, lichterajúc celkom naťas.

Eva pozrela na ňu, ale v jej pohľade chybelo tento raz pochybnosť. Veď sama zažila toľko

presvedčivých okolností, že nemohla nič namle-
tať.

Keď zámocký kapitán na niekoľko krokov od-
viedol baróna stranou, Eva sa náhle obrátila
na svoju mladšiu sestru: — Čo si hľadala v taj-
nej chodbe?!

Akokoľvek videla, cítila i počula neuveriteľné
prejavy zámockej mátohy, predsa len svojim
ženským pudom nechcela mnohému rozumieť.
Bolo jej veľmi záhadné to všetko, čo sa s jej
sestrou v poslednom čase odohralo.

Katuša vyčítave pozrela na svoju staršiu sestru:
— Snáď nemyslíš, že som číhala po tebe a jeho
milosti barónovi! — odsekla jej s netajeným
výsmechom.

— Ty!... Ty!... Ako môžeš niečo takého
myslieť o svojej sestre! — zahrímala Eva roz-
čertene a div, že sa nezarepila Katuše do vlasov.
— Boli ste tam sami... Aspoň ste mysleli, že
ste sami! — namietla Katuša dajak vyvršive.
— Pýtam sa ťa, čo si ty tam chcela?! — sopti-
la staršia dcéra kastelánovie, zatínajúc zuby i
päste.

Katuša sa ale dajak cítila byť v prevahe, lebo
nijak sa nezastrašila pred hrozbami svojej ses-
try, ba čo by z nich čerpala duševnú posilu, od-
sekla jej zrovna: — Musím už raz zvedieť, čo

to za mátohu, ktorá ma tak zhanobila! ... Ale myslím, — dodala posmešne, — že vy ste tam neboli za mátohou.

Eva by bola snáď išla uškrtiť svoju sestru, keby sa nebol ozval z pozadia a to súčasne dvojité smiech. Jeden hučal k nim kdesi od tajnej chodby a druhý poza veľkej chodby do hlavného zámockého traktu, predelujúcej malé nádvorie od Hnedej veže.

Nie len dievky, ale i obďaleč rozprávajúci kapitán Dóczy s barónom poskočili, ako čo by ich bol rýlikovým šípom zasiahol do slabín. Barón uskočil za kapitánom, aby sa kryl za jeho chrát, lebo nemal u seba pražiadnej zbrane. Naproti tomu kapitán Árpád Dóczy býval vždy po zuby ozbrojený a i teraz mal za pásom dve pištole a po boku mu visela ostrá damascenka, ktorú vytrhol na obranu proti neviditeľným nepriateľom. I obidve, strachom zrovna zachádzajúce kastelánove dcéry utiahly sa za kapitána. On jediný nestratil duchaprítomnosť a bol odvážený sraziť sa i s desaťnásobnou presilou. — Týmto mátoživým príhodám musíme už raz urobiť koniec! — precedil medzi zubami nasrdene, že mu zámocký pán nechce prezradiť skalné chodby.

— Musíme! ... Musíme! ... — prisvedčil barón so sekotajúcimi zubami.

— Bolo by najlepšie, keby sme to urobili ešte dnes! ... Ihneď, lebo takto nebude nik z nás istý životom. Potom už bude neskoro zdanákať, keď niektorý z nás bude zmárnený!

— Čo však chcete podniknúť proti duchom? — namietol barón.

Kapitán sa výsmešne pousmial: — Duchovia nevyslobodzujú väzňov! Nie vaša milosť! ... To sú všetko len babské reči!

— Nuž a čo by ste chceli podniknúť? — pýtal sa barón dajak nedôverive a neisto.

— Ukážte mi tajný vchod do podhradia! ... Svorka mojích kopovov a ja vykonám ostatné! ... Musí mi však vaša milosť dať úplne voľnú ruku v každom mojom počínaní! ... Nedám tomu ani pol dňa a bude po mátohe!

Chrapľavý a úžas budiaci smiech bol mu odpoveďou. Počuli ho všetci jasne, ale nebol by nik z nich vedel povedať, odkiaľ doľahol k nim. Barón bol znova tak podesený, že v strachu sa lapil obidvoma rukami pred nim stojaceho kapitána, ktorý nevediac čo sa to s takou živelnosťou prirepilo k jeho ramenám, s taseným mečom hbité sa zvrtol. Barón stratil rovnováhu a keby ho nebol v poslednom okamihu kapitán zachytil, bol by sa v celej dĺžke rozpláštil na dlažbe.

Eva i Katuša na dovŕšenie zmätku zvýskly, lebo v pološeru nevidely dobre, čo sa s barónom i kapitánom deje.

Ján Ochodnický využil zmätku a nepozorovane podarilo sa mu prebehnúť malým nádvorím k Hnedej veži. Otvorom záklenku vypočul celý rozhovor kapitána Árpáda Dóczyho s barónom a teraz už považoval čas za svrchovaný, aby splnil svoj úkol. Akokoľvek číhalo na neho nebezpečie so všetkých strán, prebehol až k dverám skalného väzenia, ktoré na jeho nemalý údiv boli odomknuté. Keby boli bývaly konečne i zamknuté, nebolo by mu to robilo ťažkosti dostať sa dnu, lebo veď mal u seba celý sväzok kľúčov, ktoré mu pri prvej návšteve v zámku Katuša bola dala. Dvere opatrne zavrel za sebou a rozžal si smoľnú pochodeň. So zatajeným dychom potichu kráčal k výbežku skalného väzenia, kde sa mu bol pred tým tak neočakávane objavil zakuklený muž. Ján bol presvedčený, že v tých miestach niekde musia byť nejaké tajné dvere, lebo ináč si nevedel vysvetliť, ako mohol zakuklenec tak bez stopy zmiznúť. Napjate obzeral ľavú stenu skalnej klenby a trvalo mu to veľmi dlho, lež sa mu podarilo objaviť umne maskované obrysy skalných dvier. S celou váhou tela pokusil sa vytlačiť skalú, ale tá sa ani len nepohla.

— Tu musí byť niekde dáka tajná zámka, — pomyslel si a dal sa znova do usilovného hľadania. Až zadlho povšimol si obďaleč tajných dvier nepatrne zo steny vyčnievajúci kameň. S dychtivou nedočkavosťou siahol po ňom a na jeho radosť kameň sa dal ľahko pohnúť. Pri druhom pokuse úplne sa vylúpil, ale nespadol na dlažbu, ale sa zachytil na reťazy poliatej olovom, zrejme len preto, aby neštrkala. Hneď nato začul zaškripanutie od tajných dvier. Srdce mu radostne zabúšilo, keď uvidel, ako sa pomaly odsunuje skala. Opatrne vyčkal, až bol vchod úplne voľný a až potom vkročil do tmavého otvoru.

Pre každý prípad chcel za sebou skalnú stenu uzavrieť a preto sa dal do hľadania druhej zámky. Našiel ju hneď, lebo bola práve tak upravená, ako zámka vonkajšia. Skalné dvere sa uzavrely za Jánom a on s tlčúcim srdcom kráčal chodbou skalného bludišťa. Tušil, že len tu môže byť skrýša Václava Tešínskeho a že v tomto bludišti je kľúč záhadného sa objavovania nešťastného väzňa na rozličných miestach zámku. Keď prišiel na vyustenie chodby do menšej kazematy, z ktorej sa chodby rozbiehaly v tri smery, zostal na chvíľu nerozhodne stáť, nevediac, ktorú chodbu volíť. Ale vediac, že nemá mnoho času na uvažovanie, zvolil si chod-

bu strednú, ktorá sa mu pozdávala byť priestornejšou nad druhé dve. Keď už išiel dobrú chvíľu, až teraz si vzpomenuť, že si musí porobiť po skalnej stene nejaké znaky, aby nezblúdil. Oči mu padly na čadiace svetlo svojej smolnice a zaraz vedel ako si počínať. Za každým desiatym krokom sa zastavil a slabo oprel smolnicu o stenu, ku ktorej sa prilepilo trocha roztopenej smoly i čadu. Toto jeho počínanie neskôr sa mu ukázalo byť veľmi užitočným a len tomu mohol neskôr ďakovať za svoju záchranu. Skalná chodba, ktorou sa Ján uberal, hneď klesala a hneď zasa stúpala a stáčala sa tu do prava a zasa do ľava. Zdalo sa mu, že nemá konca. I zaváhal, či sa nemá vrátiť a skúsiť šťastie v druhej chodbe. Na skalnej dlažbe totiž nevidel pražiadne stopy, že by sa v nej živý tvor zdržoval. Keď však urobil ešte niekoľko krokov, dostal sa na križovatku celej siete chodieb všakovak poprepletaných.

Ak predtým váhal čo počať, teraz sa už cítil byť v dokonalom pomykove. — V chodbách bolo chladno, ale Jánovi začal pot stekať dole tvárou. Nerozhodne mu tekal zrak s chodby na chodbu a chvíľami sa mu stiekly dovedna. Mal taký pocit, ako by stál pred zívajúcou priepasťou... Hoci zažil v poslednom čase veľa vzru-

šujúcich príhod i príplet, tento stav sa mu pozdával najhorším zo všetkých.

Keď precitol, mozog mu začal horúčkovite pracovať. Sohnul sa a osvietil dlažbu spletilých chodieb. Poľahčene si vzdychol, keď spozoroval, že vo štvrtej chodbe v ľavo vidieť v drobnej kamennej drti stopy ľudských nôh. V tej chvíľke bol už rozhodnutý, ako si bude ďalej počínať. Rútil sa chodbou tak horlive, že zabudol i značkovať steny... Šiesty smysel mu našepkával, že je na dobrej ceste. V tomto ho stále viac a viac utvrdzovaly drobnejšie nálezy, dosvedčujúce, že sa v tejto chodbe ešte pred nedávnym musel zdržovať ľudský tvor. Zanedlho dostal sa znova do križných chodieb, ale pred jednou znova objavil stopy. Teraz sa Ján dostal do tej chodby, v ktorej bol Václav Tešínský napadol baróna. Rozličné odpadky jedla presvedčily Jána, že sa ocitnul v skrýši nešťastného Václava Tešínskeho.

Ale čo to? ... Ján začul z neďaleka bolestné zastonanie. Opatrne kráčal vpred až sa dostal k známej jame, cez ktorú bola preložená dlhá a silná doska. Ján nazrel do jamy a na svoj úžas videl úplne šedivého starca bezmocne ležať medzi hromadou ľudských kostier... Mladému junákovi zimomriavky naskočily na celom tele. — Ako sa dostať k nemu? ... Ako tam prišiel

v čiernom plášti zahalený starec? — kládol si Ján otázku za otázkou. — Akiste sa mu doska prezivla a nešťastník spadol dnu...

Pátrave hľadel po okrajoch strašlivej jamy, a tu spozoroval, že s druhej jej strany visí až po dno silný skosílený povraz, priviazaný na dosku. Opatrne prešiel po doske ponad jamou a spustil sa po povraze dolu. Hrozný pocit sa ho zmocnil, keď sa mu začaly pod čižmami rozsýpať ľudské kosti. No vzmužil sa a prikročil celkom tesne k stonajúcemu starcovi a posvietil mu do tváři. Starec široko roztvorenými očami pozrel sa na Jána a z hrdla sa mu vydral neartikulovaný škrek. Mladý junák hrôzou sa otriasol.

— Vrahu!... Vrahu!... Nezradím!... Nezradím!... — ozval sa zrazu nehnute ležiaci nešťastník. Ján videl, že sa z celej sily snaží podvihnúť k nemu ruky, ako by sa chcel brániť, ale tie mu bezvládne klesly.

— Spamätajte sa! Ja som vám prišiel pomôcť a vyslobodiť vás z tohoto strašlivého väzenia, — vravel Ján rýchle a vzrušene k starcovi.

— Nezradím!... Vrahu!... Nezradím!... — vyrážal sa škrekľavý hlas z úst nešťastníka.

— Prichodím od vášho zafa, pána Petrovského. Viem, že vy ste pán Václav Tešínský... Vyvediem vás narútku von.

Šalený oheň pomaly vyprchol z očí starcových a zornice sa mu znova rozšírily. — Nespustil s Jána očí. Do bledých líc ako by bolo vstúpilo viac krvi. Hoci nebol Ján v tomto smere skúsený, predsa len mu neuniklo, že sa celá tvárnosť úbožiaka očividne zmenila. V šalenosti strhané rysy nadobudly smierlivejších kriviek. Ján napjate čakal, lebo nechcel predčasne porušiť precítanie.

— Vy ste posol môjho zaťka grófa Potockého? ozval sa starec potichu a trhane. Bolo vidieť, že si vypína všetky sily.

— Áno... Z Tešína! — prisvedčil Ján prekvapene, že sa za takých tragických okolností dozvedá pravé meno a stav svojho dobrodinca.

Na starcovej tvári objavil sa mrak. Ján sa obával, že znova upadne do šalenstva. Ale Václav Tešínský zostal pri pamäti. Len pery sa mu zachvievaly. Ján sa priklonil až k jeho tvári... Videl, že je nešťastníkovi reč veľmi namáhavá.

— Varujte ich pred Czarnovským a jeho bandou! — šopkal Tešínský s veľkou námahou. Ján si pomyslel, že blúzni, ale ďalšie slová ho prisvedčily, že je predsa pri dobrej pamäti.

— Vydáva sa za baróna Komarzsa-Komáryho, ale neni tým... Poznal som ho dobre... Je to najpustší vrah a strojí úklady proti zaťovi a dcére... Varujte ich pred ním...

— Ale ved' je tu príležitosť, aby ste im to mohli povedať osobne, — namietol Ján, svieraný obavou, že starca nebude môcť zachrániť.

Zo starcovej tvári zmizly stopy spravodlivého hnevu a rozhostil sa na nej trpký úsmev.

— Mňa už nik nezachráni! — šopkal. — Väz mi je zlomený... Zachráňte sa sám, pokiaľ ešte nie neskoro... Škoda by vás bolo... Ste odvážny muž... Videl som a počul som všetko... Prv ale, než odídete, sľúbte mi, že sa budete pomstiť!...

Ján bol natoľko dojatý, že mu vyhrkly slzy sťa hrach veľké a dobrú chvíľu nebol mocný slova. Ved' i sám bol starcovi zaviazaný, že mu zachránil život, keď ľudskou dúčelou vyrazil Katuše dýku z ruky a pomohol mu takto i Annu zachrániť.

— Pri pamiatke svojho otca vám sľubujem! — vravel rozochvene.

— Dozvedajte sa, čo sa stalo s mladým barónom Komarzsom v Krakove... Snád' jeho komorník Franc bude vám vedieť niečo povedať, ak sa i on nestal obeťou Czarnovských... A nezapudnite hneď varovať mojích najdrahších... Posledné slová Ján skôr z pohybu retov vyšípil ako dočul, lebo hlas nešťastného Václava Tešínskeho umlkal. Umlkal práve tak slabikou za slabikou, ako pomaly vyprchly z jeho zmrzače-

ného tela posledné iskiery života ... Oči sa mu postavily stĺpkom a posledným silnejším vydychnutím skončil svoj strastiplný život ...

Jánom hlboké pohnutie zrovna otriaslo a chvejúcimi rtami pomodlil sa nad ostatkami mučeníka, ktorý však predsa len mal dopriate, aby v posledných chvíľach mohol zradiť tajomstvo svojho bezcitného mučiteľa ...

Mladý junák zatlačiac starcovi oči, vškrabal sa po uzlovitom povraze na dosku a išiel sa pozrieť i na starcovu skrýšu, ktorú tušil za jamou smrti. Chodba bola tu tak nízka, že sa len voštvierať bolo možné do nej. Čoskoro sa však chodba rozšírila a bola zakončená okruhlou miestnosťou, v stene ktorej boli vytesané lôžka. Našiel tu už len veľmi skrovné zásoby potravín i vína, mimo krásnej dýky, kryštáľového lampáša a zásobu sviec ako i samočinné kresadlo. Ján si zo všetkého vzal len dýku. Bol to síce malý, ale predsa dôkaz, že bol v zámku a bol svedkom smrti muža, ktorého sa odhodlal vyslobodiť. Na ilci drahými kameňmi vykladanej zbrane bol vyrytý šľachtický znak Komarzovcov s monogramom barónovým.

Ján si dýku zastokol za opasok a vyštveral sa na dosku. Ešte raz sa pozrel na pozostatky nešťastného muža a zaprisahal sa, že bude pomstiteľom, krutým pomstiteľom všetkých tých,

ktorí sa dostali do pazúrov l'žibaróna.

Už bolo jasné ráno, keď sa mu podarilo vyjsť z podzemnej skrýše. V zámku však bolo ticho a len kroky stráže nasvedčovali tomu, že je v zámku život...

Osobníctvo, vyčerpané hasením ohňa, ešte spalo, a tak sa Ján šťastne dostal k Víchrovi.

— Nehnevaj sa, ale musíme sa hneď vydať do Trenčína, — prihovárал sa k vraníkovi stáby na omluvu a koník veselo vyrazil na dlhú cestu...

Kapitola XV.

MRAKY NA OBLOHE ŠŤASTIA.

Zámocký kapitán Dóczy, hoci za celú noc oka nesotknul, zamyslene sa prechádzal po západnej bašte, keď spozoroval, že dole zámockou cestou ženie sa nejaký jazdec. Bolo mu to nepochopiteľné, ako sa mohol zrazu naprostred cesty tak neočakávane vynoriť. Vedel, že zámok nik neopustil, lebo padací most bol zatiahnutý a konečne bez jeho vedomia nik nesmel zo zámku odísť. Napnul zrak a keď i jazdca nemohol poznať, tým lepšie poznával Jánovho koňa.

— Tisíc diablov! — zahromžil kapitán, lebo mu hneď svitlo, že jazdec sa objavil na ceste práve

v tých miestach, kde bol tajný východ zo zámku. Ako posadlý bežal k chodbe tajného východu a všetky dvere našiel otvorené. Ján v náhlivosti zabudol ich zamknúť...

Kapitán nedbal, že už dva razy musí prebudiť baróna, ale považoval to za neodkladné, lebo teraz sa naskytla jedinečná možnosť zbaviť sa navždy mladého zemana, proti ktorému nemal síce žiadnych priamych dôkazov, ale tušil v ňom veľmi nebezpečného nepriateľa barónovho i svojho.

Baróna išiel zrádnik pometiť, keď mu bolo silne zaklopané na dvere, lebo sa domnieval, že to zasa tá prekliata mátoha. Napochytne hodil na seba niekoľko krížov a dal sa v duchu odšomrávať akúsi modlitbu, ktorá mu ešte z detstva uviazla v pamäti. Ako žernov, taký ťažký kameň mu padol so srdca, keď začul kapitánov hlas. V nedbale skočil s postele a odomkol dvere. Neprezradil kapitánovi, aký mu strach spôsobil, ale to bolo na ňom vidieť. V inom prípade bol by snáď kapitána naskutku vyhodil, ale teraz ho prijal celkom vlúdne.

— Vaša milosť, už viem, kto bol podpaľačom! vravel udychčane, čakajúc, aký dojem vyvolá u baróna svojím odhalením.

Barón si pretrel oči a hlasite zívot: — Mna, ja to viem už dávno! — povedal netečne.

Kapitán nechápave pozrel na svojho chleboďarcu: — Ako to, že ste to vedeli a mne ste nič o tom nevřaveli? — pýtal sa skoro neúctive.

— Nuž, mátoha! — odpovedal s novým zívnutím a trocha nakvasene, že ho pre takú hlúposť zbudil a nahnal mu toľko strachu.

Kapitán záporne pokrútil hlavou. — Nie, vaša milosť! — namietol. — Ja som ju zrovna teraz videl odľujazdiť na koni . . . a . . .

— Nuž a nehodila po vás košťiaľom? — škrol mu barón do reči.

Kapitán sa tváril, ako by ani nebol barónovu posmešnú poznámku počul: — Tou mátohou je ten prekliaty zemianský mladík Ján Ochodnický! — vysvetľoval trochu nakvasene.

Barón vytreštil oči na svojho dôstojníka: — Ako sa sem mohol dostať? . . . Ako do Hnedej veže? — zajachtal sa v obavách.

— Tajným vchodom! . . . Všetky dvere sú našír rozchľabené! . . . Práve prichodím odtiaľ! — vysvetľoval kapitán s istým zadosťučinením v hlase, že sa mu podarilo vyviesť jeho milosť z výsmešnej nálady.

— Tajným vchodom? — slabikoval za nim barón.

Kapitán prikývol a dodal: — On bol tým únoscom Václava Tešínskeho i komornej Anny! A stavím tisíc proti jednej, že on bol najväčším

podnecovateľom sedliakov, aby nezamieňovali svoje usadlosti s našimi pozemkami! ... A konečne som presvedčený, že on bol podpaľačom prachárne! ... Je mi dostatočným dôkazom to, čo som videl a zistil.

— To, ... to by bolo strašné, keby tak nahuckal na nás stolicu! — zajachtával sa barón postrašene.

Kapitán prikývol. On ten pocit zažil hneď, keď si uvedomil, že za tým všetkým stojí ten mladý junák, ktorého ešte do nedávna považoval zeleňáčom.

— Tu v zámku chováme na ňadrách nejakého zradcu! — vybuchol zámocký pán a v očiach mu zaiskrily vražedné ohníky.

— Podistým! ... Kto by mu bol vyzradil tajný vchod, a kto by mu bol dal kľúčov?! — prikyvoval veliteľ zámockej posádky.

— To mohla byť len Eva kastelánovie! ... Ano, jedine ona mala kľúč od Hnedej veži! — vykrikal barón pološalene. — Hneď mi ju sem priveďte!

— Neverím, že by Eva bola zradkyňou, lebo veď i ona je s nami všetkými v tom až po uši! Nie, vaša milosť! ... Eva neni tak hlúpa, aby si vlastnoručne uplietla na seba povraz, alebo brúsila meč! — namietol kapitán rozhodne, lebo poznal jej činnosť a spomenul si, že sa pred ča-

som boly samému barónovi stratily kľúče. Vedť sám kapitán ich dal robiť nové pod vlastným dozorom. — Nech mi, vaša milosť, dovoľí, ale ja sa domnievam, že ten mladý zeman zmocnil sa nejak kľúčov vašej milosti... Neráčite sa pamätať, kde ste ich stratili?

Barón nasrdene pozrel na svojho prvéhodôstojníka. Bol krajne nedôtklivý, ak by mu bol niekto nevdojak pripomenul pohanu, ktorej sa mu dostalo domnelou mátohou, ktorá ho tak doriačila, že za tri noci sostaral o celé desaťročie.

— Predsa viete, že musel ten prekliatec vniknúť do zámku ešte pred stratou mojích kľúčov!

Kapitán mykol plecom. — Nech je to už hocijak, niekto mu zaopatril kľúče a zradil mu i také tajomstvá, o ktorých som ani ja nemal vedomosti, — vravel skoro nakvasene, že ho zámocký pán neobdaril bezvýhradnou dôverou. On sám nemal kľúče. Tie opatroval kastelán Varga a jeho dcéra Eva. Na Katušu si ani nezmyslel.

— Čert vzal teraz kľúče... Musíme sa zmocniť Jána Ochodnického, čo by ma to majetok stálo — ozval sa barón, ktorého už driemoty úplne prešly. — Hneď dajte sedlať i priahať... Dám ho zlapať pre podpalačstvo... Snáď i pre iné — rozkázal kapitánovi, a ten sa hneď pobral vykonať rozkazy. — Sto dukátov tomu, kto mi ho

privedie živého — volal za odchádzajúcim kapitánom a hneď sa dal do strojenia. Nikdy v živote nebol ešte tak skoro oriatený, ako tento raz. Mal k tomu sto príčin, lebo išlo o veľkú hru: O slávne bytie, alebo neslávny koniec... A k tejto hre boli už kocky vrhnuté. Drábi a zámoc-ké služobníctvo len veľmi ťažko sa bralo na no-hy. Kde-kto hundral, že je po takej namáhavej noci zo sna vybaláchaný, ale zato každý sa usiloval splniť kapitánov rozkaz, lebo proti jeho vôli nebolo odvolania.

Keď kopitán videl, že je zámocký pán už na cestu pripravený a teruší sa už i dole schodmi, išiel mu v úústrety. Obával sa totiž, že barón nebude spokojný pre pomalosť osobníctva a pre-to snažil sa jeho pozornosť upútať hovorom o cieľe cesty. Barón Komarzs-Komáry v návale strachu úplne stratil hlavu a zabudol rozmýšľať. Hnal ho na cestu len akýsi živočišný pud zá-chrany. Naproti tomu jeho prvý dôstojník, čo bol i vo svojich skutkoch neraz chladnokrvným vrahom, nedalo sa mu uprieť, že by nebol býval znamenitým organizátorom. On bol vlastne roz-umom barónovým vo všetkých zločineckých podnikoch. Ale i dobrým radcom, keď začalo barónovi v niečom pripekať. A teraz bola jeho rada najvítanejšia, lebo pekelné plamene začaly opekať jeho vyšnúrované uhorské nohavice.

Kapitán radil zámockému pánovi, aby boly nasutku vyslaní drábi vo vjetky smery ciest, zakiaľ sa oni presvedčia, či nie je Ján Ochodnický v Srúľovej krčme... Skutočne, Dóczy zaraz vyslal štyri páry drábov, aby pátrali po mladom zemanovi a ak ho niekde zastihnú, aby ho silou-moccu doviedli do zámku.

Medzitým už priahali i do barónovho koča, ale kapitán Dóczy neviezol sa s barónom v kočiari, ale dal prednosť svojmu plnokrvnému žrebcovi. Pri poľovke na takú korisť nie je kočiar dostatočne spoľahlivým a pohyblivým, menovite, keď ide o majiteľa takého vytrvalého žrebca, akým bol Jánov Víchor. Gróf Ivan Potocký nijak nepreháňal, keď povedal, že daruje Jánovi koníka, ktorý v rýchlosti a vo vytrvalosti predčí i najrýchlešie paripy, a kapitán Dóczy, ako dobrý znateľ koní v duchu uznával, že Jánov Víchor je zviera naozaj vzácné.

Ospravedľniac sa barónovi, kapitán vycválal napred. Ani nie preto, aby si zaistil odmenu dvesto dukátov. Nie. Jeho hnala lovecká vášeň, ktorá od narodenia barónovho syna nebola dostatočne ukojená, nakoľko zámocký pán od toho času dajak ochabol v podnikavosti. Neraz sa naskytala znamenitá príležitosť ozbíjať nejakú panskú príležitosť, ale barón s tým nesúhlasil.

Ešte nebola barónova štvorka ani na hradskej,

zámocký kapitán už vtrielil do krčmárovho dvora. Srúl sa išiel doukláňať pred takým vzácnym hosťom, ale kapitán ho nepripustil ani k slovu, a soskočiac so svojej paripy nasrdene zatelúzil na čaptavého krčmára: — Je doma Ján Ochodnický?

Srúl sa ponížene uklonil a ešte poníženejšie preriekol: — Neviem, či je ešte doma, ale o takomto čase nezvykne ešte odchádzať... Ale môžem sa o tom hneď presvedčiť...

Už sa chcel aj odčaptať, aby vyhovel jeho vzácnosti, ale kapitán zahrmel na užaslého krčmára: — Ani na krok... Presvedčím sa o tom sám. Krčmár služobnícky rozhodil rukami. — Nech sa vaša veľkomožnosť sama presvedčí...

Kapitánovi Dóczyemu nebolo treba ukazovať cestu, kde je izba mladého zemana, lebo bol už dobre informovaný svojimi vyzvedačmi. Zrovna zamieril do ľavého krídla a Srúl ho v úctivej vzdialenosti nasledoval.

Kapitán ani nezaklopal a zrovna siahol na kľúčku, ale sa ukázalo, že sú dvere zdnuky zamknuté. Bolo dobre vidieť, že kľúč väzí v zámke.

— V mene zámockej vrchnosti otvorte — zahrímal kapitán a kopol zlostne do dvier, lebo sa domnieval, že Ján je doma. Chvilu načúval a keď nepočul nič, obrátil sa ku krčmárovi: — Je Ochodnického kôň v stajni?

Srúl pokrčil ramenami: — Neviem vaša veľkomosť, ale sa môžem hneď podívať.

— Tak ... Ty nevieš nič o ňom, hoci si už dosiaľ dostal od nás peknú sumu, aby si ho s očí nespúšťal a teraz ani potuchy nemáš, či je tu alebo na druhom konci zemegule ... Takto som si tvoje služby nepredstavoval — hromžil kapitán na krčmára, ktorý sa razom sošuveril na hromádku nešťastia. Srúl vedel veľmi dobre, že s kapitánom nie je si dobre zahrávať a tobôž mu odporovať, zvlášť keď zlostne šimrikoval jazdeckým bičíkom ako rozsršený kocúr chvostom. Dobrú chvíľu mu to trvalo, lež sa zmohol na slová omluvy. — Šiel skoro spať, vaša urodzenosť ... Veľmi skoro ... Vravel, že bol až hen v Kľačovanoch a že je veľmi ustatý ...

Kapitán ostro pozrel na krčmára, švihnúc bičíkom na sáru. — Presvedč sa, či je jeho kôň v staji a keď nie, naskutku mi privleč zámočníka ... To ti ale vravím, aby si natiahol poriadne tie šamľavé utekáče, lebo v opačnom prípade dám ti ochutnať tejto žily — a zašvihal Srúlovi popred nos.

Srúl uskočil stranou a už aj bežal, čo mu len para stačila a čaptavá noha dovoľovala. Kapitán zostal na chodbe a strmo sa prechádzal. Tak strmo, že štrngot jeho ostrôh prebudil i Ráchel. Nahnevaná, že je vyrušovaná z najsladšieho

ranného spánku, v košeli vybehla na chodbu a zakričala: — Ožratý mamľas, choď drichmať a neruš ľudí. — V polotmavej chodbe nevidela, kto je to.

— Sto bohov ti v pslej matery — zareval kapitán Dóczy a hnal sa na ňu jazdeckým bičom. Ešte Ráchel nikdy nebola tak blízko náhlej smrti z úľaku ako teraz, keď spoznala v rušiteľovi jej najkrajších snov územčitého hričovského kapitána. Poľakane zavrieskla a začapila za sebou dvere. Ale kapitán kopol do nich, že takmer s verejnými spadly na poľakanú krčmárku. — Psia ti mater egyptská. Nuž či som ti ja mamľas... ožran? — soptil kapitán a znova kopol do dvier. Teraz by sa už boly celkom iste otvorily, lebo zámka povolila. Ale neotvorily sa, lebo tu bola ešte i druhá zápreka, ktorá by bola vedela odolať i väčšiemu náporu. Bola ňou takmer poldruhacentová váha Ráchely, opierajúcej sa o dvere. Kto vie, aký by toto dobývanie bolo vzalo koniec, keby sa v tom nebol Srúl vrátil i so zámočníkom. Kapitán zaraz upustil od obliehania Ráchelinej izby a rozkázal zámočníkovi, aby naskutku vypáčil dvere Jánovej izby.

— Kôň neni v stajni — oznamoval Srúl.

Kapitán s vysunutou bradou opovržlive zakosil svojimi prenikavými očami na krčmára a výsmešne prehodil: — Stačí mi, že tu predo mnou

stojí kôň a tamto je kobyľa — a ukázal na dvere Ráchelinej izby.

Srúl' nechápal, čo má kapitánov výpad zname-
nať, ale opytovať sa na niečo nemal odvahy.
Prehltol ho, lebo sa cítil byť vinným, že nedal
pozor na Jána Ochodnického. Ale aby to dajak
ponaprával, sveril sa kapitánovi, že barónkina
komorná je skrývaná u Hornianskych v Žiline.
Ale Dóczy si toho ani nevšimol a obrátil sa k
zámočníkovi: — Ponáhľajte sa, lebo nemám
času nazbyt.

V tej chvíľke Ján Ochodnický vyskočil z obloku
otvárannej izby s najpotrebnejšou batožinou a
idúc poza humny dostal sa až k Víchrovi, ktoré-
ho bol skryl na porástlom brehu Bytčianky.

Keď sa šťastne dostal Ján z Hričovského zámku,
bol odhodlaný, že bez zastávky sa vydá na cestu
do Trenčína, aby oznámil svoje skúsenosti hlav-
nému županovi grófovi Illésházymu, ale keď
videl, ako sú mu šaty smolou dobrýzgané, už
pri Predmieri zmenil svoj plán a vrátil sa po
čistý oblek i batožinu, potrebnú na viacdenný
pobyt v Trenčíne. Oblokom sa opäť dostal do
svojej izby a odtiaľ videl, ako sa celá čata hri-
čovských zámočných drábov robehla na všetky
strany. Hncô tušil, že táto surma musí byť s
ním v nejakej spojitosti a nečakaný príchod hri-

čovského zámockého kapitána ho v tom len utvrdil.

Napjate načúval pri dverách, a tak začul i Srúľa, keď kapitánovi oznamoval zpravu o Anne. Tieto nové okolnosti primaly ho, aby za krátky čas i po tretie zmenil svoj pôvodný plán. Musí najprv dostať Annu do bezpečia, až potom zaútočí odvetne na Hričov. O tom však, že by ho zámockí chceli zlapať pre podpaľačstvo, nemal prezatým ani najmenšieho tušenia. Nevraviac ani o iných obvineniach, ktoré mu chcel hričovský zámocký kapitán prišif za golier.

— Ako sa však nepozorovane dostať do Žiliny — dumal dobrú chvíľu, lebo nemal ani najmenšej pochybnosti o tom, že pri žilinskej bráne bude číhať na neho celá hŕba zámockých zvedov. Konečne sa preca dovtípil, a hoci veľmi vyčerpaný, vesele sa vyšvihol do sedla. Veľkou zákrutou zabočil ku Kotešovej. Zastavil sa až pred domom rychtára Hronca. Nemusel sa predbežne obávať, že by ho niekto zradil, lebo rychtárov dom stál celkom osamele. Ján nebol u rychtára Hronca prvý raz. Bol s ním už veľmi dobre známy. Ved' spolu osnovali a šírili na celom okolí vzbúry sedliakov proti zemepánom.

Rychtár nebol preto ani najmenej prekvapený príchodom Jánovým. A ak bol aj trochu prekvapený, bolo to len preto, že mladý zeman proti

obvyklým večerným návštevám objavil sa tento raz v časných ranných hodinách.

— Stalo sa niečo? — opytoval sa Hronec ustarostene, vidiac Jána celkom vyčerpaného.

— Stalo sa veru, a to o veľa viac, ako by ste si mysleli — prisvedčil Ján.

— To som sa mohol hneď dovtípiť, keď som videl, že v zámku horelo...

— Hričovský zámocký kapitán sa sháňa po mne...

— Ba — zarazil sa Hronec. — Snáď vašu urodzenosť niekto prezradil?

Ján pokrčil ramenami: — Neviem počo-začo.

— Hm, to len to môže byť.

Ján Ochodnický mimo magistra Balaya, staručkého súľovského farára a Hornianských nikoho iného nezasvätil do svojich tajností a podnikov. Ani samého rychtára Hronca nie, hoci mu plne dôveroval. I preto rychtár mal na mysli jedine to, že bol mladý zeman prezradený pre nabádanie sedliakov, aby nepristupovali na záľudné sľuby zemepánov.

— Musím sa ešte dnes dostať dajako do Žiliny. Je to nesmierne dôležité a potrebujem k tomu vašej pomoci... Na koni, ani v týchto šatoch sa však nesmiem ukazovať — staral sa Ján.

— Čo by vás na chrbte ta zanesol, i to urobím povedal rychtár rozhodne.

Ján sa pousmal. Veľmi dobre mu padlo, že sa nesklamal v oddanosti tohoto rozšafného sedliaka: — To by ste ma iste čoskoro shodili ... Ja mám ale niečo iné na mysli ...

— Nuž len von s tým ... Urobím všetko — sľuboval rychtár.

— Viete čo? ... Vy ma v duchnách zaveziete ako by som bol chorý ... Ťažko chorý ...

— To je už niečo ... Hlavu vám obviažeme, zababúčame, že vám len konček nosa bude z vlniakov trčať — pochvaľoval si rychtár Hronec nadšene. Tu sa ale poškrabal za uchom a hľadiac do neurčita prehodil: — Čo ale povedať ľudom, koho veziem a čo vám je?

— Buďte bez starosti ... Povedzte trebárs, že je to honelník Jano zo salaša ... A čo mu je? Povedzte, že dostal zálusk na med a miesto včiel vyhrkol mu na tvár celý roj sršňov, ktorí ho tak doriadili, že by ho ani vlastná mamka nepoznali ... — smial sa Ján.

Dobrá nálada sa preniesla i na zadumaného sedliaka. Rozosmial sa tak hlasite, že i rychtárka vybehla na dvor. A keď jej muž povedal, ako povezie urodzenosť do Žiliny, nuž smiala sa i ona.

Zakiaľ si Ján pospal, rychtár odviezol Víchra na salaš a sveril ho do bačovej opatery. Stalo sa tak na Jánovu výslovnú žiadosť, lebo nechcel,

aby nevdojak niekto nenazízol do rychtárovej maštali a nepoznal jeho koňa. Myslel tu viac na rychtára, ako sám na seba a na svoju bezpečnosť.

Neskoro po obede, Ján osviežený niekoľkohodinovým odpočinkom a posilnený čerstvou slepačinou, preobliekol sa do sedliackych šiat. Medzitým sa i rychtár vrátil zo salaša a pripravil doštenák. Vystlal ho senom, zatiaľ, čo jeho žena hodila na voz veľkú perinu i hlavnicu. Potom pomohla Jána zababúchať do vlniaka, že mu skutočne len konček nosa trčal z neho. Ale pre istotu — čert nespí — prevrátil si nad očami dva malé otvory, aby videl. Pod duchnu skryl svoju batožinu a k ruke si položil pištoľ i dýku.

Prievozník išiel otázkami rychtára zrovna ukatovať. Chcel vedieť všetko, ako ten nešťastný Jano nad'abil miesto včiel' na šršne. Bože, veď to vám veľká novina. Na týždeň bude mať o čom rozprávať.

— Nuž a čo ty vieš za noviny? — pýtal sa rychtár všetečného prievozníka, aby mu zarazil stav.

— Mnoho je toho rychtár, mnoho... Zámockí sa sháňajú po nejakom mladom zemanovi... Hľadajú vám ho oni na smrť, lebo podpálil zámockú prachárňu... Drábi vraveli, že len na

vlásku sa minulo, že celý zámok nevyletel — oznamoval ochotne.

— To by nebola bývala taká škoda — pozname-
nal rychtár.

— Pšiií . . . Pšiií . . . — ozvalo sa z voza tvrdo-
šijné kýchanie.

— Pozdrav Pán Boh, to je pravda — zvolal prie-
vozník na nešťastného Jana, ktorému vlniak
tak nekresťansky podráždil nos. Ale honelník
Jano — chlapisko nespôsobné — ani sa len ne-
podľakoval. Prievozník sa pohoršoval, ale rych-
tár ho prehováral, že chudák nepočuje, lebo mu
tie pliagy vliezly ešte i do uší a má ich také,
ako by mu ich bol skalou zavalil.

Neďaleko Závodia stretli sa s dvoma hričov-
skými drábmi, ktorí mali kone na úmor spotené.

— Hej, rychtár, či si nevidel dnes toho mladého
zemana z Bytče? — opytovali sa ho. Rychtár
sa tváril, ako by nebol porozumel: — Kohože,
koho? . . .

— Jána Ochodnického — vysvetľovali mu.

Rychtár pokrútil hlavou. — Nevidel som ho už
dobré dva týždne.

— Koho to vezieš? — zaujímal sa jeden z drábov
a hneď aj stočil sa s koňom k perine.

— Nášho Jana zo salaša . . . — a rozprával im
o jeho nešťastnej príhode práve tak, ako kote-
šovskému prievozníkovi. Dotyčnému drábovi sa

to dajak nechcelo pozdávať, a poodhrnul perinu, ani netušiac, ako bol týmto činom blízky pekla. Keď však videl sedliacke rúcho, pochybnosti ho prešli a obidvaja drábi odcválali.

— To som ale trnul — priznal sa Jánovi rychtár.

— Ja ani najmenej nie... Pištoľ som mal pripravenú... Šťastie obidvoch, že neboli ešte všetečnejší — potešoval rychtára cez hustý vlniak.

Až po žilinské mýto prešli bez príhody. No, mýtnikovi musel rychtár dopodrobna vyrozprávať Janovu prípletu a mýtnik hneď vedel poradiť, kto má balzam na Janovu odutú tvár.

Ján sa vo vlniaku smial, že ho až v bokoch kľalo a prevažoval sa s boka na bok.

— Chudák, chudák... Ako to s ním pometá — ťutoval ho mýtnik, pozerajúc za odchodiacim vozom. Po chvíli však dodal: — Ale dobre tak pamlsnej pliage... — a spustil závoru.

Rychtár Hronec povozil Jána po celej Žiline, lebo podľa dohovoru Ján mal vyliezť z voza, až keď sa úplne sotmie. Skúsenosti ho naučily byť veľmi opatrným. A tým viac teraz, keď sa z prevozníkovej reči dozvedel, že ho zámockí hľadajú pre podpaľačstvo. Všetečnosť drábov mu len dotvrdila, že je vec nesmierne vážna. Bol

presvedčený, že ho musel niekto vidieť, alebo že ho Katuša z pomsty zradila.

Rozlúčivší sa s obetavým rychtárom Hroncom, s veľkým uzlom v ruke, zamieril k domu Hornianských. Teraz už nemal tvár zababúchanú, ale zato nik by nebol v urástlom parobkovi poznal mladého zemana. Opatrne sa blížil k domu, ale vidiac blízko klenotníctva stáť toho istého opálača, ktorý ho už raz sledoval, prešiel ulicou a zamieril k záhradám. Hoci bola ohrada klenotníckovej záhrady dosť vysoká, Ján sa ako pierce prehodil na druhú stranu a kráčal k domu. Bol veľmi potešený, keď videl, že je v kuchyni svetlo. Ticho zaklopal na oblok a chvíľu čakal. Zaveľa — aspoň tak sa mu to pozdávalo — byly dvere otvorené a objavil sa v nich Horniansky s tým svojím, puškou nazývaným, kanónom.

Ján nečakal, a hneď sa ozval. Horniansky odstúpil od dvier, ale keď uvidel Jána v sedliackom kroji, zmeneného na nepoznanie, zasa išiel dvíhať svoj kanón. No, keď sa na neho dobre poďíval, prekvapene zvolal: — Nech ma pečená... Čo to má znamenať v týchto šatoch?

— Jedným dúškom sa to nedá vypovedať... Stal som sa vyhnancom.

— Vy-hnan-com? — opakoval Horniansky v slabikách.

Ján smutne prikývol: — Áno, vyhnancom.

Anna, šijúca v súsednej izbe začula hlas Jánov a hneď otvorila dvere, ale viďiac sedliackeho parobka, domnievala sa, že bola oklamaná hlasovou podobnosťou. Ale keď začula celkom jasne o čom je reč, skoro sa zapotácala: — Čo sa pre Boha stalo? — zvolala szieraná zlými tušeniami.

Ján sa otočil k nej s radostným zábleskom v očiach: — Dosiaľ ešte nič neni stratené — utešoval ju, ale videl, že jeho útecha je slabá... Deva bola blízka mdlôb a len vereje zamedzily, že neklesla.

— To všetko pre mňa... — vravela zastrene a oči jej zalialy slzy. Jána teraz nerušila ani prítomnosť Hornianskeho a sovrel milovanú dievku do náručia.

— Nie pre vás, prelestná Anička... Nie... Nie... — a vrúcne jej vybozkal slzy z tých krásnych dvoch belasých očí, ktoré mu byly drahšími od najdrahších diamantov.

Horniansky dojate prehltoľ a potichu vyšiel na dvor.

— Čo vám hrozí drahý povedzte mi, čo? — šeptala v polomdlobe a ovinula mu trasúce ruky okolo hrdla.

— Uspokojte sa. Všetko vám poviem — chlácholil Anku, cítiac, ako jej silne búši srdce.

— Tak veľmi sa bojím o vás. I tete som to práve

dnes vravela . . . Mala som desivý sen. Prísnilo sa mi o ohni, streľbe i krvi. Ešte i teraz mi je z toho nedobre . . .

Ján sa zarazil. Za iných okolností bol by priznal, že to bol veľmi živý sen, ale teraz nebola k tomu vhodná chvíľa. I preto sa snažil jej vyhovoriť: — Sen je, sen a nie skutočnosť . . . Aj mne sa občas prisní všeličo. Na sen nič nedám. — Neni tomu vždy tak — odporovala. — Mne sa už mnohé sny splnily, ale bohužiaľ, naveky len tie najhoršie . . . Kde sa ale podel ujo? — povedala vidiac, že sú len sami.

— Akiste sa išiel presvedčiť, či sa zase niekto nedobýva do stavania zakázanými cestami, ako ja. — Mladý junák snažil sa byť veselým a bezstarostným, hoci mu srdce krvácalo na pomyšlenie, že sa bude musieť na dlho rozlúčiť s touto drahou bytosťou.

I Anna prežívala tieto obavy, keď počula, že sa jej miláčik a záchranca stáva vyhnancom ako to začula medzi dverami.

Medzitým sa Horniansky vracal z obchôdzky, ale lež by bol vkročil dnu, dajak ho potrápil suchý kašeľ. Suchý, ale veľmi hlasitý . . .

Nemusí sa zdôrazňovať, že taký suchý kašeľ skúseného muža je výstražným znamením. Hoci Ján Ochodnický v tomto smere nemal skúseností, zaraz pochopil, že nesmie nadužívať prá-

va, čoby i najšťastnejšej lásky, a preto posadil Annu na stolicu a sám sa postavil obďaleč. Bolo to práve na čase, lebo prichodila i pani Hornianská z mesta. Ján ešte vždy odiaty v sedliackom kroji bol rozšafnej domácej panej na nepoznanie. Ale keď Ján pri posiedke rozpovedal svoje posledné príplety, vždy ctnostná klenotníkova žena pobožkala ho na čelo.

Bol by to isté urobil aj Horniansky... Ba čo viac... Anka horela túžbou, aby svojho rytiera a záchrancu privinula na svoju hrud', ale jej čistá panenská duša, preplnená opravdivou ctnosťou nedovoľovala jej takýto voľný prejav. Ján sa snažil jednoducho vyrozprávať všetko. Svoju osobu zatláčal do pozadia, len aby sa nemusel ničím chváliť. Bol nielen ctnostným, ale i skromným, a práve tieto vlastnosti podmanily Annu úplne. Ona vedela najlepšie, akému sa vydal tento junák nebezpečiu... Ona vedela, že by kedykoľvek bol ochotný položiť svoj krásny mladistvý život pre ňu...

On hľadel na ňu, ako na cieľ cieľov úprimného muža, a jej jemná a citlivá duša veľmi dobre chápala jeho čistotu a ušľachtilosť. Týmbôž ho vedela pochopiť, lebo poznala neviazané chůfky zemepánov...

— Vaše činy vás pasujú za opravdivého rytiera
— povedala Anna dôrazne, keď Ján zakončil,

Tvár jej sfarbil pýr a oči sa jej nadšene leskly.

— Keby som bola dievkou, verubozže by som si nevyberala — poznamenala pani Hornianská.

— Ahm — zabručal jej muž dajak žiarlive, po-
žmurujúc stranou.

— Nie ďaleko ti už od šesdesiatky, ale si ešte dosiaľ nedokázala nič takého — povedala žena mužovi s výčitkou.

— Nuž ahm... V klenotníctve sa nedajú vy-
vádzať rytierske zázraky — namietol oprávnene a zakašľal na znamenie, že by o tomto predmete nerád rozprával.

— Strýko i tak robia v svojom remesle zázraky. Práve dnes vyhotovili náhrdelník panne Melánie z Nezbud-Lúčky. To je opravdivá báseň... Ni-
kdy som krajšej práce v živote nevidela — ujala sa Anka obrany svojho prijatého otca.

Horniansky vďačne pozrel na Anku. Veľmi mu ľahodilo, že sa ho dievka ujala.

— O tom, potom... Môj starký vie robiť pekné veci... i prstene... — prehodila žartovne a pozrela na Jána.

Ján zaraz pochopil, na čo mieri klenotníčka a zapýril sa až po korienky vlasov. Ale i Anna pochopila, a nakoľko vedela, že jej vyvolený daroval kastelánovej mladšej dcére prsteň len preto, aby ju mohol vyslobodiť zaraz sa ho ujala: — Áno, ujko vie robiť skvelé prstene...

Také skvelé, že vedia otvoriť i väzničné dvere
Hnedej veže...

Tieto slová mladej dievky posmelily klenotníka:
— Moje prstene otvoria i pekelné brány — po-
— Hneď zajtra pôjdeme ku gvardiánovi. On nám
Pani Hornianská niečo zašemotila pod nosom.
Zrejme nemala odvahy odporovať mužovi, vl-
diac, že má väčšinu za sebou. I preto dala ho-
voru iný smer.

— Myslím, že vás budeme museť oddať prv,
než na vás položia tie papľuhy hričovské ruky,
— povedala, obrátená k Jánovi a Anke.

Mladých ľudí stihla táto poznámka neočaká-
vane. Obidvaja klopili oči.

— Nuž, ahm... pravda, pravda... — škrabal
sa Hornianský za uchom premíňave.

— Hneď zajtra pôjdeme gvardiánovi. On nám
to iste neodoprie — povedala pani Hornianská
hlasom, neznajúcim odporu.

Hornianský súhlasne prikyvoval a popásal sa
na zmätku mladých ľudí, ktorým bolo toto roz-
hodnutie nadmieru po vôli, ale zastihlo ich ne-
očakávane.

— Spravíme to všetko celkom potichu... Nikto
nebude ani tušiť... — pokračovala pani Hor-
nianska rozhodne.

— Ja ale... — chcel Ján namietnuť.

— Tak to bude, ako som povedala — pretrhla

ho klenotníčka s celou rozhodnosťou, a Ján bol tomu skoro rád, že ho nenechala dohovoriť. Chcel namietnúť, že nemá z čoho vyživiť ženu. No, čoskoro sa mu dostala odpoveď i na nedopovedanú námietku.

— V Jablonovom máme malý statok... Ten vám dáme do vena a mimo toho dostanete aj dáke groše... Však starký — vravela pani Hornianska, obrátená hneď k mladej dvojici a hneď zase k svojmu mužovi.

— Nuž veď sa najde u nás niekoľko tých turáčkov... Čo bude neskôr, veď si to do hrobu neodnesieme — prikyvoval Horniansky dojate... Polnoc už bola na prahu a preto sa Ján chcel pobrať z domu svojej nevesty, ale domáca pani zmarila jeho úmysel.

— Teraz, keď tak číhajú po vás, nesmiete sa z domu ani hnúť... Máme dosť miesta pre nás i pre vás — postavila sa domáca pani. — Konečne ste naším budúcim zaťkom — doložila sľaby na výhovorku.

Ján nerozhodne pozrel na Anku, ako by chcel z jej nežného pohľadu vyčítať, či má zostať, alebo nie. Anka pochopila a potichu mu pošepala:

— Poslúchnite... oni sú našimi dobrodincami. Ján mlčky prikývol a pod stolom vrúcne stisol Anninu rúčku. Potom sa obrátil k domácej pannej: — Nevieť, ako som si zaslúžil toľko vašej

príazne... — vravel rozochvene, stískajúc v roznietení Anke tak silne rúčku, že jej ju div nerozmliazdil.

Anka to ale mĺčky vytrpela... Bože, veď láska, tá opravdivá láska, vie donášať obete i tým najnemožnejším rozmarilostiam...

Pani Hornianska dajak urazene vstala od stola. — Snáď by som sa bola zmýlila vo vás? — povedala s netajeným zámrazom na čele.

— Ahm, horkýže... horkýže — namietal klenotník nespustiac so zamilovanej dvojice očí. Ján sa ocitol neraz v pomykove, ale v takomto ešte skutočne nie. I preto nevedel, ako vybrádnúť zo závozu. No, Anka spozorovala to a hoci bola mladšia, pousilovala sa ponaprávať, čo sa napraviť dalo. — Drahá tetuška i strýčko... Urobíme všetko tak, ako si to želáte...

— Áno, všetko tak, ako to Anka vravela... — zmohol sa i Ján na prisvedčenie.

Horniansky zakašľal, zasmrkal a dojate prehltoľ. — To si myslím... to si myslím... — šemotil pod nosom, utierajúc usilovne plody svojho dojatia do obidvoch rukávov košele.

Dojímavá nálada preniesla sa i na jeho ženu. I v jej očiach zablysly slzy, ale premáhala sa.

— Drahé moje deti — vravela rozochvene. — Dávame vám naše požehnanie... Radi by sme boli, keby sa váš pohnutý život obrátil v trvalé

dobro... Boh všemohúci nedal nám vlastných dietok, ale poslal nám dve dobré duše, ktoré nám vynahradia tú ujmu... Preto vám obidvaja žehnáme ako vlastným dietkam...

— Ahm, pravda... žehnáme... — doložil Horniansky zastrene... Vravel ešte niečo, ale to odumrelo v rukáve jeho vlnenej košeli.

Nastala chvíľka ticha, ktorú porušoval iba hlasitý tlkot dvoch čistých srdc a žičivé vzdychy klenotníka a jeho ženy.

— Tie zásnuby musíme dajak osláviť... — ozval sa klenotník a hneď sa aj pobral do pivnice.

— Ale veď už počkaj... Posvietim ti... — ponúkla sa jeho žena a sťaby dáka mladá nevesta prižala kahanec a vyšla za mužom.

— Moja prelestná... Ani nechcem veriť, že by to mohla byť pravda... Je to všetko, ako z povesti — obrátil sa Ján k svojej snúbenke a pohladil ju po vlasoch.

Anka pozdvihla k nemu svoje krásne, ale slzami zastrené belasé oči: — I mne to prichodí ako sen... Nikdy by som si nebola myslela, že sa z pekla Hnedej veže raz vyslobodím a stanem sa nevestou môjho záchrancu.

Ján nevdojak objal dievku a ich pery sa stretly v dlhom a vrúcnom bozku...

Z vonku bolo zase počuť suchý a neobyčajne

hlasitý kašeľ klenotníka Hornianskeho. Anka i Ján sa usmiali a snažili sa tak posošiť, aby nezostala nijaká známka ich úprimného prejavu lásky. No, rumenec, ktorý sfarbil ich tváre sa sotreť nedal. Nie, ten by ani neúprosný zátin smrti nebol vedel odstrániť...

Hostitelia priniesli za veľký krčah starého vína a dobrý kus údeného mäsa.

— Uf, ale je tu teplo — odľahčil si Hornianský, žmurknúc na Jána, ktorému líca zrovna horely. No, pani Hornianská pochopiac nešetrnú poznamku svojho muža naskutku poznamenala: — V kozube už dotlelo... Nemá byť od čoho tu tak teplo...

— Keď nie je, ale môže byť — ošípal sa klenotník trocha zahanbene. — Táto tokajčina nás rozohreje lepšie, ako tisíc kozubov — prehodil žartovne a nalial do stupkových pohárov perliace sa víno.

Zanedlho rozprúdil sa veselý hovor... Priliehavý k radostným zásnubám dvoch vzácných a čistých duší...

Hoci boli všetci neskoro do noci hore, preca na úsvite bol celý dom na nohách. Klenotník obliekol sa do svojho sviatočného rúcha a zašiel do kláštora Františkánov, aby pripravil všetko k oddávkam. V tých časoch nebolo treba mnoho príprav, ohlások, dispenzov... Stačil vieryhod-

ný svedok a sobáš bol zaraz skutkom. Menovite keď išlo o zemana a dievku zo slobodného stavu. Ján sa až pred svadbou dozvedel, že jeho nevesta je tiež pôvodu zemanského a pochodí z rodu Podolských, ktorí sa v turuckých vojnách tak vyznamenali, že potulní speváci v mnohých piesňach ospievali ich hrdinskosť.

Ján nebol márnivým, ale mu dobre padlo, keď sa dozvedel, že jeho budúca žena je z takého rodu, na ktorý môže byť len hrdý...

Práve slnce vychodilo, keď staručký gvardián sviazal ich ruky... Dojemnými slovami prepúšťal ich od oltára a dobrotive im žehnal, za spevu frátrov, ktorí už od svitu konali pobožnosti.

— Aká som šťastná... — šeptala Anka, keď so svojím milovaným mužom opustila chladné múry starobylého kláštora.

— Ja nemám slov, aby som vyjadril to, čo v srdci i v duši cítim... Všetko mi prichodí len ako krásny, no, práve nespĺniteľný sen... Nie, je to priveľa blaha i šťastia, aby to mohol človek uveriť...

— Snád' nechceš pochybovať, že sme svoji...

— Ach, nie... Boh uchovaj... Len mi to všetko prichodí tak podivne... Tak neuveriteľne. Sú tomu len tri dni a môj sen sa splnil tak ne-

očakávane ... Ani si to nezasluhujem ... Nie, nie.

Anka sa pritúlila k svojmu mužíčkovi. — Snáď ľutuješ?

Ján sa až teraz prebral. — Ach, nie, moja prelestná ... Som najšťastnejším mužom na svete. A bol by som tým do svojho skonu, keby mi krutosť osudu nestavala v cestu také zápreky. — Uspokoj sa môj drahý ... Sme na tom rovnako ... I na mňa číha nebezpečie, ale verím v dobrotivosť Všemohúceho, že nám popraje aspoň trochu šťastia ... Naveky som verila, i v tých najstrašlivejších chvíľach, že raz sa dožijem šťastnejších dní, a hľa, moje vrúcne túžby sa splnily ...

Ruka v ruke kráčali náместím a ani nespozovali, že ich dobrodinci musia dobre našľapovať, aby ich dohonili.

— Bežite, ako by vás Tatar naháňal — volal za nimi Horniansky, šermujúc sobášnym listom, ktorý si dal hneď napísať.

Pani Hornianska sa len blažene usmievala. Pripomínala si tie chvíle, keď opúšťala kostol, ako mladá nevesta a v duchu prežívala radosti svojej chovanice i jej mladého muža, ktorého si tak veľmi obľúbila, že ho prijala za svojho syna.

— Keby bol k nim Osud milosrďný! ... Zaslúžili by si toho — vzdychala si pani Hornianska,

ani netušiac, že ten istý predmet ovládal duše jej chránencov.

Ján i Anka sa zastavili a ospravedlňovali sa z nepozornosti.

— Ahm, veď sa nič zlého nestalo, ale tie moje utekáče a ten záduch mi nedovolia ísť s vami na preteky . . . No, lepšie bude, keď budeme čím skorej doma — vravel udýchane a podal Jánovi na pergamente vyhotovený sobášny list . . .

Ulica bola takmer úplne vymretá. Iba tu i tam bolo videť pekárskych učňov s krosnami, roznášajúcich čerstvý chlieb a pečivo. Bez väčšej pozornosti dostali sa ranní svadobčania domov. Pani Hornianska, ako pozorná hostiteľka, po celú noc bola hore a napochytre napiekla všakové lakotinky. O mäso nebolo núdze. V pivnici Hornianskych bývalo vždy niekoľko okovov vína i medoviny. Najväčším prekvapením bola však káva, ktorú pani domáca skoro obradne nastolila. V tých časoch to bola veľká vzácnosť, lebo si takú lahôdku mohli dovoliť i tí najzámožnejší iba na výročné sviatky . . . Funt dobrej tureckej kávy rovnal sa cene vykrmeného vola. Slávnostnú náladu rušily len obavy do budúcnosti . . . Ani Ján, ani jeho žienka, neboli si pred zámockými životom istí. Anna to aj celkom otvorene prejavila.

Pani Hornianska ju však uspokojila: — Obí-

dva ja ešte dnes odcestujete do Trenčína k mojej sestre... Prezatým budete pod ochranou švagra, ktorý je stoličným asesorom... Neraďa vás púšťam, ale musí to byť... Bude nám obidvom smutno za vami, ale niet vyhnutia. Horniansky súhlasne prikyvoval a dojate prehltaľ. — Mame dosť majetku... Nebudete mu-seť hladovať... — povedal zastrene a hneď aj vstal od stola. Zanedlho sa vrátil zo susednej izby a položil pred nevestu plný mešec peňazí. — Toto na začiatok...

Bolo rozhodnuté, že ešte zvečera, prirodzene v preoblečení opustia Žilinu a všetci súhlasili s tým, aby nešli okolo Bytče, ale zašli radšej na Vlárú.

Horniansky ešte do obeda obstaral ľahký voz a Ján poslal rýchleho posla k rychtárovi Hroncovi, aby mu bez meškania dal do Čadce priviesť Víchra, lebo na dlhší čas hodlá opustiť okolie.

Ján i Anka obliekli sa do sedliackych šiat a takto sa im nepozorovane podarilo opustiť mestskú bránu. Furman ich dohonil až pri kysuckom prievoze a bol nemálo prekvapený, keď si sedliacky párok vysadol do koča. Ale zato nič nenamietal, lebo dostal nielen dobre zaplatené, ale mu bola Hornianskym prisľúbená i bohatá odmena, ak svoj úkol dobre splní. No, jeho pre-

kvapenie bolo ešte väčšie, keď pri čadcianskom mýte složil ťažkú truhlicu, a mladý sedliacky šuhaj podal mu veľký strieborníak ako prepitné.

Jánov pestún nevedel sa od prekvapenia kam podieť, keď mu Ján predstavil svoju žienku a rozpovedal mu príhody posledných dní.

Starý mýtnik s otvorenými ústami načúval Premlňave odkašľával a nahmkal sa toľko, ako snád' nikdy dosiaľ v živote.

— Tristo ohnivých... tristo ohnivých — nazaj si to urobil tak, ako pravý Ochodnický. Áno, ako pravý Ochodnický — pochvaľoval si starec a s úľubou hľadel na svojho chovanca a jeho mladú ženu, ktorá sa medzi Jánovým rozprávaním preobliekla do svojich šiat. — Prirodzene teraz zostanete u mňa — dodal po chvíli. Ján zavrtel hlavou. — Nemôžeme, strýčko... Snád' deň dva, ale potom musíme do Tešína a Trenčína — namietal Ján a vysvetlil strýcovi príčinu. — Musím upovedomiť pána grófa Potockého, čo som zistil...

— Akého grófa Potockého?... Snád' pána Petrovského — skočil mu strýc do reči.

Ján sa pousmial. — Petrovský je len krycie meno grófa Ivana Potockého... I ja som sa to dozvedel v predminulej noci... z úst umierajúceho Václava Tešínskeho...

Starý muž vytiahol obrvy až do pol čela. — Hneď som si to myslel, že to musí byť dáky vznešený pán... Jeho chovanie i štedrosť tomu nasvedčovali — prikyvoval starý Ochodnický a nenamietal viac nič proti ceste.

Anna vidiac, že sú muži vo vážnom hovore išla oriadíť s mýtnicou susediacu izbu. Potrebovala ona už veru ženské ruky, lebo starý Ochodnický radšej si sám riadil, ako by bol strpel vo svojej prítomnosti nejakú ženu. Takto pochopiteľne nebolo v izbe vzorného poriadku.

Voči Anne však choval sa starý mýtnik tak vlúdne, že to Jána zrovna prekvapovalo. Ale ešte väčšmi bol prekvapený, keď strýc zažmurkal na Jána a šibalsky prehodil: — Nech ma pečená hus kopne... No, vybral si si dievku ako lusk... A keď bude takou dobrou ženou, aká je šumná, nuž budeš môcť byť šťastný — pochvaľoval si starý Ochodnický.

— Ved' ty, strýčik, ženy nenávidíš a zrovna sa obávam, že ma i s ňou vyženieš — poznamenal Ján, tváriac sa smrteľne vážne.

Starec vybuchol ako sud prachu: — Ty... ty... Ako to môžeš o svojom strýcovi predpokladať? — a buchol do stola päšťou, aby dal väčší dôraz svojmu srdcu.

Ján trhol plecom a úkosom pozrel na soptiaceho strýca. — Nevolal som ťa preto ani na sobáš,

lebo si často vravieval, že ti je všetko protivné, v čom je žena. — Ján prirodzene zamlčal, že by i tak nebol mohol strýc prísť pre vzdialenosť i krátkosť času.

Starcovi oči hnevom zaškrily a dlhá šedivá brada sa mu priamo naježila. Chcel Jánovi povedať niečo ostrého, ale napochytre nič mu nesišlo na myseľ.

— Ved' sa už teda nemosúr tak na mňa ... Ja som ti len pripomenul, čo si sám vravieval. Pamätáš sa, že ešte v deň môjho odchodu do Bytče si sa o ženách ...

— Mlč ... Bolo toho už dosť — znova vybuchol starý pán, ale sa miernil, lebo v tom vnišla do mýtnice Anna. Nechápave hľadela hneď na Jána a hneď zasa na strýca, ktorý sa v duchu bezmocne zmietal, že sa mladý šibal znova vyvršil na ňom a to jeho vlastnými argumentami.

— Stalo sa niečo? — ozvala sa Anna dajak neisto, vidiac starého Ochodnického v bojovnej nálade.

Ján sa pousmial. — Nič sa nestalo, drahá ... Len sme si so strýkom vymenili názory ... Starý pán zahundral niečo pod fúzami a hlasite dodal: — Naveky zadiera do mňa — odľahčil si a vyšiel pred mýtnicu ...

KAPITOLA XVI.

SRÚL SA PRECA POCHLAPÍ

Zámočník sa dobrú chvíľu ponamáhal, lež sa mu podarilo odtrhnúť zámku Jánových dverí. Keď boly dvere otvorené, kapitán Dóczy ako príval vtrhol dnu, ale izba bola prázdna. Hneď si uvedomil, že Ján oblokom utiekol. A neporiadok v izbe mu bol dostačujúcim dôkazom, že sa mladému junákovi podarilo odniesť i svoju batožinu. Ako pamiatku nechal po sebe iba žalostne usmolené šaty a niekoľko kúskov bielizne.

Srúľ ako zbitý pes priplichotil sa do izby a úzkostlivo sledoval zlostné počínanie obávaného zámockého kapitána, ktorý v bezmezdnej zlosti kopal do všetkého, čo mu prišlo do cesty.

Zanedlho prihrčal i barónov kočiar a kapitán išiel svojmu veliteľovi v ústrety, aby mu oznámil, čo zistil.

— Vták nám vyletel z kletky, ale nedoletí ďaleko! — zastrájal sa kapitán temne.

— Musíte ho polapiť! . . . Ešte dnes, zakiaľ neni neskoro! — rozkazoval barón skoro plačlivo. Cestou mal ešte vždy nádej, že kapitán Jána polapí. Nepriaznivá zpráva ho celkom zronila . . . Len čo kapitán vytiahol päty z Jánovej izby, Srúľ uchopil Jánovu, smoľou pochodne pobryž-

ganú atillu, a dychtivosťou kmína začal vrecká prehľadávať. Čo, keby tak bol v nej meštek peňazí? Ale túžené peniaze nenašiel. Kyslou tvárou vytiahol z bočného vrecka iba složený list. Rozbalil ho a čítal... Jeho tvár sa za každým prečítaným riadkom začala vyjasnievať. Mnohému z listu nerozumel, ale tušil, že list bude mať pre zámockých veľký význam...

Bol to posledný list grófa Ivana Potockého... Keď Srúl' dočítal, zaraz sa pobral na dvor a už z ďaleka mával ku kapitánovi, ako s nejakým vzácnym úlovkom. Keď však spozoroval, že s kapitánom rozpráva barón Komarzs, zastavil sa v úctivej vzdialenosti a hlboko sa uklonil.

Barón placho pozrel na ukláňajúceho sa krčmára a poznamenal kapitánovi, že krčmár má v ruke nejaký list. Kapitán strmo pristúpil ešte vždy sa ukláňajúcemu Srúl'ovi a list mu surovo vytrhol z ruky. Uvidiac adresu, prekvapene zvolal: — Kde si ten list našiel?

— V posteli pod slamníkom, vaša milosť, v posteli, — odpovedal Srúl', sledujúc napätý účinok svojho nálezu.

— Čítajte! — zvolal kapitán vzrušene a podal Jánov list barónovi, ktorý se dal do takého hbitého čítania, ako by mu od toho bol záležal život.

— Sme zrazení! ... Snáď i stratení! ... — vykotal barón bledý ako vosk. — Gróf Potocký vie, že jeho tesťa sme my uväznili, — šopkal kapitánovi, aby to Srúl nepočul. Aby sa kapitán krčmára zbavil, hodil mu malý mešťok peňazí a veliteľsky mu kývol, aby zmizol. Srúl lakome zdvihol mešťok a blažene odčaptal, potľapkávajúc sa v duchu po pleci, že je predsa len chlapíkom na mieste a nie zadarmo prijal úplatu za služby. Naskutku chcel sa Ráchele pochváliť so svojím úspechom. Dočochril sa k jej izbe, ale našiel dvere zamknuté. Z dnuka bolo počuť fikanie. Zabúchal na dvere: — Otvor, Ráchel, otvor! ... To som ja!

— Musíš trochu počkať! — odpovedala mu plačlive a zaraz bolo počuť odsunovanie skrine. Ráchel v strachu, že jej rozčertený zámocký pán vyvalí dvere i s verejami, zabarikádovala dvere skriňou i stolicami. Darmo je, istota je istota ...

Srúl netrpeľive prešľapoval s nohy na nohu a stále zival kľučkou. Až zadlho sa dvere otvorily. Neopytoval sa jej, po čo si dvere zabarikádovala, lebo ved' bol svedkom toho, ako jej zámocký pán kopal do dvier. Až neskôr, keď mu Ráchel rozpovedala, čo sa medzi ňou a kapitánom stalo, od strachu sa Srúlovi div niečo nemilého neprihodilo ...

Barón na kapitánovu radu hneď sa vydal na cestu do Trenčína, aby obžaloval Jána Ochodnického z poburovania sedliakov proti zemepánom a z podpaľačstva. Odpoľudnia dorazil barónov koč do Trenčína.

Hlavný župan, gróf Illésházy, baróna veľmi chladno prijal a ešte chladnejšie vypočul jeho žalobu.

— Pochybujem, že by ten mladý muž bol schopný takých skutkov, z akých ho vaša milosť obžalúva... Dobre som poznal jeho otca a poznám i jeho! — povedal gróf Illésházy zamračene.

— Ja ale mám hodnoverných svedkov, — namietol barón Komarzs urazene.

— Nuž, tak mi ich pomenujte, — usmial sa hlavný župan.

Úsmev grófa Illésházyho priviedol baróna do pomykova. Rovnako nevedel, koho má mimo kapitána Árpáda Dóczyho pomenovať a táto okolnosť ešte väčšmi priviedla baróna z miery.

— Videl ho môj kapitán Árpád Dóci a — a kastelán Varga, — vykukol horko-fažko .

— To som si hneď myslel, že tieto podarené mená budem počuť, — smial sa hlavný župan s netajeným v'smechom a dodal: — Sú to spoľahliví služobní duchovia, novšak?

Barón vyvalil na grófa oči ako lopáre. Nebol tak

dôvtipným, aby bol vyšípil, kam mieri hlavný župan. — Nechápem, čo mieni pod tým vaša osvietenosť...

Tvár hlavného župana grófa Illésházyho náhle sa zamračila a naprostred čela utvorila sa mu kolmá priamka. Strmo zmeral premíňavého baróna a prísne zatelúzil na neho: — Ak sa nemôže vaša milosť vytasiť so spoľahlivejšími svedkami, ako dvoma na smrť odsúdenými a vaším pričinením omilostenými vrahmi, tak veľmi ľutujem, ale nemôžem vašej milosti pomôcť!

— Vaša osvietenosť miesto, aby buriča a podpalača dala prenasledovať, mňa uráža! — vybuchol barón v bezmocnom hneve.

— Tááák? — pretiahol gróf Illésházy a oči mu zaiskrily. — Ja vás urážam?... Nuž dobre, ak sa cíti byť vaša milosť urazenou, som ochotne k službám! — a vstal od stola.

Barón Komarzs sa nesmierne naľakal, lebo vedel, čo znamenajú slová hlavného župana. — Súboj! ... Súboj! — hučalo mu v hlave a studený pot mu vyrazil na čelo. Gróf Illésházy bol v celom Hornom Uhorsku známy ako najznámejší šermovač, s ktorým sa ani najodvážnejší rytieri neodvážili dostať do kríža a teraz on sa má postaviť mečom v meč s týmto povestným víťazom nespočetných súbojov. Pred rokami sa síce učil u známeho talianskeho majstra šermu

Tallina umeniu zachádzať so šablou, ale toto jeho umenie nedosahovalo ani priemer... Vedomie tejto skutočnosti nahnalo mu strach. Pot mu už i po chrbáte cícorkom tiekol a srdce mu búšilo až v hrdle. Z neblahých myšlienok vyrušil ho výsmech grófa Illésházyho: — Som pripravený zaraz dať vašej milosti zadosťučinenie... Moja šermiarska sieň je každému k službám, ktokoľvek sa cíti byť mnou urazeným...

Barón neprítomne pozrel na hlavného župana a koža mu už bola číra zimomriavka. — Ja — ja — necítim sa byť urazeným, — vyjekol v smrteľnom strachu.

— To je skutočne škoda!... Už som sa tešil, že mi poskytne vaša milosť malú zábavku, ale takto?... — a pohodil rukou sklamané. Potom sa obrátil k barónovi: — Želá si vaša milosť ešte niečo odo mňa?

— Nie, nie! — poponáhľal sa barón s odpoveďou a zamieril k dverám.

— Počkajte ešte! — ozval sa gróf Illésházy a barón zostal stípkom stáť.

— Vrele odporúčam vašej milosti, aby bez meškania prepustila z väzenia Václava Tešínskeho! Už máme tých vašich kúskov dosť!... Ak sa tak nestane, čoskoro sa pán viceišpán pôjde podívať do Hričova, či bol môj rozkaz splnený! — vravel gróf Illésházy prísne a dôrazne,

Barón div s nôh nespadol, tak ho slová hlavného župana prekvapily. — Niet v mojom zámku takého väzňa, — vybleptal.

— Povedal som a dohovoril som! — skríkol gróf Illésházy na baróna a otočil sa k nemu chrptom. Barón ani nevedel, ako sa dostal na ulicu. Zlosť a strach striedaly sa v ňom živelne. On chcel dôkladne zamočiť mladého zemana, a hľa, dobre namierená rana, určená druhému, dopadla s celou silou na jeho vlastnú hlavu. To je už preca viac ako moc! Keby mu nebol husár pomohol do erbového kočiara, nebol by snád' ani vyliezol doň, tak bol rozrušený. Svalil sa na čalunené sedadlo sfaby bez duše. Kočiš trpezlivo čakal na rozkazy, ale barón nehnute sedel a mlčal... Hľadel do neurčita, lebo sa mu začaly vybavovať v duchu tie najhoršie výhľady... Z celého rozhovoru s grófom Illésházym vycítil, že hlavný župan ním opovrhne a hral si ako kočka s myšou. Urazil ho a ponížil až po čiernu zem, a k súboju, ktorý by mohol urážku odčiniť, nemal odvahy. Zažil už mnoho dožier, ale toľko trudu mu ešte dosiaľ nik neuvaril ako hlavný župan gróf Illésházy... Zafal zuby i pästi a sypal na hlavu grófa Illésházyho tie najstrašlivejšie kliatby. No ušlo sa z nich niekoľko i Jánovi Ochodnickému, ale i kapitánovi Árpádovi Dóczyemu, ktorý ho nahuckal, aby šiel podať sťažnosť hlav-

nému županovi. Ale preklínal i sám seba, že poslúchol kapitána a nešiel vicišpánovi. Ten by si iste nebol dovolil s ním zatočiť,

Kočíš poza pleca škúľil po svojom pánovi a významne zamihal i na vyšnurených husároch, sediacich na vysokom zadnom kozlíku za barónom. Slnko prudko pražilo a muchy neodbytné dolí-paly na kone, ktorí stále prešlapovali, nespokojne trhali uzdami i hrabali v prachu ulice. Mešťania všetečne hľadeli na barónov koč. Ale i okná stoličného domu boli plné úradských, ktorí sa hneď za horúca dozvedeli od grófovho husára, ako jeho osvietenosť napsula jeho milosti pánovi Hričova. Stoliční úradskí napospol nenávideli baróna Komarsza a preto niet div, že sa škodoradostne škľabili na baróna sdudleného na sedadle svojho címerového batára.

— Hľad'te, ako tam sedí! ... Namôjveru hrbka nešťastia — prehodil so smiechom stoličný fiškus k svojmu pisárovi.

— A potom že barón! ha-ha-ha — smial sa pisár. — Veď je vám to, vaša urodzenosť pán brat ako kríženec dudka s moriakom ...

Barón začul veselý rehot a precitol zo strnulosti. Mimovoľne zakosil svojimi vodnatými a krvou podbehlými očami na blízke náčelie stoličného domu. Vidiac plné obloky usmiatej tvá-
ri, strhol sa celým telom a zaťatou päsťou za-

hrozil k posmievačom. Nemal ani najmensej pochybnosti o tom, že smiech úradských patrili jemu. Hrozba barónova vyvolala opravdový výbuch smiechu medzi stoličným pántvom a fiškusov pisár neodpusti si, aby neprehodil: — La-la, teraz zvíťazil v ňom moriak nad dudkom! Barón počul rosmošnú poznámku a rozreval sa na kočiša: — Pse, prečo nepohneš? — Kočiš uvoľnil opraty a štvorka sivkov tak prudko trhla ťažkým címerovým batárom, že sa barón div neskrbáľal so sedadla. Bol to len snád jeho nevysloviteľne ťažký srd, ktorý ho udržal na sedadle ...

Zakiaľ sa barón v bezmocnej zlosti zmietal cestou do Hričova, kapitán Arpád Dóczy chladnokrvne pripravoval veľkú honbu na Jána Ochodnického, do ktorej zapriahol i barónovho komorníka Franca. Inokedy bol by komorník barónov odoprel poslušnosť kapitánovi, ale keď sa dozvedel, že je barón tak vážne ohrozený, pridáľ sa ku kapitánovej družine, ktorá mala prečesať celý kraj od Bytče až po Tešín. Väčšiu polovicu svojej družiny vyslal k jablunkovskému priesmyku vopred, pod vedením strážmajstra Jančiho a sám s niekoľkými drábmí vyčkával príchod zámockého pána. Bol totiž presvedčený, že po vznesení takých ťažkých obvi-

není hlavný župan hneď vyšle oddiel stoličných hajdúchov a potom nech je Jánovi Ochodnickému Boh milostivý!

Kapitán netrpezlivo vyzeral na trenčianskú hradskú a keď ho to omrzelo, vysadol na koňa a vydal sa v ústrety svojmu pánovi. Neďaleko Plevníka stretol sa s barónom a na prvý pohľad poznal, že dáka ťažká pliaga musela doľahnúť na jeho milosť. Zháčil koňa a zahryzol si do spodnej pery, čo bolo jeho obyčajom, keď videl baróna roznevrným. Teraz si išiel mäsitú gambu do krvi rozhryzať, lebo ešte nevidel baróna tak dopliaganého, ako teraz. Preto mlčky pozdravil a čakal, až sa jeho milosť uráči prehovoriť.

Barón hrozebne zagúlil očami na kapitána, že ten bezd'ačne trhol uzdou svojho ohniváka, a zafal mu ostrohy do slabín. Paripa sa začala vzpínať a div že nepreskočila barónov bätár.

— Nadobárili ste mi obidy na celý život! — vybuchol barón, keď sa kapitánova paripa upokojila.

— Neviem, že by som sa bol dopustil nejakej neprezreteľnosti alebo poklesku voči vašej milosti! — odtušil kapitán zamračene a prenikave pozrel na svojho pána, ako by bol chcel nazrieť do barónových útrob, či to nevraví z neho množstvo požitého nápoja.

Barón nedbajúc, že okrem neho a kapitána načúvajú ich hovoru štyri páry zvedavých uší, a že pred sluhami ponízuje kapitána i seba, vybuchol znova, že mu až sliny vyprskly z úst. — Nebyť vašej prekliatej rady, nemusel som sa dnes vydať posmechu celej stolici! ... Rozumiete? Ce-lej sto-li-ci — slabikoval rozzúrene.

Kapitán nechápave trhol plecom. — Nemám potuchy, prečo by som ja bol príčinou niečoho — odtušil vzdorne a stočil koňa v smer cesty, lebo nehodlal sa pred služebníctvom dať barónom ďalej urážať. — Je spitý — pomyslel si a zaťal ostrohy do slabín svojej ohnivej paripy. Odcvállal bez toho, že by sa bol barónovi pozdravil.

Až teraz si barón uvedomil, čoho sa v svojej bezmedznej zlosti a zášti dopustil voči mužovi, ktorý ho dosiaľ vždy uchránil od rozličných dožier a chcel to hneď napraviť. Volal za kapitánom do zachripnutí, kričali i jeho sluhovia, čo im para stačila, ale kapitán im pri najbližšej zákrute zmizol, hoci rozbičovaná štvorka išla postroje dotrhať.

Kapitán o dobrú štvrťhodinku dorazil prv do zámku, ako barón, a komorníkovi Francovi, ktorý bol jediným opravdovým dôverníkom barónovým, celkom otvorene povedal, že viac nehodlá zostať v službách zámockého pána a hneď na druhý deň opustí zámok. Franc veľmi dobre

poznal barónovu povahu a preto snažil sa kapitána mierniť. Vedel dobre, že teraz ho bude barón ešte viac potrebovať, ako kedykoľvek pred tým.

Kapitán sa až vtedy odhodlal ďalej slúžiť, keď ho barón skoro plačlive odprosila, sľubujúc mu hory-doly, len aby zostal a vydal sa prenasledovať Jána Ochodnického, zvyšujúc veľkodušne odmenu za zľapanie zemana na 500 dukátov. Či živého, či mŕtvého. Posledné by mu bolo najlepšie hovelalo a ani sa s tým nijak pred kapitánom a komorníkom netajil. Bol tej zásady, že mŕtvy nerozpráva... V tomto prípade bola to skutočne otázka bytia — nebytia. Barón dobre vedel, že ak sa podarí Jánovi Ochodnickému, alebo dočnele uprchlému Václavovi Tešínskému dostať do bezpečia, mohla by z toho vzniknúť neslúchaná miškulancia, ktorá by neminula s následkami nepredvídanými vážnymi.

Barón sa zmienil o tejto okolnosti, a kapitán Arpád Dóczy bol zaraz ochotný zapustiť kopov do skalných bludíšť. On jediný z celého zámockého osobníctva bol totiž presvedčený, že je zámocká mátoha zosobnená v nezvestnom Václavovi Tešínskom. Zámocký pán ochotne privoľil a v sprievode svojho komorníka Franca i kastelána Vargu priviedol kapitána do skalného väzenia a otvoril tajné dvere. Kapitán Dóczy i

kastelán Varga užasle hľadeli na skrytý otvor v skalnej stene chodby, lebo dosiaľ nemali o ňom ani najmenšieho tušenia. Len komorník Franc sa potuteľne usmieval. Jemu nebola ani najväčšia pánova tajnosť neznámou. A keby bol býval doma v časoch, keď barón na tri dni zmizol, bol by ho celkom iste našiel za krátky čas. Ak kapitán tušil, kto zosobňuje zámockú mátohu, komorník Franc vedel to s celou určitosťou. Barón sa totiž len jemu sveril s príhodou v skalnom bludišti...

Barón nechcel pripustiť, aby niekto zo zámockého podradného služobníctva vedel o tajnej chodbe. Preto sa kapitán i s kastelánom ponúkli, že prevezmú svorku kopovov od zámockého psiara až zo Sliezska, lebo poddaní i proti prísnyim ustanoveniam krajinským, shrnutým vo Verböczyho Trojknihe, opúšťali svoje usadlosti v barónových panstvách. Úbožiaci ale často nemohli sa na včas dostať do vopred určených skryš, lebo kopovi ich dostihli a nejednému prehryzli hrdlo...

Kastelán Varga od známeho kamzičieho skoku dajak pokuľhával za krvilačnou svorkou a trojcípim remeným korbáčom šľahal rozdračených kopovov. Akokoľvek sa redikal za nimi, keď da-
ktorý zo psov zlostne sa obrátil a hrozive vy-
ceril na neho zuby, zabudol na lámku a uskočil

do úctivej vzdialenosti. Vedel dobre, že kopovi nepoznajú žarty.

Zakiaľ barón s komorníkom čakali pri tajnom vchode do skalného bludišťa, zatiaľ kapitán Dóczy s kastelánom Vargom vohnal psov do cely Václava Tešínskeho a popustil im remeň, aby si mohli dôkladne stopy osvojiť. Kopovi chvíľu snorili po dlážke i po putách a zrazu, sťaby na povel vyrazili z cely a hnali sa k tajnému východu. Ale sotva zvetrili zámockého pána, dali sa do takého zbesilého štekotu, že to až v ušiach zaliehalo. Hnali sa zrovna na baróna s takou vervou, že sa kapitán musel zachytiť verejní najbližšej cely, aby zachránil svojho pána. Barón celý sosinalý hľadel na dorážajúcu svorku beští a nebyť duchaprítomného komorníka, bola by sa celá svorka rozbesnených kopovov vrhla na jeho milosť. Komorník, vidiac, čo sa deje, odtiahol baróna do najbližšej cely a začapil dvere. Bolo to práve včas, lebo kopovi pretrhli remeň a ako úšust hrnuli sa k dverám cely, poskytujúcej barónovi a jeho komorníkovi útočisko.

Vyhľadovaní kopovi si tak drave počínali, že kapitán, nedbajúc barónových prísnych rozkazov, poslal kastelána Vargu pre psiara, lebo sám si s nimi nevedel rady. Vycivený a neobvykle vysoký psiar až zadlho prišiel. S korbáčom, ktorý vytrhol z kastelánovej ruky, len zavšihotal nad

zúriacimi psami a tí, ako čarovným prútkom švihnutí, utiahli sa stranou za neustáleho skuvňania.

Hoci boli psi v istých rukách a barónovi nehrozilo viac nepezpečie, preca nemal odvahy zúčastniť sa honu v skalnom bludišti. Udalosti poslednej noci i dňa vylúžily všetku odvahu z jeho čuvov... V sprievode svojho komorníka vyšiel zo skalného väzenia. Nohy sa mu v kolenách podlamovaly a tvár mal smrteľne bleďú, keď vyšli na čerstvý vzduch.

— Musíte si zaraz ľahnúť... Ste úplne vyčerpaný — poznamenal komorník a chcel baróna zaviesť do spálne. Ale barón sa vzoprel. — Niet teraz času na spanie... Je to len chvíľková nevoľnosť z toho puchu žalárnej cely... — V skutočnosti bol by si veľmi prial odpočinku, ale obavy pred odhalením jeho pustých zločinov neboly by mu dovolily oka sotknúť. Komorník Francis porozumením prikývol a priniesol barónovi kontušovku, aby si poomielané čuvy trocha posilnil, lebo komorník z vlastnej skúsenosti vedel, že na zlé svedomie i na strach je opojný nápoj najúspešnejším liekom. A barón sa nedal ponúkať... Dychtivými dúškami za chvíľku vyprázdnil celú fľašu. Strach i ohlasujúce sa zlé svedomie bolo na čas umlčané...

Po barónovom odchode kopovov ako by bol vy-

meni stačil i čo jednoslabičný výkrik psiarov, a už ho aj poslúchli. Pred tajným vchodom do bludišťa kopovov odsvorkal a zapustil ich dnu. Vrátili sa do vchodu a ne jeden sa skotrbáľal po strmých schodoch do vnútornej chodby. Kapitán s kastelánom i psiarom nasledovali snoriacich kopovov pri svetle smoľníc. Keď prišli na razcestie chodieb, kopovi sa rozdelili na tri skupiny a vtrhli do troch chodieb. Psiar sa prekvapene obrátil ku kapitánovi: — Vetria tu viac stôp od viac osôb — poznamenal s určitosťou. Kapitán si nevšímal psiarovej poznámky, ale tým viac si toho všimol starý kastelán. — Bože na nebesiach! — vzdychol poľakane a pokrižoval sa. Kapitán sa pousmial a posmelil kastelána: — I keby tu bolo tisíc diablov, i tých by som pohádzal na koniec mojej damascenky... Ale teraz sa musíme rozdeliť a každý pôjde za psali inou chodbou! — doložil veliteľsky.

Ak bol kastelán postrašený psiarovou poznámkou o troch osobách, počujúc kapitánov rozkaz, podesil sa. Keby bol mal so sebou svoju tanistru s kropáčikom, hromničkou, temiánom i trojkráľovou kriedou, ešte by bol mal odvahu osamote ne nasledovať psov, ale takto? Kto by sa mátohe ubránil sväzkom, i keď tri funty vážiacich kľúčov? Nebolo však vyhnutia. Voľky-nevoľky psami inou chodbou! — doložil veliteľsky.

Ján Ochodnický prišiel k jame smrti a zabudnúť na látku, hbité krôčňal za kopovmi. Štekot psov dodával mu dajak odvahy, lebo bol čítal v Kladive na bosorky, že pes už z ďaleka zvetrí mátohu, a keď je mátoha na blízku, vedel by sa prepchať i cez ucho ihly. Bol to pre kastelána veľký posmeľ. A tak sa stalo, že jemu prvému podarilo sa prísť k jame smrti. Trojka psov neďaleko jamy začala prenikave vyť. Rycky sa vracal od psov, neodvažujúc sa chrbtom obrátiť. Čož' keby mu tak mátoha skočila na ramená? Ešte nedošiel ani k zákrute chodby, kde sa bol barón nárazom do skalnej steny omráčil, keď sa takmer súčasne prihnali i ostatní kopovi, nasledovaní kapitánom a psiarmi. Ich príchod vliet do malej duše bojka novú smelosť. Ba vonkoncom sa aj hrdil, že on bol prvý pri cieľi. Nevedel síce, že kopovi sa zastavili pred civiacou jamou a tak sa ani nemal príležitosť presvedčiť, prečo psi tak strašideľne vyjú. Kapitán strmo sa priblížil k jame smrti a rozkázajúc psiarovi, aby kopovov od jamy odvolal, posvietil pochodňou do jej hĺbky. O kapitánovi nedalo sa povedať, že by bol dákym strachopudom. Naopak. Bezmedzná smelosť a odvaha boli vari jedinými jeho ctnosťami. Tento raz však zdúpnal, uvidiac v množstve kostier, pripomínajúcich kostnicu vojnovéj šachty, mrtvolu starého muža. Psiar

bez väčšieho záujmu hľadel do útrobov jamy, ale kastelán Varga triasol sa na celom tele.

Prvý sa spamätal kapitán: — Hľa, zámocká mátoha tamto leží — a ukázal smoľnicou na mrtvolu starca. Kastelán nechápave pozrel na kapitána. Rád by bol niečo povedal, ale hrdlo mu strach tak sovrel, že nemohol slovička vydušiť zo seba. Úžas jeho bol ešte väčší, keď sa kapitán spustil do jamy a siahol na mrtvolu. Mimovoľne cúvnul kastelán od okraju jamy, lebo nechcel byť svedkom kapitánovej smrti. Domnieval sa totiž, že mátoha kapitána uškrtí a naskutku skočí na jeho hrdlo...

Vrčanie a zavíjanie kopovov len zvyšovalo tiesnivú náladu, ktorá doľahla i na psiara, zastávajúceho tiež úrad sokolníka. Psiar, ako človek pudový, riadil sa vedľa kastelána. Keď už aj nie z osobných obáv, ale z úcty k svojmu predstavenému. Kastelán mu obyčajne dával rozkazy a prideloval i pre jeho svorku mäso. Musel preto rovnodušne prežívať kľučiarove obavy, aby si nevdojak nevyliat u neho ocot...

*

Medzitým kapitán preobracal mrtvolu nešťastného starca. Kostry mu chrupkaly pod ťažkými jazdeckými čižmami... Mráz mu prechodil po chrbte, ale človek, ktorý vyviazol zpod katovskej kľady, chladnokrvne prevracal mrtvolu.

Nebolo mu to jasné... Tento ohromujúci nález vyvolával v ňom príšerné pocity... Bol však natoľko skúseným, že vedel určiť približný čas smrti starca... Jeho oblek i vzhľad takmer súhlasil s popisom zámockej mátohy, ale nebol v tom celkom istý...

— Hej, pán kastelán... Je to tá mátoha, ktorá sa vám bola objavila? — Zvolal z priepadliska na kastelána, ktorý sa stále vzdaloval od nebezpečného miesta.

Kastelána stihla otázka neočakávane. Hlas, vychodiaci z hĺbky, zapôsobil na neho ako úder blesku. Znel temne a dute... Ako smiech mátohy, ktorá si s ním toľko ráz už zahrala.

— Či vám padlo srdce za sáru, že mi neodpovedáte? — bolo počuť smiešanými pocitmi srdca i rozčúlenosti z jamy smrti.

Zavýjanie kopovov stlmilo ostrý hlas zámockého kapitána, ale zosilnilo strach kastelána.

— Či ste onemeli, azebatta — zreval kapitán Dóczy z plného hrdla.

Kastelán nevedel napochytre odpovedať. V jeho predstave sa zámocká mátoha celkom inak zjavila. Je pravda, že jeho prestrašená obrazotvornosť vyčarila mu celkom inú postavu, akú uvidel v jame smrti. Pred jeho očami sa zjavovala ozrutná postava s vycerenými, na tri palce dlhými zubami, svetieľkujúcimi očami a vyčnievajú-

cími nosnými dierkami, z ktorých sálal nefalšovaný pekelný oheň. A keby bolo treba vymenovať celý príznak, ako si ho kastelán dodatočne vyčaril vo svojich predstavách, iste by popis najdenej mrtvoly starca nebol ani jedným vláskom súhlasil s popisom nebohého Václava Tešínskeho. Aspoň o tri l'akte zdala sa mu mátoha vyššou ako nebožtík. O šírke pliec a dĺžke rúk ani nehovoriac... Nuž a nohy?... Pamätal sa s celou určitosťou, že to mátožisko malo jednu ľudskú nohu a jednu raticu. Bol by sa vedel i na duševné spasenie zaprísať, že jej ratica bola aspoň päť ráz väčšia, ako vychýrenému capovi hradnianskych Szirmayovcov.

— Ste hluchý, alebo nepočujete? — rozčuľoval sa kapitán Dóczy, chcúc nadobudnúť istoty. Nebol si totiž istý, či najdená mrtvola je totožná s Václavom Tešínskym. Keď ho bol napadol v Jablunkovskom priesmyku a tajnými cestami cez hory privliekol do Hričova, pozdával sa mu celkom iným...

Kastelán neporozumel kapitánovým slovám. On si stále prirovnával len zjav mátohy s najdenými pozostatkami a preto rozochvene odvetil: — Neni a storáz neni — a bojazlive sa priblížil k jame, hoci sa už mal príležitosť presvedčiť, že mátoha dosiaľ kapitánovi neublížila.

Kapitán starostlive sa zamračil. Mysľou mu pre-

biehaly všakové myšlienky . . . Kto je potom tento muž? — pýtal sa v duchu sám seba. Bez akejkoľvek úcty strhol s mrtvoly čierny plášť a na svoj úžas spoznal, že mrtvola je odiata v ľahkých brokátových šatoch zámockého pána, ktoré barón s veľkou obľubou nosieval v takom čase, keď neboli v zámku hostia.

— Podťte ku mne — zakričal na kastelána veliteľsky . . . Chcel počuť i jeho mienku, či sa nemýli.

Keby bol kapitán sľúbil kastelánovi za priehrštie diamantov, nebol by ho dostal žiadnym činom do jamy.

— Ja mám lámku a kruté krčie v obidvoch nohách — vyhováral sa kastelán plačlive a už si aj ohmatával obidve kolená. Bolo mu ich aj treba podprieť, lebo sa mu zasa podiamovaly, ako by ich bol mal z tvarohu.

— Tak sa aspoň nahnite nad jamu, keď už tie vaše čongále sú tak nanič — hartusil kapitán nedočkave, odkopávajúc kosti zpočť nôh.

Kastelán sa položil doluznak a prištveral sa k okraju jamy. Išlo mu to však tak pomaly, že by i ten najlenivejší slimák bol ho bez námahy predbehol. Kapitán netrpezlivo hľadel nahor a keď uvidel kastelánovu baranicu, nemohol sa zdržať. — Lucifer vás neuchváti . . . Dobré sa

prizrite, či to nie ten Tešínsky — zatelúzil znova na kastelána.

— Neni a storáz neni — odpovedal kastelán odbojne, lebo ho hnietla povýšenosť mladého muža, ktorý už niekoľko ráz starca vysmial v súvislosti so zámockou mátohou.

Kapitán v duchu uznal, že by skôr dostal nepoškvvrnenú dušu do predpekia ako kastelána do jamy smrti, preto sa rozhodol použiť služieb bezcitného psiara, ktorý skutočne, ako pes, poslúchal jeho rozkazom. Naskutku mu rozkázal, aby vytiahol mrtvolu z jamy. Ale i psiar pocítil strach a pod zámienkou, že musí svorku kopov utíšiť, odtrieliť do chodby. Ale i kastelán odštveral od okraju hroznej jamy, lebo psiarom svorkaní kopovia dali sa znova do zavýjania, ktoré prenikalo všetkým až do špikov. Kapitán zamračene vyškriabal sa na dosku a preklínal všetkých zbabelcov sveta. Nech je pravde účinné zadosť, z toho soznamu nevynechal ani jeho milosť pána baróna Komarzsá-Komáryho, lebo on prvý zdupkal so svojim komorníkom...

Bol už večer, keď sa kapitán Árpád Dóczy dostal na svetlo božie. Zaraz chcel hlásiť zámockému pánovi svoj objav, ale na svoje veľké sklamanie musel sa dozvedieť, že pán barón ráčia byť nacičaný ako špongýa. Jeden maďarský spisovateľ bol raz venoval veľké množstvo všakových lichô-

tiek rozdračeného potomka rytierskeho národa, ale nebodaj mu z toho soznamu musela chybeť dobrá polovica toho, čo pospomínal tento skvelý nositeľ mena Árpádovho...

Komorník Franc sa len usmieval... Nerozumel ani slova z kapitánových oplzlostí. Ako Poliak a pomerne dosť dobrý znateľ pánov, vedel vystihnúť zo všetkého toho, že pán dobrodej neblahorečil...

I keby nebol ani slova počul, zmorčená tvár zámockého kapitána bola by aj hluchonemého Tataru presvedčila o nasrdenosti jeho urodzenosti. Blachove výsmešný vzhľad barónovho komorníka ešte väčšmi rozhneval kapitána, ale nemal odvahy ťahať sa s ním, lebo vedel, že komorník Franc, z príčin jemu nepochopiteľných, má u baróna väčšie slovo, ako ktokoľvek iný. Ako mračno, plné hromov a krupobití zrušal na malé nádvorie a vylial svoju zlosť na dráboch, ktorých postretol pri Hnedej veži. To mu ale nestačilo. Vrútil sa do strážnice a rozkázal trubačovi, aby hneď sosurmoval zbytok zámockej posádky. Mimo strážcov prachárne a padacieho mostu všetci drábi sa sbehli v plnej zbroji, lebo hlas surmity dával všetkým tušiť, že ide o vážne veci. — Všetci hneď sedlajte... Kto sa oneskorí, dostane na dereši toľko, že i peklo mu bude proti tomu rajom — kričal na drábov. A tí veru ne-

čakali, lebo poznali kapitánovu krutosť. Jediný, kto sa oneskoril, bol práve kapitánov koniarčík. Katuša si skoro našla za Jána náhradu práve v osobe kapitánovho koniarčíka, a to sa mláden-
covi stalo skoro osudným. Práve sa prechádzal s Katušou po stráni, vedúcej do Súľova, keď sa dodral k nemu cez húšťavu smrekov hlas sur-
mity. Práve bol pripravený k útoku na lačné pery mladej dievky, keď dohlaholil k ním hlas trúby. Výskoky sa hnal do zámku, ale sa one-
skoril. Všetci drábi už sedeli na svojich koňoch, len kapitán zlostne pobiehal po nádvorí. Na šťa-
stie jeden dráb zo zálohy osedlal kapitánovho koňa. Keď koniarčík pribehol do staje, práve osedlával i jeho sivka.

— Kde si bol, nešťastník — skríkol kapitán na mladého muža. Ale nevyčkal odpovedi a vyšvihol sa na svoju paripu. Strmé — za mnou — bolo jeho povelom, a malá kavalkáda vyrazila úzkou bránou do tmy večera...

KAPITOLA XVII. VELKÝ OMYL PÁNA PREŠPORSKÉHO FYZIKUSA.

Mýliť sa je ľudská vlastnosť, ale keď sa taký stoličný doktor-fyzikus zmýli, má to neraz veľmi nemilé následky. Tak sa mu to stalo práve v

prípade jeho veľmožnosti starého pána grófa Potockého, prezidenta sedmipanskej stolice. Fyzikus mu totiž predpovedal neodvratnú smrť, ale starý pán unikol učenej predpovedi i kose neľútostnej zubatej tetky. Je síce pravdou, že si starý pán takmer pol roka poležal, ale potom sa vystrabil a cítil sa zdravším ako predtým.

Jeho najstarší syn Fedor stále vyčkával príhodný čas, aby mohol smieriť otca so svojím mladším bratom Ivanom, ale starý pán sa zaraz zachmúril, keď mu i mimovoľne bolo spomenuté meno jeho niekdajšieho miláčka. Len zatrpkle si vedel na neho spomínať, lebo vkladal do neho mnoho nádejí, dostať niekdajší vladický rod na miesto ešte vyššie, aké on sám zastával.

— Nádvorníkom mohol byť, keby sa nebol zapľúbil do dcéry toho ekzulanta — pohomrával si pod šedivými fúzami a zachmúrene hľadel pred seba. Bol tvrdým mužom. Možno povedať až príkrym. Stále lpenie na mŕtvych literách zákonov a paragrafov potlačily v ňom i otcovskú lásku. Naveky bol zvyknutý, aby jeho rozhodnutia boli celou krajinou uznávané, ako rozhodnutia, proti ktorým niet odvolania. Uznával to i viedenský cisársko-kráľovský dvor. A toto vedomie utvrdzovalo ho v presvedčení, že i jeho druhorodený syn musí sa podrobiť jeho vôli. Vo svojej zaujatosti úplne zabudol na život a na

nároky mladých, odpútavších sa od starých zvyklostí a rozmýšľajúcich vlastným rozumom. Mnoho bezsenných nocí venoval tejto otázke, ale naveky uznával za dobré len to, čo rodič určí svojmu decku. I jeho oženil otec... Nevesta mu bola predstavená až pri zásnubách a preca žil spokojne... Práve preto nevedel svojmu najmladšiemu synovi odpustiť, že poprel otcovi právo vo voľbe nevesty a oženil sa proti jeho vôli. Že ho vydedil z otcovského majetku, nerobil si z toho výčitky svedomia. Zostane majetok Fedorovi, ktorý ma poslúchol, a vzal si tú devu, ktorú som mu vybral — utišoval vlastné svedomie, keď mu občas na srdce zaklepala otcovská láska k svojej zaznanej krvi.

Bol by sa zo svojej choroby snád' aj prv vystrašil, nebyť Ivanovho odboja. Dakedy sa ho začaly zmocňovať chvíľky slabosti a bol by vedel odpustiť Ivanovi neposlušnosť a podľa jeho náhľadu nerovné manželstvo, ale takéto chvíle ho veľmi rýchle opúšťaly a patriarchálna tvrdosť nadobudla vrcholu.

Fedor, ako ušľachtilý brat Ivanov, veľmi ťažko znášal otcovu neústupnosť a urobil všetko, aby vyprostredkoval smierenie medzi otcom a najmladším bratom. Gróf Fedor Potocký bol síce v manželstve šťastný, ale manželstvo jeho bolo ako ten kvetúci strom, ktorý nedonáša ovocia.

Dobre vedel, že sa rodiny nedochová, a preto mu veľmi záležalo na tom, aby bol mladší Ivan navrátený svojmu rodu.

Priamo sa neodvážil otcovi odporovať, čo tlesnil jeho úprimnú bratskú dušu. No raz preca sa mu naskytla vhodná príležitosť. Bolo to na povestných oprašovačkách. Zemepáni a krajinskí vyslanci, cestujúci do Prešporku na dietu*), vždy sa zastavili v sídle mocného pána sedmipanskej stolice. Od Munkačeva až po nitriansku stolicu všetci vyslanci sa zastavili u grófa Potockého i s rodinami, lebo v časoch diety bývaly v prešporskom Zelenom strome slávne zemianske plesy, na ktorých si mladí zemanovia obyčajne vybrali svoju budúcu polovičku. U starého pána grófa Potockého sa schádzala všetká šľachta a v takom čase býval veľký dvor starej barokovej rezidencie obyčajne preplnený všakovými kočiarmi. Od roztrasenej bryčky až po címerové, zlatom a honosnými címerami vyzdobených kočiarov.

Pri hostinách mávaly obyčajne hlavné slovo vekove úctyhodné matróny. Ony pripravovaly manželské šťastie mnohým mladým zemanom i šľachticom. Bol to nepísaný rodinný zákon, že sa na „oprašovačkách“ určovali osudy mnohých budúcich rodín.

*) Dieta — zasadnutie snemu.

Oprašovačkou boli nazývané schôdzky šľachticov a zemanov pred dietou, a to len preto, lebo lebo naveky tvrdievali urodzení páni bratia, že sa vari len na chvíľu zastavili, aby sa mohli tak dajak iba oprášiť. Ale že to oprašovanie bývalo dakedy až veľmi dôkladné, o tom by bol mohol podať dôkaz hlavný išpán starého grófa Potockého, Peter Petrík. On mal totiž na starosti všetkých hostí. Keby len to! Musel sa on starať i o kone vznešenej návštevy. Ba veľmi často i o staré tragače schudobnelých pánov bratov. Podaktorí páni bratia mali prepychové koče, ale veru mnohým osud doprial len rozvržďané bryčky. Na mnohých týchto príležitostiach vari len honosný erb udržoval všetky súčiastky vovedno. Neraz bývaly bahry týchto bryčiek žalostne rozškľabené. To však nebolo na újmu panstva. Čím väčší treskot, tým väčšmi si povšimnú ľudia vznešené panstvo...

Od čias, keď sa schádzavali zemepáni ešte v Rákoši, bolo vžitým zvykom, že sa zastavili v Potočnom, v rezidencii grófov Potockých. Tento zvyk bol natoľko vžitý, že sa zachoval cez mnohé generácie a grófovia Potockí mali tú neoceniteľnú výsadu, že v ich kúrii sa shromažďovali všetci tí, ktorí pomáhali pritláčať kormidlo krajiny.

Z ťažkej choroby vystrabivší sa gróf Potocký

nedal si ujsť, aby neprivilal osobne všetkých návštevníkov. I jeho prvorodený syn Fedor a jeho žena, rodená Forgáčová z Čachtíc snažili sa voždy, aby sa urodzené a vznešené panstvo cítilo v plnom pohodlí. Dostatkom všakových lakotiniiek nabité komory i pivnice za niekoľko dní v časoch oprašovačiek boli ako vymetené. Neraz padly za obeť dobrým žalúdkom urodzených pánov bratov a pani sestár toľké zásoby, čo by boli postačily — verubôž — i dvom regimentom. Ako sa vedeli urodzení páni bratia i s rodinami „oprašovať“, o tom svedčil výkaz hlavného išpána Petra Petríka. On mal totiž na starosti celý blahobyť hostí, počnúc od vyzuváka až po hriato, ktoré bolo medzi panstvom veľmi obľúbené. V dobrej pohode premlely sa všetky klebety celého Horného Uhorska. Učenejší páni bratia snažili sa vyjadrovať nefalšovanou slovenskou latínčinou, aby dokázali ostatným závistníkom, ako vysoko stoja nad nimi. Ostatní zemaní, čo by i zámockí páni rozprávali iba slovensky. Ešte i grófi z Oponíc sa kasali, že niet peknejšej reči ako slovenčina . . .

Boli mnohí, ktorí chceli maďarským mondokovaním vniesť do rozhovoru „národného“ zemianskeho ducha, ale veru nepochodili lebo väčšina zemanov posmečne sa ohrdzala proti reči čikóšov a kočišov. Gróf Potocký, ako jeden z naj

poprednejších uhorských veľmožov býval najzaťatejším posmeváčkom maďarských hazafíkov a nedal si ujsť ani jednu príležitosť, aby nepoznamenal, že jazyk kočišov a čikóšov hodí sa len do krčmy, ale nie do zemianskej rezidencie. Abafyovci, Séchyovci, Szirmaiovci i Súľovskovci, nevediaci sami maďarsky, občas sa popriečili so starým pánom ale on sa im nedal. On bol vari jediným zo slovenských veľmožov, ktorý najlepšie ovládal z nich maďarsky a práve preto vedel im dokazovať, že reč čikóšov nikdy sa nemôže vyrovnáť slovenčine a latine . . .

Všakové spory boly vyrovnané dobrým modranským alebo tokajským vínom, a v takých chvíľach nežiaľ bolo si posedieť v spoločnosti. Najväčšiemu záujmu sa naveky tešily klepy a kliepky. O dostatočnú zásobu sa vše postaraly urodzené pani sestry. Je síce pravdou, že ich v tomto ohľade vždy predčil schudobnelý zeman Aduš Sadloň, ktorý bol v spoločnosti rovnako obľúbeným ako obávaným mužom. Vedel on o každom urodzenom pánovi bratovi, aký má fundus instruktus, koľko má meríc poľa, koľko je židovi dlžný na kriedu . . . No, vedel on ešte i to, ktorý urodzený pán brat s ktorou pani sestrou ukracuje svoju siedmu sviatosť a ktoré babščo by si takto pojal za manželku, keby mu tak neobdaj tetka Smrčka Odkosiť ráčili jeho polovicku

Jeho jazyka sa bály urodzené pani sestry vari viac, ako svojich sokýň. Rovnako i urodzení páni bratia obchádzali každú nevhodnú príležitosť, aby si u sváka Sadloňa nevyliali ocot. Takto je potom veľmi dobre pochopiteľné, že všade tam, kde sa sváko Sadloň objavil, vždy len on mával posledné slovo. I keď ho nenávideli, nenamietal nik proti jeho rečiam. On jediný si mohol dovoliť oškamrať i cisára pána, a nenašlo sa živej duše, ktorá by sa bola odhodlala na priečku.

Hostiteľ nemal v láske sváka Sadloňa, ktorého pokrstil menom Darmovrav, ale zato sa vedel do sýtosti nasmiať nad jeho novinami, posháňanými zo všetkých, i tých najzapadlejších kúrií Horného Uhorska.

Gróf Fedor Potocký umienil si, že sváka Sadloňa použije za sprostredkovateľa, aby mohol smieriť svojho zaťatého otca s Ivanom. Fedor veľmi dobre vedel, že otec sa dá ovlivniť len veľkou spoločnosťou a jej živelným súhlasom, a preto si dal zavolať sváka Sadloňa k dôvernému rozhovoru.

Sváko Sadloň sa veľmi vážne tváril, keď vstúpil do izby grófa Fedora Potockého. Bol to už jeho zvyk, lebo vedel, že keď je volaný k tajnému rozhovoru, musí sa upnúť po zuby. Čím sa kyslejšie bude tváriť, tým bohatšie potečú turáčky... bolo jeho životným heslom. Konečne všakové

úsluhy boly jediným jeho zdrojom príjmov. Ako-
koľvek sa mračil, keď vstúpil do izby magnáta,
zaraz mu ťahy tváre zjuhly, keď uvidel úctyhod-
ný mešec v ruke grófa Potockého. Sadloň nebol
lakomcom. Naopak. Keď mal kešene plné, roz-
sýpal peniaze v nemilobohu. Takých príležitostí
bolo však veľmi poskrovne... Ale keď nčtečie,
nech aspoň kvapne... a teraz bola tu vhodná
príležitosť otvoriť všetky spúšte, aby sa turáčky
vkotúľaly do prázdnej kešienky.

Gróf Fedor Potocký veľmi dobre poznal povahu
sváka Sadloňa a práve preto veľmi okázale za-
štrkotal mešcom.

— Chcela by mať vaša urodzenosť pán brat ten-
to mešec i s obsahom? — oslovil gróf Fedor Po-
tocký báčika Sadloňa.

Všetkými masťami premastený zeman lačne si
olízal pery. Už dávno sa jeho kešeňa vyprázd-
nila a žid nechcel čakať na úroky. Príležitosť mu
bola veľmi vítaná, ale nechcel to pred grófom
Fedorom Potockým prezradiť. Zatváril sa veľmi
dôležite, lebo vedel, že čím sa bude vážnejšie
tváriť, tým bude väčšia hrivňa. — Nu, veď bez
práce nie sú koláče — prehodil. — Čo si želá
odo mňa vaša osvietenosť?

Gróf Fedor Potocký skúmave pozrel na Sadlo-
ňa, ale prešibaný zeman bez mihnutia vydržal
jeho prenikavý pohľad. — Chcel by som, aby

vaša milosť prispela k smiereniu môjho mladšieho brata s otcom — povedal rozochvene.

Sadloň sklopil hlavu a tváril sa, ako by veľmi namáhavo rozmýšľal. V podstate nebol zlým človekom. Naopak. Hoci bol chudobnejším od kostolnej myši, nebol by sa vedel dopustiť poklesku. Nohavice sa mu blyšťaly starinou, atilla mu bola už celá šedivá, no i mentieka pamätala Bebečka, ale zato nebol by vedel urobiť niečo nepoctivého. Prehajdákal majetok, dedovizeň i otcovizeň, ale podplácať sa nedal k nepoctivosti, čo by mu boli samými kremnickými platili. Keby sa bol sváko Sadloň narodil vari pred tristo rokmi, bol by býval najvd'ačnejším hosťom zámkov. Nie však ako rytier smutnej postavy, ale ako vzácny trúbadúr. Ba čo viac. Bo! by býval najuznanejším radcom i v tých najdelikátnejších otázkach. Bol takým vševedom. Prebrúsil mnohé krajiny, poznal mnohých panovníkov, ale bol voždy skromným mužom. O spore starého pána s Ivanom vedel veľmi dobre. Veď poznal všetky zemianske rody od Prešporku až po Užhorod. Genealogiu ovládal lepšie, ako všetci stoliční správcovia zemianskych rodopisov. Takto nie div, že vedel o všetkom, čo sa vo všetkých zemianskych kúriach dialo. — Pokúsim sa u starého pána, — povedal báčik Sadloň a skryl poďaný mu mešťok do mentieky.

— Chcel by som, aby ste ešte dnes prehovoril s mojím otcom! — doliehal gróf Fedor za horúca.

— Nuved'... hm... Už sa len spoľahnite na mňa... Starému pánovi to poviem tak, ako mu to ešte dosiaľ nik nepovedal, — poznamenal trochu zamyslene.

— Robte ako uznáte, ale vynasnažte sa, aby bol Ivan vrátený nášmu rodu... Je mi bratom, ale v skutočnosti cítim k nemu viac ako k bratovi. Ved' viete, že on je jediný, ktorý môže zachrániť náš rod pred vyhynutím... Ja už nemám nádeje na potomka...

— Viem, vlem, — prikývol Sadloň s porozumením. Nebolo mu tajnosťou, že gróf Fedor Potocký následkom ťažkého zranenia na vojne tak nešťastne sa zranil, že nemôže čakať rodinný prínos.

Obidvaja muži dlho si hľadeli do očí. Nebol to súboj hnevu, ale vzájomného mlčanlivého porozumenia.

— Urobím všetko, čo si vaša osvietenosť želá, ale tento dar nemôžem prijať, — ozval sa zeman po chvíľkovom úmlku a vytiahnuc meštok podával ho grófovi Fedorovi.

Fedor Potocký veľmi dobre poznal hmotné postavenie báčika Sadloňa a bol jeho slovami nesmierne prekvapený. Skôr by bol očakával, že

sa to prešibanému zemanovi bude máliť, ako že by vracal dar, ktorý mu bol prepotrebný.

— Snáď odmietate moju žiadosť? — preriekol Fedor zachmúrene.

— Horkýže! . . . Za tento zákrok však nemôžem prijať úplatu . . . Ivana poznám veľmi dobre a keby sa dozvedel, že som prijal odmenu, neodpustil by mi to nikdy!

Gróf Fedor Potocký zmäkčile pozrel na stroskotaného, ale v panských kruhoch veľmi obľúbeného zemana. — Je to iba záloha na zálohu . . . Ak sa vašej urodzenosti podarí previesť toto poslanie, odmením sa vám ešte lepšie . . . Vidím na otcovi ako trpí pre svoju prenáhlenosť . . . Nedávno som celkom mimovoľne vypočul jeho samovravu, a z toho som soznal, že veľmi trpí . . . Preto vynaložte všetky svoje schopnosti, aby sa mi podarilo Ivana a jeho ženu priviesť do otcovskej kúrii . . . Neodmietajte môj nepatrný dar . . . Prosím vás o to veľmi snažne . . .

Sadloň sklopil hlavu a chvíľu rozmýšľal. V iných okolnostiach nebol by ani na chvíľu uvažoval, či prijať mešťok ligotavých kremnických dukátov. Toto bola však mimoriadna okolnosť . . . Rodina Potockých ho od jurátstva podporovala a preto cítil k nej príchynnosť i vďačnosť.

Keď Fedor videl zmätok na tvári rodinného priateľa, nepozorovanie mu vpašoval do mentieky

mešťok. Tu sa už báčik Sadloň neprotivil. Konečne nemal k tomu ani príležitosti, lebo do teremu vtrhly dievky krajinských vyslancov a milého báčika Sadloňa obklopily. Zaliečaly sa mu všetky, lebo on vedel najucínnejšie pomáhať zemianskym dievkam z party. Obklopily ho ako roj motýľov.

— Už sme myslely, že ste báčik zmizli . . . Veru-bože prepátraly sme celú kúriu, aby sme vás našli! — rozštebotala sa Elena Starhradská.

— Najprv sme vašu milosť hľadaly v pivnici, — pridala za smiechu ostatných Barka Hrabušických.

Gróf Fedor Potocký, hocijak bol zaujatý svojimi myšlienkami, nemohol sa neusmiať. Báčik Sadloň blahobytnými úsmevami odmeňoval taktiež chutné „dievčurence“ — ako to vravieval — ale keď počul spomínať pivnicu, trocha sa zakabonil. Táto dobromyseľne prechodná poznámka pripomenula mu veľmi nemilú príhodu, ktorú bol zažil raz v pivnici beckovského baróna. Bolo to ešte v časoch, keď bol brigadier Očkay z Očkova veľmi častým návštevníkom brúnovského kaštieľa. Ako kapitán Očkayovej brigády, býval veľmi často v spoločnosti brigadiera jak v zlom, tak i v dobrom. Raz, za krásnej júnovej noci, poslal ho rozšafný hostiteľ, aby priniesol za krčah chýrneho čachtického rubínu. Sadloň sa

nedal ani dva ráz ponúkať. Hupkom trielil do pivnice. Bol uveličený, keď uvidel veľké, snád i päťdesiat okovove sudy samotoku. Ako človek nepovrchný naskutku si umienil, že preštuduje celú pivnicu. V záujme dôkladnosti začal to od kraja. Víno chutnalo a čím viac si ho smrkol, tým väčší smäd ho prenasledoval. A tak sa stalo, že keď sa dotackal k poslednému sudu a natočil si vábneho samotoku, zabudol i točku stočiť. Nohy mu vypovedaly službu a bacuľatý „kapitúrik“ bez ponuku rozbliakol sa na vytlačenej dlážke pivnice. Pánom bola nedochvíľnosť jeho urodzenosti veľmi podozrivou a preto vybrali sa za ním do pivnice. Prišli zrovna vhod, lebo už bola jeho milosť pán kurucký kapitán až po hrdlo v mláke vína... Vari ani najdivokejšie bitky kurucov s labancmi sa nerozletely po Považí tak rýchle, ako príhoda jeho urodzenosti v beckovskej pivnici... I preto sa nemusíme čudovať, že jeho urodzenosť bola veľmi nemilo dotknutá neprezreteľnou poznámkou Barky Hrabušickej...

— V pivnici ste ma nenašli — povedal temne a škaredil sa ako pôstna streda.

— Ale jaj, veď my sme len tak nakukly do pivnice... Páni veľmi radi ochutnávajú víno zo sudov — utišovala ho Elena Starhradská a šibalsky zamihala na svoje kamarátky.

— To je svätá pravda — zubila sa Evka Mošovská. — Neraz musel otec nášho Šándora sieťou loviť z pivnice.

Báčik Sadloň úúkosom pozrel devy, ale na podiv nedal sa strhnúť, hoci mu bolo jasné, že ho chcú vyviesť z miery. Konečne naskytne sa mu vhodnejšia príležitosť a vyvrší sa na posmievačkách. Gróf Fedor Potocký obrátil sa k dievkam. Nebolo mu vhod, že ho vyrušily z dôverného rozhovoru, ale miernil sa. — Prepáčte mi, moje drahé, ale nateraz som si vyhradil jeho urodzenosť. Neskôr vám báčika milerád prepustím...

Dievčatá sa strojene zamračily a odbehly za zvonivého smiechu, napňujúceho dlhú chodbu kurie. Gróf Fedor Potocký i báčik Sadloň chvíľu mlčky hľadeli pred seba.

— Bude to veľmi tvrdý oriešok... Veru tvrdý, poškrabal sa báčik Sadloň za uchom. — Jeho osvietenosť je umienená... No ale zato podniknem všetko, aby sa moje poslanie stretlo s úspechom — rozhovoril sa zeman, premietajúc v duchu, ako by s ťažko prístupným veľmožom zapriadol hovor o zapudenom grófovi Ivanovi.

— Mám tušenie, že sa vám to zdarí... Ačkoľvek je otec zatvrdlý, pod skalnou kôrou jeho srdca skrýva sa ešte mnoho rodičovského tepla — hovoril gróf Fedor zastrene a potriasol zemanovi priateľsky ruku,

Tento ráz sa ukázaly tradičné „oprašovačky“ veľmi zdarilými, lebo podochodili i najvzácnejší hostia, ktorí len zriedkakedy zastavili sa v hostinnej kúrii Potockých. Medzi inými prišiel aj trenčiansky dedičný hlavný župan gróf Illézházy, ktorý bol medzi slovenskou šľachtou jedným z najobľúbenejších veľmožov.

Zakiaľ muži rozprávali o záležitostiach krajiny, ich ženy zabíjaly chvíle odpočinku tými najvyberanejšími klepami. O zábavu dievok starali sa slobodní účastníci krajinskej diety. Tu bola najvhodnejšia príležitosť najst si vhodnú dievku na veľký ples, bez ktorého nebola dieta mysliteľná.

Báčik Sadloň zvrátil sa hneď medzi urodzenými a vznešenými pani sestrami a hneď ho bolo vidieť i medzi dievkami, ktoré sa mu dôverne sverovali, ktorý z pánov sa tej ktorej najlepšie páči. Ostatné už potom hladko obstaral, neráz na obojpoľnú spokojnosť. Takáto spokojnosť bola vyjadrovaná striebrom i zlatom... Konečne bol to jediný príjem báčika Sadloňa, ktorý mu vystačil často i na celý rok. O byt a stravu nemal starosť. Nebolo tej bohatšej zemianskej rodiny, ktorá by ho ročne niekoľkokrát nebola uhostila. Bral od Prešporka až po Užhorod z kúrie do kúrie a všade bol rád videný. V nejednej kúrii bol jeho príchod považovaný za veľkú udalosť, lebo

nebolo vďačnejšieho hosťa, ako on, ktorý donášal vždy len tie najčerstvejšie noviny. Vedel o každej pripravovanej svatbe, o čakanom krstení. A jeho noviny boli vždy najspoľahlivejšie. Takti nie div, že mu boli sverované tajné želania urodzených pani sestár s najväčšou dôverou. U mužov bol báčik Sadloň už menej obľúbený... Mnohí mu závideli popularitu, ale zato si ho i oni hľadeli, lebo nebolo si ho radno znepriateliť. Výstrahou im bola príhoda istého gemerského zemana, ktorý raz báčika urazil, nazvúc ho pačrevom. Báčik Sadloň nevyzval ho na súboj, ako by sa bolo dalo očakávať. Nie, to by on v nižšiadnom prípade nebol urobil, lebo bol tej zásady, že drahej zemianskej krvi je treba na obranu vlasti a nie vylievať ju nemilobohu pre dáke potrížky. Zadosťučinenie vedel si získať iným spôsobom. Vedel, že dotyčný pán brat už roky klame svoju ženu s vdovou po akomsi stoličnom úradskom. Vyčíhal vhodný čas, keď bol záletník u včovičky a zašiel klamanej pani sestre na návštevu. Pani sestra bola uveličená nečakanou návštevou a privítala ho ako najvzácnejšieho hosťa. Báčik Sadloň podržal ruku pani sestry vo svojej a nazrel jej do dlane. Zamračil sa... Pani sestra v domnení, že má dlaň ubrýzganú vytrhla ruku a hbite si ju dala utierať o zásteru.

— Neni vám ruka, milá pani sestra ubrýzganá

— uisťoval ju. — Videl som tam na dlani niečo nemilého... Veľmi nemilého — dodal temne. Pani sestra chcela prirodzene vedieť, čo takého nemilého uvidel na jej dlani a dotiaľ ho domŕzala, kým jej nezradil, že práve teraz ju muž klame s vdovičkou. Pani sestra hneď sa vybrala za neverníkom, dôkladne poučená báčikom ako si počínať, aby sa žalostne rozglejené manželstvo znova scelilo. Za tým cieľom jej odporúčal, že najistejším scelovacím prostriedkom je záracia vareca. Pani sestra ako rozdračená le-
 vica vtrhla do vdovinho domu a pristihla záletníka i vdovičku. Dobila ich varecou, že boli obidvaja číry belasý flák a pupák. To ale nebolo všetko. Keď sa záletný muž dotrependikal domov, tu ho čakaly nové prekvapenia, ktoré mu veľmi rafinovane pripravil báčik Sadloň. Voľky-nevoľky musel všetko tak konať, ako mu to rozdračená žena nakázala. Keby nie tých pupákov a belasých flákov na tvári, bol by hľadal útechu v krčme, ale takto musel sedieť doma a vykonávať práce nehodné zemaná. Báčik Sadloň sa však o všetko postaral už vopred. Rozhlásil po celom kraji, ako vyobšívajú pani sestra svojho záletného muža v náručí vdovičky. Za takýchto okolností i po týžдне neopustil chalupu, lebo sa nechcel vydať posmechu celej sessie pánov bratov. Na rozkaz ženy musel s pôjdu

sniesť belčov, ktorý tam už roky hlivel a musel ho pekne pomaľovať. Nebola to však práca zbytočná, lebo neklamné známky jasne vraveli, že bude v dome radostník.

Pani sestra prirodzene pozvala na krstiny i báčika Sadloňa, hoci jej muž vynaložil všetko úsilie, aby ho ušetrila takého poníženia. No, šťastná mať trvala na svojom a báčik Sadloň nedal sa dva razy volať. Prvú zdravicu na všeobecnú žiadosť predniesol báčik Sadloň. Bola to zdravica veľmi dôkladná, lebo sa začala od Adama.

— Keď naši prarodičia z raja vyhnaní boli, v potu tvári museli sa trápiť — vravel dojate. Všetci mu načúvali, lebo vedel tak priliehavo prednášať zdravice, že mu to nejeden kazateľ odzávidel. Zanedlho mali pani sestry plné oči slz a páni bratia tiež usilovne odstraňovali plody dojatia do rukávov. Keď však báčik Sadloň videl že účinok jeho dlhej zdravice by mohol byť dlhosťou pokazený, rýchle sa snažil reč zakončiť, lebo páni bratia veľmi lačne poškuľovali na poháriky „pupkovice“.

— Pamätajte urodzené pani sestry i páni bratia, že nič na svete neni tak zlé, aby z toho niečo dobrého nevzišlo — zakončil zvýšeným hlasom a ukradomky pozrel na radostného otca, ktorý bol očividne rozsrdený. Hromové „vivat“ nasledovalo zakončenú zdravicu a kútnica sa na bá-

čika vďačne usmievala. Mimo rečníka iba ona a jej muž vedeli, čo znamenaly posledné slová slávneho rečníka ... Bolo to posledné šľahnutie odvety pre urážky ...

Takto každý pochopí, že sa mužovia báli vyliat si ocot u báčika. Po strane mu nadávali, ale keď sa v ich kruhu objavil, išli ho pozornosťou priamo zahŕňať ... Jeho pomsty sa viac báli, ako hnevu cisára pána. A to už niečo znamenalo ... Báčik Sadloň medzi iným vynikal nad inými priemernými zemanmi-jurátmi i tým, že vždy vedel uhádnuť, kedy je treba kuť železo. V tomto smere ho nevedel nik predčiť. U starého pána Potockého bolo treba mnohonásobnej obozretnosti, lebo muž, akým bol on, nedal sa uchvátiť chvíľkovou náladou, čo by bolo išlo i o jeho vlastnú krv ...

Po rozchode s grófom Fedorom Potockým zamieril báčik Sadloň do záhrady, ktorá bola preplnená hosťami. No, najmä mladými, hladajúcimi vhodné zákutie, kde by sa mohli nerušene porozprávať ... Zeman na oko obstarožný, nebol tak starým, akým ho pokladali. Bolo to už v jeho rode, že keď muž prekročil tridsiatku, robil dojem muža v najzrelejšom veku. A podľa toho sa aj choval, neprotestujúc, keď ho i starší pán brat, alebo pani sestra oslovila či už svákom, alebo bččíkom ...

Prejdúc kvetinovými záhonmi dostal sa do veľkého sadu, tvoriaceho ohradenú horu, bohatú na vysokú i čiernu zverinu. Ohradenou horou tiahla sa lineálom vymeraná cesta, obrúbená smrekmi. Sám by nebol vedel povedať, prečo si túto cestu volil, ale jeho šiesty smysel bol neklamný. Viedol ho za určeným cieľom bez námah myslenia. A nesklamal ho ani teraz, lebo, neurobil ani sto krokov, stretol sa s jeho osvietenosťou grófom Potockým, sprevádzaným dedičným županom grófom Illésházom.

— Ale, ľaľa . . . I náš Aduško je tu — zvolal gróf Illésházy na báčika Sadloňa, ktorý bol len snáď o päť rokov starší od trenčianskeho veľmoža.

— Skutočne je to on — prisvedčil všemocný predseda sedmipanskej stolice a priateľsky kývol rukou na zemana, aby prišiel k nemu.

— Čo je vaša milosť pán brat taký zábožený — prehodil gróf Illésházy priateľsky. Báčik Sadloň hlboko sklonil hlavu a snažil sa byť ešte smutnejším. Neodpovedal na županovu otázku.

— Čo sa stalo, pán brat, čo sa vám priplietlo?

— opytoval sa hostiteľ ustarostene, lebo dosiaľ ešte nikdy nevidel Aduša Sadloňa tak skrúšeného. Ako pán hostiteľského domu nerád videl, keď bol niektorý z jeho hosťov zadumaný. Sám, smrteľne vážny muž, rád videl v svojom prostredí veselé tváre. I tak mu to bolo vzácné, lebo

na sessiach septemvirálnej tabule bol naveky obklopovaný mužmi pergamenových tvárí a zakyslých vzhľadov.

— Želiem... veľmi želiem, že tu niet pána grófa Ivana... — povedal zeman zastrene. Úprimne rečeno nebola to pretváрка. Grófa Ivana Potockého mal zo srdca rád, lebo bol to človek, ktorý nehodnotil ľudí podľa stavu a bohatstva, ale podľa skutočnej ľudskej hodnoty, ktorú nemohla povzniesť ani najhonosnejšia titulatúra. Starý gróf sa zamračil. Jeho čelo i tak zvráštené bola samá brázda... Gróf Illésházy spozoroval, čo sa deje v duši vznešeného veľmoža ale nechcel sa zamiešať do slovného súboja. I on mal grófa Ivana veľmi rád a pri jeho trenčianskej návšteve bol mu prisľúbil, že sa ujme jeho testu Václava Tešínskeho, ale pre časté vzbúry sedliakov na Považí, nemohol dosiaľ dostať svojmu slovu. — Želiem... želiem... I ja želiem, že sa mi stal odbojným — zahrnel hostiteľ skoro hrozive a ostro pozrel na zemana.

— Odbojným? — pýtal sa Sadloň s tvárou neviniatka, ako by nebol vedel o všetkom, čo sa medzi mladým grófom a jeho vznešeným otcom odohralo.

Gróf Illésházy zamíhal na Sadloňa, aby nejatril nezacelenú ranu starého pána, ale prefíkaný báčik tváril sa ako by to nebol spozoroval.

— Vaša urodzenosť sa pýta, či bol odbojným? Áno, odbojným a voskrz odbojným — hrímal starý pán srdite. No, v tej srditosti bol aj záchvej hlasu ľútosti, ktorý sa nedal ani hríma-vým hlasom zakryť.

Sadloň úctive, ale veľmi rozhodne, pokyvoval svojou plechavou hlavou. — nechápem vaša osvietenosť... nechápem — vravel stlmene a zpod víčiek sledoval tvár starého pána, ktorý sa pri spomienke jeho najmladšieho syna tak neobyčajne rozčúlil.

— Tak... Nik to nechce chápať, keď syn hodí rukavicu svojmu otcovi — vyprskol starý pán zatrpkle.

Gróf Illésházy priskočil Sadloňovi na pomoc, lebo pozoroval, že by sa prudký hovor mohol zmeniť v búrku. — I môj syn Ženo je také odbojné stvorenie. Naveky hudie len svoje... Je to, už tuším, v krvi našich potomkov, že vajce ide byť múdrejším ako sliepka... Nu, čo robiť? Musíme sa smieriť s touto skutočnosťou, čo by sa nám to i priečilo...

— Veď to je to práve... Či vari tá podarená mlad' je múdrejšia a skúsenejšia, ako stárež? Či sa ona môže pomerať s tými, ktorí desiatky rokov majú v rukách osud krajiny? Nie. Mládež sa musí podrobiť a poslúchať starších... Rodičov i radcov. Nik sa múdрым nenarodil,

— To je svätá pravda — prisvedčil báčik Sadloň dajak nesvojský, ale...

— Aké ale? — pretrhol ho starý gróf Potocký netrpezlive.

— Chcel som len to povedať, že vaša osvietenosť ráči mať plnú pravdu... Však i to ráči osvietenosť uznať, že zákony mávajú výnimky. Práve tak ako pravidlá, ktoré by bez výnimiek neboly pravidlami — bortil sa báčik Sadloň, snažiac sa previesť hovor na právnické pole, ktoré bývalo najobľúbenejším predmetom rozhovorov starého pána.

— To je nesporne pravda — priznal starý gróf skoro nútene, lebo šípil za obratným slovným rezom útok na jeho predošlé tvrdenia.

— Práve preto sa domnievam, osvietenosť pán gróf, že i v pomere otca k synovi má byť uznaná vedľa pravidla i výnimka... Či nemám pravdu?

— obrátil sa pri poslednej vete ku grófovi Illésházymu, v ktorom tušil svojho pomocníka.

— Každý jurista to musí uznať — prisvedčil župan hbite.

Starý gróf zafrfotal niečo pod šedivými fúzami a uprene hľadel konce svojich kordovániek. — Výnimky však nesmú v plnej podstate porušiť zákony alebo pravidlá, a môj druhorodený syn sa dopustil podstatného porušenia rodičovských práv — namietal zlomene.

— Nad pravidlá a zákony, vytvorené ľudským modzgom sú však ešte zákony vyššie, vaša osvietenosť... Pamätáte sa ešte na márnotravného syna? — vravel Sadloň svätuškársky. Starý gróf ostro pozrel na zemanu, ako by ho bol chcel svojimi oceľove šedými očami do najhlbších hĺbiek preniknúť. Cítil, že ho prešibaný večitý jurát pretrumfol. Akokoľvek bol starý pán prvým právníkom Uhorska, akokoľvek l'pel na svet-ských zákonoch, božie zákony si ctil ešte viac, ako všetko iné na svete. Báčik Sadloň bez mi-hnutia sniesol ostrý a prenikavý, no, i vyčítavý pohľad starého pána, lebo vedel, že slovný boj zpoly vyhral. — Áno, vaša osvietenosť... Otec prijal márnotravného syna, odial ho do drahého rúcha a nastykol mu na prst drahocenný prsteň — kul zeman železo skutočne za horúca.

Starý gróf nespustil s neho oči, v ktorých hneď zbĺkla starecká umiernenosť a hneď zasa otcov-ská mäkosť. — Budem o tom uvažovať... Snáď máte pravdu... Bol som voči nemu tvrdý... Snáď i unáhlený — vravel starý pán zastrene-ne, ale nijak nie kajúcne. Alebo sa vedel tak znamenite ovládať? Nebol by to vedel ani gróf Illésházy, ani zeman Sadloň s určitosťou povedať...

Gróf Illésházy pristúpil tesne k starému pánovi,

— Bude to len v prospech rodu, ak sa Ivan vráti domov . . .

— Kde sa však teraz zdržuje? — opýtal sa gróf so záujmom.

— Nemám ani tušenia — odvetil gróf Illésházy.

— Ani vaša urodzenosť nevie, kde sa Ivan túla? obrátil sa náhle k Sadloňovi.

Zeman potriasol hlavou. — Myslím, že ani gróf Fedor nevie, kde je pán gróf Ivan.

— Nie tomu tak dávno, čo ma bol v Trenčíne navštívil, ale nezradil mi svoje bydlisko — ozval sa hlavný župan.

— Tááák? — pretiahol starý pán pomračene. — Snáď si prial niečo od vašej osvietenosti, alebo žiadal dáku úsluhu?

— Oh nie — usmial sa hlavný župan — iba priateľsky sa u mňa zastavil — ponáhlal sa s odpoveďou. Veľmi dobre poznal hrdosť starého pána a vedel, keby mu zradil, o čo ho syn žiadal, bol by iste pokazil predsevzatie starého pána, že bude uvažovať o návrate Ivanovom.

Sadloň nevedel sa od radosti kam podieť, že tak ľahko sa mu podarilo starého pána nakriatnuť a hneď sa poponáhlal svoj úspech oznámiť grófovi Fedorovi. To však, že mohol úspech dosiahnuť u starého pána pomocou grófa Illésházyho, prirodzene zatajil. To by hodnotu jeho zároku bolo značne snížilo.

— Vyhrál som to, vyhrál... — žmolil si báčik Sadloň spokojne ruky a s čistým svedomím prijal i druhý mešec peňazí...

KAPITOLA XVIII.

ČLOVEK MIENI...

Ján Ochodnický chcel si u stryka pobyť iba dva, tri dni, ale čoskoro sa ukázalo, že jeho plány sú zmarené. Dozvedel sa totiž od furmanov, prichádzajúcich od Jablunkova, že ich rad radom zastavovali panskí drábi a opytovali sa ich, či sa nestretli s takým a takým mladým mužom. Ján sa hneď dovtipil, počo tá shonba. A keď sa jeden z barónových drábov odvážil až k starému čadčianskému mýtu, už nepochyboval, že je vec veľmi vážna. Starý mýtnik vyzvedel od drába, že prenasledujú nejakého mladého zemana pre zbojníctvo, vzbúru a podpaľačstvo.

— Je to, syn môj, veľmi vážne... veľmi vážne — bručal starý Ochodnický. — Musíte tu obidvaja zostať, zakiaľ sa tí barónoví opálači ztadeto nestratia — radil svojmu bratancovi ustarostene.

Ján prisvedčil. — Áno, zostaneme u teba, strýčik... Len ťa prosím, aby si bol k Anne vládnejší, ako k ostatným ženám — prosil strýca. — Ty... ty... Nuž, či si ju nevážim? Skoro by

som povedal, že ju mám radšej, ako teba ...

— I radšej ako tamto? — prehodil Ján so smiechom a zažmurkal na policiu, plnú niekoľko bateriami čutor rozličných tuhých „kvapák“.

— Aby sa ti nos skrivil, ty bendegúz očerácky. Nuž, či sa opovážiš o mojích slovách pochybovať? — vybuchol starý mýtnik srdite a dlhá brada sa mu vysunula hrozebne.

Ján, hoci nebol v nálade zrovna žartovnej, neodpustil si, aby nepriložil i druhé polienko k prípeku hromžiaceho strýca. — Nu, veď sa už len nečerti ... Či si častejšie nevravieval, že ti je milší glg drapáckej rakye, ako všetky ženy sveta?

— Ty ... ty ... — zastrájal sa mýtnik, ale nemohol nájsť vhodnej nadávky, ktorú by bol tak rád hodil o hlavu porúhajúcemu sa bratancovi. — Nech je ako chce, ale teraz musíš uznať že som ťa vyhodil zo sedla — smial sa Ján strýcovi do očí.

— Čo sa zasa škriete? — ozvala sa Anna, vkročivšia práve do mýtnice.

— Pováž si len, pováž ... Tento bendegúz mi chce navraviť, že mám radšej pijatiku, ako vraj teba ... — chopil sa starý mýtnik Anninej otázky, ako tonúci povrazu. — Bystu Bohu, dnes som ešte ani slzyčky neokúsil, a on že ...

— To si potom úplne porušil svoje vžite heslo

Ochodnickovcov — pretrhol Ján strýca so šibalským úsmevom v očiach.

Starý pán nevedel, čo má na túto neúctivosť odpovedať. Iba bezmocne vyhodil ruky nad hlavu a vybehol na ulicu.

Anna vyčítave pozrela na svojho muža. — Prestaň už strýka doškierať... Môžem ťa uistiť, že je ku mne veľmi láskavý a pozorný... Svoje náhľady o ženách veľmi zmenil... Sám mi o tom dnes rozprával. Ani nevieš, ako si pochvaľuje na moju váru... Vravel, že už dávno si tak nepochutnal ako teraz...

— No toto? — zvolal Ján prekvapene. — Nikdy by som to od strýka nebol očakával, že sa razom tak zmení... So ženami pohŕdal a vravel o nich naveky opovržlive.

— Prezradil mi celkom otvorene, prečo je zatrpklý na ženy... V mladosti bol krute sklamaný devou, ktorú mal nadovšetko rád. Preto ne-smieš strýka viac dopaľovať a porúhať sa mu. Je nám jediným príbuzným mimo našich drahých Hornianskych, ktorí sa nás s takou veľkou láskou a dobroprajnosťou ujali... Konečne ne-smieš byť strýkovi nevďačným... Jedine jemu môžeš ďakovať, že ťa vychoval ako opustenú sirotu... Keby som ja bola mala niekoho v mojom detstve, nemusela som prežiť také kruš-

chvíle života v najútlejšej mladosti — vzdychla si Anna a slzy jej zalialy oči.

Ján vrúcne objal svoju žienku. — Ty môj malý chrobáčik, veď dobre viem, že strýko má zlaté srdce... Ja ho ale poznám lepšie ako ty... On má rád, keď sa môže s niekym trocha pohasťovať... Po dákej potŕžke, ako to sám vravieva, vraj mu jedlo dobre chutná.

Anna sa vytrhla z Jánovho objatia a predstierajúc hnev, postavila sa odbojne k svojmu mužovi. — Tak, ty chceš povedať, že mu moja vára len preto chutná, že ho večne dopaľuješ?

— Boh uchovaj! — očisťal sa Ján, prekvapený nenadajú výčitkou svojej milovanej ženy. — Ja som to i bez potŕžiek spozoroval, že si nebývale pochutnáva na твоjich kuchyňských zázrakoch... Práve tak, ako i ja sám.

Anna sa tvárila ešte stále urazene, ale jej veľmi dobre padlo obapolné uznanie. Išlo jej predo všetkým o shodu, no ktorej tak nevýslovne túžila. Veď dlhé mesiace krutých utrpení, ponížení, zažitých v Hnedej veži vyžadovaly dobrú pohodu pre budúcnosť. Bola duševne i telesne vyčerpaná. — Sľúb mi, že nebudeš vyvolávať hádky so strýkom — prosila Jána.

Ján pochopil, čo sa odohráva v duši jeho milovanej ženy a v duchu sa hneval na sám seba, že jej zapríčinil trpkú chvíľu. — Moja najdrahšia!

Uisťujem ťa, že sa v budúcnosti vystriham všetkého, čo by mohlo zavdať príčinu k potŕžke so strýkom — sľuboval kajúcne a vrúcne pobožkal svoju ženu. Z cukrovania vyrušil ich dusot kopyt celej kavalkády jazdcov. Ján vyzrel strážnym oblokom na žilinskú hradskú. — Kapitán Dóczy! — zvolal vzrušene a uchopiac Annu do náručia, zanesol ju do susednej izby. Mladá žena zbledla a zachvela sa. Mysľou jej kmitly obavy ohľadne spokojnej budúcnosti. Tie isté myšlienky kolovaly i v duši mladého muža. Ján bol rozhodnutý bojovať za slobodu svojej ženy do posledného dychu. Na seba ani nepomyslel. Mimovoľne siahol po strýcovej puške, ktorá vždy bývala nabitá a odhodlane sa postavil k dverám. — Hej, starý, či ste nevideli jedného mladého muža prejsť tadeto? — pýtal sa kapitán Dóczy starého Ochodnického pred mýtom.

Kapitánova otázka sa veľmi nemile dotkla starého mýtnika, ešte vždy rozsrdeného Jánovými výsmachom. — Čert je vám starý, ale nie ja! odvrkol kapitánovi bojovne. — Prešlo i sto mladých mužov, nie jeden — dodal a so zrejmovou nechuťou uvoľnil cestu.

— No, no, veď som to nemyslel urážlive — očíščal sa kapitán. — Ak by ste nám vedeli podať dobrú zpravu, neľutovali by ste toho...

— Aký mal byť ten chlapík, po ktorom sa shá-

ňate? — prehodil mýtnik a skúmave pozrel kapitánovi do očí.

— Bol o pol hlavy vyšší ako vy, asi dvacaťpäť-ročný, čiernovlasý, čiernooký a mal veľmi pek-nú čiernu paripu — popisoval kapitán Jána.

Starý mýtnik bol hneď na čistom, že sa kapitán sháňa po Jánovi a oči mu zaiskrily.

— Nuž, či prešiel tadeto ten mladý zeman? — opytoval sa kapitán netrpezlive.

Mýtnik prikývol. — Prešiel pred troma dňami a trielil, ako by mu boli všetci čerti z najhorúcej-ších pekál za pätami.

— Ktorým smerom sa pobral? — zaujímal sa kapitán a významne pozrel na komorníka Franca.

— Ktorým smerom? Hm, tuším k Tešínu... — odpovedal mýtnik a pohodil rukou udaným smerom.

Kapitán spokojne sa usmial a podal mýtnikovi niekoľko míc a vzápätí odcválal so svojím sprievodom k Jablunkovu.

Ján so zatajeným dychom vypočul celý rozho-vor a vošiel do mýtnice až vtedy, keď bol kapi-tánov oddiel za Čadcou.

— Sháňajú sa po tebe — oslovil starý mýtnik svojho bratanca, zabudnúc úplne na výstup, kto-rý sa bol medzi nimi pred chvíľou odohral.

— Počul som všetko s puškou v ruke — odpo-

vedal Ján odhodlane.

— To som si hneď myslel, že nie so špajdlíkom. So zámockými nie sú žiadne žarty... Keby ťa chytili, odrali by ťa za živa...

— O tom nepochybujem. Mal som dosť príležitosti poznať ich zločiny — prisvedčil Ján zamyslene.

Medzi hovorom i Anna vošla do mýtnice a ustarostene poznamenala: — Nie sme tu na istom mieste. Bolo by dobre nájsť bezpečnejšiu skrýťu. Mýtnik pokrútil hlavou. — Teraz nemôžete ani na krok... To by ste zrovna vleteli do pasce. Majú obsadené všetky cesty i chodníky — namietol.

— Najlepšie bude, keď tu na nejaký čas zostaneme, ale sa nesmieme ukazovať svetu — mienil Ján zamyslene.

— Ták to bude najlepšie — prisvedčil starý Ochodnický a vyzrel oblokom, lebo bolo počuť hrkot ťažkého voza.

Ján bol odhodlaný napriek všetkým nástrahám dostať sa čím skôr do Tešína, ale toto svoje odhodlanie tajil i pred svojou ženou i pred sľúbením. Predbežne však nebolo to možné, lebo Víchra nehal v Kotešovej u rychtára Hronca. Vedel dobre, že ani kapitánov žrebec by nestačil jeho pariť. V prvom rade musel si nechať doviesť svojho koníka. Bolo nebezpečenstvo, že kapitá-

noví zvedi budú Víchra poznať a môžu po jeho stope ľahko nájsť jeho skrýšu, ale nedbal toho. Čo by sa i cez tri rady zámockých drábov mal presekať, chcel sa v najbližších dňoch dostať do Tešína, aby oznámil grófovi Ivanovi Potockému smrť jeho testu.

Akokoľvek ho strýc odhováral, aby si prezatým nedal Víchra priviesť, Ján trval na svojom a o-
doslal lístok rychtárovi Hroncovi do Kotešovej, aby mu v jednej z najbližších noci dal doviešť koníka.

Na tretiu noc po odoslaní listu rychtár sám priviedol Víchra. Nechcel toto nebezpečné posolstvo nikomu sveriť a ako sa ukázalo, len s najväčšou opatrnosťou a obozretnosťou podarilo sa mu horskými cestami dôjsť do Čadce, lebo kapitánovi drábi mali dôkladne obsadené horské cesty i chodníky. Rychtár Hronec šťastne vybrádl zo všetkých nástrah. Poznal kraj lepšie, ako barónovi honcovia.

Anna sa dozvedela o Jánovom úmysle až po rychtárovom príchode. Bola veľmi nemile dotknutá, keď jej Ján celkom nepokryte povedal, že je rozhodnutý odísť do Tešína.

— Vari ma necháš tu samú? — namietala smutne, lebo mala tisíc obáv, že sa Jánovi prihodí niečo na ceste.

Aj starý strýc bol proti Jánovmu úmyslu, ale

keď videl, že mladého junáka nemožno odhovo-
riť, sklopil hlavu a viac neprotestoval. Poznal
vlastnú krv z krvy... Ochodnickovci boli ľudia
umienení a nedali sa od vytýčeného smeru nikdy
odstrašiť, čo by im boly hrozily akékoľvek ne-
bezpečia.

— Myslím, že by si sa nemal nateraz púšťať na
cestu — namietol len k vôli Anne, ktorú si tak
oblúbil. — Chytia ňu, a potom nech ti je dobro-
tívý Boh milostný...

— Mňa nechytia, čo by im slúžili i šarkani...
Víchor im dokáže to, čo dosiaľ nevideli. Vieš
dobro, že Ochodnickovci, keď dali sľub, že ho
navěky dodržali. Ani hrom, ani peklo ich neve-
delo odstrašiť!

— To je pravda — prikýval starý mýtnik a za-
dumane si hladil dlhú bradu.

— Chceš ma skutočne opustiť? — zvolala Anna
s hlbokým smútkom v očiach.

— Len na niekoľko dní, moja najdrahšia... Prí-
dem po teba a odídeme tam, kde nám viac ne-
bude hroziť pražiadne nebezpečie — uisťoval ju
mladý junák s predsevzatím, že sa mu podarí
prekonať všetky prekážky, nastavené barónový-
mi drábmi.

Keď rychtár Hronec odišiel, Ján naobročil Ví-
chra. Bol rozhodnutý, že v túto noc odíde do Te-
šína. Noc bola zrovna búrlivá. Blesky sa sypaly,

ako by sa bol blížil súdny deň. Márne ho Anna odhovárala, márne sa pričiňoval starý strýc, aby sa vzdal umienenej pošetilosti, Ján sotrval na svojom a okolo polnoci osedlal Víchra.

Čo ďalej, stávala sa noc búrlivejšou a práve táto nepohoda bola Jánovi vhod. Po srdečnej rozlúčke s Annou i so strýcom, zahalený v černej mantile, vyrazil z dvora mýtnice, odhodlaný postaviť sa i desaťnásobnej presile. Nemohol odolieť svojmu svedomiu povinnosti, ktoré ho tak neodclateľne nutkalo k činom...

Prudkým cvalom vytriečil na jablunkovskú hradskú a pod plášťom krčovite svieral pistol', aby sa mohol ubrániť číhajúcim drábom...

Dážď vo veľkých kropajoch padal na kraj a Anna so stiesneným srdcom dlho hľadela za svojím mužom, chvíľami ožiarovaným blyskom hromov. Cítila sa byť zasa osamotenou a opustenou. Slzy sa jej vkradly do očí... Hoci sa zdánlive nevľúdny strýc snažil všemožne uspokojovať Annu, jej zármutok bol hlboký a celkom odôvodnený...

Ján, šľahaný vetrom i dážďom, hnal sa s nočnou nepohodou o preteky a Víchor, odpočinuvší si na horských pašienkach, snažil sa prekonávať sám seba. Asi na pol míle od Čadce spozoroval mladý junák vo svite blesku v záhybe cesty malý oddiel jazdcov, Zaraz vedel, po kom číhajú a preto

odbočil stranou, lebo by mu nebolo výhodným postaviť sa tvárou v tvár takej presile. Víchor, ako by bol poznal zámery svojho gazdu, vyrazil ako delová guľa. Zámockí drábi si však povšimli, že niekto cvála okolo nich cestami-necestami a dali sa za Jánom. Hoci bola hradská pomoknutá, eln sa tak iskrila pod kopytami koňov . . . Tušili, že sú na dobrej stope a preto nešetrili koňmi. Kapitán Dóczy, odpočívajúci obďaleč v spoločnosti barónovho komorníka, bol hneď na čistom o čo idie a pripojil sa k prenasledovateľom. Do krvi ostrožil svojho žrebca, ale Víchor ako tátoš priamo letel. Väčšina drábov musela sa vzdať prenasledovania, ale kapitán vytrvale prenasledoval Jána až po Moravskú Ostravu. Už začalo svitať, keď sa Jánovi podarilo zmiznúť svojmu prenasledovateľovi v hustej hore. Ale kapitán Dóczy nepatril k tým, ktorí sa tak ľahko vzdajú vzácnej koristi. Stopoval Jána a podarilo sa mu ho na malej rúbani zastihnúť.

Ako kopov vrhol sa na odpočívajúceho mladého zemana celkom nenazdajky. Nasadil Jánovi na prsia pištoľ a vyzval ho, aby sa podobrotky vzdal. No, prepočítal sa. Ján jediným úderom srazil územčitého kapitána a prv než by sa bol Dóczy spamätal, začaly mu na hlavu padať rany, ako by cepami. Krvilačný pot mok Árpádov vystrel sa ako rozčachraný snop.

— Nebude ti škodiť malé poučenie — pošomral si Ján udychčane a kapitána pekne-rúče priviazal k buku; ako to bývalo vo zvyku priväzovať k stĺpu haňby. Bol by mal tisíc chutí kapitána poslať na druhý svet, ale jeho duša sa tomu vzpierala, zabiť bezbranného, i keby bol najhorším zlosynom.

Už chcel Ján odísť z čistinky, keď začul hržanie kapitánovho žrebca. To mu dalo podnet, ako zneúctiť jeho urodzenosť. Odpútal ho a privedúc žrebca, naložil kapitána do sedla a to tak, že ho chrbtom obrátil k žrebцovej hlave. Potom ho sviazal a žrebca šibol. Silný žrebec vyrazil so svojím potupeným pánom a hlava-nehlava hnál sa dole úvozom. Žrebec priniesol svojho bezduchého gazdu až k oddielu drábov, ktorí nestačili za kapitánom. Ich úžas bol nepopísateľný, lebo poznali kapitána ako muža nepremožiteľného. Na prenasledovanie zneúctiteľa nebolo ani pomyslenia. Všetci vedeli, kto bol toho pôvodcom, ale ani jeden z drábov nemal odvahy pustiť sa za mladým junákom.

Keď kapitán precitol, sypaly sa z jeho dokrva-vených úst celé úšusty kliadiel. Ako smysľov zbavený, skočil do sedla a nakázal drábov, aby ho nasledovali v honbe, sľubujúc odmeny i tres-ty. Hoci boli drábi do nitky premoknutí a ich ko-ne unavené, slepe poslúchli kapitánovmu rozka-

zu, obdivujúc jeho tvrdošijnosť, že i po takej veľkej pohane neotála odvetou.

Keď drábi vyrazili, Ján už bol v Tešíne. Zo samej opatrnosti nešiel do hostínca, ale zanechal speneného Víchra u jedného gazdu, ktorý mu prisľúbil, že sa bude o vzácnu paripu starať.

Gróf Ivan Potocký so sklonenou hlavou vypočul Jánovu zprávu o tesľovej smrti a zaprisahal mladého junáka, aby prezatým nikomu nič nezradil. Gróf Ivan Potocký zatajil smrť Václava Tešínskeho i svojej žene, obávajúc sa, že by ju mohla úplne zroniť. Ján do podrobností vyrozprával všetky svoje skúsenosti, získané v Hričove a rozpovedal i posledné slová nešťastného testu o tajomnom pôvode baróna Komarzsa-Komáryho.

— Je to syn poľského zbojníka Czarnovského a váš pan test ma žiadal, aby sme strhli s jeho tvári náličnicu, za ktorou sa skrýva... Prisľúbil som to starému pánovi v posledných okamžikoch jeho života, a pokladám si za povinnosť sľub svoj aj splniť — vravel Ján odhodlane.

— I ja sa vynasnažím, aby odkaz môjho nešťastného testu bol do posledného slova splnený — prisvedčil gróf Ivan Potocký. Nie som priateľom krvnej pomsty, ale v danom prípade nepozostáva mi nič, ako krvou smyť hrozné utrpenia môjho testu... Či chcete i na ďalej

zostať v mojích službách? — opýtal sa náhle mladého junáka.

— Áno, vaša osvietenosť... Chcem i naďalej slúžiť vám, a to týmbôž, lebo nateraz som ja najväčším trňom v oku nepravého baróna. Gróf priateľsky stisol Jánovi ruku. — Dá Boh, že sa nám odveta podarí... Nebyť toho, že som sa s otcom rozišiel, odvetu by vykonal katov paloš... Takto však som odkázaný iba na svoje vlastné sily...

— Snáď keby jeho osvietenosť starý pán gróf vedeli, čo sa stalo, akiste by učinili všetko, aby boli Komarzsovci postavení na pranier, ako najpodlejší zločinci — mienil Ján.

Mladý gróf smutne potriasol hlavou. — Pochybujem... veľmi pochybujem... Otec je umiernený. Ak raz niečo povie, nikdy svoje slová neporuší, čo by mal aké obete priniesť... A v tomto nerobil by ani so mnou výnimky... Ale čo hodláte vy podniknúť teraz, keď vás tá barónovcov čeliadka na smrť hľadá? — opýtal sa Jána, aby zmenil predmet hovoru.

— Sám neviem, čo počať — trhol plecami a zamyslene hľadel pred seba.

— Snáď by som vám mohol byť v niečom nápomocný? Milerád vám budem k službám — sľuoval Jánovi.

— Viac nemôžem nič prijať od vašej osviete.

nosti... Urobili ste pre mňa viac, ako zasluhujem.

— Nie, nie priateľu... To všetko nestojí za slovo... Aký to krutý Osud. Pracovali ste pre vyhnancov a sám ste sa im stali i so svojou ženou... Nenamietajte, prosím... V Prahe mám niekoľko veľmi vlivných priateľov, ktorí sa vás ochotne ujmú... Ste mladý a statočný muž a nepochybujem, že sa budete môcť dobre uplatniť. Vravel som o tom i s mojou paňou a ona sa tiež prihovárala za vás...

Ján sa pokúsil namietiť, ale sám uznal, že gróf má v ohľade jeho budúcnosti plnú pravdu. Ved' sa musí starať i o svoju mladú ženu. Zadumane vyzrel oblokom na ulicu, ktorou sa práve hnala kavalkáda kapitánových drábov. Povšimol si toho i mladý gróf.

— Teraz myslím už uznáte, že sa budete musieť na dlhší čas utiahnuť do ústrania. Ešte ani tu by ste neboli v bezpečí — poznamenal a položil Jánovi ruku na plece. Ján prisvedčil. Vedel, že ho bude kapitán Dóczy prenasledovať i na kraj sveta pre pohanu a že sa bude snažiť byť mu stále v stopách.

Mlčky sa dal mladým grófom odvieť do hostovskej izby a ľahol si. Po vzrušujúcej honbe bol na smrť vyčerpaný...

Na nasledujúci deň odporučil gróf Ivan Jánovi,

aby sa neukazoval na ulici, lebo pred kaštieľom potuľujú sa podozrelí mužovia, ktorí akiste číhajú na neho. Jeden z nich sa vonkoncom odvážil i do grófovho kaštieľa a snažil sa na služobníctve vyzvedeť niečo o Jánovi.

— Opáľáčov sa nebojím — povedal Ján s úsmevom. — Tu v meste sa kapitán vari neodváža vystreť ruky po mne, a keby, nu, postačia i moje päste, ktoré som mu už dal okúsiť.

— V meste pochybujem, že by sa vás chcel zmocniť. K tomu tu nemá práva, ale mohli by spáchať na vás zákerný útok a v takom prípade sa je ťažko brániť — vravel gróf a žiadal Jána, aby sa nevydával zbytočnému nebezpečeniu a zostal niekoľko dní v kaštieli.

— Nemožno mi tu dlho zostať, osvietený pán gróf... Žena mi bude trnúť strachom, keby som sa v najkratšom čase nevrátil, namietol Ján rozhodne. — Ešte dnes vyrazím, a som presvedčený, že sa šťastne dostanem do Čadce.

Až keď Ján prisľúbil, že sa v krátkej budúcnosti i so ženou vráti do Tešína a potom pôjde do Prahy, bol gróf s Jánovou cestou usrozmeneý. Za večerného súmraku vykradol sa Ján bočným východom z kaštieľa a išiel si po Víchra, ktorý sa po namáhavej honbe už celkom dobre zotavil. Ak myslel Ján, že sa mu nepozorovane podarilo opustiť kaštieľ grófa Ivana Potockého, sa veľmi

zmýlil, lebo jeden zo sluhov, podplatený kapitánom Dóczym zanedlho po Jánovom odchode poslal kapitánovi zpravu. Ešte nebol Ján ani za hradbami mesta Tešína, už sa za ním hnali kapitánov oddiel. Ján to dosť neskoro spozoroval, ale preca nie tak neskoro, aby ho mohli drábi dosiahnuť. Zostrožil Víchra a zanedlho zanechal divoko cválajúcich drábov na pol míľu za sebou. Aby im zťažil prenasledovanie, odbočil z hradskej, lebo nechcel Víchra predčasne vyčerpať. Bolo to aj jeho šťastie, lebo kapitán, poznajúc už Jánovu vtipnosť, urobil všetky opatrenia, aby sa mohol mladého zemana za každú cenu zmocniť. I preto znova rozdelil svoj oddiel na tri skupiny, rozostaviac ich na rozličných úsekoch hradskej.

Zakiaľ Ján pohodlným krokom niesol sa poľnými cestami, zatiaľ oddiel drábov trielil po hradskej, očakávajúc čo chvíľa, že mladý zeman bude zaskočený. Kapitánova zúrivosť nepoznala medzí, keď dostihol zálohu a dozvedel sa od nej, že prenasledovaný sa na hradskej dosiaľ neobjavil.

— Zahráva si s nami ako mačka s myšou, ale raz sa vyvrším na ňom — zastrájal sa kapitán a dal rozkaz drábovi, aby sa rozjachali rozličnými smermi, lebo tušil, že Ján odbočil od pôvodného smeru. Kapitán poznal veľmi dobre

celé okolie a v sprievode strážmajstra Jančiho vydal sa práve tým smerom, kade šiel Ján Ochodnický. Tak sa mu podarilo zaskočiť pohodlne, a skoro bezstarostne jachajúceho Jána práve na rozcestí neďaleko Jablunkova. Kapitán nechcel už nič riskovať, aby mu mladý zeman znova ukázal päty, a preto z nevelkej vzdialenosti vypálil na Jána ranu z pištole. Ján pocítil v boku páľčivú bolesť, ale nedbajúc toho popustil uzdu svojej paripy a rovnako vystrelil na kapitána, ktorý sa v zápätí zapotácal v sedle. Jánova streľa zasiahla ho do ľavého ramena. Hoci bol kapitán vážne zranený, nedbal toho a vytasiac šabl'u ľúte sa hnal na mladého zemana. I strážmajster Janči nasledoval kapitánov príklad. Chceli ho dostať medzi seba, ale Ján vytušil ich úmysel a prudko zostrožil Víchra, ktorý ako vystrelený šíp sa vymrštil.

Ján bol zachránený, ale jeho rana páľila a silne krvácala. Kapitán nebol schopný ďalšieho prenasledovania a preto dal rozkaz svojmu strážmajstrovi, aby si čím skorej sohnal pomoc a prenasledoval mladého zemana, čo by mali všetky kone pokapať pod sedlami prenasledovateľov.

Ján narazil i na poslednú kapitánovu hliadku, a hoci vysílený veľkou stratou krvi tak prudko vtrielil medzi nich, že úľakom poodskakovali.

A keď si uvedomili, čo sa vlastne stalo, už bol Ján mimo dosahu ich zbraní. Z opatrnosti zase odbočil od hlavnej hradskej, lebo si chcel v straní ošetriť ranu, keďže mu hrozilo úplné vykrvácanie. V sedlovej brašne mal vždy šarpiu s čistými šatkami, takže sa mu podarilo krvácanie, keď i nie celkom zastaviť, aspoň zmierniť.

Keď dorazil k starému mýtu, už bol tak vyčerpaný, že sa len ťažko udržal v sedle. Starý Ochodnický hneď videl, že sa jeho bratancovi nie povodilo a vybehol mu v ústrety.

— Čo sa ti stalo? — opytoval sa vzrušene, pomáhajúc Jánovi zo sedla.

— Dostali ma . . . Do ľavého boku — odpovedal Ján omdlene a dal sa strýcom podporovať do výtnice. Hneď bola pri ňom i Anna a pomohla ho uložiť na posteľ. Ján upadol do mdlôb a prebral sa až po zákroku ranhojiča, keď mu z boku vybral guľu. V polovedomí usmial sa Ján na svoju ženu a chcel ju pohľadiť, ale ruka mu bezvládne klesla na posteľ. Znova upadol do mdloby.

Anna zúfale zalamovala rukami. Šťastie sa smialo na ňu po toľkom utrpení, a hľa, teraz čakajú zasa krušné časy. Bola presvedčená, že nemilostivý Osud vyrve jej milovaného muža. Keľciar i strýc ju upokojovali, hoci sami nemali nádej, že sa ho podarí zachrániť životu. Jeho

zranenie, keď i nebolo ťažké privodilo mu takú veľkú stratu krvi, že sa nedalo veľmi nádejať. Starý Ochodnický bol natoľko zaujatý svojim bratancom, že zabudol i na Víchra, ktorého nechal stáť pred mýtnicou. Víchor nebol zvyknutý na takúto nepozornosť a vopchal svoju krásne stavanú a ušľachtilú hlavu do obloka, práve v blízkosti postele a zahržal. Starý mýtnik vyšiel na dvor, aby opatril koníka a v tom spozoroval, že v mraku prachu ženie sa k mýtu niekoľko jazdcov. Čo mu len staré nohy stačily, koňa zaviedol do stajne v zápätí sa vrátil do stavania, lebo tušil, že sa k mýtu blížila drábi kapitána Dóczyho. Felčiár, ktorý bol starého mýtnika dobrým priateľom pri pohárikú hneď bol ochotný pripojiť sa k starcovi a brániť so smrťou zápasiaceho junáka. V mýtnici boli vždy na pohotove zbrane, lebo zbojníci s veľkou obľubou napadali osamelé stavania, kde sa vždy našla väčšia peňažná hotovosť. Ale ani Anna neotálela a rýchle nabila Jánovu pištoľ a odhodlane sa postavila k obloku. Keby bolo išlo snád' o jej vlastnú slobodu, nebola by sa postavila k obrane tak ľúte, keď išlo o bytie či nebytie jej záchrancu a miláčka.

Oddiel drábov musel sa zastaviť pred mýtnou záprekou a strážmajster Janči hnevlive kričal

na starého mýtníka: — Hej, starý, nemáme času čakať lež sa uráčite zo svojej budú.

Starý mýtník postavil si pušku k verajam a zakabonene vyšiel pred mýto. — Kam sa do všetkých čertov tak ženiete... Snád' vás Tatar naháňa? — pýtal sa s neplášteným hnevom a skúmave hľadel na udychčaných drábov.

— Tatar nás neženie, ale my prenasledujeme chlapa, ktorý je nebezpečnejší ako desať Tatarov — odsekol mu strážmajster výhrozne gúliac krvou podbehnutými očami. — A práve vy by ste nám mohli o ňom povedať... To vám ale radím, aby ste nám neluhali a povedali, čo sa stalo s jedným osamelým mladým jazdcom, ktorého stopy krvi vedú až sem.

Starý mýtník bezďačne cúvol k vereji, aby mu bola puška naporúdzi.

— Ale hľa, veď ten starý má šaty číru krv — zvolal jeden z drábov poza spustenej zápreky.

— Skutočne je celý pobрызganý krvou — prisvedčil strážmajster a hrozebne siahol po svojej pištoli.

— Ja vám galganských sto duší. Nuž vy čeliadka sa bude mne zahrážať? Mne zemanovi a regalistovi cisársko-kráľovského mýta? — vybuchol starý muž a prv, než by sa boli drábi nazdali, zalícil na nich ťažkou trochtárnicou. Toto bol však len začiatok prekvapenia, lebo z dvoch

oblokov vysunuly sa takmer súčasne dve zbrane a to dvojcievová pištoľ i brokovnica bitkom nabitá sekancami. Drábi cúvli od zápreky a zbabele sa snažili dostať do zákrytu.

— Budeme mýto obliehať — soptil strážmajster zlostne a vytiahol svoju pištoľ zpoza pásu až vtedy, keď sa dostal do záhybu cesty. Ostatní, hoci s nechutou, nasledovali jeho príklad. Vyskočiac zo sediel plazili sa priekopou k mýtu, snažiac ho so všetkých strán obliehať. Bolo ich vyše dvacať, ale mimo strážmajstra nebolo v nich ani toľko odvahy ako v ktoromkoľvek z obráncov starobylého mýta.

Do oblokov začaly padať gule, ale odtiaľ nepadol ani jeden výstrel. Stalo sa tak na radu felčiara, ktorý bol veľmi skúseným vo vojnovom remesle. Ved' ako ranhojič, prekonal turecké i kurucké vojny, práve tak ako i jeho starý priateľ Ochodnický.

Jeden z drábov plaziac sa po zemi dostal sa až neďaleko obloka, za ktorým bola skrytá Anna. Mladá žena, odhodlaná postaviť sa i celému pluku zlosynov, pozorne mierila a vypálila jednu ranu na odvážlivca. Prenikavý rev zraneného a celá salva výstrel'ov otriaslo vzduchom. Anna rýchle nabila hlaveň svojej pištole a postavila sa znova na svoje stanovište.

— Poznačiť ich musíme, a poznačíme tých ben-

degúzov — hrímal starý mýtnik srdite, nadšený skvelou ranou mladej ženy. A aby dal potrebný dôraz svojim slovám, vypálil na plaziacich sa drábov so svojej trachtárovice. Bola to ohlušujúca rana, ako by bol naraz z celej baterie bradatých húfnic vystrelil. Pred drábmi sa zaprášilo. Výstrel nasledoval rev niekoľkých dobývačov, zasiahnutých do hlavy a tvári. Zranení sa stiahli späť a ich miesta zaujali nasledujúci drábi, naháňaní strážmajstrom Jančim, ktorý sa však neodvážil do blízkosti mýta, ale chúlil sa za veľkou vrbou, odkiaľ kričal rozkazy.

— Teraz na nich — zareval z plného hrdla, lebo bol presvedčený, že obránci mýtnice nebudú stačiť nabíjať svoje zbrane. Drábi v uzavretom rade hnali sa k mýtu a už sa zdalo, že obyvatelia mýta budú stratení. Z budovy mýta neozval sa ani jeden výstrel, hoci boli drábi už len na niekoľko krokov. Tu zahrmel zo stredného obloka výstrel a hneď po ňom svalilo sa na zem päť drábov. Ostatní sa zarazili, vidiac krvácať svojich kamarátov.

— Do predu... Na nich — kričal strážmajster z plného hrdla.

Drábi sa pohli k novému útoku, ale tu zasa zahrmela Ochodnického hromove rachotivá trachtárovnica a Annina pištoľ.

— Podpáliť ich. Vykúriť ich — nabádal drábov

strážmajster a radil i hrozil, čo podniknúť.

— Ak nás podpália, sme stratení — vzdychol si starý mýtnik, nabíjajúc znova svoju ťažkú pušku.

Drábi medzitým dostali sa do blízkosti mýta, lebo obránci šetrili strelivom, vyčkávajúc iba hromadný útok, pri ktorom vedeli útočníkom spôsobovať najviac škôd. Boli však odhodlaní do poslednej chvíľky obhájiť útočisko ťažko zraneného Jána.

Už sa zdalo, že mýto vezmú drábi útokom, keď sa prihnal k mýtu oddiel husárov, vedený mladým poručíkom Medňanským. Keď to drábi spozorovali, rýchle poskákali na kone a trielili k Turzovke, lebo husári beztak nemali vo veľkej láske panských drábov, ktorých nazývali iba kočišmi a birešmi. No, a teraz, keď ich pristihli pri protizákonnom čine, mali dvojnásobný strach. Mladý husársky dôstojník v krátkosti si dal vysvetliť od starého Ochodnického, čo sa stalo a hneď zavelil atak na drábov, cválajúcich o zlomkrky. Niekoľkých sa im podarilo pochytať. S tými sa na mieste vyporiadali po husársky. Vyobšívajú im tak nohavice, že nejdene i po tri týždne nemohol sadnúť do sedla.

Zpráva o útoku na mýto bleskurýchle sa rozšírila po širokom kraji a sedliaci, rozhorčení samopašou panských drábov, ozbrojení kosami

a sekerami dali sa prchajúcich prenasledovať. Rozhorčenie medzi ľuďom sa natoľko vystupňovalo, že chceli zranených povešať. A keby nebol mladý husársky dôstojník prísne zakročil, boli by aj svoj úmysel uskutočnili. Husári poranených posnášali do veľkej mýtnice, ktorá robila dojem opravdivého lazaretu.

Ján sa až za niekoľko hodín po útoku prebral. Nemal ani tušenia, aká bitka zúrila v blízkosti jeho postele. Dozvedel sa o všetkom až na tretí deň, lebo vzhľadom na jeho povážlivý stav nechceli ho rozrušovať.

Anna sa po celý čas nehnula od jeho postele a všemožne sa snažila zmierňovať jeho bolesti. Márne ju felčiar posielal, aby si odpočinula a nedala si povedať ani od strýca, ktorý bol jej oddanosťou, hrdinskosťou a vytrvalosťou tak nadšený, že úplne zavrhol svoje niekdajšie náhľady o ženách.

— Má ti tá moja nevesta zlaté srdce — sveril sa felčiarovi úprimne a otvorene.

— Veru má — prisvedčil starý felčiar a dodal:

— Pochodil som už pol sveta, ale takej znameňtej dievky som ešte nepoznal.

— Núved' neni ona taká všaková pobehlica...

I ona je zo zemianskeho rodu, i keď chudobná, ako kostolná myš... Kým bol Ján v Tešíne utrúsila medzi rečou mnoho zo svojho života.

Som starý a ostrieľaný chlap, ale bysťu Bohu nebol by som vydržal to, čo ona. A je to ešte len decko — nadchýňal sa starý Ochodnický a usilovne potužoval svoj obdiv zo slávnostnej čutory, ktorú výdatne pomáhal vyprázdňovať i jeho priateľ felčiar.

Teraz už nemusel s puškou v ruke bedliť nad bezpečnosťou mladých manželov, lebo mladý husársky poručík Medňanský hodlal sa niekoľko dní zdržať v Čadci a zo súcitu k Jánovi a Anne dal vo dne v noci strážiť mýto. I on sám bol denným hosťom v starom mýte a s úžasom načúval rečiam starého mýtnika o pohnutých osudoch mlado-manželov. Starý muž tak dovedne a pútave vedel rozprávať o nich, že sa rozhodol s celým svojim oddielom odprevadiť Jána a Annu do Tešína.

Ján sa za necelý týždeň natoľko vystrabil, že mohol už na chvíľku opustiť posteľ. Silná a zdravá jeho telesná sústava zdolala všetky nebezpečia.

Netrvalo to dlho, a mladý junák mohol v sprievode Anny podniknúť i menšie vychádzky, ale čoskoro sa ukázalo, že bude lepšie, ak zostane medzi múrami starého mýta. Na okolí Čadce objavilo sa totiž niekoľko podozrelých mužov rabiátnych tvári a husári, stojací na stráži pri mýte povšimli si, že sa odvažujú až k mýtu.

Mladý dôstojník upozornil preto Jána, aby nevychádzal, lebo mu hrozí nebezpečie. Ján ho však neposlúchol a pokračoval vo vychádzkach, čo sa mu stalo takmer osudným. Jedného dňa, keď sa prechádzal s Annou na nábreží Kysuce, bolo na nich vystrelené z hustého vrbičia. Husári, kráčajúci za nimi obďaleč dali sa prenasledovať zákerníka, ale tomu sa podarilo vo večernom šere prebrodiť dravú rieku. Tu už Ján uznal, že dôstojníkova výstraha nebola planou a všetky okolnosti ho nútily, aby čím skorej opustil staré mýto.

Strýc v úplnej tajnosti najal od svojho starého známeho Zakopčianskeho cestovný batár a za deň po zákernom útoku, po dohovore s mladým dôstojníkom, bolo rozhodnuté v úplnej tichosti odviezť Jána s Annou do Tešína. Rozlúčka mladých manželov so strýcom bola veľmi dojemná, lebo si všetci uvedomovali, že je veľmi málo nádeje, aby sa kedy v živote ešte uvideli.

Starý Ochodnický dlho hľadel za odchádzajúcim kočiárom, obklopeným husármi so všetkých strán a z jeho očí lialy sa slzy cícerkom.

— Osladili mi život aspoň v starobe — vravel s potlačovaným vzlykotom k felčiarovi a schýlene prekročil prah starej mýtnice. Prežil v nej

väčšiu polovicu života, ale teraz sa mu činilo, ako by bol vkročil do chladnej krypty . . .

KAPITOLA XIX.

V KRÚTŇAVÁCH OSUDOV . . .

Do mora večnosti uplynul rok od udalostí pri čadčanskom mýte a za ten rok staly sa mnohé zmeny . . .

Veľmožný predseda septemvirálnej tabule gróf Potocký očividne kapal v telesnej sile i v duševnej sviežosti. Nenachádzal teraz už potešenia ani v prechádzkach, ani vo svojej bohatej knižnici, v ktorej prv tak rád trávil dlhé chvíle odpočinku. Po celé hodiny vysedával na balustráde a hľadel na rozcestie, ktoré sa križovalo pred výstavným barokovým kaštieľom mocných pánov Potockých. Z hľbokej a chorobnej zadumanosti precitol len vtedy, keď sa na hradskej objavil nejaký jazdec. Také precitnutie však trvalo len dotiaľ, kým jazdec minul cestu, vedúcu do kaštieľa a nezmizol za domcami. V takom čase upadol do zadumanosti ešte hlbšej, ako predtým.

Zbytok dňa zasa trávil pred výstavným rodným mauzoleumom a neraz i po celú hodinu vedel nepretržite hľadeť na honosný erb Potoc-

kovcov s postavou ozrutného muža, strieľajúceho razom tri šípy na medveďa — pamiatka to ešte z vladických čias jeho statočných predkov, vládnucích Váhom, Hronom, Dunajom i Tisou...

— Bude zprevrátený... zprevrátený — zvolal neraz bolestne a zalomil rukami... Už celý rok čaká na poslov, ktorých rozoslal po vlasti i okolitých krajinách, ale dosiaľ ani jeden sa nevrátil s prajnou správou... O zapuđenom druhorodenom synovi nik mu nič nevedel povedať.

— Snáď dnes... snáď zajtra — utešoval sa slabými nádejami a mnoho ráz denne preklínal svoju unáhlenosť a tvrdosť i bezcitnosť.

Najväčšiu nádej vkladal do zprávy zemana Sadloňa, o ktorom vedel, že je húževnatý ako kopov a bude slediť zatiaľ, kým nepríde na Ivanovu stopu.

Ešte sa len začalo brieždiť, už sa poberal na svoje obľúbené miesto a skúmave hľadel na križovatku ciest. Chvilami privieral víčka, ako by bol chcel preniknúť novembrovú hmlu do nekonečných diaľav a zasa široko roztvorenými očami pozeral na šedobelasú oblohu. Pohľad sa mu pomaly sviezol na hmlou postlané príhorky, aby zasa vydržal dlhší čas sledovať križovatku

plest

Zrazu precitol, lebo sa mu začínilo, ako by bol v trhanej hmle spozoroval blížiť sa jazdca ku kaštieľu. Vyhnul sa až na okraj zábradlia, aby lepšie videl a tu sa mu vydralo z hrdla radostné zvolanie. — To on.

Ako by bol zrazu omládol a strmými krokami išiel v ústrety jazdcovi, ktorý pred lúbenou chodbou kúrie práve podával úzdu svojho spe-neného koňa mladému koničiarčikovi.

— Aké mi nesieš zprávy?... Našiel si Ivana?
— pýtal sa starý gróf zemana Sadloňa dychti-vou nedočkavosťou.

Zeman sa pred grófom úctive poklonil. — Ne-veľa je toho vaša veľmožnosť — odpovedal Sad-loň skoro neprítomne.

Na tvári veľmoža zmenil sa výraz radostného očakávania v hlboké sklamanie. — Tušil som to, tušil... — zašemotil zastrene a pokynul Sadloňovi, aby ho nasadzoval do knižnice. Mlčky prešli rytierskym teremom, vyzdobeným mno-hými maľbami obrazov predkov Potockých a veľkým množstvom vojnových trofejí, na ktoré býval gróf tak hrdý. Ani raz sa nestalo, keď prechádzal rytierňou, aby s úľubou nepozrel na tieto bohaté odkazy predkov, ale teraz prešiel okolo nich celkom netečne — zlomene. Zrovná

klesol do starobylého kresla. Rovnako sa i zeman posadil.

— Vrav teda, čo si zvedel o ňom — ozval sa po dlhšom mlčaní starý gróf.

Zeman si uľahčene vydýchol. — Dozvedel som sa, že pán gróf bol vari pred poldruha rokom u jeho osvietenosti hlavného župana grófa Illésházyho.

— To viem, áno, veď mi to Illésházy vravel — pretrhol ho starý gróf netrpezlive. Sadloň sa premiňave pohniezdil. On chcel začať svoju zpravu dôkladne oď Adama, ako bolo jeho zvykom a preto sa ho grófova poznámka veľmi nemilo dotkla. Myslel som, že vaša veľmožnosť ráčila už na to zabudnúť — očíšťal sa skrúšene, a pokračoval vo svojej zpráve: — Mladý pán gróf žiadal oď hlavného župana ochranu svojho testu, ktorý mal byť údajne odvlečený do Hričova a tam väznený barónom Komarzsom-Komárom.

— Čože? Komarzs ublížil Václavovi Tešínske-
mu? — buchol gróf päšťou na stôl.

Zeman prikývol. — Gróf Illésházy poslal do Hričova samého vicišpána s veľkým oddielom sto-
ličných hajdúchov, ale po pánovi Tešínskom ne-
~~našli ani stopy.~~

Gróf rezignovane sklopil hlavu a pokynul Sadloňovi, aby pokračoval.

— Celé mesiace sotrval som v Žiline a ztade podnikal časté cesty k okolitým pánom bratom. Tak som sa dozvedel, že jeden mladý zeman, menom Ján Ochodnický bol dlhší čas v službách pána grófa Ivana a vyviedol Komarzsovcom mnohé nemilé kúsky. Idúc takto po stope, dozvedel som sa od magistra Ballaya v Bytči, že mladý zeman pochodí z Kysuce... I vydal som sa tam, aby som vyhľadal daktorých jeho známych, ale na môj zármutok nik mi nevedel povedať, kam sa mladý zeman podel. Jeho strýc, mýtnik, ktorý by mi bol mohol poskytnúť žiaľateľnú zprávu, žiaľbohu krátko pred mojím príchodom zomrel...

Gróf súhlasne prikývol. — Osud sa spolčil proti mne...

— Ja však myslím, že nie je ešte všetko stratené — poponáhľal sa zeman utešovať veľmoža vidiac, ako sa mu tvár krivý vnútornou bolesťou. — V prvom rade musíme prísť na stopu toho mladého zemana a možno, že sa i pán gróf Ivan prihlási.

— Je práve tak umieneným ako ja... Vo mne staroba a obava pred vymretím rodu zlomily umienenosť a vzdor, ale on je ešte mladý a bol

mnou do krvi urazený... Nie, nie, Ivan sa dobrovoľne nevráti — namietol celkom rozhodne stary veľmož s iskriacimi očami. — Keď ale chceš pokračovať v poverení, pracuj ďalej a priber si toľko ľudí, koľko len budeš chcieť. Od terajška však posielaj mi písomné zprávy... Chcem o každej podrobnosti včas vedieť... To ostatné vybaví s tebou Fedor — dodal mäkšie a prepustil báčika Sadloňa.

Barón Komarzs sa veľmi spokojne usmieval, keď sa dozvedel od Dózcyho zvedov, že jeho úhlavný nepriateľ starý gróf Potocký sháňa sa po synovi. Podobnú radosť prejavoval i jeho kapitán. Nie však preto, že by ich k tomu bola pohla láska starého veľmoža k svojmu vyhnanému a vydedenému synovi, ale teraz mali obidvaja nádej vyhrať rozhodujúci útok.

Nešťastná barónka Maria prestala pre baróna úplne žiť. Prestala však žiť pre seba i svet... Pošmúrne prostredie Hnedej veže dokonávalo svoje dielo skazy... Jasnejšie chvíle boli u nej stále vzácnejšie, hoci už teraz bola k nej Eva kastelánovie vlúdnejšia i ochotnejšia. Neznamenal to u nej už nijaké výhody.

Čo bol rok dlhý, barón sa ani raz neopýtal na svoju ženu a keď mu raz chcela Eva o nej niečo

povedať, ohriakol ju tak surovo, že viac nemala odvahy pripomenúť nešťastnú zámockú paniu. Rušilo ho to, že sú mu kazené sladké predstavy, až sa bude môcť zmocniť krásnej Anežky Potockej, po ktorej tak vášnive túžil.

V dome grófa Ivana Potockého mal stáleho bo-
hate plateného sliediča v osobe grófovho komor-
níka, ktorý musel barónovi často posielat' zprá-
vy i všakové drobnosti, odcudzené z budoáru
krásnej grófkы. Z malej drobnomaľby dal zho-
toviť veľký obraz grófkы Anežky Potockej a
dal si ho postaviť do spálne, aby ju mal ráno
i večer pred očami a drobné kúsky odevu, ktoré
mu grófov komorník z Tešína posielal, brával
so sebou do postele a kus za kusom zasypával
bozkami chlipnej náruživosti.

Jeho komorník Franc sa mnoho nahmkaľ i na-
krútil hlavou nad podivnými chůtkami svojho
pána a to tým viac, že v takom čase ani on ne-
smel do barónovej spálne. A to už bolo veľké
slovo, lebo ved' barón mohol jemu ďakovať, že
sa stal nositeľom barónskej korunky i titulu,
keď za úplatu vydal na smrť posledného žijúce-
ho potomka Komarzsovcov a vydával za jeho
osobu syna najkrvilačnejšieho zločinca Czar-
novského. Keď sa komorník Franc rozčuľoval,
~~ke si s ním tak hrubo počína za baróna Ko-~~

marzsa premenovaný Czarnovský sa mu zlomyseľne škľabil do očí. A to i vtedy, keď mu komorník pohrozil, že odkryje pôvod bohatstva, mena i honosného titulu pána. Boly to len plané vyhrážky, lebo veď sám komorník bol pôvodcom všetkého shrňať mzdu krvi v podobe dukátov, ktoré boly najvyššou modlou jeho čiernej duše...

Zakiaľ sa v Hričove snovaly pekelné plány skazy, zatiaľ gróf Ivan prežíval najblazenejšie chvíle života so svojou milovanou ženou Anežkou, ktorá šťastne povila i dievčatko, ktorému dali meno Felícia. O tejto radostnej novine upovedomili i Jána Ochodnického, ktorý v rovnakom šťastí prežíval dni v Prahe ako úradník panstva grófa Kinského, kde sa dostal na prímluvu svojho dobrodinca grófa Ivana Potockého. Ján i s Annou po zakončení jesenných prác zašli do Tešína, aby poďakovali za láskavosť, i aby osobne blahopriali k malej komtese. Stretnutie bolo veľmi radostné. Ale radoval sa i Ivanov podlý komorník Bonifác, že za tučnú odmenu bude môcť poslať zpravu do Hričova o hosťoch svojho pána. Sám barón Komarzs nemal konečne o Jána a Annu väčší záujem. O to väčší však kapitán Dóczy, ktorý sa pri maďar-

skom pohanskom Hadúre*) zaprisahal, že musí Jána Ochodnického zničiť. Ničomný barónov zved s nastraženými ušami načúval rozhovoru grófa s jeho hosťom a tak začul tento rozhovor: — Myslím, že som preca len mala pravdu, keď som tvrdila, že jeho osvietenosť pán otec zmení svoje rozhodnutie. Z poverenia môjho pána mám vašej osvietenosti oznámiť, že vašu osvietenosť dal pán otec hľadať i v Prahe s tým, aby ste sa vrátili domov do Veľkého Potočného — počul komorník Bonifác Jána Ochodnického. — Je to možné? — počul vzrušenú otázku svojho pána.

— Áno, vaša osvietenosť... Tu je i vlastnoručný list jeho osvietenosti pána otca, ktorý ho bol pred niekoľkými dňami poslal grófovi Kinskému... Ráďte čítať... Komorník nepripisoval tomuto rozhovoru veľkú dôležitosť pre svoju zprávu, ale zapamätal si všetko. I to, že za týždeň vydá sa gróf Ivan na cestu do Uhorska a to najkratšou cestou cez Jablunkov. Komorník počuté napísal barónovi a pripojac k listu i malý balíček drobností z majetku grófkы Anežky, odoslal všetko zvláštnym poslom, ktorý mu bol vždy k službám.

*) Hadúr, boh vojny u pohanských Maďarov.

Ján i so svojou ženou po niekoľkodennom pobyte v Tešíne vrátil sa do Prahy, kdežto gróf Ivan Potocký robil horúčne prípravy k návratu z dobrovoľného vyhnanstva. Už od začiatku, keď mu Ján doručil radostnú zprávu, bol rozhodnutý najprv sám prísť pred otcovu tvár, lebo ho sžieraly obavy, že by sa mohol otec nie práve priateľsky zachovať k Anežke. Nie, to by nebol pripustil za tie svety. Chcel svojej žene pripraviť dôstojné privítanie, aké prísluší neveste domu grófov Potockých. Dlho uvažoval i o tom, či nemá poslať otcovi alebo staršiemu bratovi Fedorovi list o svojom skorom príchode, ale túto myšlienku zavrhol.

Keby ju nebol zavrhol...

Posledné dva dni pred odcestovaním do Uhier grófka Anežka bola veľmi nespokojná. Tiesnily ju strašlivé sny, ale nechcela sa poťažovať svojmu mužovi, že jej dušu i srdce svierajú obavy a zlé tušenia, lebo vedela, že Ivan nie je poverčivý. A napokon nechcela mu mariť dobrú náladu, vyvolanú túžbou skorého stretnutia sa s otcom i s bratom, hoci na druhej strane len veľmi ťažko sa lúčil so ženou i deťmi.

— Vrátim sa k vám skoro, veľmi skoro a odveziem vás do otcovizne — sľuboval pri rozlúčke, a hbité sa vyšvihol do sedla, sprevádzaný iba

komorníkom Bonifácom, ktorý sa v duchu uškŕňal, ako sa to všetko znamenite darí...

Anežka len čo nezamdlela, keď Ivan zmizol z obzoru. Obavy vrcholily v nej a chcela poslať za ním posla, aby sa vrátil a odložil cestu na iný deň. Bol práve piatok a k tomu trinásteho. — Daj pána grófa zavolať späť... Nech sa vráti — prosila svoju komornú Bolenu úpenlive. — Ach nie, jasná pani... Jeho osvietenosť by sa veľmi hnevala, keby sme ich teraz vracali z cesty — zdráhala sa komorná, ktorá mimovoľne bola pomocnicou Bonifácovou. Pred odchodom bol jej totiž sľúbil, že keď sa z cesty vráti, vezme si ju za ženu a budú sa môcť osamostatniť, lebo vraj zdedil po dákom príbuznom veľkú gabu peňazí. Ale podliak v skutočnosti zaliečal sa dievke len preto, aby mal prístup do grófkiniých izieb a mohol si tak bez podozrenia vyberať, čo sa mu zapáčilo.

Grófka uznala vývody svojej komornej a snažila sa uspokojiť. No, nešlo to ani v kruhu svojich dietok, Milana a Felície. Obavy o život muža prenikly jej do každého čuvu. Inokedy vedelo v nej vyvolať žvatlanie synka najväčšie materské blaho, teraz sa jej pozdávalo, že jeho hlások je čírou výčitkou, lebo nezamedzila cestu svojho manžela. Stiesneným srdcom čakala

zprávy od milovaného muža, lebo jej bol sľúbil, že bude oznamovať cestu zo všetkých úsekov. Čítala hodiny, čítala dni, ale zprávy sa nie dočkať. Jej zúfalstvo už bolo neopísateľné... Až vari na piaty deň pritríelil komorník Bonifác, že jeho osvietenosť bola v Jablunkove napadnutá neznámou hordou a ťažko zranená. Mladá grófka, prežívajúca beztak ťažké chvíle vnútornej rozorvanosti a obáv zaraz bola rozhodnutá na cestu. I teraz pociťovala obavy, ale zakorenená láska k milovanému mužovi zaslepila ju úplne. Nedbajúc vnútorných výstrah zaraz sa vydala na cestu so zradným komorníkom v ľahkom koči, ani netušiac, že poďniká cestu ku Golgote. Bonifác sa len tajomne usmieval. Teraz sa mu ukazovali najslubnejšie cesty k bohatstvu, po ktorom tak veľmi túžil.

Keďže sa nemohla so svojimi dieťkami rozlúčiť vzala ich so sebou, lebo sa domnievala, že ich prítomnosť zmierni bolesti milovaného muža.

Nedočkave pobádała kočiša, aby nešetril koňmi a hnal stále cvalom. Obavy o muža zbavily ju úplne rozvahy a zaplašily v nej i posledné chmáry zlých tušení. Konečne sa spínily jej obavy a zúfale si vyčítala, že nezdržala muža doma. Hodiny jej len veľmi pomaly plynuly, ťažko zaťažené olovenými pútami.

Zradný komorník, keď sa koč blížil k jablunkov-

skému priesmyku, začal byť nespokojný a neustále sa premiňal na kozlíku. Zlé svedomie tvrdými päťami búšilo na zakrnelé jadro ľudskosti jeho skazenej duše, lebo si začal uvedomovať veľkosť svojej podlosti. Chcel cúvnuť, ale už bolo neskoro. Ushovorené miesto únosu sa blížilo a v zájazdnom hostinci už čakali zlo-synovia baróna Komarzsa-Komáryho na kráľovskú korisť.

— Tu sa musíme zastaviť — vravel komorník grófke Anežke, ukazujúc na hostinec.

— Snáď tu leží môj muž? — pýtala sa nedočkave.

— Áno, tu, — prisvedčil komorník rýchle a siskočil s kozlíka, aby pomohol sostúpiť panej a sniesť deti do výčapu. Komorník sa ponáhl'al vopred, aby dal znamenie, že sa mu poverenie zdarilo a súčasne upozornil telnatú krčmárku, čo má vraveť, aby sa grófka nedošípila pravdy.

— Zaved'te ma k mužovi — prosila grófka krčmárku.

— Jasná pani musí mať strpenie... pán gróf nesmie byť teraz rušený, lebo práve len čo zaspal... Zato však nech sa jasná pani neobáva. Mám pripravené dobré občerstvenie — vravela nacvičene a odišla do kuchyne.

— Čo to má znamenať? — obrátila sa Anežka ku komorníkovi, nechápajúc prečo by nemohla

muža zaraz videť. Komorník sklopil hlavu a pomykal plecami. — Nevieť, jasná pani... Snáď jeho osvietenosť si nepraje, aby bol vyrušený — vravel nesvojsky, obávajúc sa pozrieť krásnej žene do očí.

Krčmárka sa medzi tým vrátila, prinášajúc varené a silne korenené víno i zákusky.

— Nech sa len jasná pani občerství... Po tak dlhej ceste nepoškodí malé posilnenie — ponúkala grófkú a ukradomky hľadela na komorníka. Anežka siahla po šialke a napila sa. Sotva však odložila šialku od úst zbledla a bez slova klesla do hlbokkej mdloby.

— Nešťastnica, snáď ste namiešali viac tých práškov, ako bolo treba! — zvolal komorník vzrušene na krčmárku, držiacu grófkú Anežku, aby nespadla so stolicy.

— Hlúposti! — odsekla mu nasrdene. — Dala som tam len toľko prášku, koľko mi kázal pán kapitán... Konečne sa ho môžete sám na to opýtať, — a pohodila hlavou k vedľajšej miestnosti. V tej samej chvíľke sa dvere roztvorily a objavila sa v nich postava kapitána Árpáda Dóczyho z Hričova.

— Všetko v poriadku? — pýtal sa súčasne komorníka.

— Všetko, vaša milosť — prisvedčil komorník, ukazujúc na grófkú.

Kapitán hodil komorníkovi tučne nabitý mešec a pomohol krčmárke odniesť zomdlenú do susednej miestnosti, odkiaľ bol pred chvíľou vyšiel...

Bola práve polnoc, keď sa pred zámockou Hnedou vežou zastavily dve zakuklené mužské postavy, nesúc na poľných nosítkach v pokrývkach zahalenú ženu. Muž územčitej, ale neobyčajne zavalitej postavy, v svetle jasnej mesačnej žiare pokynul druhému mužovi svojou býčou hlavou, aby položil nosítka a v zápätí vytiahol zo širokého krídla svojho čierneho plášťa veľký kľúč.

V hrdzavej zámke kľúč žalostne zaškrípал a ťažké dubové dvere, hojne pobité železným kovaním s nemalým rachotom sa otvorily.

Zakuklenci so svojím bremenom vošli do schodišťa vysokej veže, do ktorej viedly úzke a strmo točité schody.

— Je tam dnu už všetko pripravené? — pýtal sa muž územčitej postavy muža, nesúceho nosítka za ním.

— Všetko sa stalo podľa prísneho rozkazu pána — odpovedal oslovený potichu.

Do tichého hovoru zakuklených mužov zavznel slabý ženský ston a obidvaja ako prikovaní zostali na chvíľu stáť.

— Už sa vari preberá — poznamenal muž v predu.

— Podistým ... Veď už pri Žiline niekoľkoráz zastonala — prisvedčil druhý.

— Tak sa musíme ponáhľať, lebo by to bolo veľmi mrzuté, keby sa nám tu takto rozkričala a pobudila celý zámok ...

Zakuklení muži umlkli a zrýchlili krok, pokiaľ im to zákruty praskajúcich točitých schodov dovoľovaly.

Bez odpočinku prešli dvoma, vysoko nad sebou stojacími patrami až pred dvermi tretieho poschodia položili nasítka tak opatrne, ako len vládli, lebo žena sa niekoľkoráz pozmietala. So zatajeným dychom čakali, až sa uspokojí.

— Sme už na mieste — povedal územčitý muž polohlasne a vztokol kľúč do úzkych, ale neobyčajne silných dvier, ktoré sa bezhlučne otvorily a zakuklenci vniesli nosítka do veľkej miestnosti, majúcej podobu polokruhu.

Cez malé okruhlé mrežované okienka, slúžiace pôvodne za strelné otvory, vkrádal sa jasný svit mesiaca a celkom jasne osvietil veľkú časť izby, ktorá bola veľmi bohato zariadená. Dlážku vokrývaly pravé perské koberce, na stenách visely drahocenné gobelíny, medzi početnými truhlami a veľkými skriňami. Naprostred izby stála široká baldachýnová posteľ, ktorá sa v do-

padajúcich paprškoch mesiaca priamo skvela belobou.

Zakuklenci opatrne preložili bezvedomú ženu s nosítek na posteľ. Museli sa však ponáhľať, lebo žena s chvíle na chvíľu viac a viac začala prejavovať známky života.

Hlboký ston ženy naplnil ináče sťa hrob tichú izbu a obidvaja muži hbité sa skryli za brokátovú stóru baldachýny. Až keď ston odumrel, opatrne sa vytratili z izby a zamkli dvere.

— A kde že väzí Eva kastelánovie? — prehovoril zavalitý zakuklenec k svojmu druhovi.

— Už tu mala dávno byť... Jeho milosť bude zúriť, ak sa dozvie, že nebola v čas na svojom mieste — odpovedal druhý muž vyššie, ale vy-civenej postavy.

V zápätí sa však s dola ozvaly kroky a zakuklenci utiahli sa za roh výklenku.

— To je Eva, a nerád by som, aby ma tu uvidela — zašomral územčitý zakuklenec a tesne sa primknul do rohu výklenku, kde bol bezpečne skrytý. Druhý muž nasledoval jeho príklad a Eva kastelánovie prešla vedľa nich bez toho, že by bola voľakoho uvidela.

Svoju skrýšu opatrne opustili až vtedy, keď začuli kľúč zaštrkovať v zámke izby tretieho patra a opustiac vežu, zmizli v stíne hradiab.

Kastelánová dcéra Eva ako očarená zostala stáť

pred posteľou krásnej ženy, akeď ešte nevidela, hoci už v živote videla mnoho krásnych dievčat i žien, ktoré sa na dlhší — kratší čas staly obyvateľkami Hnedej veže.

Na krásnu, ale pobledlú tvár ležiacej ženy padalo práve svetlo mesačného svitu z okruhlého strelného obloka, vytvárajúc nevdojak svätôžiaru okolo hlavy ešte vždy v mdlobách ležiacej krásnej ženy.

Eva sa pokrižovala, ako v nejakom zázračnom videní a išla oči nechať na krásnej a ušľachtilej tvári novej svojej veliteľky.

— Kde si, môj drahý... Príd' ku mne... Kde je moja Felicia a Milan? — vydralo sa trhave z hrdla krásnej ženy.

Evu prejmul strach, ale pamätlivá otcových príkazov a nemilosrdnosti zámockého pána, snažila sa ovládať a nesmelo pristúpila až k peľasti lože.

— Nech sa vaša milosť uspokojí... Je na dobrom mieste — povedala nesmelo.

Po týchto slovách krásna žena otvorila oči a pokusila sa posadiť. Ale pokus sa jej nezdaril. Bola ešte stále omámená a sily ju opustily, lebo sa jej zmocnil nový závrat, a vyčerpane klesla na hlavnicu. Eva jej chcela pomôcť, ale bola natoľko vzrušená, že nevedela, čo si s krásnou ženou počať.

Po chvíľe, ktorá sa zdala Eve večnosťou, krásna

žena znova otvorila oči a Eva vidíac, že sa opäť pokúša posadiť, pomohla jej.

— Nech nemá vaša milosť obáv... — vyjachtala kastelánova dcéra, lebo tázavý pohľad krásnej ženy spočinul na nej a nevedela, ako zapriať hovor, aby sa dajak zbavila tiesnivých pocitov, ktoré sa jej od prvého pohľadu na krásnu ženu zmocnily.

— Kde som... a kto ste vy? — oslovila krásna žena zdúpnelú Evu tichým hlasom a široko roztvorenými očami pozerala hneď na Evu a hneď po tajomnej izbe.

— Nemôžem, nesmiem nič povedať... — vyrazila Eva zo seba s veľkým premáhaním.

— A kde že je môj muž a moje dietky? — zvolala krásna žena zúfale a uchopila Evu za plecía: Áno, kde je... On ma tu nenechá... zavolajte ho...

Bolo to snáď po prvé v živote v hrubom zámec-
kom prostredí vychovanej dievky, že prenikla jej vnútrom neodolateľná sústrasť, ktorej sílu a hĺbku ešte dosiaľ nepoznala. Bývala ona často svedkyňou nemilosrdných katanstiev, zmieraní nevinných mužov i žien, ktorí boli zámockému pánovi v ceste, ale nikdy sa v nej nič podobného nepohnulo ako teraz.

— A kde že som ja? — Vravte! — zvolala krásna žena udúšana usedavým plačom,

— Nesmiem nič vraviť... odpovedala Eva so slzami v očiach.

Pod ľadovou kôrou jej zhrublého srdca zatepaly v týchto pohnutých chvíľach ľudskej city, ale zato, pamätlivá rozkazov otcových, snažila sa pohnutie za každých okolností v sebe potlačiť.

— Ak ste z Boha, povedzte mi, čo toto všetko má znamenať! — zakvílila zúfalá žena.

— Ja vám nič nemôžem povedať, lebo nič neviem — vyhovárala sa kastelánova dcéra a schlopila oči, aby nemusela vidieť plačom skrívenú tvár krásnej ženy, ktorá ju tak neodolateľne podmanila, ako nikto na svete. Ale schlopila hlavu i preto, lebo jej vykanuly z očí slzy a nechcela, aby to jej budúca veliteľka videla. Táto, ešte donedávna drsná a bezcitná dievka, videla v duchu nešťastný osud, ktorý čaká na krásnu ženu, a úprimne sa jej zaželelo nad ňou. Inokedy bolo jej zrovna do smiechu, keď sa dať ktorá obyvateľka pochmúrnej veže požaľovala na neúprosný osud. Ba s niektorými nešťastníkmi ešte i krute žartovala, aby im nešťastný život ešte viac strpčila a ani raz nepocítila výčitky svedomia; ale pohľad na túto neobyčajne krásnu ženu tvári madonny, zobudil v nej dávno zomrelý ľudský cit.

Ako jej to bolo nesmierne teraz odporné, keď si uvedomila, akým podlým pudom svojho pána

slúži a koľko mladých a krásnych životov bolo medzi týmito múrami zmarených pri jej výdatnej pomoci. Ved' ona musela „obmäkčovať“ vzdorné a tvrdošijné devy a ženy, aby bol zámocký pán spokojný. Len nedávno ešte s akou pekelnou rozkošou zbavovala so všakovými úskokmi práve tie najcudnejšie ženy odevu, keď si to jeho milosť pán barón zaprial. A koľkoráz na pánov rozkaz koženým korbáčom dohryzdila úboľová telá nešťastníč, ktoré sa nedaly podobrotky „obmäkčiť“. Zúfalý nárek nešťastných žien býval jej najkrajším spevom a ich bolestné výskanie najľúbeznejšou hudbou.

A teraz?

Jediný pohľad na úboľovú tvár a niekoľko tklivých slov krásnej ženy otriasly jej vnútrom tak nezdržiťelne a živelne, že nebola mocná svojej vlastnej vôle, ktorú inokedy tak neúprosne vedela vnucovať všetkým tým nešťastníčiam, ktoré sa dostaly v Hnedej veži do jej právomoci.

Mimo nej a zámockého pána nik nevedel o tom, čo sa deje v treťom poschodí veže, lebo tí, ktorí sa stali raz jej obyvateľmi, zostali mlčanlivejšími od hrobu...

Eva sa striasla pri zbežnej spomienke na svoj doterajší život a počínanie, a pri usedavom plači krásnej ženy si umienila, že sa bude kajať za svoju bezcitnosť a podlosť. Ale v knihe ne-

úprosného Osudu bolo inak napísané...

— Čo chcete robiť so mnou? — zvolala grófka Anežka Potocká — lebo ona bola touto novou zajatkyňou Hnedej veže — tak tklive a zúfale, že sa Eva naskutku rozhodla napraviť svoje doterajšie počínanie. Siahla si za ňadrá, kde naveky nosievala ostrú dýku a chcela ju podať zúfalej grófke. V tom okamžiku, však veľká skriňa, stojaca obďaleč postele takmer nepočuteľne sa odsunula od múru a dosiaľ mesiacom osvietenú izbu zaplnilo svetlo desaťramenného svietnika, za ktorým sa objavila v riasnatom čiernom plášti zahalená postava obávaného zámockého pána. Objavil sa tak náhle a neočakávané, že Eva strachom zdúpnela a nemala viac odvahy k zamýšľanému činu.

Barón Komarzs veliteľsky pohodil rukou k dverám a Eva pochopila, že má odísť. So smiešnymi pocitmi vyterušila sa z izby, nevediac, či barón niečo spozoroval, alebo nie. Pudená svojou vrodenu zvedavosťou prikradla sa k pozorovaciemu otvoru a s napätím pozornosti načúvala, čo sa bude dpuká diať.

Zámocký pán krokom šelmy, číhajúcej po túženej koristi blížil sa k posteli. Bol natoľko vzrušený, že sa mu ťažký svietnik trlasol v ruke a svetlo sviec, klipkajúce v prievane vyvolá-

valo stá tón tonive poskakujúcich pikulskov. Grófka Anežka široko roztvorenými očami úžasne hľadela na baróna, šklabiaceho sa spokojne, že sa jeho dávny plán, dostať krásavicu do svojej neobmedzenej moci tak ľahko zdaril. To, že dal na ceste z Tešína zákerne zavraždiť šľachtného grófa Ivana Potockého mu nijak neprekážalo. Naopak. Bol sám so sebou spokojný, že mu nebude v ceste a nerušene bude môcť vlastniť jeho krásnu ženu, ktorá mu dosiaľ spôsobila toľko bezsenných nocí. Nedbal ani plaču dvoch nevinných dieťok, štebotavého Milana, dopytujúceho sa stále na mamičku a tatička a po materských prsiach lipnúcej Felície. I s týmito neviniatkami mal svoj plán. I na nich chcel ukázať svoju pomstyčtivosť voči Potockým, ktorí ho boli pokorili...

— Nebojte sa ma, milá grófka... Som vaším priateľom — luhal barón chrapľave, popásajúc sa lačne na poloodhalených úbelových ňadrách Anežky.

Mladá žena pudove zakryla svoje ňadrá skríženými rukami. Nevoľnosť, z ktorej sa len pred chvíľou prebrala znova sa jej začala zmocňovať. Rada by bola volala o pomoc, ale pocit, ako by jej neviditeľná ruka hrdlo svierala dal jej vydrať iba tichý ston. Až zadlho sa znova spa-

mätala, sovretá v náručí barónovom, ktorý ju zasypával vášnivými bozkami a náruživé ju priťahoval k sebe. Akokoľvek bola mladá grófka vyčerpaná omamným nápojom a akokoľvek bola podesená netvorným vzhľadom jej neznámeho uchvátiteľa, razom precitla. Vedomie, čo zamýšľa s ňou neznámy netvor dodalo jej toľko síl, že by nebol nik veril, koľko živeľnej sily skrývajú jej drobné ruky. Ako z napruženej tetivky vystrelený šíp vymrštila sa z náručia chlipníka, odhodlaná brániť sa zneúctiteľovi. A prv, než by sa bol barón nazdal, uchopila ťažký desaťklanný svietnik a mrštila ním po barónovi. Zámocký pán bol náhlým precitnutím grófky a jej silou natoľko vyjavený, že si nebezpečie neskoro uvedomil. A tak sa stalo, že nemal času uhnúť a svietnik ho zasiahol do hlavy. Omdlel na loži a horiace sviece, rozsypavšie sa po posteli, zapálily periny.

Ešte vždy načúvajúca Eva keď videla, že nielen barón, ale i grófka sú ohrození strašlivou smrťou uhorenia, bez meškania vbehla do izby, plniacej sa čpavým dymom horiaceho páperia. Keby bolo išlo len o baróna, nebola by ani prstom hnula, lebo v poslednom čase ho znenávidela a pred chvíľou videný výstup ešte zdvojnásobil jej nenávisť voči nemu. Tým väčší súcit

však pocítila voči mladej žene a len k vôli nej vošla dnu, aby oheň udusila. Na barónovi sa už i šaty chytily, a začalo ho pripekať, ale neprecitol. Zakiaľ grófka vyčerpaná náhlým vypätím síl chúlila sa pri zavretom obloku a netečne hľadela na vzmáhajúci oheň, zatiaľ Eva uchopila ťažký koberec a hodila ho na horiacu posteľ, nedbajúc, či sa jeho milosť tam udusí alebo nie. Po chvíli, keď sa prestal dym valiť z postele, nešetrne stiahla baróna na dlážku, že to v ňom len tak heglo. Nohami udusila dutlajúci na ňom plášť a veľkým krčahom vody uhasila horiacu posteľ. Potom sa obrátila ku grófke a vyzvala ju nezvyklou u nej zdvorilosťou, aby ju nasledovala. Anežka míčky nasledovala Evu, ktorá ju zaviedla do skrovnej, ale čistej izbičky na nižšom poschodí, ktorá bývala väzením bývalej komorníčky Anny.

— Zaprite sa, a mimo mňa nepúšťajte dnu nikoho — radila grófke a uložila ju na chudobné lôžko. Až potom išla privolať svojho otca i kapitána Dóczyho, aby jej pomohli odniesť a ošetriť bezvedomého baróna, ktorému cícorkom stekala krv s čela.

— Tisíc hrmených, čo sa to tu stalo? — hromžil kapitán, vidiac svojho pána rozbliaknutého pri peľasti postele.

Starý kastelán len odkašľával, lebo čpavý dym vydráždil jeho záduchčivosť, ktorá ho vedľa známej lámký tiež často trápievala.

— Tak čo to tu bolo? — domrzal kapitán Evu, ktorá si jeho prvej otázky nevšimla.

— Ak neni pán kapitán slepý, nuž môže videť — odťala mu Eva zamračene, lebo vedľa baróna i jeho znenávidela.

— Chcem vedeť, čo sa stalo — vybuchol kapitán obvyklým surovým tónom.

— Opýtajte sa jeho milosti pána baróna — odvrkla Eva a pohodila hlavou k barónovi odbojne.

— Počo tá hárka, počo? — skuhral starý kastelán Varga a nadýmal sa so zámockým pánom, aby ho pomohol vyniesť s kapitánom.

— Už sa zasa začínajú tu vystrájať všakové veci — dudlal kapitán nasrdene a tvrdo uchopil svojho veliteľa za ramená.

Pri svetle smolnej pochodne pokúsil sa baróna kriesiť a až vtedy spozoroval, že je zranený.

— Kto zranil zámockého pána takto šeredne? — pýtal sa Evy.

— Svietnik — odvetila úsečne.

— Na to som nie zvedavý, čím bola jeho milosť uderená, ale chcem vedeť, kto to vykonal, aby som ho hneď potrestal — hrmel kapitán a za-

bodol sa prísny a prenikavým pohľadom do Evy.

Eva sa posmešne usmiala.

— Prečo sa smejete. Či je to na smiech? — kričal.

— Bodaj by som sa nesmiala... Pán kapitán by sa veľmi popálil, keby siahol na tú osobu, ktorá príliš blízko priložila svietnik k hlave zámockého pána, ktorého si chcela lepšie osvietiť — vravela so škodoradosným smiechom, vydržiac prenikavý pohľad hnevom soptiaceho kapitána Árpáda Dóczyho.

Kapitán videl, že takýmto spôsobom sa pravdu nedozvie, snažil sa mierniť. Poznal Evu a vedel, že hurtom s ňou nič nesvedie.

— Bola to snád' ona? — vyzvedal sa tichším hlasom.

— Neviem, koho pod tým myslíte — tvárila sa nechápave, ale kapitán vedel, že mu odpovedá takto len preto, lebo chce v ňom vybičovať srd. — Koho, koho... nuž, grófkú Potockú — vysvetloval nútene, ani netušiac, ako čakala Eva na meno ženy, ktorá v jej duši vyvolala také hlboké pohnutie. Dosiaľ nevedela, kto je jej chránenkou, lebo barón prísne zakázal kapitánovi, aby sa s tým nikomu na svete nesveroval. Kapitán si to zaraz uvedomil, že prestrelil, ale

povedané slovo nedalo sa už zahlušiť.

— To má byť grófka Potocká? — pretiahla Eva, spozorujúc kapitánove premiňanie.

— Neviem naisto, ale myslím... Snáď je to ona — prisvedčil kapitán v snahe soslabiť svoje dřívejšie vysvetlenie.

— Ani ja neviem naisto, ale myslím, že to ona tak sriadila nášho pána — vravela Eva s ne-skrývaným posmechom.

Kapitán niečo neúčtivého zavrvtal pod nosom, čo, keby sa bolo splnilo, Eve by bol jazyk sce-penel...

Baróna odniesli do spálne a kriesili ho tak dlho, kým neotvoril oči.

— Nechajte ma o samote — precedil bolestne cez zuby a dal si poslať po komorníka Franca, ktorý mu bol nielen komorníkom, ale i lekárom.

— Čo s tými deckami? — pýtal sa komorník baróna, prikladajúc mu na ranu potlčené lístky skorocelu. — Tu v zámku nemôžu byť dlho. lebo rýchle by sa mohlo rozkriknúť, že sú tu skrývané.

Barón zastonal. — Musíme s nimi niečo urobiť, musíme, zakiaľ neodrastú — prisvedčil — Dám ich niekde na výchovu... Ale komu, komu?

— Ja mám mladšiu sestru v Krakove, tá by sa o ne postarala — odporúčal Franc s vedomím,

že dopomôže i svojej sestre k dobrému a stále-
mu príjmu z barónovej klenotnice.

— To bude dobre . . . Áno, odvezte ich tam.

A stalo sa tak. Na druhý deň v krytom koči vie-
zol Franc s Katušou kastelánovie trojročného
Milana a trimesačnú Felíciu do Krakova. Úbohé
dve sirôtky . . . Aké radostné detstvo a skvelá
budúcnosť by im bola kynula, keby sa Osud bol
naď nimi smiloval a nebol by v najútulejšom veku
tak neľútostne zasiahol do ich života . . .

*

Hocijak tvrdo odmenila Anežka barónovu lás-
ku, barón túžil teraz po nej ešte viac, ako pred
tým. Izbu, v ktorej ju po prvý raz bozkal, dal
ešte nádhernejšie vystrojiť, dúfajúc, že okáza-
lou nádherou nakloní grófkou k povolnosti. Evu
zasa zasypal celým prívalom prísnych rozkazov
i žobronivých prosieb, aby hľadela vznešenej za-
jatkyňi poslúžiť so všetkým, čo si len bude priať
a aby ju snažila pre neho získať. Eva očistom
prisľúbila všetko, ale úprimne mienila len prvú
čiastku jeho rozkazov i prosieb, že sa dokonale
postará, aby vznešená zajatkyňa mala aspoň
dostatkom a pohodlím zmiernené muky stratou
milovaného muža a zbožňovaných dietok.

Z utrúsených rečí drábov sa Eva dozvedela, aký
osud stihol grófa Ivana Potockého, ale pomlčala
o tom pred ťažko trpiacou ženou. Ohľadne die-

tok ju utešila, že sú živé a zdravé. Zakiaľ sa predošlé zajatkyne triasly pred krutou kastelánovou dcérou, u grófky Anežky získala si čoskoro plnú dôveru, hoci vzhľad dievky nebol vzbudzujúci práve dôveru. Za iných okolností bola by sa grófka Potocká na míle stránila Evy, ale teraz to bolo celkom iné. A Eva jej bola zato veľmi vd'ačná. Bola by vedela od svojej sverenky prijať i najostrejšie slová, len aby sa kajala za svoje predošlé skutky, keď bez pohnutia brvy vedela na smrť utýrať svoje sverenky, keď sa zdráhaly byť jeho milosti po vôli.

Prečo tá náhla zmena v povahe otvrdnutej kastelánovej dcéry?

Len sama jediná by to bola vedela vyjaviť... Cítila sa byť matkou. Ten pocit a vedomie skoreho materstva premiesily jej povahu na nepoznanie. Neraz sa i sama pristihla pri skutkoch jej povahy nesmierne vzdialených. Tým viac to však prekvapovalo ľudí z jej prostredia a okolia. Kde kto to spozoroval a pokrútil nad tým hlavou. Najviac ale jej otec, starý kastelán Varga. Bol by sa jej na to aj rád opýtal, ale poznajúc jej obhrúblu povahu, radšej mlčal a čakal, kedy sa ozve sama. No, Eva neponáhľala s vyzradením svojej hanby, lebo čakala, že strážmajster Janči vykoná svoju povinnosť a privedie ju

k oltáru. Ale Janči, hoci mu to častejšie dohovárala, nemal dajak na spech, hoci jej bol prísahal, že keby tak, nedajbože ... v hanbe ju nechá ...

Čo je však hodná prísaha sluhu takého pána, ktorý prísahu zrovna okázale porušuje? Eva si bola toho vedomá a privádzalo ju to neraz na okraj zúfalstva. Jej voľakedajšie sebavedomie bolo zlomené a pýcha pokorená. Inokedy jej bývalo plné nádvorie, ale teraz sa úzkostlivo stránila ľuďom. Bola veľmi rada, keď sa mohla utiahnuť do Hnedej veže k svojej vznešenej sverenke, ktorej krásna duša úplne podmanila vlastnou vinou nešťastnú dievku. Jedine grófke sa sverila so svojím tajomstvom a jedine od nej počula slová útechy. Preto si Eva umienila, že pri vhodnej príležitosti pomôže mladej grófke k úteku, a keby sa jej to nepodarilo, bude ju chrániť pred barónovou dolipnosťou. A skutočne i dvarazy sa pokúsila svojej zúfalej sverenke vrátiť slobodu, ale barón, ako by to bol tušil, dal strážiť i tajný vchod, obávajúc sa Jána Ochodnického, ktorý sa odvážil až do útrobov zámku. Keď sa Eve nepodarilo grófku vypašovať zo zámku, plnila svoj druhý sľub tým dôkladnejšie. Čím viac sa zámocký pán domáhal návštevy u svojej zajatkyni, tým ťažšie prekážky mu kládla Eva do cesty. Nebolo dňa, aby nebola vymyslela

nejakú príčinu, aby len bola jej chránenka ušetrená barónovej nevítanej návštevy.

— Nie si už na nič, Eva — zatelúzil na ňu barón, keď mu vari po celý mesiac prichodila so všakovými výhovorkami.

— Ako žena viem dobre, že je to tak — ospravedlňovala sa Eva veľmi presvedčivo, ale na nedočkavého baróna to nepôsobilo.

— Už si sa v mojej službe úplne vydrala a preto musím ťa zameniť s druhou, ktorá nebude svojho pána za nos vodiť ako ty — zastrožil sa barón.

Eva sa poľakala vyhrážky a prisľúbila, že pripraví grófkou na jeho návštevu. Za tie svety nebola by sa chcela rozísť s mladou grófkou, lebo vedela, že by jej nástupkyňa na smrť vedela utýrať nešťastnú ženu. Vedela to najlepšie podľa seba, akou bývala ešte nedávno.

So stiahlutým hrdlom a očami plnými slz požadovala sa grófke, prosiac ju, aby prijala zámockého pána, čo by aj na okamžik. Anežku stihla zpráva ako úder blesku, ale vidiac zmietanie svojej chyžnej, po dlhom duševnom zápase svolila, že ho na chvíľu príjme pod podmienkou, že bude i Eva prítomná. Dievka vedela, že je to veľmi ťažká podmienka, ale bola rada, že aspoň tento úspech môže zámockému pánovi oznámiť.

— Čo som ja nemluvňa, aby som pri sebe potreboval dadu? — zlorečil barón nedobre na Evu, ale zato voľky-nevoľky, prijal grófkinu podmienku, lebo si umienil, že si ju musí nakloniť podobrotky. Aby to i skutkom prejavil, hneď po Eve poslal Anežke diamantový náhrdelník, ktorý bol pred rokami daroval svojej nešťastnej žene, barónke Marie. Eva náhrdelník zaraz pozнала a umienila si, že nakriatne svoju sverenku, aby dar neprijala. Bude to dobrá zámienka k tomu, aby bol barón na dlhší čas odradený od grófkinyých návštev. Barón sa čertil zle-nedobre, keď mu Eva oznámila, že jasná pani grófka nechce taký klenot, ktorý už niekto nosil.

— Snáď si jej to ty zradila, že náhrdelník bol ženín? — soptil barón ako smyslov zbavený. Eva sa však nepoľakala pred výbuchmi jeho hnevu, lebo bola už dobre podkutá na priliehavú odpoveď.

— Vaša milosť pán barón zabúda, že na náhrdelníku je erb jasnej panej barónky Marie — namietala s celou rozhodnosťou, vedomá si plného úspechu...

Barón sa zamračil a preklínal sa v duchu, že práve tento klenot volil na získavanie mladej grófkky. Nemohol vinu teraz na nikoho svať, lebo veď on sám dal na rub zlatého prívesku vyryť rodinný erb svojej ženy, ešte keď boli v sľu-

boch... V ten deň nebolo nikomu radno prísť barónovi do cesty, lebo na kdekým si vylieval zlosť...

Čím viac sa blížil ohlásený deň barónovej návštevy, tým väčšie obavy zmocňovaly sa mladej grófky, ale, utešovaná Evou, že sa nebude opakovať výjav prvej noci, trávenej v Hnedej veži, odhodlane hľadela v ústrety nemilej návštevy. Barón, ohlásený na odopoludnie, už ráno dal Eve náruč rozličných vzácných kvetín, ktoré dal doniesť zvláštnym poslom až z Prešporka, aby vyzdobila nimi grófkinu izbu. Myslel, že v čase, keď bol šíry kraj pokrytý vysokou vrstvou snehu, bude vznešená zajatkyňa považovať kvetinnový dar za zvláštnu pozornosť a naladí ju do lepšej pohody. Ale i tu sa prepočítal... Anežka od najútlejšej mladosti milovala kvety a pohľad na ne v pošmúrnej veži pričarily jej ešte nedávne šťastné dni života.

— Moje drahé kvieľatká — prihovárala sa k nim, plačúc. — Nedávno ste ešte v teplých skleníkoch žily svojím radostným životom medzi svojími... Ale prišly neľútostné ruky katanov a vytrhly vás a priviezly do tohoto strašlivého prostredia, aby ste tu práve tak zvädly a zahynuly, ako ja... Aká to krutá podobnosť údely! Eva so zatajeným dychom načúvala grófkinej samovrave a hocijak snažila sa byť pevnou,

stiesnená nálada ju drave chvátila a hlasite zavzlykala. Nie, to už nebola povestná otrokárka a spoľahlivá kupliarka jeho milosti pána baróna . . . Len hmotná podoba zostala z nej. Čierna duša obelela a zamrzlé srdce odmäklo . . . Bola to už celkom iná bytosť . . .

Anežka, aby dôrazne vyjadrila svoje pohŕdanie k návšteve barónovej, odiala sa do najskrovnejšieho rúcha, hoci sa jej barón každý týždeň vďačil nádhernými šatami, ktorými bola veľká šatnica bitkom nabitá. Neobliekla si dosiaľ ani jedny, spokojac sa so svojou skrovnou výbavou, privezenou z Tešína. Obrnená proti všetkým liečkam, pokušeniam i nástrahám, čakala barónov príchod. A barón nedal dlho na seba čakať. Snáď tento ráz bol po prvé v živote dochvilný. Potichu, ako by sa bál, že to i nepovolane uši budú počuť, zaklopal na dvere a vstúpil do grófkinej izby. Dľa španielskych spoločenských ob-
raťov poďením sa pred ňou. Bol to však tak
tak hrnatý a smiešny, že grófka i pri svojom veľkom smútku musela sa pousmiať. Barón čakal, že mu Anežka podá ruku, ale ona stála mlčky a nehybne, ako z úbeľu vytesaná socha, do ktorej majster vložil všetku svoju dovednosť, aby vyjadrovala mrazivé odmietanie. Eva stála pri dverách a pozorne sledovala všetko, aby v príhodnej chvíľe mohla byť svojej panej k

službe. Ladový chlad priviedol baróna do pomykova a premíňave prešľapoval s nohy na nohu, ako by bol stál na hachle. Rád by bol grófke niečo pekného a lichotivého povedal, ale slová mu zasychaly v hrdle. Barón prehltol a horkotážko vydusil zo seba: — Chcel som vás vidieť, a— a . . . ďalej nemohol. Dostal sa so svojou tak usilovne nadrenou rečou do závozu. Grófka ho zmerala od hlavy k päťám: — Vidíte ma — a odvrátila hlavu od neho.

— Chcel som sa vás opýtať, či nemáte nejaké želanie? — pousiloval sa barón po chvíli. Grófka prekvapene pozrela na baróna a srdce jej prudko zabúšilo. — Snáď chcete splniť moje želania? — pýtala sa dychtively.

— Áno, pani môjho srdca — odpovedal barón a sebavedome vypnul svoju zapadlú hrud'.

— Vráťte mi muža a moje milované dietky — vravela prosebne a do posledných slov vkradly sa jej bôľné zlyky. Sopjala ruky a pristúpila k barónovi. — Nikdy nikomu nezradím, že ste ma bezprávne držali v zajatí, len splňte moju úpenlivú prosbu a vráťte deťom matku a mužovi ženu . . .

Barón záporne potriasol svojou veľkou hlavou. — To je nemožné . . . Áno, žiadate odo mňa nemožnosť . . . Deti ešte ako deti, ale muža vám nemôžem z hrobu vrátiť — povedal temne.

Ak bola grófka pred tým bledá, po týchto slovách vyprchala jej z tvári i posledná kvapka krvi. Zapotácala sa ako bleskom zasiahnutá a keby jej nebola Eva prišla na pomoc, bola by barónovi klesla k nohám. Nevoľnosť však trvala iba chvíľku. Vzchopila sa.

— Vy ste zavraždili môjho milovaného muža a moje drahé dievky? — kričala ako šalená a chcela sa vrhnúť na baróna, aby holoruč pomstila svojích najdrahších. Eva tento ráz nešla zámockého pána brániť, ako to urobila v prípade búrky Marie, ale postavila sa celkom netečne stranou. Barón mal už dostatok skúseností, akú obrovskú silu vie dodať zúfalstvo rozlútenej žene a preto rýchle vystrel ruky, aby sa mohol brániť. Grófka Anežka sa však spamätala a zháčila sa pred barónovými, na obranu vystretými rukami.

— Vrahu! Podlý vrahu! — kričala z plného hrdla, zmietaná hysterickými výbuchmi plaču. Barón nevedel čo počať a skoro prosebne pozrel na Evu, ktorá mu v podobných prípletách naveky bývala dobrou pomocníčkou. Ale Eva sklopila oči. V bezradnosti napochytre vyjachtal: — Váš muž sa stal obeťou poľutovaniahodného nešťastia a deti žijú a sú zdravé — vravel hlasom, z ktorého nebolo počuť ani jednej presvedčivej hlásky.

— Neverím vrahovi, neverím! Zavraždil i moje drahé dietky! — odporovala mu ešte prudšie a krásne formované úbeľové ruky zaľaly sa jej v päsť.

— Deti žijú a sú zdravé... Eva, vravím pravdu, však? — obrátil sa znova na kastelánovu dcéru, aby mu prisvedčila. Eva mlčky pozrela na baróna a len hlavou prikývla.

— Presvedčte ma, že deti moje žijú a prived'te ich ku mne, potom vám snád' uverím i bájkú o poľutovaniahodnom nešťastí môjho drahého Ivana... Presvedčte ma, presvedčte ma!

— Môže sa tak stať, ale len za určitých podmienok — vyhradzoval si barón, tešiaca sa, že teraz je tu vhodná príležitosť, urobiť si matku náklonnou cez deti. Áno, túto príležitosť nesmie prepásť a musí ju dokonale využiť. Ony mu budú kľúčom k nedobytnému zámku, po ktorom už roky túži...

— Prived'te mi ich čím skôr, lebo sa mi žiaľom srdce pukne — prosila Anežka, nevšimnúc si barónom spomínané podmienky.

— Povedal som, že len za určitých podmienok splním vašu žiadosť — trval barón na svojom. Anežka si až teraz uvedomila, že len za prinesenú obeť mohla by svoje dietky privinúť k srdcu a jej ženské tušenie zaraz jej našepkalo, čo by od nej barón chcel. Ved' to prejavil hneď v

osudnú prvú noc, čo sa do jeho moci dostala a jeho lačné pohľady i teraz tomu zrejme nasvedčovali. Zaváhala, zmietaná najťažšou otázkou, akú jej neľútostný Osud v živote dosiaľ predložil. Nie, nie, to sa nesmie stať! vravela jej ženská hrdosť. Ale ani materský cit nezostal netečným a mocne búšil do jej rozjatreného srdca. Barón labužnícky vychutnával ťažky vnútorný boj krásnej ženy a nevedel se dočkať jej rozhodnutia, od ktorého si sľuboval splnenie svojej dávnej túžby, dostať do svojho náručia najkrásnejšiu ženu, akú kedy v živote videl.

— Čo teda chcete odo mňa? — opýtala sa grófga oželene.

Barón si olízol vyprahlé gamby a potichu jej odvetil: Poviem vám to, ale len medzi štyrmi očami — a pohodil hlavou k Eve.

Anežka sa triasla na celom tele. Jej predtucha ju nesklamala. Chcela to však počuť od neho, a možno, že bude žiadať niečo iné, niečo, čo je splniteľné. I preto požiadala Evu, aby na chvíľu vyšla von, ale aby sa odo dvier nevzd'alovala. Keď sa za kastelánovou dcérou dvere zaprely, barón Komarzs-Komáry pristúpil k Anežke.

— Splním vaše prianie... Milerád splním. ale musíte ma často, veľmi často prijímať bez svedkov a musíte mi byť...

— Dosť a naskutku sa practe s mojích očí! —

zvolala grófka zvýšeným hlasom, ukazujúc napriahnutou rukou na dvere.

— Ale, miernite sa... Ak ma budete blíž poznať, nebudete iste namietaf — žobronil barón zmätene.

— Practe sa, netvor, practe sa! Nikdy viac vás nechcem vidieť! — kričala rozhorčene a ešte dôraznejšie pohodila rukou k dverám. Barón chcel klesnúť na kolená, aby uprosil rozhorčenú grófkú, ale Eva ako na zavolanie prišla do izby.

— Priala si niečo jasná pani grófka? — opytovala sa s nevinnou tvárou, ako by nebola ani slova počula z pohnutého a vzrušeného rozhovoru.

— Áno — prisvedčila Anežka — otvorte pánovi dvere... — a Anna rozkaz s veľkou ochotou splnila...

Barón sa nadržil ako moriak: Budete ešte žobroniť u mňa, ale potom... — nedopovedal a vyrútil sa z izby ako splašený tur.

Anežka si z hlboka vydýchla a vyčerpane klesla do kresla...

KAPITOLA XX.

ZÁVEŤ STARÉHO GRÓFA POTOCKÉHO.

Hrdý kedysi predseda septemvirálnej tabule, gróf Potocký, nedožil sa návratu svojho druho-

rodeného syna Ivana, ktorý tíško spočíval už niekoľko rokov na jablunkovskej stráni. Starý pán v poslednom týždni svojho zatrpklého života nechcel prijať už ani lekára a odmietal i lieky. Jediný, kto mal neobmedzený prístup k nemu, bol syn Fedor, ktorý ako tak udržiaval život v starom magnátovi, uisťujúc ho, že Ivana musí najst', čo by musel celú zemeguľu obísť. Ale ani tento liek nebol trvácny a starý pán jedného sychravého novembrového rána naposled vydychol. Na slávnostný pohreb síšli sa magnáti, šľachtici a zemani z celej krajiny, aby sa naposled poklonili vychladlým pozostatkom najvyššieho sudcu celého Uhorska. Po slávnostnom pohrebe bola otvorená záveť zvečnelého a prečítaná pred vyberanou spoločnosťou, ktorá bola v príbuzenskom sväzku s Potockovci. Notár, nezvyklý takej početnej a vznešenej spoločnosti, trasúcim hlasom čítal záveť, ktorú zvečnelý vlastnoručne napísal. Dlhý úvod bol venovaný jeho zmizelému synovi Ivanovi, prosiac ho, ak by sa kedy vrátil, aby mu odpustil tvrdosť a prenáhlenosť. Na dôkaz toho, že svoj čin ľutoval, mimo polovice celého majetku zanechal Ivanovi a jeho rodine všetky peňažné úspory v čiastke triäsaťtisíc v zlate a desaťtisíc v striebre. Z úrokov týchto peňazí malo byť stále pátrané po zmizelom a v prípade potreby mohli sa i obi-

dve istiny použiť na tento cieľ. Záveš vyvolala medzi príbuznými veľké prekvapenie. No, Fedor nebol prekvapený, lebo ved' on sám nástojil na tom, aby sa neustalo v hľadani. Po peniazoch netúžil. Mal toľko majetku, že by bol mohol i z desatiny toho panský žiť. Desiatky poslov prebrúsilo Uhorsko i okolité krajiny, ale výsledok bol vždy jednaký. Gróf Fedor však neustal a vysielal svojich poslov rok čo rok s obdivuhodnou húževnatosťou a vytrvalosťou...

Po devätnásti rokoch konečne preca podarilo sa zemanovi Adušovi Sadloňovi prísť na istú stopu. Náhoda ho totiž v Prahe sviedla s Jánom Ochodnickým, od ktorého sa zeman dozvedel, že gróf Ivan Potocký býval pred sedemnásti rokmi v Tešíne pod prijatým menom Petrovský. Písal mu viacrazy, ale odpovede sa nedočkal. V domnení, že gróf Ivan vrátil sa k otcovi i s rodinou, viac sa nepokúsil dostať sa s ním do spojenia, lebo sa domnieval, že gróf Ivan si neželá i naďalej zostať s ním v priateľskom styku. Nesmierne bolo Jánove udivenie, keď počul od báčika Aduša Sadloňa, že po Ivanovi ani stopy. Keď to Ján počul, zaraz sa rozhodol na cestu do Tešína. Ako hlavný správca všetkých majetkov grófa Kinského, mohol so svojím časom nakladať dľa ľubovôle. Anna priamo jásala, keď jej Ján, teraz už otec deväťnásťročného syna a štr-

násťročnej dcéry prisľúbil, že ich všetkých vezme na cestu. Tešila sa zvlášť preto, že bude môcť niekoľko týždňov pobyť u svojích dobrodincov Hornianských a popýšiť sa im so svojími detmi. Gróf Kinský ochotne prepustil Jánovi svoj veľký cestovný batár, v ktorom by sa i ôsmi pohodlne spratali. Sadloň bol tiež rád, že bude môcť grófovi Fedorovi po dvacaťročnej bezúspešnej službe priniesť konečne želaný výsledok a zo samej radosti ešte v ten deň predal svojho koňa i so sedlom a prepil všetko až po šupák. Teraz sa nemusel starať, ako cestu uraziť, lebo ho Kinského hlavný správca pozval do kočiara.

Po usilovných prípravách za dva dni vydali sa na cestu do Tešína. Cesta im veľmi dobre ubiehala, lebo báčik Sadloň vynaložil celú svoju dovednosť do rozpráviek, ktoré vedel tak pútavo podať, že mu v tomto smere bol málokdo roven. Zakiaľ Ján Ochodnický s Adušom Sadloňom zostali v Tešíne, Anna so svojími detmi pokračovala v ceste do Žiliny.

Ján hneď po príchode do Tešína zašiel do kaštieľa, obývaného pred rokami grófom Ivanom Potockým, lebo úfal, že terajší obyvatelia budú akiste niečo vedieť o predošliých obyvateľoch. Veľmi sa však sklamal, lebo obyvatelia kaštieľa zhola nič nevedeli o rodine Petrovských ani Po-

tockovcoch. Ale Ján si nezúfal. Vedel, že gróf Ivan Potocký mal mnoho služobníctva a nádejal sa, že nájde z nich niekoho, kto mu bude môcť dať želané vysvetlenie. A nemýlil sa, lebo po niekoľkodennom usilovnom hľadaní dozvedel sa o bydlíšti bývalého Ivanovho komorníka Bonifáca. Sluhu našiel na smrteľnej posteli. Bonifác cítiac svoje konce sa priznal Jánovi k všetkému a prezradil i bydlíšte Milana a Felície, vychovávaných v Krakove. Zeman Sadloň chcel sa hneď vrátiť do Uhier a podniknúť kroky, aby bolo s celou prísnosťou zakročené proti barónovi Komarzšovi, ale Ján Ochodnický trval na svojom, aby sa hneď vydali do Krakova a priviedli Milana a Felíciu k strýcovi Fedorovi, ktorý sa už postaral o to, aby bola rodina grófa Ivana pomstena.

Aby neboli v ceste zbytočne zdržovaní, Ján kúpil dva kone pod sedlo a cvalom sa dali na cestu.

V nálevne krakovskej Zlatej Ostrohe bolo veľmi veselo, lebo denne bola navštevovaná študentami a mladými kornetmi*), kráti si chvíľu všakovými nezbednosťami. Jeden mladý kornet nie práve pôvabnej postavy a tvári, pokúsil sa sklepnice vpašovať za ňadrá chrústa. Sklepnica

*) Kornet, dôstojnícky čakateľ.

v sebaobrane chcela uderiť nezbedníka krčahom, ale kornet sa uhnul a ťažký krčah s celou silou zasiahol opodiaľ stojaceho švihkého študenta, ktorý sa bez slova vystrel na dlážke. Práve v tej chvíľke vkročili do nálevne Ján Ochodnický s Adušom Sadloňom a boli svedkami výstupu. Mladý kornet, ktorému bol úder krčahom určený siahol po šable a chcel ňou útočiť na sklepníčku, ale Ján Ochodnický vyrazil surovcovi šabl'u z ruky. V zápätí sa až štyria mladíci vrhli s vytasenými šabl'ami na Jána Ochodnického, odhodlaní rozsekať ho na guláš. No, zle sa poradili, lebo Ján hrave vytrhol jednému z nich šabl'u a touto povyrážal zbrane útočníkom. Mladý kornet, pohanený Jánom Ochodnickým, vytrhol pištoľ a chcel zákerne streliť na Jána, ale tu zasiahol báčik Sadloň, a takú buchtu vrazil kornetovi do chrbta, že sa mladík naskutku rozbliakol na dlážke. Ján nevšímajúc si zlostných pohľadov pristúpil k podsedenej sklepníčke a opýtal sa jej, či nepozná Milana Petrovského. Zachvela sa, keď počula vysloviť toto meno. — On je to, povedala bojažlive a ukázala na bezvedomého mladíka. Ján pomocou Sadloňa položil Milana na stôl a dal sa ho kriesiť. No, úder bol tak silný, že sa Milan len po dlhšom kriesení prebral z mrákot. Nechápave hľadel okolo seba. — Pán Petrov-

ský — oslovil ho Ján Ochodnický, nechcejúc mu hneď prezradiť jeho skutočné meno a titul — cítite sa už lepšie?

Oslovený ako by ho ani nebol počul. Hľadel celkom iným smerom. I študenti si povšimli zvláštny výraz jeho pohľadu a snažili sa ho prehovárať. Až zadlho sa ozval. Bol to skôr ston, ako členené slová... Nešťastník následkom úderu úplne stratil pamäť...

— Musíme ho odtiaľto odviezť — poznamenal Ján svojmu sprievodcovi. Tu však vystúpil proti Jánovi mladý kornet ošklivého vzhľadu, ktorý celú prípletu zavinil a osopil sa na Jána. — Neviem kto ste a preto nemáte práva nič s ním robiť.

— Ale, ale —prehodil Ján s výsmechom. — No, a kto ste vy?

Mladík vypnul seabavedome prsia a nadute sa predstavil: — Som barón Árpád Komarzs-Komáry.

— To som si hneď mohol myslieť — podotkol Ján zachmúrene, lebo si uvedomil, že zradný komorník Bonifác mu úplnú pravdu povedal. Barón Árpád sa zarazil, vidiac, aký nepriaznivý dojem vyvolalo u cudzinca jeho meno. Zamrazilo ho, lebo bol zasvätený do tajomstva Milánovho pôvodu. Keď aj nevedel všetko, to čo vedel bolo dostačujúce, aby mal vážne obavy a

svoju i otcovu kožu. Poznámka zeman Sadloňa ho ešte väčšmi poľakala, lebo zeman prehodil, že Árpád sa veľmi ponáša na otca. A skutočne, bol akoby jeho dvojníkom, keď sa starý barón pred triciatimi rokmi usadil v Hričove. Mysľou mladého baróna kolovaly rozličné myšlienky, ako sa zbaviť nepohodlných cudzincov, aby nemohli zradiť otcove a jeho tajomstvo. Nebol ani na chvíľu v pochybnostiach, že títo cudzinci vedia viac, ako by to kto tušil. Toto vedomie zbavilo ho odvahy púšťať sa s cudzincami do svady a týmbôž do bitky. Konečne, načo by aj? Veď má dobrého známeho v osobe sputlého kapitána Padycha, ktorý za dobrú úplatu bol by ochotný i vlastného brata poslať na druhý svet. Nepozorovane sa vytratil z nálevne a zamieril k Labuti, kde kapitán Padych po celé dni vysedával. Bez dlhých úvodov vyrozprával mu všetko, čo sa v Zlatej Ostrohe odohralo a požiadal zlosyna, aby cudzincov zmárnil. Keď Padych počul výšku odmeny, ani chvíľu neváhal, prisľúbil, že vykoná všetko, aby cudzinci naveky onemeli. Hneď sa pobral domov po pištole. Najprv mal úmysel cudzincov uraziť, aby ich mohol vyzvať na súboj. Bol znamenitým šermiarom i streľcom z pištole. Dôkladne ozbrojený vošiel do Zlatej Ostrohy, a posadil sa k susednému stolu, aby vypočul rozhovor cudzincov s Milanom, kto-

rý sa na nič nevedel spamätať, čo predtým prežil. Ani Ján, ani Sadloň nevenovali pozornosť mužovi rabiátneho pohľadu, ale tým usilovnejšie ich sledoval Padych, netrpezlivo očakávajúc vhodnú chvíľu, naviazať s nimi hovor a uraziť ich, aby mal príčinu k výzve na súboj.

— Netrápte chudáka, či nevidíte, že je úplne spitý? — ozval sa Padych, zmeriavajúc cudzincov. Ale ani Ján, ani zeman nevenovali Padychovi pozornosť, nechajúc jeho slová bez poznámky. Ale Padych sa nedal a znova opakoval svoje slová, koreniac ich štiplavými slovami. Keď už toho bolo práve dosť, Ján so zamračeným čelom obrátil sa k Padychovi. — Hľadte si svojho vína a nepleťte sa do vecí, po ktorej vás nič.

Padychovi oči zlovestne zasvetielkovaly. Ján vycítil z toho pohľadu chladnokrvnú odvahu k vražde. — Bude to iste jeden z Komarzsových ľudí — pomyslel si Ján, poznajúc z vlastnej skúsenosti spôsobu Komarzsovcov.

— Len pomaly, cudzinče . . . Nie sme v Krakove zvyklí, aby nás všakoví odkundesí poučovali, ako sa máme chovať — odvrkol Padych vyzývave. Ale to ešte ani dobre nedopovedal, už bola Jánova päsť na Padychovom, pijatkykou zdutom líci . . . Padych siahol po pištoli Ján však nedal mu ju použiť a čruhým úderom vyrazil mu ju

z ruky. Padých ako šialený vrhol sa na Jána s dýkou, ktorá sa mu ako pričarená objavila v ruke. Medzi obidvoma mužmi nastal tuhý zápas o dýku. V najvzrušenejšom okamihu, keď sa už zdalo, že Ján prebodne, Ján sa vymrštil s takou prudkosťou, že Padých nestačil už dýku použiť a náhlým nárazom bol strhnutý s nôh. Báčik Sadloň čakal len na tento okamžik a svojou ťažkou čižmou skočil útočníkovi na ruku, svierajúcu dýku a druhou nohou kopol ho tak prudko medzi rebrá, že to v Padýchovi len tak heglo.

— Ja ti odoberiem chuť vraždiť — zastrájal sa báčik Sadloň udychčane v postoji víťazného borcu, ktorý prinajmenej desať gladiátorov položil v aréne.

Barónom Ákošom najatý Padých horko-ťažko posbieral sa so zeme za nepretržitého preklínania. Pokúsil sa dovolávať ochrany početných hostov, ale tí sa mu len vysmiali, lebo videli, ako si zákerne počínal od samého začiatku. Ako zbitý pes zaťatými päťami hrozil Jánovi a Sadloňovi, sľubujúc im pomstu. Ján sa s opovržením odvrátil od Padých, kdežto báčik Sadloň, inokedy tak dôstojný muž pri podobných srážkach vypnul prsia a zahrímal na Padých: — Nebojím sa ani desať takých dunčov ako ste vy. Hlučný smiech nasledoval jeho slová a toto už zbavilo najatého zločinca poslednej kvapky roz-

vahy. Voslep vrazil do zavretých dvier a to s takou prudkosťou, že svojím rozložitým telom takmer vyrazil dvere s verejemi...

Barón Ákoš netrpelive očakával návrat svojho priateľa, ktorý mu bol prisľúbil, že sa hneď po odвете vráti k nemu. Ale keď uvidel sosinalú tvár Padychovu, zaraz sa dovtípil, že nepochodil. Zato však vyplatil mu i posledný zbytok ushovorenej sumy, lebo poznajúc kapitánovu húževnatosť a krvilačnosť ani na chvíľu nezapochyboval, že Padych nebude mať zatiaľ pokoja, zakiaľ svoje poverenie nesplní. Padych na skutku prisľúbil mladému barónovi, že svoju i jeho pohanu bude pomstiť, čo by mal obidve ruky stratiť...

Kým si dve čierne duše rozvíjaly plán pomsty, zatiaľ Ján pokúšal sa priviesť Milana k pamäti. Dal privolať najlepších krakovských lekárov k zranenému. Ale ani tí si nevedeli s Milanom čo počať, tvrdiac, že časom snád' znova nadobudne stratenú pamäť, ale nič určitého nevedeli povedať.

Po niekoľkých dňoch rozhodol sa Ján, že privezú Milana do Potočného k strýcovi, lebo sa mu rana na hlave dobre celila. Za ten čas pokúšal sa všakovak upamätať mladého študenta, ale Milan netečne načúval jeho rečiam. Nevedel sa upamätať ani na svoje vlastné meno.

— Snáď bude takto i lepšie, že sa na minulosť nepamätá, aspoň sa ľahšie vpraví do nového života — mienil Ján a zeman Sadloň plne s tým súhlasil. — Snáď i osud zasiahol v jeho prospech... Prestal žiť ako Milan Petrovský a bude žiť, ako gróf Milan Potocký, ako posledný mužský potomok slávneho rodu, ktorý jedine bude schopný zachovať rod Potockých budúcnosti — prísľiedčal báčik Sadloň.

Aby mohol Milan pohodlne prekonať dlhú cestu, Ján Ochodnický najal pohodlný koč. Sám hodlal cestu vykonať v sedle, lebo mal tušenia, že mladý barón a jeho pomocník pokúsia sa zmariť ich cestu. I Sadloň bol ochotný nasledovať, ale Ján ho od toho odradil, tvrdiac, že mladý gróf bude potrebovať spoločníka.

Cesta až po Tvrdošín uplynula bez zvláštnych príhod. Pri Tvrdojine však Ján spozoroval, že sú sledovaní troma jazdcami, z ktorých dvoch hneď poznal. Bol to mladý barón Komarzs — Komáry a jeho pomocník Padych, ktorí keď soznali, že boli poznaní, odbočili v ceste a vo výcvale obišli koč a jeho sprievodcu.

— Musíme sa čím skôr dostať do Potočného — sveril sa Ján báčikovi Sadloňovi a povedal mu, čo pred chvíľou spozoroval. Hoci nemali kone vyčerpané, v Tvrdošíne ich vymenili. Kočiš mal rozkaz hnať čo najrýchlejšie až do Dolného Ku-

bíma, kde hodlal Ján vymeniť opäť čerstvé kone. Práve sa blížili k Oravskému Podzámku, keď za sebou zarachotily dva výstrely. Gule zafičaly okolo Jánovej hlavy, ale nezasiahly ho. Oblaky dymu naznačily, odkiaľ bolo na neho zákerne vystrelené. Hbite vytrhol pištoľ a obsah obidvoch ciiev vypálil do húšťavy... Streľba umlkla...

V Ziline rozhodol sa Ján zostať niekoľko dní, lebo Milana dlhá cesta zmorila a začaly ho trápiť horúčky. Milana so Sadloňom ubytoval v Panskom dome a sám sa pobral k svojim dobrodincom Hornianskym, ktorí sostárli na nepoznanie. Jána privítali ako svojho syna. Ján vyrozprával, ako sa dostali na stopu grófa Milana i strašlivý osud jeho rodičov. Ale nástrahy, ktoré im pripravil mladý barón a jeho pomocník, zatajil, lebo bol sa Anne zaviazal, že nikdy viac sa nevydá žiadnemu nebezpečeniu. V skutočnosti však toto dobrodružstvo veľmi hovel jeho povahe. Cítil sa byť zasa dvacaťročným junákom, hoci mu život zaznamenával už piaty krížik.

Vypočínutý vydal sa na cestu do Kotešovej, aby navštívil rychtára Hronca. Od prievozníka sa dozvedel, že rychtár ešte žije. Ale dozvedel sa ešte aj iné. Hovorčivý prievozník sa mu sveril, že zámocké panstvo nesmierne prenasleduje poddaných a chce ich úplne pozbaviť i posled-

ných kúštikov oráčin. Od rychtára Hronca dozvedel sa Ján ešte i bližšie podrobnosti.

— Zámocký pán chce odvečniť role, lúky i hory, všetkým tým sedliakom, ktorí sa pred dvaciatimi rokami dali zlákať na zámenu pozemkov, — vysvetľoval Jánovi rozhorčene. — Boli sme pred niekoľkými dňami v zámku a ohradzovali sme sa proti tejto neslýchanej svojvôle, ale nás vyhnali ako psov... Podhradský rychtár Ponický, podrychtár Baďura a prisažní Konček a Holeň išli si vyhl'adávať právo až k stoličnému úradu... Keď sa to barón dozvedel, obžaloval všetkých pred panskou stolicou, ktorá mimo rychtára Ponického, Baďuru a prisažných odsúdila na päťadvacať palíc. Starý Baďura sa ohradil proti krutému trestu, načo ho chcel dať barón uvrhnúť do temnice. Starý kuruc však dajak sa vytrhol drábom a šiel pozabučky... Všetky okolité hory len sa tak hemžia hôrnymi chlapcami, ktorí už nemohli vydržať panské krutosti. Zbíja sa zasa, ako pred dvaciatimi rokami, keď ešte vaša urodzenosť bola medzi nami...

Ján so zaťatými päšťami vypočul starého rychtára, odhodlaný postaviť sa v čelo zúboženej sedlače, ako to už bol pred tým urobil. Ale vtedy bol slobodný a nezávislý... Teraz však to bolo iné. Preca však uvažoval, ako by pomohol zbedárenému ľudu prv, zakiať súd nevynesie za-

slúžený ortiel nad barónom a jeho pomáhačmi,
— Rád by som sa stretol s vodcami hôrnych
chlapcov — povedal zamyslene.

— To sa veľmi ľahko môže stať... Starý Ba-
ďura je ich vodcom a každý večer schádzajú
sa harnadi na Očkayovej kuruckej lúke... Je
to znamenité miesto, — pochvaľoval si starý
rychtár nadšene.

Ján ešte od strýca bol počul, že slovenský ku-
rucký brigadier Očkay z Očkova bol dal na lúke
neďaleko žilinskej hradскеj obesiť jedného ci-
sárskeho dôstojníka, ktorý sa chcel v preoble-
čení vkradnúť do tábora. Brigadier na oslavu
tohoto skutku dal naraziť mnoho okovov vína a
pri hre chýrnej cigánky Cinka Panny obhajdú-
choval dub s mrtvoľou cisárskeho dôstojníka.
Od toho času neodvážil sa z pospolitého národa
nikto ani len za slnného dňa na túto lúku, nieto
potom v noci, lebo sa našlo veľa ľudí, ktorí videli
obeseného vraj s bezhlavým rytierom hajdúcho-
vať. Takých svedkov bolo viac a národ tomu
sväto-sväte veril.

— Pôjdeme tam ešte dnes, — odhodlal sa Ján.
Rychtár ochotne prikývol a rozkázal svojej ne-
veste, aby naviazala veľký uzoľ chleba i syra.
Sám natočil do veľkej čuty medoviny, chce-
júc sa starému Baďurovi zavdačiť.

Za večerného šera vydali sa na cestu. Ublehala

Im veľmi rýchle pri spomienkach na minulosť. Ani nevedeli, ako sa na strašidelnú lúku dostali. Naprostred lúky vypínal sa ako dáky obor z povesti panožitý stáročný dub, po ktorom sa už nejdien hrom sviezoľ, ale dub vzdoroval i tomuto ničivému živlu... Ostrý hvizd preľal tichom. Starý rychtár odpovedal dvoma hvizdami, vysvetľujúc Jánovi, že je to shovorené znamenie, aby sa daľaký smelý votrelec nedostal na blízkosť Kuruckej lúky a nezaskočil vodcov hôrnych chlapcov. Zanedľho objavila sa spoza dubu vysoká postava starého Kuruca Baďuru a za ním nižšia postava jeho pobočníka Haruľu.

Mesiace rozľal svoje striebristé svetlo po lúke, obkolesenej bôrinou. Baďura zaraz poznal Jána a srdečne ho privítal. — Veľmi vhod prišla vaša urodzenosť... Mám pre vás zvesť...

— Pre mňa? — začuľoval sa Ján a žiadal statého rebela, aby sa jasnejšie vyjadril.

— Pred niekoľkými hodinami vystrieľol som tu dvoch zámockých drábov Hreňku a Laľáka s dákyľm Poliakom, ktorého nazývali kapitánom. Z ich hovoru som sa dozvedel, že číhajú po vašej urodzenosti. Aby však neboli poznaní, tu pod dubom sa preobľekli do občianskych šiat. Ich šaty sú tu... Aby vašej urodzenosti nebolo ublížené, hneď som poslal niekoľko chlapcov za nimi, aby ich dôkladne prehnali, — oznamoval

Jánovi a rozpovedal, aké prekvapenie chystá pre toho Poliaka a jeho sprievodcov, až sa vrátia po šaty. Ešte to ani dobre nedopovedal, už bolo z diaľky počuť dusot kopýt. Na Baďurov pokyn všetci sa utiahli za rozložitý a hrabutím porástly krík. Eolo práve na čas, lebo sa z húšťa vyvynorili tri postavy jazdcov.

— To sú oni — pošepol Baďura Jánovi a pripravil si pištoľ. I Ján ho nasledoval, aby sa mohol účinne brániť, ak by ich drábi spozorovali... Jazdci priviazali svoje spenené kone v sihline a pobrali sa k dumu, kde mali skryté šaty.

— Tu si odpočinieme a počkáme dáku hodinku, až všetko utíchne — ozval sa zavalitý muž, vraviaci poľsky, v ktorom Ján zaraz poznal Padycha.

— Veru nám malý odpočinok neuškodí... Prehnali nás ti prekliati zbojníci, ako ešte nikdy!
— prisvedčil dráb Chreňko.

— Mali by sme sa však preobliecť, — doporučoval druhý dráb Laľák, ale Padych ho zahriakol, že na preobliekanie ešte času dosť. Tu sa drábi rozhovorili o povestiach, ktorými bola medzi národom opradená táto lúka, naháňajúc si navzájom strach. Padych ich nepočúval, oddávajúc sa driemote. Tu Jánovi napadlo, že by mohol zlo-synom naknúť strachu. Pošepol to Baďurovi a ten ochotne súhlasil. Ján si potichu klakol a za-

čal vstávať, nastoknúc svoj jazdecký kepeň na Baďurovu valašku. Rychtár Hronec, ponorený hlavou do vysokej trávy začal pociťovať silné nutkanie na kýchnutie. Zakiaľ bolo v skrýši ticho, podarilo sa mu kýchanie statočne zdolávať, ale keď počul vedľa seba šramot, všetečne podvihol hlavu a v tom sa pozabudol a kýchol, ako by bol z mažiara vystrelil. Odpočívajúci drábi vyskočili, ako by ich bol šidlom bodol. — Čo to? — zvrieskol Laľák, strachom celý scepenelý. — Snáď tá ma — mátoha! — vydrhol zo seba Chreňko. Ján v tom začal kepeň dvíhať spoza kríka. Drábi to spozorovali. V domnení, že je to jedna z tých mátoh, ktorá zvykne hajdúchovať okolo dubu, zvrieskli strachom prejmutí a dali sa na šialený útek do síhliny, opustiac vyviazané kone. Vreskot prebudil Padycha, ktorý keď videl, že drábi o zlomkrky trielia z lúky, domnieval sa, že boli hôrnymi chlapcami vysliedení. Zaraz bol i on na nohách a pustil sa za drábmí, pokiaľ mu len dych a veľké brucho dovoľovalo. Ján ho popobádal k väčšej rýchlosti a vystrelil po ňom niekoľko rán z pištoľí. Hlučnú streľbu, odrážajúcu sa hrmotne v niekoľkonásobnej ozve, vystriedal smiech starého kuruckého veterána i ostatných. — Zrovna som potreboval tri kone, a hľa, už ich aj mám, — pochvaľoval si Baďura smiechom takmer zajdene. — Budeme

ich potrebovať v nedeľu v Podhradí, lebo nepripustím, aby boli moji starí priatelia pohanení, — doložil po chvíli zamračene a zahrozil k zámku.

Tu vyložil Baďura Jánovi, že zamýšľa v nedeľu napadnúť a podpáliť zámok a rozprášiť drábov. — Ak to len bude možné, zajmeme i starého baróna! — zastrájal sa Baďura a Ján ani na chvíľu nezapochyboval, že by to starý kurucký veterán nemyslel vážne. — Prídem na tú podívanú i ja, — sľuboval Ján Ochodnický s nadšením a poradil vodcovi hôrnych chlapcov, ako by bolo najlepšie zámok napadnúť a obecných prisazných ochrániť od veľkej pohany.

— Ja sa zase porátam s tým prekliatym Macom Balúchom, ktorý mi dolípa za Ruženkou — zastrájal sa Ďurko Haruľa, ktorého zámocký išpán Maco Balúch len preto vyštval z Hričova, lebo žiarlil na neho, lebo mal vážnu známosť s jedinou dcérou rychtára Ponického, na ktorú mal panský išpán veľký zálusk. Rád by si ju bol získal, ale v tom mu Ďurko Haruľa prekážal.

— Veď už ani ja nezostanem po zađu... I ja prídem s niekoľkými chlapmi na pomoc — sľuboval rychtár Hronec. Srdcia všetkých blčaly neodolateľnou túžbou po pomste a bol by vedel každý jeden z nich priniesť i tú najväčšiu obeť,

zbaviť sa konečne nadvlády svojvoľného zámocného pána...

KAPITOLA XXI.

ALEBO NA ŠUVIKS JE LEN KEFA DOBRÁ

Barón Ákoš práve vyspával následky bohapustého hýrenia, keď bolo na okenicu jeho spálne prudko zabúšené. Omámený nesmiernym množstvom silných nápojov len veľmi ťažko sa sčarbal s postele. Horko-ťažko doterušil sa k obloku a hlasitým zivnutím uvoľnil závoru a otvoril oblok.

— Konečne — zlostne zavrvtal Padych a vteperil sa oblokom do baronetovej spálne.

— Túúúúú... To ste sa tuším práve tak dorúbali ako ja dnes s kapitánom Dóczym...

Nech je ako chce, ale stálo to za to, lebo mi pápá dnes sľúbil, že ma oženie s komtesou Feliciou Potockou... Je vám to dievča ako obrážčok...

— vravel kapitánovi Padychovi jedným dúškom. — Ako ste počuli, ja som mal príčinu sa dorúbať, he-he-he, ale čo dalo vám príčinu k tomu aby ste sa tak dorúbali, že matiete dvere s oblokom — smial sa Ákoš smiechom opilca.

— Prestaňte, pšakrev a doneste mi rýchle niečo piť... Dáku túžavu — vybuchol Padych zlostne a v zápätí bolestne zastonal.

— Nuž a čoho by ste si tak radi smrkli . . . Kapustnice alebo ugorkovej vody? — dopytoval sa s porozumením.

— Prestaňte už s tými hlúposťami a hbite mi prineste nejaký nápoj, lebo idem zabliaknúť od smädu — vravel Padych netrpezlivo a svalil sa na baronetovu posteľ.

Z neúctivej reči Padychovej Akoš soznal, že kapitán nie je zrovna v ružovej nálade. Preto poslúchol a vytackal sa zo spálne do hodovne, kde mienil najšť dáky trúnok. Ale našiel tam iba prázdne fľaše a čutory.

— Kde z pekla vziať teraz nejaký ozembuch? — mumlal si pod nosom. Vtom si však spomenul, že na druhom konci chodby videl na veľkej almáre nejaké fľaše. Dotackal sa tam a skutočne, našiel celú batériu všakových fliaš. V jednej z nich to veľmi sľubne zažblnkalo. Odštopľoval fľašu a priložil si ju k nosu. Vôňa sa mu pozdávala, neuvedomiac si, že pocítil liehový pach z vlastných úst. S uspokojením vzal fľašu a podal ju bolestne stonajúcemu Padychovi. Kapitán žiadostivo siahol po fľaši a potiahol si z nej poriadny dúšok. Ale ako dychtively nasadil fľašu na ústa a pil, tak rýchle ju aj odtrhol od úst a začal pľuť o preteky.

— Čo ste mi to nešťastníku dali za gebuľu —

vybuchol kapitán a hodil baronetovi fľašu pred nohy.

— Ge-ge-ge-bu-l'u? — vyjakol Ákoš nechápave.
— Ešte horšie ako gebu-l'u — soptil Padych zlostne za neustáleho smrkotu, chrákania, kašľania a pľutia. Až keď sa baronet lepšie prizrel na Padycha spozoroval miesto liehoviny pravého žilinského dubienkového černidla na konské postroje.

— To je mrzuté... veľmi mrzuté... Ja som myslel, že je tam kymlica — premíňal sa Ákoš.
— Nie že je to mrzuté, ale je to od vás čierny nevďak... Čierny nevďak — hrímal Padych hrozive gúliac svojimi krvou podbehnutými kalnými očami. — Ale teraz raz — dva. a prinesto mi nejaký opravdivý nápoj — doložil veliteľsky a ukázal baronetovi dvere.

— Hneď tu bude, hneď... — sľuboval Ákoš a naskutku išiel zobudiť Franca, aby mu poradil, kde by našiel niečo dobrého na spláknutie šuvisu. Ákoš vedel, že ho so strany starého komorníka čaká opravdivé hromobitie, lebo akoľvek bol Franc úslužný nerád sa dal zo spánku vyrušovať. Ákoš s malou dušičkou zabúchal na komorníkove dvere.

— Franc, kde by som našiel dobrú pijatyku? — zvolal ešte prv, než sa mu komorník ozval. Z

dnuká boľo počuť hnevľivě zabrućanie. — Nuž či vaša milosť toho už nemala dosť?... Veď ste včera prišli nadratý ako špongia.

— Mám nesmlerny smäď, Franc... a je mi ďak nedobre... Však viete, že klín s klinom — ošival sa baronet. Franc znova niečo zabrućal, ale zato poradil Ākošovi, že v komore je niekoľko načatých fliaš a doložil k tomu úprímne pria-
nie, aby sa jeho milosť nacícala do nemoty a nehalabušila v noci. Ākoš skutočne našiel v komore sopár fliaš kontušovky, ktorá bývala najmilším nápojom Padychovým. Ešte lež opustil komoru, ochutnal obsah obidvoch fliaš, ktoré si vybral, aby tak jeho urodzenosť po šuvíkse nenapojil zase octom, alebo ďakou inou tekutou miškulanciou... Padych zrovna vytrhol jednu fliašu Ākošovi. Ale teraz ju ani on hneď nenasadil na ústa, ale sa najprv presvedčil čo to je, až potom nasadil fliašu na ústa. Však i po niekoľkých statočných glgoch musela jeho urodzenosť nepretržite odkašľávať, lebo žilinský dubienkový šuviks bol takým solídny m výrobkom, že sa vpil i do hrošej kože, nieto potom do šľachetných útrob jeho urodzenosti.

Keď prvú fliašu do poslednej kvapky vycedil a dal sa do obsahu druhej, únavou, hnevom i odporom zohýzdená jeho tvár nadobudla smierľivejší výraz, hoci ju tónili veľké flaky šuviksu.

— Vyzujte ma — ozval sa až po vycedení posledných kvapák i z druhej fľaše. Baronet sa mimovoľne pozrel do zadu, komu že kapitán tento rozkaz dáva. Ale keď nikoho nevidel, domnieval sa, že tuhá kontušovka pomútila jeho milosti rozum a teraz blábolí vospust sveta. Padych to však mienil celkom vážne, lebo vytrčil jednu čižmu užaslému Ákošovi pod nos a znova zopakoval svoj rozkaz. Inokedy bol by to baronet považoval za urážku, ktorú len krv môže smyť, ale vidiac zmučenú tvár svojho priateľa s pocitom hnusu siahol po zaprášenej čižme. Bolo to však s tým vyzúvaním také, ako nezručné ťahanie dobre zakotveného čreňového zubu... Ákoš čižmu ťahal, socal, trhal, ale tá nie a nie s nohy. A keď kapitána povláčil po celej posteli a vo vyzúvacom zápale i strhol z nej, ukázalo sa, že by sa dala noha skôr oddeliť od tela, ako zaprášená čižma stiahnuť sa zapuchnutej nohy. — Zavolám môjho sluhu Tadeáša — odporúčal baronet zadychčaný.

— Zadržte — zachrapotil Padych bolestne a dodal: — Boh uchovaj, aby ma niekto zo služobníctva videl v takomto zúboženom stave... Musíte mi len vy sám pomôcť.

— Ale čo si počať? — škrabal sa baronet mrzute za uchom.

— Musíte mi vypárať sáry i ohlavky — poučo-

val baroneta, ohmatávajúc si vyzúvaním dokatovanú nohu. Akokoľvek sa Ákoš ošípal, že on párať nevie, Padych mu podal bez slova ostrú dýku a to s takým veliteľským posunkom, že Ákošovi nezbývalo iné, ako sa dať do páračky. Robil to s veľkou nechutou, lebo sa mu stehy sbiehaly pred očami. I ruky sa mu triasly a neraz sklzla ostrá dýka i do živého. pri čom Padych zavše bolestne zaupel. alebo zaklial.

Už sa začalo rozvidnievať, keď bol baronet s páračkou hotový a sťa krhľe spuchnuté kapitánove nohy vyslobodily sa z tesného väzenia ťažkých jazdeckých číziem.

Obidvaja si uľahčene oddýchli.

— Ale teraz užby ste mi mohli rozpovedať, ako ste pochodili — ozval sa Ákoš po chvíli, puđený neodolateľnou zvedavosťou.

— Ach, hja — vydýchol Padych zhlboka, javiac očividne nechut k vyprávaniu. Po tom všetkom, čo sa mu od včera do terajška priplietlo, úplne mu zobralo chuť k rozhovoru. Ale nástojčivosť mladého baróna, aby mu hneď všetko rozpovedal rozviazala mu jazyk. Radšej by sa bol ešte raz napil toho černidla, ako priznať svoj zdracujúci nezdar, ale nebolo vyhnutia. Ákoš bol neústupný.

— Nuž veru nepochodili sme a...

— dôkladne vás prehнали — skočil mu Ákoš do reči.

— Prehnali ... — priznal Padych neprítomne a vyrozprával príhodu, ktorá ho i s hajdúchmi stihla na Kuruckej lúke.

— Predstavte si len tých dvoch oslov Chreňku a Laľáka ... Po divokom cvale zdriemol som si trocha na lúke, kde sme mali šaty skryté, a tu ma prebudí taký bohapustý rev, že mi v žilách až krv ztuhla. Otvorím oči a vidím, ako sa obidvaja rútia dole lúkou, zanechajúc kone i zbrane. V domnení, že nás snád' vysledili stoliční hajndúsi, dal som sa i ja na útek. Ale sotva som urobil niekoľko skokov, tu mi zafinčalo okolo uší niekoľko guliek. Piadim za hajdúchmi, čo mi len nohy stačily, ale tí zrovna leteli o dušky. A čím som viac na nich volal, tým väčšmi utekali. Až asi po dobrej míle, keď sa mi v šeru stratili z očí, vynorili sa zpoza jedného kríka, a povíjajúc si im, čo mi za bájkou dali sa rozprávať. Že ... mátal dáky bezhlavý rytier, ktorého ... zeme až do výšky duba, pod ktorým sme odpočívali. Prísne som vynadal obidvom za zbabelosť a ...

— a sám seba ste sa potľapkali po pleci za neohrozenú smelosť a srditosť, he-he-he — skočil mu Ákoš druhý raz s výsmechom do reči.

Padych sa na mladého baróna tak zlostne zarúčil, že Ákoš zaraz umlkol.

— Ak si chcete robiť zo mňa šaškov, tak vám len pripomeniem, ako ste sa vy srdite chovali v Krakove — vybuchol Padych hnevom celý, sosinalý.

Ale toto zasa dopálilo mladého baróna.

— Nuž a či ste sa vy zrovna tak nepoľakali Tadeáša ako ja? A vy ste preca starým a ostrieľaným vojakom...

— Na kýho čerta ale toto spomínať, keď chcete, aby som vám rozpovedal moju príhodu? — zatelúzil Padych na Ákoša, aby zmenil smer hovoru od tých nepříjemných príplet.

— Nuž tak len pokračujte — chlácholil ho mladý barón s výsmechom v očiach.

— Nútil som hajdúchov — pokračoval Padych nakvasene — aby sa so mnou vrátili po kone, zbrane a šaty, ale tí sa zaprisahali, že radšej sa dajú za rebro povesiť, ako sa ešte raz stretnúť s tým bezhlavým rytierom. Keď sa ani hrozbami nedali prinútiť k návratu a mňa tiež znepokojovala streľba, nuž som ustúpil, ale na mieste som ich sprisahal, aby sa nikdy nikomu o príhode na Kuruckej lúke nezmieňovali.

— Čo je to však všetko platné, keď ste nevykonali to, na čo ste sa s takým sebavedomím

podujímali... Kapitán Dóczy by si bol iste vedel s nimi lepšie poradiť — doberal si barón starého banditu.

Padych úkosom zazrel na Ákoša a sebavedome prehodil: — To bola len smola, ale prisahám, že zatiaľ nebudem mať ani chvíľku pokoja, zatiaľ to poverenie nesplním. Ale potom...

— ... budem vám musieť vari i gate párať — škrkol Ákoš hroziacemu Padychovi po tretie do reči a nevšímajúc si preklínania starého banditu vystrel sa na pohovku a usnul.

Akokoľvek Padych nútil hajdúchov, aby mlčali o zbabelom úteku z Kuruckej lúky, a akokoľvek ich sprisahal, aby sa s tým nikomu nesverili, medzi kaštieľovým služobníctvom sa od svitu ani o ničom inom nerozprávalo, ako o bezhlavom rytierovi, ktorý jeho urodzenosti pánu kapitánovi a hlavnému správcovi v jednej osobe nahnal toľko strachu. Hajdúci Chreňko a Laľák prirodzene múdre zamlčali, že boli to práve oni, ktorí najprv vzali nohy na plecia a nie jeho urodzenosť, ale to už tak v živote ľudskom býva: Nik nerád priznáva svoje slabosti a nedostatky, ktoré keď chce zastrieť, nuž vykričí ich c inom spolublížnom. A tak to urobili i dvaja podarení hajdúsi jeho urodzenosti.

— To ste mali, Ľud'kovia, vidieť, ako výskoky pucovala jeho urodzenosť . . . No, bouprisám, ani besnú tur by ho nebol dohonil — nadsadzoval Chreňko.

— To veru nie — prisvedčoval Ľalák a dodal: Kričali sme naňho, aby sa nebál, že ho obránime aj proti celému pluku bezhlavých rytierov, ale on vám nebol by zostal stáť, čo by sme mu boli sľúbili nebeské kráľovstvo na zemi.

— Ach, kde — prinôtil Chreňko svojmu druhovi. — Keby sme ho ale po míle neboli dobehli, bol by vám ten bežal až na koniec sveta . . .

Pôverčivý sluha jeho milosti baróna Ákoša so zatajeným dychom načúval hrúzostrašným rozprávkam hajdúchov a zrovna sa ho zimnica lapala, keď si pomyslel, že by bol mal byť účastným takej strašidelnej príhody. Pod týmto dojmom išiel do spálne svojho pána, aby mu čižmy vyleštil, ale keď uvidel na koberci veľký čierny flak, pohočený nôž, pri ňom rozpárane čižmy a čiernymi skvrnami donešvárenú prázdnu posteľ jeho milosti, podesene zvrieskol a ako šialený vpadol i s dverami do čeladníka, kde sa rozpláštil za veľkého vreskotu.

Nič netušiaci hajdúsi ešte vždy rozprávajú o zbabelom úteku hlavného správcu, poskákali so stolic s takým vzrušením, že by sa im nebol krvi dorezal.

— Čo sa stalo, Tadeáš? — oslovil ešte vždy vrieskajúceho Ákošovho sluhu jeden z najsrditejších hajdúchov.

Ale dlho to trvalo, lež sa dočkal odpovede.

— Pá ... pá ... pán ba ... baron je ... je preč! Je ... je ta ... tam už len smola! — vyrazil Tadeáš horko-fažko zo seba.

— Smola? — opakovali hajdúsi nechápave.

— Samá smola — prisvedčil Tadeáš, sberajúc sa na nohy.

V tej chvíli vošiel do čeladníka starý Franc a zatelúzil na strachom zajdeného Tadeáša:

— Čo sa to tu deje, ty špitáľník czenstochovský? — Franc bol i tak nasrdený, lebo od chvíle, keď ho mladý barón zobudil, nemohol viac ani oka zotknúť. A teraz, keď začul vrieskanie v čeladníku, žlč sa mu dokonale vyliala.

Ale Tadeáš, trasúci sa ako osika, neodpovedal.

— Čo ste všetci onemeli? — vybuchol komorník na vyjavených kajdúchov. Ale títo iba zrakom zakosili k Tadeášovi, ako by boli chceli povedať, že oni nič, ale Tadeáš.

Franc pochopil a pristúpil k sluhovi na smrť porosenému a začal ním lomcovať, že Tadeášcvi div hlava neodletela:

— Tak hovor už raz, tý dogebrený očerák, prečo si tak reval? — spustil znova na Tadeáša.

— Pá . . . pán ba . . . barón není . . . smola — vykotal nesúvisle.

— Chumaj, pravdaže pán barón není smola . . . Ale keď mi naskutku nepovieš, prečo si tak reval, nuž, bistubohu vytrasiem z teba i dušu! — kričal komorník od zlosti až bez seba. Ale z Tadeáša nebol by viac slova dostal, čo by mu bol i sto duší vydúril z tela.

— Jeho milosť mladý pán barón majú vraj niečo so smolou — ozval sa hajdúch Chreňko.

Franc opovržlive zmeral Tadeáša i ostatných hajdúchov a mlčky opustil čeladinec, zamieriac zrovna do spálne mladého baróna.

— Tisíc hrmených! — zvolal prekvapene, vidiac tú spustu. Hlavného správcu našiel v kresle zaboreného s opuchnutými nohami v umývadle a jeho milosť na pohovke. Obidvaja chrápali tak statočne, že chvíľami až okná zarinčaly. Franc opovržlive ohrnul nos a nie práve šetrne zatvárajúc dvere, zašomral: Svine!

Nezvyklý krik a rev prebudil i starého baróna, spiaceho v tom samom krídle, a aby sa niekoho dovolal, začal čižmami, vyzuvákom, i všetkým, čo mal poruke, bombardovať dvere. Franc to začul a zamračene vošiel do spálne starého baróna. Jeho milosť bola nesmierne nakvasená, že sa tak dlho nemôže komorníka dovolať a umienila si, že ho dnes mimoriadne vykrstí. Najprv šak po-

čkal, čo povie Franc. Ale ten, zašemetiac dáky neslaný nemastný pozdrav, dal sa spratúvať k dverám hodených predmetov.

Starý barón zvrátil čelo, stiahol obrvy a skríkol na komorníka: Franc!

— No? — odvrkol komorník úsečne.

— Čo to bolo za bohapusté vrleskanie a trieskanie na chodbe?

— Neviem, ale je to svinstvo.

— Aké svinstvo?

— Nech sa vaša milosť sama presvedčí. Fííí... svinstvo! — odľahčil si Franc, ale za tie svety nechcel povedať, čo si pod tým svinstvom myslí. Starý barón, poznajúc umiernenosť svojho komorníka, viac sa ho na nič neopytoval, ale chcej-nechcej, sľarbal sa s lože, aby sa na vlastné oči presvedčil, čo bolo príčinou takého pekelného halampášu a pohoršenia starého komorníka. Tentoráz, snád' po prvé za dlhé desaťročia, nemal nijakých námietok ani proti papučiam, ani proti plášťu. Pritiahol si šlofajnu až na uši a bez slova dal sa viesť komorníkom do synovej spálne...

— Fííí... svinstvo! — zvolal Franc poznovu a skoro s výsmešnou obradnosťou otvoril obidve krídla baronetovej spálne.

Starý barón prížmúrenými očami rozhliadol sa po izbe, a keď uzrel i chrápajúceho správcu v

kresle s nohamí v umývadle a syna o preteky chrápajúceho, dal sa do núteného smiechu:

— Hehehe, Franc, hehehe... To si ale kapitálne prihli, hehehe... čo? Hehehe... — Bol to smiech opravdu len nýtený, ale zastrel svoj hnev nad videným. A konečne, mal teraz zasa príležitosť naškrieť frflavého komorníka, ktorý ukradomky sledoval chechtajúcu milosť.

— Tak Franc! — zvolal na komorníka, keď i jemu samému prichodil nútený smiech prihlúpym.

— No? — odvrkol komorník svojím obvyklým spôsobom.

— Daj dnes navariť kapusnice... Ale nech je riedka a kyslá — rozkazoval starý barón a žmurknúc na Franca, pohodil hlavou k chrápajúcej dvojici.

— Kapusnice? — pretiahol Franc škororadostne. — Ba veru, dať im každému poriadnu kefu, keď už všetok šuviks vytrebali — a zdvihnúc nerozbitý zbytok fľaše, vycedil z nej poslednej kvapky čiernidla.

KAPITOLA XXII.

HROM Z JASNÉHO NEBA...

Sok Ďurka Haruľu, panský išpán Maco Balúch, dal sa do vysokej hry, keď obvinil hričovských

obecných starších pred panskou stolicou zo vzbúry. Sám vedel najlepšie, že obecní starší chránili iba svoj majetok, ale na tom mu nezáležalo. Chcel sa v očiach ľudu stať dôležitým. Konečne mu nešlo ani toľko o prejavenie moci, keď pred starým barónom Komarzsom obvinil starcov, ale išlo mu v prvom rade o Ruženku Ponickú.

Keď bol panskou stolicou vynesenný potupný rozsudok na obecných starších, Holeňovi a Končekovi, ako i rychtárovi Ponickom, vyprostriedkoval si u baróna milosť, ktorú chcel veľkodušne vyhlásiť až vtedy, keď budú obecní starší privádzaní k derešom. Vyprostriedkoval tiež pre rychtára Ponického milosť... Rychtár bol posúdený na mesiac temnice, ktorý si mal odsediť v hričovskom zámku. Takto dúfal si Ruženku nakloniť.

Išpán ani netušil, že Ruženka vie o jeho účasti na nespravedlivom súde. Zaliečal sa jej s nevídanou vytrvalosťou, hoci cítil, že dievka ho nenávidí. Ani sa s tým netajila. Ba naopak. Navždy mu prejavovala svoj odpor. On sa však ukájal blahou nádejou, že časom bude povolnejšou. Pokúsil sa i s darmi, ale Ruženka rychtárove neprijala nič od neho. Akokoľvek sa ho stránila, akokoľvek sa mu vyhýbala, Maco si vždy našiel nejakú zámienku, aby sa dostal do

Jej blízkosti a bol šťastný, keď si mohol s ňou čo len sopár slov prehovoriť.

Bláznili sa za ňou i iní zemianskí mládenci, lebo na širom okolí nebolo tak peknej a krásne urastlej dievky, ako ona. Ale nebola to len krása, ktorou vynikala nad ostatnými... Na svoju dobu bola vzdelanejšia od mnohých panských dievčat. Vedela bezvadne čítať i písať a jej všeobecné znalosti predčili znalosti i mnohých zemianskych mladíkov. Otec ju po roky posielal k magistrovi Ballymu do Bytče a zanechal sa stala najučenlivejšou jeho žiačkou. Keď jej však matka náhle zomrela, musela zostať doma a od svojich pätnásti rokov viedla otcovú domácnosť s takou dovednosťou, že jej to i nejedna vydatá zemianka odzávidela...

V nedeľu ráno, na rozkaz kapitána Dóczyho, začal sa ľud shromažďovať pred domor rýchtára Ponického, kde zámockí tesári už v predošlý deň postavili stĺp hanby, klady i dva dereše na vysoké, doštenné lešenie. Zámockému kapitánovi veľmi záležalo na tom, aby pri výkone trestu boli všetci zámockí i podzámockí poddaní prítomní, aby krutým potrestaním obecných starších boli všetci zastrašení.

Z tohoto prísneho rozkazu zámockého kapitána neboli vyňatí ani chorí, ba ani kútnice nie, lebo

kto by nebol prišiel podobrotky, bol by býval zámockými drábmi na rychtárňu násilne privedený a nemilosrdne potrestaný. Za takýchto okolností je pochopiteľné, že národ bol už hodinami pred výkonom trestu na nohách.

Veľkým táborom vlnil sa šum vravy, plač nemluvniatok a shonba detí, ktorým bola táto podívaná prvý raz nanútená.

Dobre pred desiatou hodinou pricválal so svojou posádkou i kapitán Dóczy, lebo chcel privítať mladého baróna Ákoša, ktorý prisľúbil svoju účasť na príkladnom potrestaní obecných starších.

Posúdení obecní starší boli zanedlho tiež privedení drábmi, ktorí sa už cestou vršili na starcoch. Drábi baróna Komarzsa-Komáryho boli už takí. Cit k spolublížnemu a úcta k šedinám vymrela z nich v službách panstva, lebo sa nazdávali, že koho posúdi panstvo k takým potupným trestom, ten je úhlavným nepriateľom vrchnosti — a kto je nepriateľom vrchnosti, ten je nepriateľom i drába, ako vykonávateľa vôle pána.

Hanba i telesná bolesť urobily z obidvoch poctivých starcov iba netečné hromádky dobitých tiel, a ako by ani nešlo o tak nevysloviteľnú pohanu pred tvárou všetkého okolitého ľudu i detí, pod dozorom zhovädilých drábov posadili sa na prístenok rychtárovho domu.

Ruženka zpoza záclony uličného okna vyzerala pred dom a keď videla, ako sú obidvaja starci dobití, pobúrene zvolala na otca:

— Hľaď, tatičko, čo tá zámocká čeliadka porobila s úbohým Hrivoňom a Končekom... Ja byť mužom, postavila by som sa včelo tých odvážnych mužov, ktorí by boli ochotní striasť sa tohto otroctva.

— Po'usili sa o to už mnohí, ale zavše to skončilo horšie ako zle, lebo náš ľud je nesvorný a svárivý. Pre všakové ničomnosti prie sa syn s otcom, brat s bratom. Len si, dieťa, vzpomeň na sedliacke povstanie v Sedmohradsku, v Orave i v Spiši... Všade boly príčinou porážky tieto nešťastné vlastnosti nášho ľudu... Dnes bojoval sused so susedom svorne plece k plecu proti zotročiteľom, a nazaajtra sa medzi sebou znesváрили a navzájom pozrádzali. Než sa spamätali, čo urobili, už bolo neskoro. Údelom im bola najvyberanejšia smrť. Lámaní boli čo kolies, nastokaní na koly. Kto bol obesený alebo soľatý, bol to pre neho veľký údel milosrdenstva... Preto, dieťa moja, nevyslobodí sa náš ľud z otroctva, zakaľ si neuvedomí, že všetkej našej Slovače je miesto len v jednom spoločnom a svornom tábore — povedal rychtár pomračene, obávajúc sa, že sa jeho jediná dievka dopustí nejakej po-

šetilosti a bude vydaná na pospas zámočkej vrchnosti.

Ruženka sa však nedala vážnymi otcovými slovami presvedčiť. V jej hlbokých čiernych očiach, ktoré vedely inokedy tak nevinne a milo hľadiť, planulo rozhorčenie a umienenosť.

— Tol'ké tisíce poddaných a že by si nevedeli rady s niekoľkými otročiteľmi? — namietala presvedčive.

— Hej, hej, to by veľmi ľahko mohli — prisvedčil jej otec.

— Ved' by ich ľahko i pustými rukami dodlávali — rozohňovala sa Ruženka.

— Mohli... mohli — prisvedočal jej zasa otec.

— Nuž, a prečo teda sa ľud nepostaví proti pánom?

Otec sa zatrpkle pousmial a položil ruku na Ruženkinu plece: Bude to ešte dlho trvať, dieťa moja, lež sa ľud spamätá...

— Ale ved' je sila na našej strane...

— To máš len zdánlive pravdu... Oni sú silnejší...

— Ale ako tomu mám, tatičko, rozumieť?

— Ich sila spočíva, dieťa moje, v našej slabosti a nesvornosti — povedal otec s dôrazom a zamyslene hľadel na zástup, vlniaci sa popred domom. Proti týmto dôrazným slovám nemohla dievka nič namietnúť, lebo boly nielen úprimné, ale i

presvedčivé. A konečne ďalší rozhovor bol by býval i tak prerušený, lebo jeden zo zámockých drábov zakríkol do obloka:

— Hej, rychtársky! Jeho milosť, pán kapitán, už na vás čaká!

Ruženka by bola najradšej prirazila oblok na drábovu hlavu, ale sa ovládla.

— Hneď prídem — odpovedal rychtár drábovi strmo a zpoza hrady vybral odznaky svojej rychtárskej moci: dovedne vystrúhanú feruľu a v koži viazanú rychtársku knihu, do ktorej vrchnosť zavše zapisovala rozkazy pre poddaných.

— Položím im to, nech si rychtáruje kto chce — odpovedal otec na tázavý pohľad svojej dcéry.

— To ste mali už dávno urobiť — povedala Ruženka, ktorej bolo otcovo rozhodnutie veľmi vhod, lebo teraz už nebude mať Maco Balúch prístupu do ich domu, ako dosiaľ, lebo býval každý deň i niekoľkokrát u nich pod rozličnými úradnými zámienkami.

— Myslel som, že to bude pre teba prospešné, keď zostane v dome feruľa, ale teraz vidím, že rychtárska moc neznamená nič — povedal otec a váhavými krokmi, sprevádzaný vďačným pohľadom svojej dcéry, vyšiel na priedomie.

Keď sa s odznakami rychtárskej moci objavil medzi ľuďom, vrava shromáždzeného ľudu stícha a všetky oči hľadely na statnú postavu rych-

tára Ponického, ktorý o dobrú hlavu prevyšoval všetkých svojich spoluobčanov.

Mäkké línie tvári zrazu stuhly v ocelové ťahy, keď uvidel obecných starších Hrivoňa a Končeka, sedieť tak zúbožene na prístenku svojho domu. Pristúpil k nim a láskave ich oslovil:

— Vzmúžte sa ... Boh je pamätlivý ... i milostivý ...

Obidvaja starci obrátili k nemu zmučené svoje zraky:

— Bol by milostivý, keby nám nedal dožiť túto potupu, ktorá na nás čaká — odpovedal Hrivoň zatrpkle.

Tento starec si totiž veľmi zakladal na tom, že sa dožil úctyhodných šedín bez toho, že by bol býval spupnou svojvôľou zámočkej vrchnosti člen raz v živote napomenutý, a teraz majú byť jeho poctivé šediny tak nesmierne potupené a zneúctené.

Konček len potriasol hlavou ... Nebol mocný slova ...

— Len sa neopúšťajte ... Trpíte za celú obec ... Áno, pre všetkých tých, ktorí sú tu shromáždení ...

— ... a ktorí sa nám v mukách budú porúhať — skočil Hrivoň rychtárovi do reči.

— Ľud je už taký ... Zabúda, že dnes mne, a zajtra tebe — povedal rychtár pritlmene, lebo

spozoroval, že im panskí drábi dychtive načúvajú. Prísne sa rozhlíadol po zástupe a tu sa jeho pohľad stretol s výsmešným úsmevom kapitána Dóczyho, ktorý sa víťazne popásal na rychtárovi Ponickom a dvoch obecných starších. Bol tomu nevýslovne rád, že mohol proti zvyku a odvekým mravom dostať dvoch najvážnejších starcov Podhradia k takému potupnému trestu. Pohľad kapitána Dóczyho bol pichľavý a prenikavý, že ho málokto vedel zniesť, ale na podiv, pohľad statočného sedliaka bol teraz ešte ostrejší a prenikavejší ako jeho, takže sa musel od rychtára odvrátiť. A aby svoje premíňanie zastrel, vydal rozkaz mladému dôstojníkovi, aby sa presvedčil, či už jeho milosť mladý barón neprichádza. Mal pôvodne úmysel Ponického vyhrešiť, že neprišiel k nemu, keď ho dal zámocným dráhom privolať, ale teraz bol tomu rád, že nemusel stáť z očí voči s bičujúcim pohľadom rozšafného rychtára.

Netrvalo to dlho a čoskoro sa objavil címerový kočiar baróna Ákoša. Štvorka plnokrvných sivkov zrovna vtrhla do zástupu shromaždených Podzámčanov. Ľudia podesene ustupovali pred koňmi a v nastalom zmätku zatlačili kapitána Dóczyho ďaleko od kočiara. Keď sa kone zastavili, dvaja vyšnorení husári hbité saskočili so zadného kozlíka, obradne otvorili dvere koča a

pomohli barónovi Ákošovi a jeho sprievodcovi kapitánovi Padychovi z koča. Zakiaľ mladý barón s vypnutými prsiami a vysoko vztýčenou hlavou kráčal husármi nachytro utvoreným špalierom, jeho sprievodca Padych žalostne šmatľal za ním, trhajúc pri každom šliapnutí celým telom, hoci mal čižmy tak voľné, že by sa do každej čižmy bolo vmestilo za dobrú hrsť slamy na stlačku.

Barón Ákoš zrovna zamieril k rychtárovi a keď videl, že má Ponický v rukách odznaky rychtárskej moci, uveličene prehodil k svojmu priateľovi: — Vidíte, kapitán? Rychtár ma ide vítať práve tak okázale, ako sa zvyknú vítať hlavní župani alebo kráľovskí komisári — a ukázal na Ponického, ktorého kapitán Padych ešte nepoznal.

Padych prikývol barónovi Ákošovi s celým telom, ale sám by bol vedel povedať, či tak urobil na znamenie súhlasu alebo preto, že stupil práve na ostrý kameň.

Keď rychtár Ponický spozoroval, že barón Ákoš ukazuje na neho, strmými krokmi predstúpil pred mladého zámockého pána a rozhodným hlasom prehovoril: — Ja, rychtár Hričovského Podhradia, skladám vašej milosti...

— ... Hold a úctu v mene všetkých shromaždených pod... však, tak si mi to chcel

povedať? — pretrhol barón Ákoš rychtára a blahosklonne ho potľapkal po pleci.

— Nie to som chcel povedať vašej milosti — spamätal sa rychtár a záporne pokrútil hlavou.
— No, nuž... veď dobre, dobre... Ja som ti chcel ten prívet iba skrátiť, lebo nevyžadujem od poddaných môjho otca žiadne zvláštne okázalosti — prerušil barón Ákoš rychtára znova. Rychtár Ponický konečne sa dostal k slovu a zvýšeným hlasom prehlásil, že ho mohol celý zástup ľudí počuť: — Skladám do rúk vašej milosti pán barón, odznaky svojej rychtárskej moci a dnešným dňom vzdávam sa i rychtárstva.

Barón Ákoš, ktorý teraz prvý raz zastupoval otca medzi poddanými, domnieval sa, že ide o dáky starodávny zvyk, prejaviť zámockému pánovi takýmto spôsobom najväčší hold a preto ešte blahosklonnejšie potľapkal rychtára po pleci. — Pekne, rychtár od teba, že skladáš svoju rychtársku moc do mojích rúk. Ja však tvoje poďakovanie neprijímam... Rychtáruj ty len ďalej k sláve nášho šľachetného rodu.

Rychtár Ponický nechápave hľadel na mladého baróna, domnievajúc sa, že sa nie dosť jasne vyjadril a preto znova prehovoril k barónovi: — Ďakujem vašej milosti za dôveru, ale po tom

všetkom, čo sa v Podhradí deje, nemôžem ani chvíľu ďalej vykonávať svoj úrad.

Barón Ákoš bol na všetko možné pripravený, len nie práve na toto privítanie. Na blahosklonný úsmev naladené ústa sa mu zlostne skrivily a jeho pohľad ako blesk sviezol sa so statnej rychtárskej postavy na územčitého zámockého kapitána Dóczyho, ktorému sa až na konci tohto rozhovoru podarilo cez zástup poddaných predrať k barónovi.

— Kapitán, čo to všetko má znamenať? — vyrútil sa barón Ákoš zlostne na Dóczyho, ktorý práve tak, ako sám barón, nemal ani potuchy, kde sa chce rychtár vo svojej reči vykluť.

— Nech mi vaša milosť, pán barón prepáči, ale rychtár sa mi ani slovom nesveril, že sa chce vzdať úradu — ospravedlňoval sa zámocký kapitán synovi svojho veliteľa a pána.

Po týchto slovách hnev baróna Ákoša úplne sa sústredil na rychtára: — Prečo si svoje rozhodnutie neoznámil najprv zámockému veliteľovi? — osopil sa Ákoš na rychtára.

— Len z tej jednoduchej príčiny vaša milosť, pán barón, že pán zámocký mi rychtársku feruľu nesverili a preto nie som mu povinný hlásiť svoje poďakovanie z úradu — odtušil rychtár strmo.

Zámocký kapitán po tejto odpovedi zčervenel

ako moriak, kdežto barón Ákoš sožltнул, ako by sa ho bola zlátenica lapila. Obidvaja zúrili v duchu až do nepričetnosti, že tento jasnooký sedliak obidvoch ponížil pred takým veľkým zastupom ľudu. Nastalé trapné ticho konečne prerušil barón Ákoš.

— Tvoje poďakovanie neprijímam, ale ja ťa zbavujem rychtárstva — vysoptil mladý barón zlosťou prečpojatý a vytrhol feruľu Ponickému z ruky.

— Bez mojej vôle má právo ma zbaviť iba pán hlavný slúžny, ale nie vaša milosť — odvetil Ponický jazlive.

Barón Ákoš išiel sa zlosťou pominúť, lebo ho Ponický za chvíľu dva razy pokoril pred shromaždenými poddanými a rozmýšľal, ako by sa na sedliakovi vyvršil. Vtom mu padol zrak na podium, na ktorom byly postavené dereše, klady i stĺp hanby a zaraz si bol vedomý toho, ako príkladne potresce rebelanta.

— Na dereš s ním — zvolal barón zachríple a feruľou veliteľsky ukázal na lešenie.

Dvaja črábí naskutku sa vrhli na Ponického, aby vykonali rozkaz mladého baróna, ale Ponický ich jediným trhnutím striesal so seba ako kráľovský paroháč dolípajúcich kopovov a pokročil strmo k barónovi:

— Vaša milosť zabúda, že do zvolenia nového rychtára som chránený stoličným patentom, ktorý nedovoľuje bez rozsudku panskej stolice nijaký telesný trest — zahrámal na zúriaceho baróna.

— Ja ti dám župného patentu i panskej stolice — reval barón ako smyslov zbavený a znova vyzval drábov, aby rychtára položili na dereš. Shromaždeným poddaným ľuďom preletel hluk nevôle, a padly i také výkriky, pre ktoré mohli byť odvážlivci veľmi krute potrestaní. Za iných okolností bol by si dal zámocký kapitán odvážlivcov hneď zistiť, ale teraz byly jeho myšlienky inde. Súť totiž sbehlý v samosprávnych predpisoch vedel dobre, že Ponický má pravdu a preto chcel mladého baróna varovať ešte včas, lebo vedel, že stoličný úrad, ktorý už od dávna nemal Komarzs-Komáryovcov v láske ako nepohodlných votrelcov, iste nenechá toto porušenie stoličného práva bez následkov. Ale zámocký kapitán nemyslel len na svojich pánov, ale bál sa i o svoju kožu, lebo nespravodlivý rozsudok, ktorý si falošnými svedkami vynútil na obecných starších mohlo by i jeho priviesť do veľkého pomykova. Ba ešte i Padych priblížil sa u svojho mladého priateľa, aby upustil od okamžitého potrestania Ponického. Ale z toho

nehovoril cit pre spravodlivosť, ale obava, že by mohol záujem stoličných úradov obrátiť na seba a to pri jeho zločineckej činnosti nebolo by mu bývalo nijak vítané.

Hnevom soptiaci mladý barón však nedal sa presvedčiť a trval na potupnom zbití odvážlivca, tvrdiac, že keď bude treba, vyporiada sa i so stolicou, od ktorej si vraj nedá rozkazovať.

Rychtár vľadiac, že rozumovými dôvodmi sa barón nedá presvedčiť a sám by nevydržal dlho náporu na neho stále prudšie dorážajúcich drábov, bez odporu dal sa priviesť k derešu.

Ruženka so zatajeným dychom sledovala celý ten výjav, a keď videla, že drábi vedú jej otca na dereš, nevedela sa viac ovládať. Vybehla z domu a niekoľkými skokmi dostala sa na lešenie a stúpnuv si na širokú kladu, v tvári s výrazom trestajúceho anjela z plného hrdla zvolala na užaslý zástup: — Nedajte si rychtára mučiť!

Výzva rozhorčenej devy dopadla na mužov, ako úder kocarom Odhodlane urobili krok do predu a okolo panstva začal sa kruh sťahovať. Ale účinok dievkinej výzvy trval len chvíľu, lebo drábi začali bezvážne obracať zbrane proti zá-
stavu. —

— Nedajte sa zahanbiť a do predu — zvolala

dievka, keď videla, že sa pred zbraniami drábov chlapi zháčili. Opovržlive zmerala nerozhodných mužov a sľaby pre seba povedala: — Zbabelci.

Jeden dráb, ktorý bol k nej najbližšie, chcel ju strhnúť s klady, ale Ruženka jediným úderom do komínoviteho drábskeho čáka ho odzbrojila, lebo čákov sa mu sviezol až na bradu a pozba-vený rozhl'adu začal sa vrtieť okolo vlastnej osy, ako pes vo vreci.

Barón Ákoš hneď po Ruženkinej prvej výzve precitol a začal sa vpíjať do utešeného zjavu mladej devy. — Kto že je tá krásna Amazonka? — zvolal barón prekvapene.

— To je rychtárova dcéra. Čo mám s ňou urobiť? — zaujímal sa zámocký kapitán.

— Vy nič, kapitáne... Ponechajte to len na mňa, snád' si s ňou sám poradím — povedal barón Ákoš a zabudnúc na zahanbujúci výstup s rychtárom i na búrlivé chovanie sa poddaných zamieril k Ruženke, ktorá sa statočne bránila proti drábom.

— Ako ti meno, smelá dievka? — oslovil ju mladý barón nasládle a pokynul drábom, aby odstúpili od nej.

Dievka opovržlive zmerala Ákoša, ale neodpovedala.

— Prečo mi neodpovedáš? — dorážal na ňu novou otázkou.

— Mať tej sily a moci, akej by som si priala, vedela by som vám dokonale odpovedať — vybuchla rozhorčene a vrhla na Ákoša spaľujúci pohľad.

Po tejto smelej odpovedi drábi sa hrozive začali blížiť k Ruženke, aby boli svojmu pánovi napodrúdzi, ak bude chcieť smelú dievku na mieste potrestať, ale mladý barón nejavil k tomu chuti a s netajenou rozkošou popásal sa na stepilej postave krásnej devy, ktorú spravodlivý hnev ešte pôvabnejšie a žiadostivejšie skrášil.

Ruženka, ktorá vedela bez bázne vyzývať ľud k otvorenej rebelii a nebála sa ani smečky drábov, keď spozorovala vášnivú žiadostivosť v pohľade mladého baróna, stala sa zrazu plačou, ako podesená srnka. Ako by v zástupe bola hľadala nejakú záštitu proti barónovým chlipným pohľadom a tu sa jej zrak nevdojak stretol s pohľadom Maca Balúcha, o ktorom už vedela, že bol strojcom celej tejto vážnej zápletky.

Maco Balúch sklopil oči, lebo nemohol sniesť nevýslovné výčitky, ktoré sa z očí zbožňovanej devy tak výrazne zračily. Bolo mu až do plaču, keď si uvedomil, ako sa jeho dávno pripravo-

vané plány barónovým výstupom zmarily a teraz už stratil i posledné iskierky nádeje, že by si kedy mohol Ruženku nakloniť, lebo ju už videl v osieťach baróna Ákoša. Ako zbitý pes odišiel z návsi.

Ale ani kapitán Dóczy nebol spokojný s takýmto vývojom udalostí, lebo ved' nedal nespravodlive odsúdiť obecných starších a nesohnal ľud pod všakovými hrozbami, aby si jeho milosť mohla vyberať zo zástupu milenky, ale chcel takto poddaných zastrašiť, aby nerozprávali verejne o nerestiach, ktoré sa v zámku so dňa na deň odohrávaly. Potlačovanou nevôľou pristúpil k barónovi.

— Vaša milosť, rychtár je už na dereši.

Barón Ákoš si však kapitánovho upozornenia nevšimol a nespustil s Ruženky ani na okamih žiadostivý pohľad.

— Vaša milosť, čo sa má stať s rychtárom? — opätoval kapitán otázku dôrazne, ba až drsne. Barón až po tejto otázke precitol a neodpovedajúc na kapitánovu otázku mlčky zamieril k derešu, na ktorom bol rychtár už pripútaný.. Naklonil sa k nemu a pošepol mu do ucha: — Ak dáš svoju dcéru do služby k nám, nebudem ťa trestať a tvoja dcéra bude sa mať pri tom kráľovsky.

Rychtár, pokiaľ mu to k derešu pritiahnutý remeň dovoľoval pozdvihol sa na laktách a záporne pokrútiac hlavou úsečne odvetil: — Nie. — Dobre si to rozmysli... Vidíš dobre, že si mi úplne v moci a keď si to budem priať, i bez tvojho súhlasu dostanem ju tam, kam len budem chcieť — šepkal mu barón znovu.

— Nie, a sto ráz nie — odtušil Ponický netrpezlive a na znamenie, že barónove pokušenia nechce viac počúvať, sklonil sa celkom na dereš. — Túto svoju tvrdohlavosť a vzdornosť oľutuješ — zasyčal barón Ákoš zlostne a zaraz dal rozkaz zámockému katovi, aby začal s palicovaním.

Ruženka, vidiac, že otec nevyhne potupnému trestu chcela sa vrhnúť na mladého baróna a bola by ho snád' vlastnoručne uškrtila, keby ju neboli drábi od neho odtrhli.

— Zaved'te ju do domu a strážte ju dotiaľ, kým nedostanete iný rozkaz — nakázal drábom, ktorí dievku v pravom smysle slova odvliekli. Nebola to však ani pre štyroch silných a otrlých chlapov ľahká robota, lebo Ruženka bola silná a zúfalé rozhorčenie niekoľko ráz znásobilo jej silu.

Tvárou mladého baróna preletel úsmev, keď videl, ako sa deva udatne bráni proti presile a

bol úprimne rád, že si blízke stretnutie s ňou odniesol iba menšími oderkami na krku.

— Koľko palíc má dostať rychtár? — opýtal sa zámocký kapitán baróna, lebo by bol už rád býval po všetkom, keďže sa mu počínanie mladého baróna čo ďalej, tým viac neľúbilo.

— Dvacaťpäť palíc — odpovedal barón akosi neprítomne, lebo myšlienky jeho zaoberaly sa s Ruženkou, ktorá na prvý pohľad tak nezvyčajne rozprúdila v ňom krv.

Zámocký kat s celou vervou dal sa do palicovania Ponického, ale keď padol desiaty úder, barón pokynul katovi, aby prestal v bití.

— Nuž či si si rozmyslel prijať môj návrh? — oslovil rychtára, ale ten mu neodpovedal.

— Bi ďalej a prudšie, aby sa obmäkčil — zvolal rozhnevane barón na kata, ktorý si očividne chcel zaslúžiť pochvalu mladého zámockého pána, lebo napjatím celej sily dal sa rychtára opäť palicovať, ale rychtár so zaťatými zubami bez jediného zastonania alebo zaúpenia znášal pekelné muky. S dosky derešu stiekaly pramienky krvi, ale toto neobmäkčilo baróna. Iba pri dopade dvaciatej palice rozkázal katovi prestať a po štvrté zopakoval rychtárovi svoj návrh.

— Nie... Nikdy... — zvolal rychtár chrapľavo.

— Ešte i teraz budeš vzdorovať? — vykrikol barón bezmedzným hnevom až ozelenelý a zahnal sa feruľou na rychtárovu hlavu, ale úder nedopadol, lebo v tom okamihu vyletela zo zástupu ako hrst veľká skala a zasiahla rozľúteného baróna tak prudko do napriahnutej ruky, že mu feruľa naskutku vyletela z nej a on sám sa zapotácal. Ešte sa barónove služobníctvo neprebralo z prvého prekvapenia, už v zápätí nasledovalo druhé. Zo zámku sa totiž ozvala prudká paľba. V zástupe sohnanych poddaných i panských drábov nastal nepopisateľný zmätok. Jediný kapitán Dóczy nestratil duchaprítomnosť a nestarajúc sa o osud baróna Ákoša, snažil sa rýchle sohnat svojich drábov a vysadnúť na koňa, hnal sa cvalom k zámku, odkiaľ sa čím ďalej, tým prudšia paľba ozývala.

Mladý barón prekvapený zásahom skaly vyjavene hľadej okolo seba. Stal sa celkom bezradným.

— To sme sa dostali do peknej patálie — prehodil Padych k barónovi sledujúc dosiaľ celý výjav mlčky, zaujatý viac svojimi otlačenými a špejúcimi nohami, ako udalosťami, odohrávajúcimi sa na rychtárni. — Bolo by dobre, keby sme ztadeto zmizli, lebo by sa nám mohlo ľahko v tomto zmätku tiež niečo ujsť — dodal výsmešne a už sa začal ťarbať s lešenia.

Barón Ākoš ako námesačník nasledoval svojho podareného priateľa, ale dobre mierená skala ho zasa zdržala na chvíľu, lebo mu srazila s hlavy drahocenný kalpak, ktorý si bol k tejto príležitosti po prvé vzal na hlavu. Zabudol už teraz na svoje poníženie, na rychtára i pôvabnú dievku, ba nestaral sa ani o nový kalpak, ktorý sa s podia skotúľal a bol vzrušenými poddanými, pobiehajúcimi na rychtárni, došliapaný na beztvárnu hmotu.

Zmätok poddaných ešte väčšmi zvýšily nové výstrely, ktoré zarachotily neďaleko rychtárne. Drábi, poverení strážou rychtárovie Ruženky, hneď po prvých výstreloch, pripojili sa k oddielu kapitána Dóczyho a keď sa deya stala voľnou, pomocou obecných starších Hrivóna a Končeka, ako i rychtárových susedov, odpútali dokatovaného rychtára s dereša a odniesli ho do domu.

Mladý barón i jeho čierny priateľ Padych len horko-ťažko dovrtali sa ku kočiaru a práve vysadali, keď pribehol k nim Maco Balúch:

— Vaša milosť, viem, kto napadol zámok... Bol to... — ďalej však nedopovedal, lebo spoza rychtárovho humna zadunel výstrel a zá-kerný zved a udavač barónovcov bol guľou zasiahnutý práve do úst a ako podťatý strom srú-

til sa na zem a z úst sa mu začala valiť krv. Barónovi nebol viac treba. Ako šialený zreval na kočiša, aby čo najrýchlejšie boli z Hričovského Podhradia. Ťažký címerový batár vyhrčal na hrboľatú dedinskú cestu a v divokom cvale štvorky div sa niekoľko ráz nevykotil.

Medzitým niekoľko starých sedliakov, ktorí boli svedkami Macovho zranenia, zabudnúc na zášť, ktorú voči panskému udavačovi a zvedovi už od dávna chovali, zdvihli ho z prachu, v ktorom sa bolestne zmietal a odniesli ho na lešenie. A či vedome, a či náhodou, položili ho na dereš, sfarbený krvou rychtára Ponického.

Keď sa Ruženka dozvedela, čo sa na rychtárni stalo, vybehla na ulicu. Maco Balúch v tom bolestne zachrčal a žiadal si trocha vody. Bez rozmýšľania priniesla čistú šatu a šiaľku vody a pristúpila k nenávidenému zámockému išpánovi. Bielou šatou sotrela mu krv, valiacu sa mu z úst a dala sa mu napiť. Zomierajúci Maco Balúch až teraz otvoril oči a vidiac pred sebou zbožňovanú devu, veľkou bolesťou a smrteľným zápasom zohyzdená jeho tvár nadobudla smierlivejší výraz.

— Boh ti zaplať, Ruženka — povedal jej trhavo a v jeho zakalených očiach objavily sa slzy vďačnosti i kajania. — Veľmi som zhrešil proti

vám... Panský lesk ma zlákal... I hnev, že si dávala prednosť Ďurkovi predo mnou... Odpustfe mi... Ty... i všetci ostatní...

V zápätí strhly ho prudké krče, oči sa mu vyvrátily stĺpkom. Ruženka opatrne podvihla jeho hlavu, aby mu uľahčila posledný boj so smrťou a on, zloduch všetkých poddaných hričovského panstva, posledný raz vydýchol v náručí panny, po ktorej tak márne túžil a ktorú si chcel získať pre seba i za cenu najpodlejších prostriedkov. Ruženka ešte chvíľu podržala jeho hlavu, ale keď videla, že dokonca, pomaly vytiahla svoju zakrvavenú ruku zpod jeho hlavy a pokľakla k nemu do veľkej kaluže krvi, vyprúdivšej z nevinného tela svojho otca a zo zradných úst panského išpána. Ostatní diváci nasledovali jej príklad. Pokľakli do prachu okolo lešenia a dali sa hlasite modliť.

— ... a odpusť nám naše viny, ako i my odpúšťame našim vinníkom...

Pri týchto slovách Ruženka zavzlykala... Len pred krátkym časom z najhlbšej hĺbky svojej panenskej duše nenávidela tohoto poblúdivého mladého muža a boly chvíle, žeby mu i sama bola vedela siahnúť na život, ale veľký majestát smrti ju s ním smieril.

Odpustila mu...

Zakiaľ Ján Ochodnický s veteránom Baďurom i Ruženkiným ženichom pripravovali útok na zámok, zeman Aduš Sadloň pobral sa do Trenčína k hlavnému županovi, grófovi Illésházymu, aby obžaloval baróna Komarzs-Komáryho zo strašlivých zločinov, spáchaných na rodine grófa Ivana Potockého.

Hlavný župan vedel už beztak mnoho o barónových zločinoch, ale keďže nemal rukolapných dôkazov, nemohol proti barónovi a jeho čeliadke zakročiť. Keď však prečítal písomné priznanie zradného komorníka Bonifáca, potvrdené tešínskym mestským kapitánom, v ktorom bola podrobne vypísaná celá tragédia rodiny grófa Ivana Potockého, zaraz sa odhodlal k činu.

Práve v ten deň zdržoval sa v Trenčíne zvláštny splnomocník cisárovny Marie Terézie, slobodný pán zo Šternberku, vyjednávavší s predstaviteľmi šľachty o poskytnutie pomoci proti pruskému kráľovi Fridrichovi II. Hlavný župan gróf Illésházy naskutku vyhl'adal cisárovninho splnomocníka a žiadal ho, aby bez meškania nariadil uväznenie všetkých obvinených. Slobodný pán zo Šternberka zdráhal sa zpočiatku vyhovieť žiadosti hlavného župana, ale keď sa gróf Illésházy zahrozil, že nebude mať záujmu na verbovaní zemanov a nebude podporovať vo

svojej stolici cisárovnou žiadané lapačky, cisárovnin splnomocník hneď bol ochotný vydať v mene samej cisárovny zatykací rozkaz.

Lež bol rozkaz napísaný, vicišpán Medňanský zostavil silný oddiel stoličných hajdúchov, ku ktorým sa pridalo i niekoľko zemanov — insurgentov, najmä tých, ktorí nenávideli baróna Komarzsza-Komáryho. Toto už bola zásluha zasa báčika Aduša Sadloňa, že sa zemania v takom veľkom počte prihlásili do vicišpánovho oddielu, sľubujúc im dobrú príležitosť k lacnému halaškovaniu. A takúto príležitosť si ani jeden urodzený pán brat nedal ujsť...

Práve v tom čase, keď sedliacki povstalci vtrhli do zámku a rozprašovali drábov kapitána Dóczyho v Podzámku, hnala sa k Hričovu kavalkáda stoličných hajdúchov na koňoch a za nimi tucet rebriniakov so zemanmi, dávajúcimi prednosť štyrom kolesám pred sedlom. Vicišpánov oddiel stretol sa s kočom baróna Ákoša pri Predmieri. Medňanský zastavil Ákošov kočiara. Sám mladý barón by bol dal rozkaz na zastavenie a bol by žiadal pomoc, ale bol sbehnúvšími udalosťami tak zmätený, že nevedel zo seba vyraziť ani jednej hlásky. Vykonala to za neho kapitán Padych. — Prosíme o pomoc... Boli sme sedliackymi povstalcami napadnutí... Práve teraz

plienia zámok... — oznamoval takmer jedným dúškom.

Vicišpán sa pousmial a významne pozrel na mladého baróna. — Práve vás ideme brať do ochrany a to v mene cisársko-kráľovskej výsosti Marie Terézie pre zločiny spáchané na nevinnej rodine grófa Ivana Potockého — povedal ostro, zdôrazňujúc každé slovo zvlášť.

— Akože, ako?... — vyjakol Ákoš a bezradne sa obzrel okolo seba.

— Tak potom ja tu nemám čo pohľadávať — ozval sa Padych, preklínajúc v duchu i tú chvíľu, kedy ho čerti priniesli do spoločnosti Komarzovcov.

Vicišpán Medňanský až teraz si bližšie povšimol čierneho poľského rytiera. Nepoznal ho, ale mal také tušenie, že i on bude dajak zapletený do barónových zločinov. Túto domnienku hneď mu potvrdilo zamedákanie Ákošovo.

— Vy... vy sa chcete zo všetkého vyzuť? Vy viete všetko ešte lepšie, ako ja, lebo ste boli s papá už od detstva priatelia.

— To mi úplne postačí, aby ste boli práve tak zadržaný ako ostatní... Aké je vám meno? — obrátil sa vicišpán k prešľapujúcemu Padychovi.

— Proti tomu protestujem... Ja som poľským

šľachticom a dôstojníkom Remigiusom Padychom ... Čo tento zelenáč rozpráva, sú hlúposti — vybuchol zlostne.

— Tááák ... Remigiusom Padychom, pomocníkom povestného krakovského zbojníka Czarnovského — pretiahol Medňanský.

— Čo — čo to vravíte? — vykukol Padych s vygúlenými očami celý zosinalý, obzerajúc sa vôkol, ako by mohol dajak zmiznúť. Na pravej strane cesty bola hustá važská vrbina, v ktorej by mohol zmiznúť, ale s otláčenými a žalostne zapuchnutými nohami nebolo na to ani pomyslenia. Veď by ho i dažďovka bola dohonila.

Medňanský miesto odpovedi nariadil svojím jazdcom, aby Ákošov koč odprevadili do Bytče a obidvoch kočišmi a husármi do ďalších rozkazov uväznili v bytčianskom zámku.

V tom samom čase Bad'urovými sedliackymi povstalcami bol hrad dobytý. Zakiaľ jeden oddiel obliehal padací most, zatiaľ menší oddiel, vedený Jánom Ochodnickým vnikol tajným vchoďom do zámku a tak dostali povstalci malú zámockú posádku do krížového ohňa a odzbrojili ju.

Prvá cesta viedla Jána do kastelánovho bytu, aby sa mohol zmocniť všetkých kľúčov. Kastelán Varga nepopísateľným strachom prejmutý

skryl sa v komore za kapustný sud. A tak sa stalo, že sa Ján po sedemnástich rokoch za tak vzrušujúcich chvíľ stretol s kastelánovie Katušou, ktorá sa práve chystala uprchnúť tajným východom. Ako bleskom zasiahnutá strnule zostala stáť, ale v očiach jej zablysol vražedný oheň. Zaraz poznala svojho domnelého milenca. Jána Ochodnického prekvapilo toto nenadálne stretnutie a tak sa stalo, že by sa bol málom v živote už druhý raz stal obeťou útoku Katuši, ktorá, keď precitla, vytrhla spoza ňadier dýku a skočila k Jánovi, aby sa konečne pomstila za zradu v láske. Ale Ján jej v poslednom okamihu uchopil ruku.

— Prekliatý klamár — zasipela zlostne a snažila sa vyslobodiť zo železnej päste Jánovej. Ale bolo to len bezmocné zmietanie, hoci do zápasu vložila všetku silu pomstychtivej ženy.

— Neklamal som vás — odvetil jej Ján. — Nikdy som vás nemiloval... Prsteň som vám daroval len preto, aby som jeho pomocou otvoril väzenie Anne, ktorú som jedine miloval. — Vravel to celkom spokojne a uprene hľadel do žhavých očí kastelánovej mladšej dcéry.

Po týchto slovách Katuša pokúsila sa znova vyslobodiť, ale jej sily razom ochably. Dýka jej vypadla z ruky, z hrdla sa jej vydral hysterický

výkrik, a celým telom prevlnil krčovitý plač. Bol to vrcholný výbuch neukojenej pomstychtivosti a bezmocnosti.

— Milovala som vás... jedine vás... láskou panny... Nikdy, nikoho... len vás... Milovala i nenávidela... z hĺbky duše i srdca — priznávala trhane za opakujúcich sa záchvatov krčovitého plaču.

Ján pustil jej ruku a sklopil oči. Úprimne mu bolo dievky ľúto.

— Nebolo to tak súdené... — povedal potichu a sklonenou hlavou vnišiel do susednej miestnosti...

KAPITOLA XXIV.

RADOSTNÉ STRETNUTIE.

Akokoľvek bol starý barón po celých sedemnásť rokov odmietaný ešte vždy krásnou svojou väzeňkou grófkou Anežkou Potockou, neochabol vo vytrvalosti a znova a znova sa pokúšal získať si jej priazeň. Láska k nej stala sa u stárnúceho a skrz voskrz vyžitého muža utkvelou predstavou, ktorá sa rýchlym stárnutím so dňa na deň v ňom sosilovala. Nebolo v zámku toho teremu, kde by nebol dal postaviť obraz grófkы Anežky y životnej veľkosti, hoci sa vydával vážnemu

nebezpečiu, že by mohol niekto z hosťov grófkú poznať. A keď sa mu podarilo grófkú vidieť pri prechádzkach medzi hradbami, tu bol tak šťastný ako malé decko nejakému vytúženému daru. Tieto občasné prechádzky vyprostredkovala u baróna Eva kastelánovie, ktorá v zatrpklosti, že ju zámocký strážmajster Janči nechal v hanbe, presťahovala sa i so svojou dcérou do Hnedej veže. Z obdivu a z oddanosti k svojej veliteľke dala svojmu kukúčaťu grófkine krstné meno a nevedela sa od radosti kam podoť, keď videla plod svojej sklamanej a nešťastnej lásky v náručí vznešenej ženy. Evine dievčatko vnieslo do pošmúrneho života grófkyn Anežky trochu radosti i jasu a snáď len odrobinke mohla ďakovať, že nezosľalela, ako nešťastná barónka Maria, ktorej život pomaly, ale stále dotlieval.

Grófkyn Anežka s Evou častejšie navštívili barónku a pokúšali sa ju obdivuhodnou vytrvalosťou priviesť k vedomiu, ale nešťastná barónka netečne hľadela na svoje návštevníčky. Občas jej síce odzrkadľovali oči životnosť i chápanie, ale ústa jej zostali nemé...

•

V osudnú nedeľu starý barón ani na chvíľu neopustil svoju spáľňu a bol tomu rád, že ho Ákoš zastúpi pri slávnostnom potrestaní obecných

starších. Chcel tento deň venovať novému pokusu, snáď tisícemu, nakloniť si grófkú Anežku k povolnosti. Práve sa uberal tajnou skalnou chodbou do Hnedej veže, keď zadunely prvé výstrely. Ale skalný masív, do ktorého bola chodba vytesaná nebol by prepustil ani zvuk dela, nie to potom pušiek.

Zadumane kráčal chodbou a nevdojak zablúdil do chodby, v ktorej bol nešťastný Václav Tešínsky zahynul. Zháčil sa až na samom okraji priepasti a hrúzou prejmutý precitol. — Nutkaný akousi živelnou silou nahnul sa nad priepasť a posvietil do nej. Mimo množstva rozhádzaných a sotlených ľudských kostí na svoj nepopísateľný úžas uzrel mrtvolu svojho bývalého väzňa Václáva Tešínskeho, ktorá za podivuhodných okolností nesotlela, ale zostala neporušená. Z barónovho hrdla vydral sa dusený škrek. — To je prelud... len viľina... strašidelná vidiťna — posmeľoval sa hlasite, aby si dodal viac odvahy a pretrel si oči. Jeho hlas v kamenej chodbe znel dute a tak zmenene, že sa vlastného hlasu ešte väčšmi poľakal. Chvíľu stál nehnute, ako by mu boly nohy zapustily kcrene do kameňa, až doznela v zdialených chodbách i posledná ozvena jeho hlasu.

Nazrel znova do priepasti a tu sa mu zdalo, ako

by sa mrtvola bola pohla. Bol to len tieň jeho svietnika, ale i to stačilo, aby sa dovŕšil jeho strach. Nenazdajky sa preliačil a zrútil do hĺbky...

*

Ján horko-ťažko našiel starého kastelána, krčiacého sa v komore za sudom a vyzval ho, aby mu naskutku vydal kľúče. Starec s plačlivým žobronením o milosť Jánovi kľúče odovzdal, a znova sa utiahol do svojho nepohodlného úkrytu. Ján sa zaraz pobral k Hnedej veži, lebo zo svedectva komorníka Bonifáca sa dozvedel, že grófka Anežka Potocká žije a je uväznená v Hnedej veži. Nestarajúc sa o prestrelky hnal sa k veži, aby mnohoročnú zajatkyňu vyslobodil. Práve chcel vsunúť kľúč do zámky, keď sa zrazu dvere otvorily a objavila sa v nich grófka Anežka v sprievode Evy a jej dcéry.

— Sme zachránení... Sme vyslobodení — zvolala grófka rozradostene, lebo na prvý pohľad poznala v Jánovi dávneho priateľa ich rodiny, a nedbajúc ohľadov objala záchrancu.

— Áno, jasná pani, ste slobodná a všetky brány sú vám otvorené — uisťoval ju Ján v hlbokom pohnutí.

— Čo viete o mojich deťoch? — bola jej prvá otázka.

— I v tom ohľade vás môžem, jasná pani potešiť. Milan je u Hornianskych v Žiline a moja žena s niekoľkými hôrnymi chlapcami išla po Felíciu, do rašovského kaštieľa. Snáď ju už aj priviedli do Žiliny...

Ďalšie vysvetľovanie Jánove prerušil ostrý hlas surmity trenčianskych stoličných hajdúchov. Strelba jedným razom prestala a zanedlho vcváľal do prvého nádvorja celý oddiel vicišpána Medňanského.

Niekoľko drábov, ktorí sa v strachu pred vpádom hôrných chlapcov poskrývali, keď uvideli príchod vyšnorených jazdných hajdúchov s honosnými erbmi trenčianskej stolice, zaraz dostali kuráž a ozbrojení po zuby vytrieľili v ústrety jazdcom, lebo sa domnievali, že ich prišli vyslobodiť.

Ján Ochodnický sa len usmieval nad ich horlivosťou, lebo vedel, že báčik Aduš Sadloň dôkladne sa zhostil svojho poverenia. Drábi vyjavene a nechápave hľadeli na hajdúchov, ktorí ich odzbrojili a hnali k hornej hradbe. Ale ich prekvapenie bolo ešte väčšie, keď priviedli k nim i zámockého kapitána Dóczyho v putách. Kapitán sa vyhrážal hajdúchom, ale keď sa jeho pohľad stretol s výsmešným pohľadom Jánovým, zaraz vedel, že všetky protesty a vy-

hrážky sú len zbytočným marením síl a namáhaním pľúc. Teraz už vedel, že jeho osud je spečatený . . .

Ján predstavil vicišpánovi Medňanskému grófkú Anežku. Podžupan sa hlboko uklonil a pobozkal jej ruku. — Veľmi ma teší, že môžem byť účastný vášho vyslobodenia, jasná pani, a hneď vydám rozkaz, aby ste boli odvezená, kam sa vám zapáči.

— Ďakujem vašej milosti, ale tu náš rodinný priateľ už všetko zariadil . . . Pôjdem najprv k svojim deťom, ktoré som už sedemnásť dlhých rokov nevidela — odpovedala mu grófká a predstavila Medňanskému svoju vernú služobníčku a jej dcéru.

Podžupan sa napriamil, keď začul meno Evy Vargovej, lebo i ona bola v zatykači cisárskeho splnomocníka Šternberka pomenovaná. Šetrne síce, ale sveril sa s tým grófke.

— Nebyť jej, už dávno by som bola zahynula. Ručím za ňu svojím slovom — povedala grófká rozhodne.

Podžupan sa úctive poklonil a oči Evy zalialy slzy hlbokej vďačnosti . . .

Zanedlho sa priplichtil i báčik Sadloň, ktorý poznal Anežku ešte za slobodna a z Jánovho poverenia dal priať, aby mohla byť grófká

so svojim sprievodom čím skôr privedená do Žiliny, lebo starého baróna, hoci všetko služob-

níctvo tvrdilo, že zámok neopustil, nemohli hajdúci nikde najst'. Tu Ján prisľúbil podžupanovi

svoju pomoc, lebo on jediný poznal podhradné kamenné skrýše. Vicišpán Medňanský s ochotou prijal Jánovu ponuku a sprevádzaný malým oddielom hajdúchov nasledoval Jána do kamennej skrýše.

Ján cestou v spleti kamenných chodieb vysvetlil podžupanovi svoje zážitky, keď sa prvýraz dostal do tajných skrýš hričovského zámku a ako bol svedkom tragických posledných chvíľ nešťastného ekzulanta Václava Tešínskeho, ktorý mu vyjavil prvú totožnosť starého baróna Joachima Komarzs-Komáryho.

— Je to potom opravdivá beštia v ľudskej podobe! — zvolal podžupan rozhorčene.

Ján mlčky prikývol. — I jeho služobníctvo je také — dodal temne a viedol podžupana a jeho ozbrojený sprievod k prepadlisku, ktoré sa stalo za stáročia nemým hrobom mnohých ľudí, ako tomu nespočetné ľudské kostry nasvedčovali.

Keď sa priblížili k prepadlisku razom sa všetci zháčili, lebo z hĺbky doľahlo k nim duté zachropenie a ston. Vicišpán Medňanský tázave sa pozrel na Jána Ochodnického. — Nie je to snáď nejaká pasť? — pýtal sa po chvíli.

Ján zavrtel hlavou. — Veľmi pochybujem... Nedopriali sme im na to čas. Zato však pre každý prípad majme zbrane naporúdzi a za chvíľu sa presvedčíme, čo to boly za zvuky — vravel

Ján a smelo vykročil. Ostatní dajako zaváhali, ale nechceli sa vydať povíhanlu muža, ktorý sa ešte ako mladý junák pred mnohými rokmi sám vydal do týchto strašidelných miest.

Čím viac sa blížili k prepadlisku, tým väčšími sa chroptenie a stony sosilovaly. Ján prvý dospel k prepadlisku a vnoril do neho svoju pochodň. Akokoľvek bol mužom smelým a odvážnym, pre-
ca mu prebehly zimomriavky po celom tele, lebo to, čo uvidel, presahovalo i jeho očakávanie. Vedľa neporušenej mrtvoly Václava Tešínskeho videl ležať skrčeného starého baróna Joachyma Komarzsa-Komáryho, ktorý práve pri záblesku čadivého svetla pochodne precitol a oprel svoje vodnaté a krvou podbehlé oči k ústiu jamy.

— Ach! — vydralo sa z hrdla Jánovho mimovoľné volanie nesmierneho prekvapenia.

— Čo tam vidíte? — opytoval sa vicišpán nedočkave, lebo v prvých okamihoch, súc oslepený svetlom svojej pochodne, nevidel na dno strašlivého kamenného hrobu.

— Dobrotivý Bože! ... Vrah spadol práve tam, kde pred dvoma desaťročiami zahynula jeho nevinná obeť! ... Ten, ktorého hľadáme je v prepadlisku! — vysvetľoval Ján s trasúcimi perami nedočkavému vicišpánovi Medňanskému a fackou ukázal do prepadliska.

— Je to možné? — pýtal sa Medňanský nedôve-

rive a s vygúlenými očami nazíol do šerého dna, osvetleného len veľmi skrovne blkotajúcim svetlom Jánovej pochodne. — Áno, je to on — prisvedčil. — Božie riadenie dalo nám ho do rúk práve tam, kde zahynula práve jeho nevinná obeť z rodiny nešťastného grófa Ivana Potockého — dodal chrapľavo.

Sotva dohovoril, barón sa začal vystierať a nevdojak dotkol sa mumifikovanej tvári Václava Tešínskeho. Desivý škrek vyrazil z barónovho hrdla a v zápätí, zastierajúc si oči, odvliekol sa od mrtvoly, hrabajúc pred sebou hrbu ľudských koštialov, ktorými bolo celé dno jamy smrti posiate. Ján a miestožupan s nemým úžasom boli svedkami tohoto do špikov zaberajúceho výjavu. Ostatní členovia ich sprievodu síce nič z toho nevideli, ale tušili, že sa musí v útrobach skalného masívu odohrávať niečo kromobyčajného. Daktorí odvážnejší mimovoľne siahli po pažbách svojich pištolí, iní, menej otužilejší, dudlili sa do zadu, lebo škrek neustával.

— Ako ho dostaneme von? — pýtal sa Medňanský Jána, keď precitol z úžasu videného výjavu. Ján sa nerozhodne rozhliadol, ale keď uvidel dosku so silným povrazom ležať vedľa strašlivej pastí zaraz vedel ako si počínať. Bez slova preložil dosku cez vyústenie jamy a spustil povraz dnu. A prv, než by sa diváci boli nazdali,

už bol na dne prepahliska. Vidiac jeho smelý čin ostatní hajdúsi, nazízlí dnu do jamy a napäťte sledovali počínanie hlavného správcu grófa Kinského. Ján uchopil koniec povrazu a priviazal ním zubami-nehtami brániaceho sa baróna pod pazuchami a rozkázal hajdúchom, aby hromádku strachom šaliaceho baróna vytiahli. Hneď i traja ramenáči priskočili k doske prikosílenému povrazu a po nemalej námahe vytiahli baróna z jamy.

— Vlastne by sme mali túto ľudskú beštiu nechať biedne zahynúť tam, kde zahynula jeho obeť! — zvolal vicišpán, keď mu položili baróna k nohám.

— Plne by to zaslúžil a bolo by sa iste tak stalo, keby v knihe Veľkého Osudu bolo bývalo tak určené... On však musí sa zodpovedať svetu, aby jeho príkladný trest, ktorý ho iste neminie, slúžil za tvrdú výstrahu všetkým tým mocipánom, ktorí pripravili tak kruté osudy mnohým jednotlivcom a početným rodinám — mienil Ján a vicišpán Medňanský uznal jeho vývody.

— Máte pravdu, urodzený pán brat... Táto oplzlá a zločinní prepáchla hlava je už až prezralá na peňku a katov paloš — prisvedčil vicišpán a v bezmedznom pobúrení kopol do zmietajúceho sa baróna. — Postavte ho na nohy! — rozkázal hajdúchom a keď sa tak stalo, prečítal

mu zatýkací rozkaz slobodného pána zo Šternberku. Barón s otvorenými ústami a vyvalenými očami hľadel na vicišpána, ktorý keď čítal v zatýkacom rozkaze meno Czarnovského, barón sa nečakane vzchopil, vytrhol sa hajdúchom a ako amok rútil sa z chodby von. Ďaleko však nedobehol. Nadľudské vypätie síl v strachu pred očakávanou odvetou vyhaslo a po niekoľkých krokoch sa zapotácal a klesol do novšej mdloby. Práve hajdúsi vynášali baróna zo skalného väzenia, keď na malom nádvorí vznikol medzi čakajúcimi hajdúchmi veľký ruzruch. Ján i vicišpán Medňanský boli svedkami, ako vybehla z otvorených dvier Hnedej veže a vtrielila medzi hajdúchov šalená žena, pred ktorou začali hajdúsi, ako pred nejakou príšerou ustupovať. Ale čím viac ustupovali, tým viac sa hnala za nimi. — Čo je to za osobu? — pýtal sa Medňanský Jána.

— Neviem to celkom iste, ale domnievam sa, že by to mohla byť nešťastná žena Komarzsa-Komáryho barónka Maria... Pred rokmi i ju som chcel z Hnedej veži vyslobodiť, ale bolo mi to znemožnené, lebo ma barónovi drábi prenasledovali cez tri krajiny, vysvetloval Ján a rýchlym krokom zamieril k skupine hajdúchov, ktorí ustupovali pred šalenou ženou. — Chyťte ju, ale

šetrne, aby ste jej neublížili! — skríkol na hajdúchov, premietajúc o zvláštnej shode okolností, že práve vo chvíli, keď vynášajú spútaného otrokára, otrokyni podarí sa vyslobodiť z pošmúrneho väzenia Hnedej veže, v ktorej dvacať rokov vädla.

Keď hajdúsi vykročili v ústrety úbohej barónky Marie — lebo v skutočnosti ona bola tou, — zarazila sa a ako by sa chcela brániť, vystrela ruky pred seba a dala sa v tomto postoji cúvať.

— Jasná pani barónka, nemusíte sa báť... Sme vaši priatelia a prišli sme vás vyslobodiť! — oslovil ju Ján láskave a hlasom preniknutým hlbokého súcitu, z ktorého vyznievala i vďačnosť. Veď mu bolo známe, ako sa barónka Maria ujala Anny a ako ju vyslobodila z rúk chlipných panských zlotrilcov a vzala ju k sebe. Anna mu o nej často a veľmi mnoho rozprávala, ľutujúc, že ju nemôže vyslobodiť z moci zlotrilého baróna.

Barónka Maria sa na chvíľu zastavila vo svojom ustupovaní a placho pozrela na Jána Ochodnického, stojacieho na dosah ruky vedľa nej.

— Spamätajte sa, jasná pani... My sme vaši priatelia a pomôžeme vám... Hľa, váš zhubiteľ a zotročiteľ je už celkom bezmocný a vkutý do ťažkých pút — vravel Ján dychtivo, lebo sa mu

zazdalo, že videl v jej pohľade iskierku precítntia a ukázal rukou k dvom hajdúchom, ktorí práve prinášali baróna na malé nádvorie. Barónka Maria mechanicky sledovala jeho ruku a keď jej zrak spočinul na bezduchom barónovi, zatriasla sa na celom tele a prenikave zvýskla. Prv, lež by sa bol kto nazdal a mohol jej v tom zabrániť, skočila k svojmu mužovi a za výkriku „vrahu!“ začala ho škrtiť. Tento výjav úplne ochromil všetkých divákov, najviac však tých, ktorí vedeli o vzťahoch úbohej ženy k barónovi Komarzsovi.

— Vrahu!... Vrahu! — kričala skoro neartikulovane a v kútoch úst sa jej objavila pena. Ján zo všetkých divákov prvý nadobudol duchapritomnosť a uchopil barónku za ruky, aby ju odtrhol od barónovho hrdla. Ján bol silným a otužilým mužom, ktorého nezastihla kliatba jeho predkov. Akokoľvek ho zvečnelý strýc poučoval, že pravým Ochodnickým je len ten, ktorý na päť glgov vycedí poľnú čutoru túžavy. Zostal vždy triezvym a to donieslo i svoje ovocie. Bol silákom, že by i holoruč bol zdivočelého býka srazil. Tentoraz však pocítil nesmierny odpor, ktorý sa s celou živelnosťou vybíjal v rukách zdánlive slabej ženy. Musel napäť všetky sily, aby ju odtrhol od muža, ktorý jej celý ži-

vot zničil. Barónka Maria pokúsila sa vytrhnúť z oceľových rúk Jánových, ale bolo to už len zmietanie. A keď sa úbohá žena usedave rozplakala, Ján bol presvedčený, že barónka Maria zažitým otrasom precítila z nevedomého hlbokého sna duševného zatemnenia na skutočnosť.

Muži by si neboli vedeli s barónkou čo počať, keby sa nebola grófka Anežka Potocká vrátila s kočom do zámku s tým úmyslom, že upozorní Jána, aby vyslobodil barónku, na ktorú v radošti nad slobodou v prvých chvíľach úplne zabudla. Až keď bol koč v podhradí, spomenula si na ženu barónovu a zaraz vydala kočišovi rozkaz, aby sa do zámku vrátil.

Usedave plačúcej barónky ujala sa grófka s Evou. Dala sa bez odporu ustrojiť a usadiť v koči. Pre každý prípad vicišpán Medňanský poveril štyroch hajdúchov, aby odprevadili koč až do Žiliny, lebo mal obavu, že by šalená žena mohla grófke Potockej ublížiť. Nutkala ho k tomu skutočnosť, ktorej bol pred chvíľou svedkom... Ján by bol najradšej ženy sám sprevádzal, ale jeho viazala povinnosť ešte k Hričovu. Jeho údelom bolo vytiahnuť oponu k poslednému dejstvu spravodlivej odvety...

Komorník Franc, ktorý bol vlastným strojcom všetkého, snažil sa so svojím bohatstvom utiecť

zo zámku. Ako tóna terušil sa k tajnému východu, ale tam bol lapený Ďurkom Haruľom a jeho hôrnymi chlapcami. Pokúsil sa vykúpiť si slobodu a sľuboval Ďurkovi a jeho druhom polovicu svojho zlata, čo nahonobil za svoj zločin. Keď roztvoril svoje ťažké brašne, plné kremnických dukátov i drahocenných šperkov, pod ktorými sa zrovna prehýbal, nejednému chlapcovi sa hlava zatočila, vidiac takýto obrovský poklad. Niektorí zakolísali, najmä keď začal Franc k pravej polovici ešte pridávať, ale ženich Ruženky Ponickéj, statný Ďurko odolal pokušeniu a hnal pred sebou komorníka späť do hradu i s ťažkými brašnami. Vedel už od Jána Ochodnického, akú úlohu hral komorník pri zavraždení posledného pravého potomka barónov Komarzsovcov a pod prísahou vydával za neho syna najpodlejšieho krakovského zbojníka Czarnovského.

— Dám — dám ti všetko, len ma prepusti na slobodu — žobronil komorník.

— Dáš to i bez toho a to tým, ktorí tak ťažko trpeli pre tvoju diabolskú podlosť! — odsekol mu Ďurko a puškou ho popobádal, aby lepšie vykročil. Komorník klesol na kolena a zalomil rukami k prosbe, sľubujúc mladému junákovi ešte i svoje majetky, ale odpoveďou mu bolo že ho Ďurko dal dvom svojim chlapom, aby ho z

tajnej chodby odviekli na zámocké nádvorie. Keď zločinný komorník videl, že prosbami a sľubami nič nedocieli, dal sa do takého bohapustého preklínania, že až zemi bolo z toho ťažko. Komorníka sa zaraz ujali stoliční hajdúsi. Starý komorník naveky vážny a zachmúrený, ktorého nič nevedelo predtým pohnúť, rozplakal sa ako decko, keď mu hajdúsi strhali s ramien ťažké brašne, nabité zlatom a šperkami. Bezmocne vystieral ruky a prsty sa mu kŕčovite svieraly, ako by bol chcel do pustých rúk shrabať od mladosti nahonobené poklady, na ktorých ťpela krv pravého baroneta z rodu Komarzsovcov. Alež sa starý zločinec spamätal, už mu boly na ruky i nohy priložené ťažké putá a odvedený bol k ostatným zajatcom, medzi ktorými sa chúlil i na smrť vydesený kastelán Varga.

Keď Katuša videla, že i jej otec bol zajatý, odhodlala sa k rozhodnému kroku a išla za Jánom Ochodnickým. Nebola to už tá všetkého schopná kastelánovie Katuša, ale ponížená dievka, prosiaca o milosť pre otca.

— Viem, že jedine vy budete môcť môjho otca zachrániť... Prosím vás o to... Je nevinný — prosila zaslzenými a na červeno vyplakanými očami.

Ján skúmave pozrel na Katušu. — Snád' niečo

budem môcť pre vášho otca vykonať — povedal jej potichu a zašiel si hneď k vicišpánovi Medňanskému, ktorý práve pečatil izby nepravého baróna. Medňanský bol zaraz ochotný vyhovieť Jánovej prosbe a vydal rozkaz svojmu pobočníkovi, aby kastelána prepustil na slobodu a vydal mu listinu, že nemá byť v súvislosti s odohrávajúcimi udalosťami poťahovaný pred súd ako obžalovaný, ale len ako svedok.

Keď bol kastelán Varga zbavený pút a prepustený na slobodu, zámocký kapitán zagánil na vicišpánovho pobočníka a zlostne vybuchol: — I on je v tom po krky! Prečo ho prepúšťate? On bol v službách zámockého pána dlhšie ako ja a podľa toho má toho viac na rováši ako ja!

Miesto pobočníka odpovedal mu Ján: — Je to tým lepšie, aspoň nám bude vedieť viac povedať o Čiernom barónovi a rovnako Čiernom jeho kapitánovi!

Kapitán Árpád Dóczy zaťal zuby a vražedným plamienkom v očiach zajastril na Jána.

— Buď prekliaty! Nebyť teba, toto všetko sa nestalo! — precedil zlostne medzi zubami. Keby bol mohol tento krvilačný potomok hunský očami vraždiť, Ján by ani okamih nebol žil. Opo-
vržlive odvrátil sa od hnevom soptiaceho kapitána a zamieril ku Katuše, aby jej oznámil

priaznivý výsledok svojho zákroku. Keď to Katusa počula, uchopila Jánovu pravicu. — Ste preca len taký, akým som si vás v najšťastnejších chvíľach môjho života predstavovala... Áno, ste dobrý a šľachetný — vravela pohnute a potriasla mu ruku.

— Vďak nepatrí mne, ale jeho urodzenosti pánovi vicišpánovi Medňanskému. Nebyť jeho súhlasu, sám by som vášho otca nebol mohol zachrániť — premíňal sa Ján, lebo mu bolo nepríjemné počúvať vyzvanie starej dievky, ktorá pre neho zostala v parte.

— Nie, nie, je to len vaša zásluha — trvala Katusa tvrdošijne na svojom a zatiaľ sa Ján nemohol od nej odtrhnúť, zakiaľ nepriznal, že je to tak, ako to ona hovorí...

Do večera boly všetky zámocké miestnosti zapecatené mimo spálni a miestností služobníctva, lebo Medňanský sa rozhodol až v pondelok vyraziť so svojimi početnými zajatcami. Ján však nezostal na noc v zámku, lebo ho unášala zvedavosť, ako sa dve vyslobodené ženy dostaly do Žiliny, lebo k ich sprievodu určení hajdúsi sa do zámku ešte nevrátili.

Hoci už bolo neskoro večer, všetky izby klenotníka Hornianskeho boly vysvietené. Inokedy tak starostlive zapieraná brána bola na šír otvore-

ná a na dvore blkotal olejový lampáš. Nedočkave soskočil so svojho speneného koňa a vnišiel do kuchyne, ktorá bola preplnená vôňou vŕskových lakotiniiek. Pri šporáku sa zvrátila Anna a tak bola zahrúžená do varenia, že si povšimla mužov príchod, až keď jej Ján položil ruku na plece. Anna nedbajúc, či sa mäso pripraví, alebo omáčka prismudne, vrhla sa do náručia milovaného muža a celovala ho s takou vrúcnosťou, ako kedysi pred mnohými rokami. Bola mu nesmierne vďačná, že vyslobodil obidve nevinne trpiace ženy, ale najmä, že poslal k nej barónku Mariu.

— Bude zachránená... bude zachránená .. Práve pred chvíľou odišiel lekár od nej — oznamovala mu cez slzy radosti a doložila, že barónka Maria po prežitom otrase bola lekárom uspaná.

— A čo je s Felíciou. Priviezla si ju? — zaujímal sa Ján.

— Priviezla som ju a neviem ti ani vypovedať, aké radostné to bolo stretnutie matky s dospelou dcérou, ktorá jej bola odtrhnutá od prs a plných sedemnášť rokov ju nevidela. Komtesa Felícia je opravdivou dvojníčkou svojej matky. Je krásna a ušľachtilá. Starý Komarzs ju chce vraj zasnúbiť so svojím synom a keby si nebol

včas zakročil, bol by tú hanobnosť aj previedol — vavela mu jedným dúškom.

— Nuž a ako sa cíti Milan? — dozvedal sa Ján ďalej.

Anna sa zachmúrila. — S ním je to nie najlepšie. . . Má veľmi vysokú horúčku a neustále blúzni. Je teraz pri ňom pán Sadloň a strýčik Horniansky . . . I lekár sa obáva najhoršieho . . .

Chmúrna nálada preniesla sa i na Jána, lebo si dobre uvedomoval, čo by znamenalo pre rod Potockovcov, keby posledný jeho potomok, schopný udržať rod, mal zahynúť. Márne by boli takto všetky úsilie, vynaložené na nájdenie mladého grófa. Zamyslene vkročil do veľkej hosťovskej izby, odkiaľ vyznievala hlasitá vrava. Našiel dnu grófkú Anežku Potockú, jej dcéru komtesu Felíciu, Hornianskú a Evu kastelánovie so svojou dcérou. Hoci bol Ján svojou ženou upozornený na veľkú podobnosť grófkky a jej dcéry, preca bol veľmi prekvapený, najmä, že poznal grófkú Anežku, keď bola len vari o tri roky staršia, ako jej dcéra Felícia teraz. Komtesa Felícia tázave pozrela na svoju matku, keď Ján Ochodnický vstúpil dnu. Matka porozumela tázavému pohľadu svojej dcéry a vysvetlila jej: — Ajhľa! . . . Už i náš záchranca sa vrátil! — zvolala a priateľsky podala ruku Jánovi. Potom

sa obrátila k Felícii. — Ty, Milan i ja len jeho urodzenosti pánovi hlavnému správcovi môžeme ďakovať, že sme sa po dlhých sedemnásť rokov násilného odlúčenia mohli stretnúť.

Felícia pristúpila k záchrancovi rodiny a rovnako mu podala ruku. — Nikdy to vašej urodzenosti nezabudnem, čo ste ráčili urobiť pre starého otca, otecka, mamičku i mňa a Ivana. Teta Anička nám už všetko vyrozprávali... I to, ako ste ju zachránili z tej príšernej Hnedej veži, kde mamička toľko vytrpeli... Budeme zato na vašu urodzenosť vždy s vďačnosťou spomínať... — Áno, dieťa moje, budeme ich mať tak radi, ako keby boli našimi najbližšími pokrvnými príbuznými — pripojila sa k dcériným slovám grófka Anežka a objala Felíciu, v ktorej sa nevedela dosť nakochať.

Pani Hornianská, Eva a jej dcéra dojate načúvaly slovám vďačnosti grófky Anežky a jej dcéry Felície a nemohly odolať slzám, ktoré sa im hojne tlačily v oči. Ale i v životnej borbe otužilý Ján Ochodnický nemohol odolať. I jemu sa tvrdošijne vkrádaly slzy do očí a nebol mocný slova...

Na druhý deň zastavil pred klenotníctvom Hornianských ťažký cestovný batár, z ktorého vystúpil gróf Fedor Potocký, privolaný zvláštnym

rýchlym poslom do Žiliny. Ján Ochodnický totiž bol tak presvedčený o svojom úspešnom obsadení hričovského zámku i zákrokom stoličnej brannej moci, že dňami pred útokom poslal rýchleho posla do Potočného. Gróf Fedor Potocký, jediný príbuzný grófkы Anežky a jej detí bez meškania sa vydal na cestu a už cestou z Potočného dozvedel sa o rušných udalostiach, ktoré sa odohraly na hričovskom zámku.

Za celé polstoročie nesbehlo sa v dome Hornianských toľko radostných udalostí, ako v posledných dvoch dňoch. Gróf Fedor Potocký hneď chcel svoju švagrinu a deti odviezť do kaštieľa, ktorý bol podľa záveti určený im, ale vzhľadom na vážny stav svojho bratanca, odložil cestu návratu až do jeho vystrabenia.

Krátko po jeho príchode lekár s radosťou oznámil, že mladý gróf po prestátej horúčke nadobudol stratené vedomie a pamätá sa len na to, čo zažil do čias, kým nebol sklepníčkou mimovoľne uderený krčahom po hlave.

Rovnako i v neutešenom stave barónky Marie nastal šťastný obrat. Po tuhom spánku začala precítať. Anna po celú noc bola pri lôžku svojej bývalej panej. A keď barónka otvorila oči, Anna ju, ako pred mnohými rokami, obvyklými slovami pozdravila. Barónka Anna chvíľu ne-

chápave hľadela na bývalú svoju komornú a dôverníčku, ktorá sa začala k nej prihovárať, pripomínajúc jej zašlé časy, ktoré spolu v najlepšej shode strávily. Tvár nešťastnej ženy začala sa rozjasnievať. — Anna, Anička! — zvolala v plnom precítnutí a vystrela k nej ruky.

— Jasná pani...! — Len toľko vedela Anna povedať a klesla k peľasti postele svojej milovanej veliteľky, ktorá po dvacať rokoch vrátila sa z duševných chmúr a zatemnenia k skutočnosti.

KAPITOLA XXV.

POD OSTRÝM PALOŠOM.

Spnomocnený komisár cisárovný Marie Teréze, slobodný pán zo Šternberku, hneď po vydaní plnomocenstva, aby bol podvodný a nepravý barón Joachim Komarzs-Komáry i so svojimi pomáhačmi uväznený, ihneď poslal zpravu dvornej kancelárii. V zpráve, aby odôvodnil svoje počínanie, vyličil podvodného baróna v takých temných farbách, že sama cisárovná začala sa o prípad zaujímať. Najmä ju dojala tragédia rodiny grófa Ivana Potockého, väznenie ušľachtilej jeho ženy a osud jej detí, od ktorých bola násilne odtrhnutá. Ak použil slobodný pán zo Šternberku najčiernejšieho uhľa na napísanie

svojho ospravedlnenia, ani netušil, že skutočnosť bola ďaleko čiernejšia, ako ju on podal, lebo boli to iba kusé úryvky z nespočetných hromád Komarzsových zločinov.

Cisárovná plne schválila počínanie svojho splnomocníka, obzvlášť i preto, lebo slobodný pán zo Šternberku pokorenil svoju zprávu dodatkom, že keby nebol županovi grófovi Illésházymu vyhovel, celé Horné Uhorsko bolo by sa vzoprelo dať čo by jedného regrúta a týmbôž insurgentov, verbovaných z radov slovenského zemianstva. A tu uderil cisársky komisár na pravú strunu, lebo ríša ženy-cisárovný a kráľovny bola so všetkých strán ohrozovaná. Krásne tešínske markrábstvo už bolo obsadené Fridrichom II. a jeho časté výboje hrozily ešte väčšie územné straty. Cisárovné išlo predovšetkým o to, aby zachránila, čo sa zachrániť dá. Spojenci, na ktorých sa opierala, úplne ju opustili a mnohí jej nepriatelia najmä z radov uhorských magnátov celkom verejne si robili posmešky z „vojvodu v krinolíne“, čo padalo na cisárovnú, dokladajúc k tomu také oplzlosti, že slušný človek by ich nikdy nevyslovil. Nesmierne sa hnevali na ňu, že zaviedla mnohé reformy, ktoré sa priamo, alebo nepriamo dotýkali magnátov a keď i vo forme veľmi opatrnej, obmedzovaly ich výsost-

né práva, ktoré si v časoch, keď bola krajina v najväčšej núdzi spôsobom vydieračským vymohli na tom-ktorom panovníkovi. Veď už i samé prijatie pragmatickej sankcie bolo uhorskými veľmožmi prijaté len po veľkých ústupkoch. Cisárovná veľmi dobre vedela, že s uhorskými veľmožmi nie sa čo zahrávať a preto chválila a plne schválila rozhodnutie slobodného pána zo Šternberku. A aby zdôraznila svoj súhlas, nariadila svojmu splnomocníkovi, aby dal všetkých vinníkov odviesť do Viedne. Prišlo jej to veľmi vhod, postaviť nepravého baróna pred dvorský súd, aby dokázala, ako nemilosrdne tresce zneužívatel'ov šľachtických titulov a erbov. Týmto činom daly sa zabiť dve muchy na jednu ranu. Uspokojí rodovú šľachtu a rovnako uspokojí i poddaný ľud, ktorý musel takmer polstoročia úpieť pod knutou muža, ktorý si svojvoľne privlastnil majetky, hodnosti i práva. A aby bol jej záujem ešte zdôraznenejší, prisľúbila svoju osobnú účasť na súde.

Rozhodnutie cisárovny rozchýrilo sa v neobyčajne krátkom čase po celej krajine a všade jej zato chválorečili . . .

Cisárovnin splnomocnenec, slobodný pán zo Šternberku išiel s nôh padnúť, keď si prečítal vlastnoručný list cisárovny. Hlavný župan gróf

Illésházy sa len pod fúzami usmieval, keď mu pán zo Šternberku so smrteľnou vážnosťou oznámil obsah cisárovninho listu. Naoko sa síce ka-bonil, že jej veličenstvo zasahuje do výsostných práv krajinských súdov Uhorska, ale v duchu mu to bolo veľmi vhod, lebo preložením súdu do Viedne bolo stolici ušetrených mnoho peňazí...

Bol pochmúrny deň, keď za sprievodu celej šva-drony husárov boli väzni v putách vedení z tren-čianskej stoličnej väznice do Viedne. Zvláštni predjazdci po dedinách a mestečkách už vopred oznamovali ľudu, že zanedlho budú prevezení prešporskou hradskou utlačovateľia poddaného ľudu, aby nad nimi jej veličenstvo cisárovná a kráľovná vyniesla zaslúžený trest. Národ sa hrnul k hradskej, ktorý od kopy, ktorý od moty-ky a nemusel mať obáv, lebo veď i drábov zlá-kala nevidaná podívaná, ako bude práva podda-ného ľudu zneužívajúci barón vedený priam pred tvár vládkyne. Heroldovia prirodzene zata-jili ľudu, že nejde o pravého baróna, ale o člove-ka, ktorý si neprávom osvojil barónsku korun-ku. Veď konečne národu nič do toho, čo patrí pred cisársky dvorný súd.

V Trnave, kde bolo rozhodnuté väzňom a ich sprievodu prenocovať, už dvoma dňami pred ich

príchodom bola natoľko zaľudnená zvedavým národom, že len s najväčšími ťažkosťami bolo sa možné dostať od jednej brány k druhej. Podobne bolo tomu i v Pezinku a vo Svätom Juri, kde sa prišli poďívať na nebývalú poďívanú obidve mestské rady slobodných kráľovských miest. Ján Ochodnický s grófkou Anežkou Potockou a jej ovdovelým švagrom Fedorom cestovali v jednom címerovom batári, kdežto barónka Maria s Annou a Evou uberaly sa v ľahšom cestovnom koči, lebo barónka nebola ešte natoľko zotavená, aby sa bola mohla zúčastniť hovoru a každú chvíľu potrebovala pomoc. K podivu, Eva, ktorá kedysi tak z hĺbky srdca nenávidela Annu a zakaiaľ bola v jej moci, najvyberanejšími prostriedkami ju prenasledovala, teraz zrovna otrocky striehla na každý jej pokyn, aby sa takto kajala za hriechy, spáchané jak na Anne, tak i na samej barónke. V poslednom koči viezly sa deti Potockých a Ochodnických, pod dozorom na všetko súceho báčika Aduša Sadloňa. Za koči tiahol celý tucet rebriniakov so sedliakmi a zámockými poddanými, ktorí boli predvolaní tiež ako svedkovia.

Ak dvorný súd vyvolal v okrajových mestečkách prešporskej hradskej nebývalý záujem, v sídelnom meste cisárskom bola zvedavosť ešte

väčšia, lebo každý chcel vidieť zločinného otrokára a jeho obete, nad ktorými chce sama cisárovna vypovedať ortiel.

Po napätom očakávaní konečne bol vyhlásený termín súčtovania s hlavnými vinníkmi, ktorými boli označení Tadeáš Czarnovský, falošným menom barón Joachim Komarzs-Komáry, jeho syn Ákoš, hradný kapitán Árpád Dóczy a barónov komorník Franc. Aby jej veličensvo nemuselo čakať na dobrovoľné priznanie, všetci obžalovaní boli podrobení tortúre a ako sa ukázalo, priznali sa k všetkým zločinom. Jediný falošný barón Tadeáš Czarnovský snažil sa všetku vinu svaliť na svojho najvernejšieho služobníka Franca, ktorý mu zase priťažil celým radom iných zločinov. Takmer tri týždne trval proces, až konečne bol vynesенý rozsudok. Hlavný obžalovaný Tadeáš Czarnovský bol odsúdený pod katov paloš, ale pred sošatím mu majú byť ušaté obidve ruky, ktorými „svätokrádežne“ si prisvojil šľachtický titul, a pod týmto titulom páchal zločiny, „pošpiniac takto dobré meno šľachty“. Ten istý trest bol vymeraný komorníkovi Francovi i kapitánovi Árpádovi Dóczymu. Ešte najlepšie pochodil falošného baróna syn Ákoš, ktorému sa dostalo desaťročnej temnice a po pretrpení vyhnanstvo.

Viedenský ľud s veľkým jasotom prijal verejne

vyhlásený a hneď i právoplatným uznaný výrok dvorného súdu, lebo rozsudok sľuboval dávno neprežité vzrušenie pri poprave, tak okázale oznamovanej dvorskými heroldami.

Cisárovná Maria Terézia na druhý deň, po slávnostnom a okázalom vyhlásení rozsudku dala si predviesť grófkú Anežku Potockú, obidve jej deti, nešťastnú barónku Mariu, ako i Jána Ochodnického a jeho ženu Annu. Barónka Maria sa však nedostavila. Za účasti celého dvora menovala grófkú Anežku za hrdinsky pretrpené príkoria za kňahyňu a kniežací titul súčasne obdržal aj Milan i Felícia. Potom sa cisárovná obrátila k Jánovi Ochodnickému a k jeho žene Anne.

— Som vám obidvom nesmierne vďačná, že ste sa prejavili byť tak šľachetnými a postavili ste sa obidvaja za právo ukrivdených a sami ste preto trpeli. Preto pristúpte p á n b a r ó n J á n Ochodnický, lebo tým vás slávnostne menujem a pokľaknite, aby som vás mohla pasovať za r y t i e r a, čím ste bol už od svojej mladosti ...
— povedala zvýšeným hlasom.

Dvorné páže odiate v zlatom brokáte, vzápätí pristúpilo k cisárovně a na zamatovej poduške podalo panovníčke meč, ktorým pasovala skrovného slovenského zemana, ktorý okrem svojho úradu hlavného panského správcu nemal ani za

piad' zeme, za rytiera a dala mu zakúpiť zo svojej pokladnice všetky prehalaškované otcovské statky a k nim pridala ešte i veľkú čiastku pozemkov z pozostalosti nepravého baróna Komarza-Komáryho.

Práve v okamihu, keď sa dotkol cisárovnin meč Jánovho ramena, z diaľky doľahlo vírenie bubnov, prenikavý zvuk surmity a kvílivý hlas umrláčka, zvestujúceho, že odveta bola dokonaná, a ľudskému právu bolo učinené zadosť...

A v tých samých chvíľach, keď za zvukov umrláčka spadla podlá hlava zločince Tadeáša Czarnovského do slamienky katovho pomocníka, v pošmúrnej cele kláštora uršuliniek zavzlykala nad svojím zmareným životom obstárnejšia novíčka Veronika, ktorej meno bolo pred tým barónka Maria...

Koniec.